

**Міністерство освіти і науки України  
Національний педагогічний університет  
імені М. П. Драгоманова  
Факультет іноземної філології  
Кафедра філософії мови,  
порівняльного мовознавства та перекладу**



**FOREIGN PHILOLOGY  
FACULTY**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ  
Міжнародної науково-практичної  
конференції  
“ФІЛОСОФІЯ МОВИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ  
В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ Й ЛІНГВІСТИЦІ”  
06-07 квітня 2017 року, м. Київ**

**COLLECTION OF PAPERS  
of International Scientific and Practical Conference  
“LANGUAGE PHILOSOPHY AND NEW TRENDS  
IN TRANSLATION AND LINGUISTIC STUDIES”  
April 06-07, 2017, Kyiv**

Міністерство освіти і науки України



**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

**Факультет іноземної філології  
Кафедра філософії мови,  
порівняльного мовознавства та перекладу**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ  
Міжнародної науково-практичної конференції  
“ФІЛОСОФІЯ МОВИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ  
В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ Й ЛІНГВІСТИЦІ”**

**06-07 квітня 2017 року  
м. Київ**

**April 06-07, 2017  
Kyiv**

**COLLECTION OF PAPERS  
of International Scientific and Practical Conference  
“LANGUAGE PHILOSOPHY AND NEW TRENDS  
IN TRANSLATION AND LINGUISTIC STUDIES”**

УДК 1:811]:81'25(063)

ББК 87:80/84я431

З-41

**Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції.** – Київ : Вид. центр НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. – 286 с.

У збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції “Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці” розглянуто низку актуальних питань, що стосуються теорії та методології лінгвофілософських студій, нових тенденцій в перекладознавстві та формуванні іншомовної компетенції, теорії та практики наукового, технічного та художнього перекладу, корпусної лінгвістики, мовних контактів в контексті глобалізаційних процесів та етнокультурних факторів міжкультурної комунікації, проблем когнітивної семантики та когнітивного синтаксису, а також сучасних проблем і перспектив лінгвопрагматики.

***Редакційна колегія:***

Голова редакційної колегії – *Леміш Н. Є.*, доктор філологічних наук, доцент.

Відповідальний секретар – *Черниченко І. С.*, магістр філології.

***Члени редакційної колегії:***

*Матвєєва С. А.* – кандидат філологічних наук, доцент.

*Алексєєва О. М.* – кандидат філологічних наук.

*Кротенко Л. Б.* – кандидат філологічних наук.

Друкується за рішенням Вченої ради факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 05.04.2017 р.)

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.



## ЗМІСТ

<b>ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКИХ СТУДІЙ / THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF LINGUISTIC AND PHILOSOPHICAL STUDIES</b>	6
<i>Балабан О.</i> Філософський аспект вивчення універсалій	6
<i>Стретович Т.</i> Метафора як засіб пізнання дійсності	10
<i>Ковеня О.</i> Специфіка зіставлення дієслів з семою руху, переміщення в українській та англійській мовах	13
<b>НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ ТА ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ / NEW TRENDS IN TRANSLATION STUDIES AND FOREIGN LANGUAGES COMPETENCE FORMATION</b>	16
<i>Patel Ch.R., Ranpura D.S.</i> The Usefulness of Translation in Foreign Language Learning: Students' Attitude	16
<i>Ranpura D.S., Patel Ch.R.</i> The Role of Mother Tongue in English Language Teaching	23
<i>Чорний О.</i> Використання інтердисциплінарної методології в дослідженні економічної термінології	31
<i>Вигівська А.</i> Юридичні транслатеми в англійських нормативно-правових актах і судових документах	36
<i>Захарченко О.</i> Семантичний аналіз фразеологічних одиниць з компонентом “око” в англійській мові та їх еквіваленти в українській мові (на матеріалі <i>Free Dictionary by Farlex</i> )	42
<i>Галюк Л.</i> Особливості та труднощі перекладу англійських фразеологізмів	46
<i>Козирицька О.</i> Лексичні та синтаксичні штампи у науково-технічних текстах	49
<b>ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА НАУКОВОГО, ТЕХНІЧНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ / THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES OF SCIENTIFIC, TECHNICAL AND FICTION TRANSLATION</b>	53
<i>DR.H.V. Patel</i> Challenges in Translating from English to Gujarati and Vice Versa	53
<i>Іваницька Н.</i> Англійські політичні неологізми в перекладацькому аспекті	60
<i>Рибалка Н., Рибалка Л.</i> Переклад казкових топонімів-оказіоналізмів у художніх творах для дітей	63
<i>Швець Г., Бондар Н.</i> Особливості перекладу ділової кореспонденції та документації	67
<i>Вайноренс І., Третьяк Л.</i> Особливості перекладу англійських юридичних термінів лексико-семантичного поля “вбивство”	71
<i>Кирилова В.</i> Відтворення майстерності М. Коцюбинського-новеліста у французьких перекладах Е. Крюби	76
<i>Сунцова О.</i> Особливості перекладу англійської терміносистеми целюлозно-паперової промисловості	80
<i>Ткаченко Т.</i> Відтворення науково-технічних термінів у сучасній перекладацькій практиці	84
<i>Дяченко А.</i> Англійські медичні терміни та специфіка їх перекладу	87
<i>Парафійник Т.</i> Зооніми та фітоніми в англійській та українській фразеології: лінгвокультурологічний аспект при перекладі	92
<i>Беспальчук Л.</i> Когезія як спосіб реалізації категорії зв'язності та засоби її вираження	95
<i>Волощук О.</i> Категорія заперечення в офіційно-ділових текстах	98
<i>Дідовська О.</i> Phraseological Combinations with the Numerical Component: Lexico-Semantic and Translation Aspects	103
<i>Карабут Д.</i> Особливості та прийоми перекладу рекламних текстів	106
<i>Семендяй А.</i> Специфічні особливості перекладу прислів'їв та приказок англійської мови	110

<i>Левчишина А.</i> Збереження стилістичних особливостей у перекладі різножанрових текстів	114
<i>Роєнко Л.</i> Text Coherence as a Linguistic Category	117
<i>Курнатова К.</i> Соціокультурні особливості англійських фразеологізмів і способи їх перекладу українською мовою	121
<i>Гринчук О.</i> Фразеологічні кольороніми у романі Оскара Вайльда “Портрет Доріана Грея”	125
<i>Нгобейя А.</i> Peculiarities of Comic Expressions in Literature and Translation (Based on the Novel “11/22/63” by Stephen King)	128
<i>Слівінська Ю.</i> Текстова реалізація конфлікту в оригіналі й перекладі	131
<i>Мисник Ю.</i> Особливості перекладу політичних неологізмів	136
<b>ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО І КОРПУСНА ЛІНГВІСТИКА / TRANSLATION STUDIES AND CORPUS LINGUISTICS CHALLENGES</b>	141
<i>Giraraite J.</i> Modification of Light Verb Constructions with the Deverbal Noun <i>Laugh</i> in British, American, and Asian Englishes	141
<i>Матвєєва С.</i> Інтертекстуальність художнього твору і корпус паралельних текстів	143
<i>Каліберда О.</i> Двомовна лексикографія в перекладознавчому аспекті	146
<i>Онищук М.</i> Соціологічний підхід в перекладознавстві: напрями та перспективи досліджень	149
<i>Салко О.</i> Збереження функцій рекламних слоганів при їх перекладі	154
<i>Жиман В.</i> Мовні засоби передачі експресивності при перекладі (на матеріалі рекламних текстів)	158
<i>Береговий О.</i> Предикативність та предикативні конструкції	162
<i>Паламарчук Н.</i> Особливості перекладу політичного дискурсу	165
<i>Льчук Н.</i> Поняття “реklamний текст”	169
<i>Булгаков Р.</i> Граматична категорія темпоральності	172
<i>Василічишена Ю.</i> Збереження евфемістичного компонента при перекладі	175
<b>МОВНІ КОНТАКТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ / LANGUAGE CONTACTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION PROCESSES, AND ETHNIC AND CULTURAL FACTORS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION</b>	179
<i>Приходько Г.</i> Problems and Projections of Cognitive and Ecological Linguistics	179
<i>Мізін К.</i> Вияви лінгвонаціоналізму в російській лінгвокультурології	184
<i>Вукілова В.</i> Intercultural Communication: from Ethnocentrism to Ethnorelativism	188
<i>Калько Р.</i> Стратегема як засіб тлумачення східної етномовної моделі світу	193
<i>Капранов Я.</i> Ностратична прмова як примордіальна структура	197
<i>Сорочинська І.</i> Афоризм і суміжні поняття	200
<b>АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОЇ СЕМАНТИКИ ТА КОГНІТИВНОГО СИНТАКСИСУ / TOPICAL ISSUES OF COGNITIVE SEMANTICS AND COGNITIVE SYNTAX</b>	206
<i>Леміш Н.</i> Specifics and Similarity of Propositional Component of <i>Cause</i> in English, Dutch, and German	206
<i>Деменчук О.</i> Семантична деривація ірраціональної лексики	209
<i>Литвинов О.</i> Семантико-синтаксичний аспект номінацій зорових знаків комунікації	213
<i>Гонта І.</i> Спільність метафоричних асоціацій у формуванні сленгової лексики англійської, української та російської мов	217
<i>Лисанець Ю.</i> Когнітивно-комунікативний потенціал еліптичних конструкцій в англомовному медичному дискурсі	221
<i>Карлова В.</i> Лінгвоантропогенез як еволюція давньої художньої свідомості	225

<i>Маслова Я.</i> Предикатно-аргументний різновид пропозиційної мотивації давньоєврейських біблійних онімів	230
<i>Ясіновська О.</i> Метафоризація ГОРДИНИ у творах християнських авторів (на прикладі понятійної сфери “царство рослин”)	234
<i>Нечитайло М.</i> Поняття “пропозиція”, “речення”, “судження” у логіко-філософському дискурсі	240
<i>Небелюк Л.</i> Концептуальна метафора “politics is sport” як засіб евфемізації в американському політичному дискурсі	243
<b>СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ / CHALLENGES AND PROSPECTIVES IN LINGUISTIC PRAGMATICS</b>	248
<i>Алексєєва О.</i> Особливості політичного дискурсу (на матеріалі промов Д. Трампа та Г. Клінтон)	248
<i>Гладь С., Чузу С.</i> Особливості перекладу аргументативного дискурсу	253
<i>Папіш В.</i> Світлотвір Митрополита Іларіона	258
<i>Черниченко І.</i> Особливості адаптації англomовного пісенного кінотексту до потреб цільової аудиторії при перекладі українською	262
<i>Позіхайло Я.</i> Функціонування гендерних стереотипів та гендерних метафор в перекладах рекламних текстів	267
<i>Гордійчук Г.</i> Соціологічний аспект у трактуванні простору	271
<i>Бохонько К.</i> Особливості гендерного аспекту в політичному дискурсі	275
<b>КРАЩІ ПЕРЕКЛАДИ У МЕЖАХ КОНФЕРЕНЦІЙНОГО КОНКУРСУ</b>	281
<i>Буділовська К.</i>	282
<i>Дідович Т.</i>	283
<i>Лисак А.</i>	284
<i>Сочка М.</i>	285

# ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКИХ СТУДІЙ / THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF LINGUISTIC AND PHILOSOPHICAL STUDIES

О.О. Балабан, к. філол. н., доцент, докторантка

НПУ імені М.П. Драгоманова

## ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ УНІВЕРСАЛІЙ

Проблема універсалій досягла своєї пікової активності та розгалуженості в період Середньовіччя, використовується для позначення суперечок у цей період навколо загальних понять, а саме чи існують *universalia*, чи ні, якщо так, то в якій формі. Основні моменти цих суперечок були наявні і в дискусії платонізму [5] та аристотелізму [1] і на сьогодні є також актуальними, як і раніше, особливо зі зміною наукових парадигм. Більш глибокий аналіз свідчить про існування перших позначень універсалій ще у давньоіндійській (Вайшешика-сутри, Матичандра (5 ст.), Прашаста-пада (6 ст.)) та арабомусульманських філософіях (ал-Кинді, ас-Сухраварді, Садр ад-Дін аш-Ширазі) [4].

*Метою* є систематизація основних етапів вивчення універсалій у філософському аспекті. *Завдання*, що сприяють досягненню поставленої мети: 1) виявити перші пригадування універсалій у філософській думці; 2) проаналізувати підходи до вивчення та категоризації універсалій у філософії.

**Універсалії в індійській філософії** позначились переважно двома термінами “*jati*” – “рід”, “клас” та “*samanya*” – “загальне”. Ранні приклади розгляду універсалій у філософських контекстах (а також у лінгвістичних) зафіксовані вже до другого століття до н.е. Патанджалі-граматист обговорює, чи позначають особисті імена, такі як “корова”, окрему тварину (*dravya*) або існуючу універсалію. У нього ж подані п’ять з шести категорій вайшешикі, дві з яких були універсалія та індивідуалія. Вайшешикі і в подільшому опинились основними генераторами концепцій, що пов’язані з універсаліями.

**Універсалії в арабо-мусульманській філософії** розглядаються в тісному зв'язку з питанням про “смысл” (ма'нан) як обґрунтування властивостей речі та тих змін, що з нею відбуваються, про те, що, який це “смысл” і як він пов'язаний зі “смыслами” інших речей, з питанням про розум та тим, що ним опановується, співвідношення того, що сприймається розумом та того, що сприймається через відчуття, поодинокого та загального, а також із категорією атрибуту. Поняття “універсалія” висловлювалось термінами “амр куллий” (загальне), “куллиййат” (загальні поняття), похідними від ал-кулл (все, ціле) [4].

**Універсалії у західноєвропейській філософії** вживаються у двох основних значеннях: 1) об'єктному, пов'язаному з визначенням речей і 2) суб'єктному, пов'язаному зі здатністю судження, що виробляє критерії істинності чи хибності, прекрасного і потворного, добра і зла. Проблема універсалій виникла в античній філософії і пов'язана, в першу чергу, з іменами Платона і Аристотеля. У Платона [5] проблема універсалій поставлена як онтологічна, мова йде про реальне, самостійне існування ейдосів. У Аристотеля [1] ця проблема поставлена онтологічно, коли загальне розглядається 1) як питання про порядок і 2) як питання існування нерухомої і вічної сутності, крім тієї, яка сприймається чуттєво, бо їхнє існування якимось “іншим способом”, логічно (універсалії – предикати, визначення, роди і види в судженнях) і гносеологічно (щодо можливості їх пізнання) [1].

До кінця 11 століття, в умовах виникнення світських шкіл і схоластики, яка вимагала пояснювальних процедур, які мали б силу доказової аргументації, що призвело до дисциплінарного розмежування теології і філософії, в проблемі універсалій чітко намітилися три напрямки аналізу: *номіналістичний* (Ерік з Оксерра, Беренгарій Турський, Іоанн Росцелін), *реалістичний* (Ланфранк, Ансельм Кентерберійський, Гільйом із Шампо, Аделярд Батський), *концептуалістичний* (Петро Абеляр, Іоанн Солсберійський).

У 13 столітті своєрідний концептуалістичний синтез ідей щодо універсалій здійснив Фома Аквінський [4]. У 14 столітті проблему універсалій



в концептуалістичному дусі вирішував Іоанн Дуне Скот, який, як і Петро Абеляр, розумів під універсаліями реальність зв'язків.

У кінці 19 – початку 20 століття проблема універсалій перекладається з галузі епістемології на аналіз мови, перш за все мови науки, й мовлення. У зв'язку з появою ідеї культури, яка передбачає поліфонію і різноманітність універсальних форм розуміння, знову виник інтерес до проблеми універсалій. Для гегельянця Ф. Бредлі, універсалії утворюють зміст понять, збігаючись зі значенням. Універсалії у Ф. Бредлі присутні на будь-якому рівні свідомості. При цьому він розрізняє універсалії абстрактні, які кореняться в дійсності, і конкретні, які представлені всеосяжністю індивіда. Б. Бленшард вважає універсалії єдиним об'єктом нашого пізнання. Пізнання тим самим зводиться до логіки і математики. У. Монтегю на противагу цьому вважає, що пізнання не обмежується тільки універсаліями. Оскільки існує випадковість, раціоналізм повинен бути заповнений емпіризмом. Універсальність або одиничність судження залежить від того, яким є суб'єкт висловлювання – необхідним або випадковим. Американські неореалісти (А. Уайтхед) ототожнюють універсалії із незмінними якостями, незалежно від того, втілені вони в предметах і мисляться вони чи ні. Американські конструктивісти (Г. Прайс) вважають, що не можна визначити клас в термінах подібності, якщо заздалегідь не володіти універсаліями, за допомогою яких відбувається визначення. Американські прагматисти прагнуть позбутися від універсалій, вважаючи помилковим припущенням ототожнення універсалій зі значеннями слів, що призводить до ряду труднощів. Вони вимагали усунення з міркувань не тільки універсальних, а й одиничних термінів. Однак У. Куайн заперечував проти такого відмови. На його думку, це призвело б до відмови від багатьох галузей людської мови і знання, зокрема від математики [4].

Концептуалістичні ідеї дуже близькі сучасній філософії культури, перш за все філософії культури як діалогу (М. Бахтін [2]) і філософії культури як діалогу культур (В. Біблер [3]). У філософії М. Бахтіна закладена ідея “творити форми” творів і передбачає, що автор і читач займають позицію єдності душі і

тіла [2]. Істотною відмінністю діалогічної концепції культури В. Біблера від М. Бахтіна є введення в діалогічні відносини форми твору. Ідея твору, за В. Біблером, змінила характер раціональності 20 століття, яку він визначив як “гуманітарне мислення”, що припускає роботу з текстом як із витоків світової культури та орієнтиром на позатекстовий сенс, укладений в особистість та вчинки автора [3].

**Висновки.** Таким чином, визначимо, що пояснення поняттю *universalia* та спроби класифікувати універсалії були наявні ще в індійській та арабомусульманській філософіях. У західноєвропейській філософії відзначились три напрями у їх розумінні: 1) *номіналістичний*; 2) *реалістичний* та 3) *концептуалістичний*. У різні періоди від античності до сьогодення кожен із них чи домінував, чи піддавався критиці але слід відзначити, що всі ці напрями знаходять своє вираження і в сучасній філософській думці і, загалом надали поштовх для досліджень універсалій у лінгвістиці та текстології.

#### Список використаних джерел

1. Аристотель. Метафизика / Аристотель ; [пер. с греч. А. Кубицкий]. – М. : Эксмо, 2006. – 607 с.
2. Бахтин М.М. Собрание сочинений: в 7. т. / М.М. Бахтин. – М. : РАН, Институт мировой литературы им. А.М. Горького. – 1996. – 731 с.
3. Библер В.С. На гранях логики культуры: книга избранных очерков / В.С. Библер. – М. : Русское феноменологическое общество, 1997. – 440 с.
4. Новейший философский словарь [Электронный ресурс] / [сост. и гл. ред. А.А. Грицанов]. – 3-е изд., испр. – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1280 с. – Режим доступа : <http://booksteka.name/category10/book5610.html>.
5. Платон. Парменид / Платон ; [пер. с дреанегреч. С.А. Ананьин и др.; общ. ред. А.Ф. Лосев и др.]. – М. : Мысль, 1999, – 528 с.

## МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ ДІЙСНОСТІ

Проблема метафори залишається *актуальною* з огляду на активність використання цього тропу людиною не тільки в літературі, а і в повсякденному житті, часто навіть несвідомо.

*Метою* роботи є дослідження теоретичних засад метафори як засобу пізнання дійсності.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*: проаналізувати історичні та сучасні підходи до визначення метафори; навести загальну класифікацію метафор; проаналізувати джерела появи метафор.

Метафора є одним з найцікавіших засобів мови, який викликає інтерес у людей вже більше двох тисяч років. Ще видатний грецький філософ Аристотель у IV ст. до н.е. у своїй праці “Поетика” дав перше визначення цього тропу, назвавши його невластивим ім'ям, перенесеним з роду на вид, чи з виду на рід, чи з виду на вид, чи за аналогією [2, с. 113–114].

Сьогодні існує багато визначень метафори, що частково можна пояснити дослідженням її цілим рядом галузей знань, серед яких лінгвістика, філософія, психологія, естетика та риторика. Це, у свою чергу, говорить про вивчення цього тропу з різних позицій. У найзагальнішому вигляді метафору можна охарактеризувати як скорочене порівняння з випущеною вказівкою на спільну ознаку порівнюваних предметів. У повсякденному ж мовленні термін *метафора* часто використовується до будь-якого вживання слів у непрямому значенні. Однією з найцінніших для людини функцій метафори є те, що вона служить засобом пізнання явищ дійсності [1, с. 5].

Варто сказати, що є два підходи до питання появи найвідоміших та найбільш вживаних метафор. Перший говорить про те, що вони виникли ще за первісної культури, другий – найвідоміші метафори з'явилися в художніх творах.

Багато письменників не тільки активно використовують механізми метафоризації, а й висловлюються щодо особливостей метафори. Ф. Гарсія Лорка писав, що “метафора поєднує два антагоністичні світи в уяві, що здійснює стрибок через перешкоду”. Ю. Олеша зазначав: “Хтось сказав, що від мистецтва для вічності залишається тільки метафора. У цьому плані мені приємно думати, що я роблю дещо, що могло б залишитися для вічності. А чому це, врешті-решт, приємно? Що таке вічність, як не метафора. Адже про метафоричну вічність ми нічого не знаємо”. Й. Мандельштам розмірковував: “Будь-яке слово є жмутком, смисл стирчить з нього на всі боки, а не спрямовується в одну офіційну точку. Вимовляючи “сонце”, ми здійснюємо ніби величезну подорож, до якої настільки звикли, що їдемо вві сні” [3, с. 8].

Подібність предметів, явищ чи властивостей, на основі якої формуються метафори, може бути різною:

- за формою (*гірський хребет*);
- за розміщенням у просторі (*хвіст комети*);
- за кольором (*золоте волосся*);
- за розміром і кількістю (*крапля в морі*);
- за звучанням (*шепочуть тополі*) тощо.

За часом вжитку в мові можна виділити такі метафори: сухі (стерті, мертві), образні загальнономовні та індивідуально-авторські.

Сухі метафори є новими лексичними значеннями (*ніжка стола, йде дощ, вітер гуляє*), що вже ввійшли в широкий вжиток та втратили свою емоційність та образність, у них відсутня новизна. Цей вид метафор є однією з причин багатозначності слів.

Образні загальнономовні метафори є “живими”, вони сповнені емоцій. Їх автори не відомі. Часто можна зустріти метафори цього виду в казках.

Індивідуально-авторські метафори є прикладами оригінальної, нової метафоризації, що притаманна більше для художньої літератури, та є засобами, що використовуються авторами для сповнення твору емоційністю. Для

прикладу: “Тополі по волі стоять собі, мов сторожа розмовляють з полем” (Т. Шевченко).

За способами ускладнення вторинного значення слова в індивідуально-авторській метафорі розрізняють: прості, ускладнені та складні метафори.

Прості метафори містять два, рідше – три, слова: *вітер свище, верба плаче*. Ускладнені метафори містять більше слів для метафоричного опису певного предмета чи явища: *світанки в сурми грають трубно*. Складні метафори утворюються тоді, коли один з компонентів метафоризується двічі: *мелодія праці залізна, гаряча правда забринить, звучить широка й радісна весна* [3, с. 8].

Як зазначає В. Телія: “В основі метафоризації лежить розпливчатість понять, якими оперує людина, змінюючи у своїй свідомості різноманітну позамовну діяльність” [4, с. 12].

Таким чином, з огляду на зацікавленість людства метафорою протягом більше двох тисяч років, дослідження її різними науками, вживання метафор як у літературі, так і в повсякденному житті, формування та використання людством нових метафор, можна з упевненістю говорити про унікальність цього виду тропів та наявну перспективу подальшого наукового розроблення теми метафоризації, зокрема когнітивних механізмів метафоризації в різних жанрах.

### Список використаних джерел

1. Арутюнова Н.Д. Теория Метафоры / Н.Д. Арутюнова. – М. : Прогресс, 1990. – с. 5;
2. Бернадська Н.І. Вступ до літературознавства / Н.І. Бернадська. – К. : Либідь, 1995. – С. 90, 113–114;
3. Грабовська З. Багатогранність мовної метафори / З. Грабовська // Українська мова і література. – К., 1997. – С. 8.
4. Телія В.Н. Метафора в языке и тексте / В.Н. Телія. – М. : Наука, 1988. – С. 12.



## **СПЕЦИФІКА ЗІСТАВЛЕННЯ ДІЄСЛІВ З СЕМОЮ РУХУ, ПЕРЕМІЩЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ**

Рух як одне з найбільш універсальних явищ об'єктивної реальності є важливим атрибутом, способом існування матерії. У поняття “рух”, як відомо, можна вкладати дуже широкий зміст і розглядати його як будь-який розвиток, взаємодію, а також зміну стану об'єктів, спричинених цими взаємодіями.

Дієслова руху описуються в тому чи іншому ракурсі у багатьох дослідженнях (Є.Ю. Владимирський (1982), М.В. Всеволодова, В.Г. Гак (1988), О.С. Кубрякова (1977), А.А. Шахматов (2001) та ін.).

Можна виділити декілька категорій дієслів руху, переміщення. Проте доречно зауважити, що поняття “рух” і “переміщення” не є рівнозначними. Для поняття “переміщення” найвагомішими є такі ознаки, як спосіб переміщення предмета, характер будови самого предмета, напрямок його руху, траєкторія, тривалість переміщення в часі, його інтенсивність тощо.

Варто зазначити, що переміщення, – це зміна позицій суб'єкта у просторі, а рух – це зміна позицій взагалі. Переміщення без руху неможливе, а рух без переміщення має місце, тобто термін “рух” має більш загальний характер. В українському мовознавстві відносно поширеним є підхід, згідно з яким дієслова переміщення відмежовують від дієслів руху на підставі зорієнтованості семантики перших у сферу об'єкта, а значення других – у суб'єктну сферу (А.П. Загнітко, В.М. Русанівський, Т.Є. Масицька, Т.В. Савчук) [3; 22]. Є й інші підходи до кваліфікації таких дієслів, що об'єднують поняття “переміщення” та “рух”. Так, у термінах В.Л. Ібрагімової та І.Г. Альшиної це “дієслова динамічної просторової локалізації”, С.О.Соколової – “дієслова руху, що охоплюють односпрямовані безоб'єктні, односпрямовані об'єктні, різноспрямовані безоб'єктні та різноспрямовані об'єктні дієслівні лексеми” [2; 93]. У зарубіжному мовознавстві відносно

поширеною є практика протиставлення поняття “рух” (до якого належить і “переміщення”) поняттю “спокій”. В англістиці протиставлення дієслів на позначення переміщення та руху не знайшло лінгвістичного осмислення, як і термінологічної визначеності [4; 23]. З огляду на зазначені міркування, а також спираючись на власні лінгвістичні розвідки, розмежовуємо поняття “переміщення” та “рух”.

У сучасному мовознавстві дієслова лексико-семантичної групи руху, переміщення кваліфікують по-різному. Одні дослідники розглядають їх як дієслова переміщення, виділяючи серед них підгрупу із семою руху (В.Г. Войцехівська, І.Р. Вихованець, Н.Л. Іваницька, Ю.Є. Кійко, Т.П. Усатенко), інші – як дієслова руху, інваріантним значенням яких є значення переміщення (І.Г. Альошина, О.М. Вінтонів, Т.М. Орлова, М.Я. Плющ). Для вирішення завдань нашого дослідження більш доцільним є використання класифікації дієслів з виділенням семи руху [2; 92–105].

Відповідно до характеру руху дієслова поділяються на: дієслова поступального руху (*to back, to leave, to move, відходити, підходити, падати*); дієслова коливального руху (*to dodder, to tremble, to oscillate, колотитися, майорити*); дієслова обертального руху (*to rotate, to whirl, to turn around, обвивати, обертатися, повертатися*) [3; 22]. Між окремими групами дієслів не завжди можна встановити чітку межу. Тому вихідним пунктом у такій класифікації є актуалізація значення дієслова у момент мовленнєвих актів.

Отже, для зіставного аспекту важливим є врахування природи граматичних категорій дієслів руху, переміщення в англійській та українській мові, адже англійська мова є мовою аналітичного типу, де переважно прийменники конкретизують семантико-функційні особливості дієслів, а в українській мові, як в мові флективного типу, важливу роль відіграє розгалужена система граматичних категорій та її вираження за допомогою флексій та аналітико-синтетичних засобів. У перспективі планується виявити частотність дієслів руху переміщення за матеріалом художньої літератури в англійській та українській мовах.

### Список використаних джерел

1. Бархударов Л.С. Мова та переклад: питання загальної та часткової теорії перекладу / Л.С. Бархударов. – М. : Просвіта, 1975 р. – 372 с.
2. Іваницька Н.Б. Дієслівне вираження мікрокатегорії «Рух» в українській та англійській мовах / Н.Б. Іваницька // Наукові записки: Зб. наук. праць. Серія: Філологічні науки. – К. : КДПУ, 2009. – № 86. – С. 92–105.
3. Логинова И.В. Способы моделирования пространственно-направительной глагольной семантики : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / И.В. Логинова. – Ставрополь, 2006. – 22с.
4. Шпенюк І.Є. Семантичне поле дієслів руху з прихованим локативним компонентом / І.Є. Шпенюк // Матеріали всеукраїнської наукової конференції “Проблеми зіставної семантики”. – К. : КДЛУ, 1995. – С. 23–24.
5. Longman dictionary of contemporary English / [Summers, Della]. – L. : Pearson Education Limited, 2006. – 1833 p.

**НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ ТА  
ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ /  
NEW TRENDS IN TRANSLATION STUDIES AND  
FOREIGN LANGUAGES COMPETENCE FORMATION**

**Mr.Chetan R. Patel & Ms.Dhara S. Ranpura, MBA, Asst. Prof.**

Grow More Faculty of Management, Gujarat, India

**THE USEFULNESS OF TRANSLATION IN FOREIGN  
LANGAUGE LEARNING : STUDENTS' ATTITUTES**

*Introduction.* Translation has long been neglected in second or foreign language (FL) classrooms Because it was considered an inadequate reminder of old teaching methodologies, especially those associated with (or derived from) the grammar-translation method. This became increasingly evident mainly due to the beginning of Translation Studies as such and the birth of the direct, natural and communicative language teaching methodologies, which considered translation exercises as detrimental for the development of the new language. Nowadays, translation seems to be still largely ignored and discriminated in FL teaching contexts. In fact, several scholars and FL native teachers have argued that translation should be avoided in the language classroom, since it is not a useful tool when acquiring a FL (as opposed to its usefulness in the teaching of translation for professional purposes, in translator training courses).

The main arguments and assumptions that have been provided against the use of translation as a language teaching tool could be summarized, in line with quite a few authors (most of them actually supporting translation tasks in FL teaching), as follows:

(1) Translation tasks are useless and do not resemble real world practice, since translators normally operate into and not out of their mother tongue (Carreres, 2006).

(2) Translation provides a simplistic and false belief that there is a perfect one-to-one relationship between the native language and the foreign language (Malmkjaer, 2010, p. 186).

(3) Translation makes learners view the FL through their native language and this can cause interference between the two languages involved (Pan and Pan, 2012, p. 4).

(4) Translating is not the aim of language learning, it is the aim of translator training and both are independent fields of study (Vermees 2010, p. 84).

(5) Translation is a boring and non-stimulating task (Duff, 1989) and can be particularly frustrating and de-motivating for students (Carreres, 2006).

Despite these and similar claims against the use of translation in the language classroom, recent studies show that, far from being useless and counter-productive, translation in language teaching (TILT) can be a great aid to FL learning.

The issue, whether TILT can or cannot be useful, however, is still a controversial one, and it may be said to attract the attention of a good number of theorists and practitioners nowadays; in this paper I will try to tackle the matter setting forth my views (based, of course, on many of the well-known specialists in the field).

I will first try to summarize the literature dealing with translation as a useful tool in language teaching and learning contexts, mentioning recent studies that support the Integration of several forms of translating in various language courses. And then, I will present and assess the results of a survey that aimed at valuing students' attitudes towards Translation tasks in FL classrooms.

***The Usefulness of Translation Tasks in Foreign Language Learning.*** As mentioned before, a revival of translation tasks in FL classrooms seems to have been taking place over the last years. As a matter of fact, counterarguments for all of the assumptions mentioned under section 1 have also been put forward:

(1') Translation is indeed an act of communication across languages and cultures, as it is a naturally occurring activity that takes place in the real world. As Duff states "translation happens everywhere, all the time, so why not in the classroom?" (Duff, 1989, p. 6). In addition, as a communicative act, TILT can expose FL students to various text types, registers, styles, contexts, etc. that resemble the way languages are used in real-life for communicative purposes.



(2') We should bear in mind that, on the one hand, translation includes listening and speaking due to teacher and students' interaction discussing problems related to the translation task (Leonardi, 2010, p. 24) and translation tasks, besides, could also include sight translation and interpreting practice. Not only that, if properly designed, TILT can be used to enhance the four skills of reading, writing, listening and speaking and develop accuracy, clarity and flexibility (Duff, 1989, p. 7). As a matter of fact, translation is sometimes considered the fifth skill, alongside the four other skills and, therefore, it can be a valuable tool to develop and improve communicative competence (Ross, 2000). Besides, as Cook (2010, p. 20) puts it, "being able to translate is a major component of bilingual communicative competence".

(3') Translation tasks do certainly resemble real world practice, especially in today's globalized world, in which translating into both native and foreign languages is common in translators' professional life, even if it is not the ideal situation (Carreres, 2006, p. 6). Of course, inverse translation will always be more difficult than translating into one's native language, no matter how proficient one is in the FL, since translators have a more profound linguistic and cultural knowledge of their own language but, in the FL learning context, inverse translation has also proven useful in order to improve learners' communicative competence in the FL, focusing on the style, nuances and subtleties of the FL.

(4') Translation practice can raise students' awareness on the fact that, as a rule, there is not a perfect one-to-one correspondence between the languages involved. They can understand the problematic nature of translation and focus on linguistic, extra linguistic and cultural gaps between the two languages (Fernández Guerra, 2012, p. 42). In fact, most translation tasks require students to reflect on how to achieve equivalence semantically, functionally and pragmatically, so they can put their efforts in trying to look for adequacy and appropriateness for the communicative purpose defined in a specific translation assignment.

(5') It is definitely true that when children acquire their mother tongue, they do not translate it, of course, but rather learn to understand it directly. Learning a FL in

order to acquire communicative competence, however, can be said to follow a similar process to learning how to translate in order to achieve translation competence (Fernandez y Fernández Guerra, 2003). Thus, translation can be used as a means to improve students' analytical skills and problem-solving strategies, and as a means to interact and practice language skills (as in any FL class) when commenting or discussing the problems encountered in translations (Leonardi, 2010, p. 29).

(6') The argument that TILT is only appropriate for training translators can certainly be questioned, since translating is not the only aim of language learning, but "should be a major aim and means of language learning" (Cook, 2010, p. xv). Likewise, "since a number of language learners end up as translators, there is no reason why the skill of translating (properly understood) should not have a place in the language learning classroom" (Malmkjaer, 2010, p.187). Besides, we cannot consider both of them (translating and language learning) as separate skills or as independent fields of study.

(7') Translation tasks do not necessarily have to be boring or de-motivating for students. Many researchers support the idea that translation is a motivating activity (Mogahed, 2011) and, at all events, the success of TILT lies in its correct use as a working and learning tool, with appropriate activities that help students to contrast their native and foreign languages, to improve their language skills, and to see the usefulness of the task. Likewise, as Carreres indicates (2006, p. 7), it can be a quite stimulating task, since "translation, by its very nature, is an activity that invites discussion and, in my experience, students are only too happy to contribute to it, often defending their version with remarkable passion and persuasiveness".

(8') Translation, as taught in the grammar translation method, was certainly not suitable for the average learner without literary knowledge; but TILT does not have to be used in such a way, nor restricted to literary texts only. And even if we do so, many scholars agree on the usefulness of literary texts in the FL classroom. Christ (1990, p. 113-133), for instance, indicated that literary texts are cultural messages that allow us to know the identity of different places, to value linguistic nuances and enhance students' creativity. We could also say that, regardless of the student's

language level, TILT can also be a very successful tool for a comparative study of both languages: beginners find it useful to use their native language as an essential process in their FL learning, and advanced learners can benefit from working with the subtleties of the relationship between both languages and from the problem-solving potential of TILT for debate and discussion (Posen, 2006, p. 197).

One can see, hence, that there is a positive attitude amongst quite a few scholars on the usefulness of TILT, and many proposals to include translation tasks in the FL classroom; but one can only find a rather small number of studies dealing directly with students' opinions and perceptions on the ideas put forward by theorists and researchers. Actually, the studies of the kind we have had direct access to are really very scarce: Ashouri and Fotovatnia (2010), Brooks-Lewis (2009), Carreres (2006), Kavaliauskienė and Kaminskienė (2007), Liao (2006), and Rolin-Ianziti and Varshney (2008).

The following section will describe the survey carried out to explore the issue, trying to focus on the way students perceive translation, their preferred language learning tasks, especially as regards motivation and usefulness, the main difficulties they encountered when translating and the reasons why they think translation tasks are useful.

***The study: Students' Attitudes towards Translation in Foreign Language Learning.*** The instruments used in the survey included a pre-test and a post-test on learners' language level, as well as two anonymous questionnaires on the usefulness of translation in foreign language learning (survey questions were both in English and in Gujarati, in order to avoid students' trouble understanding the questions), that combined Likert Scale questions, open-ended questions and rank order questions.

The procedure followed consisted of two stages: students were first administered a level test and an initial questionnaire on the first day of class and, at the end of the semester; they had to complete the second questionnaire and another level test. Questionnaires from subjects who did not participate in both stages or who failed to complete the questions in the sem.

*The first questionnaire was divided into three main parts:*

(1) Personal background information: This section included questions on students' age, gender, years of English language learning, months spent in a country where English is spoken, main aim in order to learn English (i.e. to pass the subject, to go abroad, to communicate with foreign people, etc.) and a short bilingualism test that focused on their use of Castilian, Catalan and English. However, these variables (as well as the results obtained in the level test) were not finally taken into account in the present study, since a preliminary analysis of the results did not reveal any noteworthy differences between them as regards their attitudes towards the use of translation.

(2) How do you feel about translation? The subjects responded to ten items on the Likert Scale of 1 to 5, indicating the degree to which they agreed with statements concerning their beliefs about translation, 1 standing for 'I strongly disagree', and 5 for 'I strongly agree'.

(3) Which are your preferred language learning activities? This was an open-ended question in which students were asked to list their favorite's activities, though no specific classroom practices and activities were provided, and no indications were given as regards number of activities to include or information on the activities to provide.

*The second questionnaire consisted of four questions:*

(1) How motivating are the following activity types? Respondents were asked to rank six activity types in order of preference, being 1 the least motivating type and 6 the most motivating one. Since identifying all of the possible activities that can be used in the FL classroom may seem unattainable, only six main categories were established for this survey: activity types focusing on reading, writing, language use, oral speaking / performing, and listening/watching (following Young et al., 2011, p. 1) and translation tasks.

(2) How useful are these activity types in developing your communicative competence? Students had to state how useful they thought the six activity types were when acquiring a FL, being 1 not really useful and 6 very useful.

(3) Which are the main problems you encountered when translating from English into Spanish and vice versa? Eight categories of translation problems were devised and students had to rank them with 1 being the most problematic and 8 being the least difficult.

(4) Why do you think translation tasks can be useful? How can translation contribute to Language acquisition? Respondents had to rate fifteen items on the 1 to 5 scale, all of them relating to aspects that contribute to the development of translation competence. They were also encouraged to write any other relevant comments regarding the usefulness (if any) of translation.

**Conclusion.** Growing numbers of researchers are supporting the potential of TILT in order to enhance second and foreign language acquisition processes but, still, the use of the native language and translation tasks keeps being restricted in FL educational contexts. The present paper has reviewed the most significant arguments for and against the incorporation of translation in the FL classroom and has referred to the main recent research that supports the use of the mother tongue and several translation tasks in FL courses. Very little attention, however, has been explicitly given to students' attitudes and perspectives on the role that translation plays in the FL classroom.

This paper has also shown the results of an empirical study, which was conducted precisely to try to shed more light on the matter. The study involved a total of 62 Gujarati learners of English undertaking a degree in English Studies, and 93 students of a degree in engineering, with a lower proficiency level and different course objectives.

The major findings confirm previous studies as regards the use of the mother tongue when learning a FL and seem to imply that students tend to display favorable attitudes towards activities they find motivating. When asked for their opinion on several activity types that normally take place in the classroom, students ranked translation tasks as the most motivating activities and the ones they believed that could be more effective in FL acquisition, alongside listening and / or watching activities and speaking activities.



Main translation problems encountered were also taken into consideration. Results revealed a somewhat contradictory feeling towards translation difficulties between students of both degrees, the main translation problems for ES students being stylistic, linguistic and cultural problems, whereas Engineering students found that differences between both linguistic systems were the most problematic area when translating, followed by lack of resources (dictionaries, encyclopedias, style books, etc.) and lack of time.

Students' final point of view on the overall usefulness of translation tasks indicated that ES students' attitudes towards TITL were extremely positive because translation could help them acquire knowledge about the source and target cultures, improve knowledge of language registers and dialects, improve lexical knowledge, acquire more fluency and fastness in re-expression, improve their knowledge of pragmatic conventions, raise awareness of the differences between both linguistic systems, and improve grammatical knowledge. In the case of engineering students, translation tasks were considered useful as a means to improve the use of their field knowledge, translation tools, acquire more fluency and fastness in re-expression and improve lexical knowledge.

The findings obtained here cannot be extrapolated, of course, since results would probably have been different with a larger number of students, a greater variety of questionnaires, comparing students' attitudes to teachers' beliefs and other scholars' results, etc. What seems clear is that there is enough empirical evidence to suggest that TILT has an important role to play in FL teaching, since it offers many beneficial issues to learners and, if properly designed, translation can be a very complete and useful task to carry out in the FL class. And, certainly, more studies both of a theoretical and above all of an empirical kind should be carried out, along the lines of many of the authors that have been quoted in the preceding pages. I am pretty convinced that this would contribute to this new 'revival' of translation in FL educational contexts and would certainly benefit scholars, teachers, and student.

## References

1. Translation Belief in EFL Learning. *English Language Teaching* 3(4): 228–236.
2. Brooks-Lewis, Kimberly A. (2009). Adult Learners' Perceptions of the Incorporation of their L1 in Foreign Language Teaching and Learning. *Applied Linguistics* 30(2): 216–235.
3. Bruton, Anthony (2007). Vocabulary learning from dictionary reference in collaborative EFL translational writing. *System* 35(3): 353–367.
4. Butzkamm, Wolfgang and John Caldwell (2009). *The bilingual reform: A paradigm shift in foreign language teaching*. Tübingen: Narr Studienbücher.
5. Carless, David (2008). Students' use of the mother tongue in the task-based classroom. *ELT Journal* 62(4): 331–338.
6. Carreres, Ángeles (2006). *Strange Bedfellows: Translation and Language Teaching. The Teaching of Translation into L2 in Modern Languages Degrees: Uses and Limitations*, In Sixth Symposium on Translation, Terminology and Interpretation in Cuba and Canada. Cook, Guy (2010). *Translation in Language Teaching: an Argument for perspectives*. Forum. *International Journal of Translation Studies* 10: 35–60.

**Ms.Dhara S. Ranpura & Mr.Chetan R. Patel, MBA, Asst. Prof.**

Grow More Faculty of Management, Gujarat, India

## **THE ROLE OF MOTHER TONGUE IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING**

**Introduction.** In the process of teaching a foreign language, the teacher's use of mother tongue can influence the learner's acquisition of the target language. Throughout the history of English language teaching and second language acquisition, the role of mother tongue has been an important issue. The various views

are reflections on the methodological changes in English language teaching, which have in such way brought different perspectives on the role of mother tongue.

In this thesis I will discuss the role of mother tongue in teaching English as a foreign language. I would like to find out to what extent the mother tongue can play its role in the process of teaching a foreign language. On that account, the first part of the paper concentrates on the methods and approaches and their changing views on the use of mother tongue in a foreign language classroom throughout the history. The theoretical part concludes with the mother tongue in foreign language classroom where I deal with all the teaching skills as the base for successful English learning.

Generally, teachers used the mother tongue for all kinds of situations including giving instructions, doing translation or presenting foreign language structures. This happened mainly because some of the teachers feel that the use of mother tongue has always an active and beneficial role to facilitate foreign language learning. After watching the first audio and video recording of my own teaching I realized that the mother tongue is used very often because of the temptation to facilitate the teacher's job but at the expense of pupils. This made me think about other reasons why the mother tongue was used and about ways how to reduce the abundant use of it.

After deeper analysis of what happened during the observations and my own teaching I was aware of the fact that the abundant use of mother tongue was in most cases ineffective since it was apparent that pupils did not need to hear mother tongue. In its place, other things to avoid the use of mother tongue should have been used including gestures, facial expressions or visual aids.

Although some amount of mother tongue in monolingual foreign language class is acceptable, in the literature concerning the same issue, a good number of researchers stress the increasing methodological need in foreign language teaching for a more systematic and principled way of using the mother tongue in the classroom.

It is said that the younger the pupils are the better they will absorb any foreign language they are ringed by, and they appear to learn the foreign language more easily than adults do. Not once teachers used the mother tongue to solve the off-task

behavior or had to put an extreme effort in getting pupils to focus on what they were supposed to do. What extent is the teacher's use of mother tongue in foreign language classroom effective and facilitating pupils' learning? What are the current views for foreign language teaching concerning the use of mother tongue? How to implement these views into the teaching environment?

On the basis of the theoretical part I will try to prove my hypothesis promoting the target language use as the main language in the foreign language classroom. The research will be undertaken in the classroom environment in order to find out whether the teacher trainees of English are willing to use mainly the target language or whether they overuse their mother tongue. The research is based on observing and analyzing the audio and video recordings for the mother tongue is used and if so in what particular situations.

#### *Major language teaching trends in the twentieth century*

One of the examples of language teaching trends in the twentieth century is according to Mora, the Reading Method, where the translation reappears as a respectable classroom procedure related to comprehension of the written text (Internet 1). "Several techniques were adopted from native language reading instruction" (Stern, 1999: 461). Period from the 1930s to 1960s refers to the Oral Approach or Situational Language Teaching terms, which is an approach to language teaching developed by British applied linguists. Both took from the Direct Method although an oral approach should not be confused with the obsolete Direct Method, which meant only that the learner was bewildered by a flow of ungraded speech, suffering all the difficulties he would have encountered in picking up the language in its normal environment and losing most of the compensating benefits of better contextualization in those circumstances (Pattison cited in Richards and Rodgers, 2005: 38).

The main characteristics of the Situational Language Teaching, at least those connected to the theme were as follows:

- The target language is the language of the classroom.
- A great emphasis on accuracy to avoid acquisition of errors.

- Language teaching begins with the spoken language.
- New language points are introduced and practiced situationally.

(Richards and Rodgers, 2005: 39).

According to Richards and Rodgers, the fact that the new language points are introduced and practiced situationally became a key feature of the approach in 1960s, and since then the term Situational was used in referring to the Oral Approach. The terms Structural-Situational Approach and Situational Language Teaching came into common use (2005: 39).

Concerning Situational Language Teaching, it is still true that “this method is widely used at the time of writing and a very large number of textbooks are based on it.” (Hubbard cited in Richards and Rodgers, 2005: 36). In the United States, toward the end of the 1950s, the need for a radical change and rethinking of foreign language teaching methodology resulted in the emergence of the Audiolingual Method with strong ties to linguistics and behavioral psychology (Richards and Rodgers, 2005: 53–67). The Audiolingual Method, like the Direct Method that was already discussed, had a goal very different from that of the Grammar-Translation Method. Larsen-Freeman specifies: “Teachers want their students to be able to use the target language communicatively [...], to over learn the target language, to learn to use it automatically without stopping to think” (1986: 43). Here are a number of Audiolingual Method key features:

- The meaning that the words have for the native speaker can be learned only in a linguistic or cultural context and not in isolation.
- Very little use of the mother tongue by teachers is permitted.
- A great effort to get students to produce error-free utterances.
- Items to be learned in the target language are presented in spoken form before they are seen in written form.
- Focus on accuracy through drill and practice in the basic structures and sentence patterns of the target language (Larsen-Freeman, 2000: 35, Brown, 1994: 57).



Towards the late 60s, it became clear that the monolingual orthodoxy was untenable on any grounds, be they psychological, linguistic or pedagogical. To refer only to pedagogical qualms, how can teachers and students be expected to use English exclusively, when both of them are non-native speakers of English and share the same mother tongue? (Medgyes, 1994: 66).

Many teaching approaches and methods developed with different characteristics and assumptions about how a foreign language should be taught and further many teaching techniques were changed to improve the teaching methodology in the last century. There has always been a concern for method, but “[... ] the current attraction to ‘method’ stems from the late 1950s, when foreign language teachers were falsely led to believe that there was a method to remedy the ‘language teaching and learning problems’ ” (Lange, 1990: 253).

*Research Aims and Objectives.* This research aims to reveal whether the teacher trainees are able to conduct their lessons in English, using the target language as much as possible and thus discover the role of mother tongue in English language classroom. The following questions are directed in order to achieve my aim:

- 1) Do trainee teachers use mother tongue in English language classrooms?
- 2) If so, in what situations do they use the mother tongue instead of English and how frequently is the mother tongue used for this purpose?
- 3) Is the teacher trainees’ use of mother tongue effective?
- 4) What is the amount of mother tongue in English language classroom?

Concerning these questions, to support my hypothesis, the teacher trainees should be able to conduct their lessons mostly in English to follow the monolingual approach. Krashen, who was a strong advocate of this approach, pleaded that learning foreign languages has the same characteristics as acquiring a mother tongue; therefore the use of mother tongue in foreign language classroom should be none or minimal (1981). However, Medgyes takes this view for “untenable on any grounds, be they psychological, linguistic and pedagogic” (1994, 66). Nowadays, there are some situations when it is possible for teachers to slip into their mother tongue, but the teachers need to very careful to avoid its abundant use.

**Conclusion.** The aim of this research was to find out to what extent the mother tongue plays its role in foreign language teaching. Beginning with early teaching approaches, displayed in the first part, the focus on form later changed into developing pupils' communicative ability, which has shifted to adopting current communicative approaches such as The Natural Approach and Communicative Language Teaching. These approaches emphasize pupils' communicative competence, which is described in the third chapter. It suggests that without sufficient exposure needed for pupils to acquire the foreign language and to start to use a new knowledge, communicative competence is not likely to be upheld.

It is apparent from my paper that I support the idea that the target language should remain the main language to be used in foreign language classroom however, with the appropriate and judicious use of mother tongue in some cases. I also encourage communicative approach arguing that pupils should be exposed to as much as possible to the target language use to allow its acquisition development considering that their foreign language class is the only opportunity when they get in contact with the foreign language. Unlike the second language learners who have to use their second language in everyday life, the foreign language learners have not the same chance to the target language use outside the classroom so they cannot practice what they have learnt in the classroom.

The possibility when to use the mother tongue in foreign language classroom is presented based on the fact that a judicious use of the mother tongue can sometimes have both pedagogical and effective role in the communicative language classroom. However, I want to stress out that teachers must keep in mind that the target language should remain the main language.

In the practical part of my research I tried to investigate to what extent and in what situations the teacher trainees use their mother tongue. The research based on observing thirty audio and video recordings examined the amount of mother tongue the teacher trainees used during their own teaching. Although I believed that my research would prove the theoretical part foundations and strengthen my beliefs, the results showed a complete flip side. Based on the results, I tried to find the cause of

such a failure, which may lie mainly in teacher trainees' teaching experience or their problems to provide a comprehensible input to pupils.

Although I find my results useful the major limitation of my findings might be a relatively small sample of participants so in case of further research I would suggest to have a larger sample of teacher trainees.

### **References**

1. Brown, Douglas H. 1994. *Teaching by Principles. An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Prentice Hall. ISBN 0-13-017816-0.
2. Brown, Douglas H. 2005. *English Language Teaching in the "Post-Method" Era: Toward Better Diagnosis, Treatment and Assessment*. In Richards, Jack, Renandya, Willy A. *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice*. Cambridge University Press. ISBN 0-521-00440-3.
3. Johnson, Kate. 2001. *An Introduction to Foreign Language Learning and Teaching*. Pearson Education. ISBN 0-582-29086-4.
4. Krashen, S.D. 1981. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon Press Inc. ISBN 0-08025-338-5.
5. Nunan, David. 1989. *Designing Tasks for the Communicative Classroom*. Cambridge University Press. ISBN 0 521 37915 6.
6. Prator, Clifford H., and Marianne Celce-Murcia. 1979. "An outline of language teaching approaches." In Celce-Marcia, Marianne, and Lois McIntosh (Editor).
7. *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Newbury House. ISBN 088377125X.

### **Internet Sources**

1. Internet 1, *Second-Language Teaching Methods*. – Access Mode : <http://coe.sdsu.edu/people/jmora/ALMMMethods.htm> [viewed 22.12.2006].
2. Internet 2, *Communicative Language Teaching*. – Access Mode : <http://communicative-language-teaching.area51.ipupdater.com/> [viewed 29.12.2006].
3. Internet 3, *Natural Approach*. – Access Mode : [http://www.englishraven.com/method\\_natural.html](http://www.englishraven.com/method_natural.html) [viewed 29.12.2006].

4. Internet 4, Krashen and Terrell's Natural Approach. – Access Mode : <http://www.stanford.edu/~kenro/LAU/ICLangLit/NaturalApproach.html> [viewed 10.12.2006].

5. Internet 5, Mother Tongue in the Classroom. – Access Mode : [http://www.teachenglishworldwide.com/Articles/Ferrer\\_mother%20tongue%20in%20the%20classroom.pdf](http://www.teachenglishworldwide.com/Articles/Ferrer_mother%20tongue%20in%20the%20classroom.pdf) [viewed 5.10.2006].

6. Internet 6, Krashen's Hypothesis of Second Language Acquisition. – Access Mode : <http://www.tcnj.edu/~russell2/Krashen.htm> [viewed 12.12.2006].

7. Internet 7, TESL/FL Resource Guide. – Access Mode : <http://www.linguistic-funland.com/mele.faq.html#isthereany> [viewed 10.12.2006].

### **Articles**

1. Acar, Ahmed. 2003. The 'Communicative competence' Controversy. Asian EFL Journal 7. – Access Mode : [http://www.asian-elf-journal.com/sept\\_05\\_ac.php](http://www.asian-elf-journal.com/sept_05_ac.php) [viewed 10.12.2006].

2. Olson, Kathleen. 2007. Content for Conversation Partners. ESL Magazine – Access Mode : <http://www.eslmag.com/modules.php?name=News&file=article&sid=9> [viewed 1.3.2007].

3. Prince, Michael J. and Richard M. Felder. 2006. Inductive Teaching and Learning Methods: Definitions, Comparisons, and Research Bases.

4. J. Engr. Education, 95 (2). – Access Mode : <http://www.ncsu.edu/felder-public/Papers/InductiveTeaching.pdf> [viewed 3.2.2007].

**О.В. Чорний, к. філос. н.**

КНУ імені Тараса Шевченка

## **ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

**Постановка проблеми.** Сьогодні висуває нові умови до проведення наукових досліджень на різноманітних рівнях. Не є винятком і філологічні

науки, бо саме в них можливе і потрібне застосування існуючих концептуальних підходів та методів досліджень. Одним з таких підходів є застосування інтердисциплінарної (в українській термінології – міждисциплінарної) проблематики та методології. Використовуючи саме англomовний варіант цього слова (інтердисциплінарність, на протипагу міждисциплінарності), робиться спрoмага звернути увагу на присутність подібного підходу у працях іноземних науковців та його численне застосування до найширшого спектру досліджень.

**Актуальність.** Використання інтердисциплінарного підходу в філології і окремо в межах перекладацьких дисциплін може становити суттєве доповнення до існуючих методів досліджень. Крім того, інтердисциплінарна методологія може сама по собі становити самодостатній і дієвий інструмент у дослідженні різноманітної термінології, у тому числі економічної, а також становити потужний важіль у розумінні місця того чи іншого терміну в системі сучасних наукових знань. Використання інтердисциплінарної методології допоможе розмежувати різноманітні сфери та встановити властиву їм термінологію, а також можливості її застосування.

**Мета і завдання.** Метою даної роботи є виявити можливості інтердисциплінарної методології у дослідженні економічної термінології.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення наступних **завдань**:

- дослідити теоретичні основи застосування інтердисциплінарної методології;
- окреслити зв'язок дисциплінарного поділу науки і інтердисциплінарного дискурсу;
- сформуванати чіткі уявлення про можливість структурування економічного знання і економічної термінології з використанням інтердисциплінарної методології;
- виявити можливості практичного застосування інтердисциплінарної методології для використання економічної термінології з метою перекладу з однієї мови на іншу.

**Наукові результати.** Інтердисциплінарний дискурс закордоном, так само як і міждисциплінарний дискурс в межах України, має широке застосування в найрізноманітніших галузях наук. Проте, в цій роботі також варто згадати на чому ґрунтується взаємодія між окремими дисциплінами, а саме на їх відокремленості одна від одної, що встановлює фундамент для інтердисциплінарної взаємодії. Тому наводимо тут цитату іноземного науковця: “... вважається, що дисципліни є первинним щаблем внутрішньої диференціації сучасної системи наук і, як такі, є життєво значущими для будь-якого аналізу – історичного чи систематичного – наукових досліджень” [2, с. 4]. В цьому розрізі, нас цікавить саме систематичний аналіз (а саме – систематизація економічного знання та економічної термінології), тому ми використаємо дисциплінарний поділ всередині економічної галузі знань для розмежування окремих термінологічних ділянок і певних термінів. Про це йтиметься трохи згодом в цій роботі.

Можна також говорити про деяку двозначність в межах окремих ділянок наукової думки: “... приєднання до міради підходів і відмежованих ділянок думки і досліджень може створити двозначність відносно специфічної дисциплінарної термінології, парадигм, або соціальних конструктів. Кожна дисципліна буде мати свою власну базову літературу а також параметри...” [1, с. 17]. Саме тому, враховуючи дисциплінарний поділ сучасної науки варто використовувати відповідну наукову літературу: словники, монографії, підручники, професійну та іншу періодичну літературу. З’ясування місця окремих термінів в межах тієї чи іншої суми економічних знань може становити одну з сторін застосування інтердисциплінарної методології.

Одним з прикладів використання інтердисциплінарних підходів є дослідження інтердисциплінарного поля пов’язаного з лідерством, тому нам буде корисним розглянути цей приклад, хоч прямого стосунку до перекладацьких дисциплін він не має. Так у одного з американських дослідників знаходимо: “Викликом для освітян в сфері лідерства є забезпечення того, що інтердисциплінарні освітні контексти допомагають студентам в

перекладі термінів через дисциплінарні кордони, визначаючи семантичні відмінності так само як і “місця відправки” основані на дисциплінарних перспективах” [1, с. 18]. Зрозуміло, що подібними “місцями відправки” є самі дисципліни з властивою їм термінологією. Використовуючи подібний підхід для аналізу економічної термінології можливо прогнозувати, що можна знайти велику кількість відповідників (пар термінів англійською та українською мовою) серед академічних дисциплін, наприклад “knowledge management” та “менеджмент знань”. Так само окрему термінологію можливо віднести до дисципліни, котра називається “бухгалтерський облік”, або до її англійського відповідника “accounting”.

Далі, просуваючись у напрямку розуміння інтердисциплінарної термінології наведемо таку цитату: “Когнітивно, є привабливим мати спільну мову з точними визначеннями в різних дисциплінарних контекстах. Це не для того, аби зробити припущення, що різноманітні перспективи визначень термінології не можуть співіснувати, але для того аби прояснити, що взяте значення є істотним для покращення зв'язаності тіла науки, що може бути ефективно перекладене на практику в різних сферах і дисциплінах” [1, с. 19]. Отже, потрібно прояснити ситуацію: окремий термін в межах окремих дисциплін може мати як ідентичні так і різні значення. Це відбувається з приводу того, що різні дисципліни схильні трактувати по різному (або однаково) одне й те саме явище, котре і позначає термін. Незважаючи на те, що в реальності явище, котре позначають різні терміни в різних дисциплінах, одне й те саме, проте різні дисципліни дивлячись на одне й те саме явище під різними кутами зору використовують різні підходи до розуміння того ж самого терміну. Саме тому наявна семантична різниця і заслуговує на певну увагу з боку окремих досліджень. Так наприклад, слова “governance” та “management”, також “врядування” та “управління” позначають подібні явища, проте застосовуються у різних сферах економічної реальності і таким чином потребують розмежування та ідентифікації.



Роблячи таке дисциплінарне розмежування, можливо вказати подальший шлях використання інтердисциплінарної методології, як виявлення термінології, котру можливо віднести до тієї чи іншої дисципліни в одному тексті. Причому, текст економічного характеру (стаття чи монографія) можуть містити чимало термінології з найрізноманітніших економічних дисциплін. Наприклад, стаття в економічній газеті, котра стосується такого економічного явища як маркетинг може містити термінологію котру варто шукати в таких дисциплінах, як “маркетинг”, “менеджмент”, “статистика”, “економічна теорія” і т.п.

**Аргументація.** Зрозуміло, що використання інтердисциплінарної методології є суттєвим, потрібним і плідним, оскільки воно не лише виявляє зв'язок терміна з окремою дисципліною, але й виявляє залучення тих чи інших дисциплін (і використання відповідної термінології) до формування структури тексту, а також думки закладеної автором у тексті.

Зважаючи на це, дослідження окремих економічних текстів, а також аналіз термінології, котра закладена в них виявляється плідним за умов всебічного розгляду подібних текстів, що, в свою чергу, досягається використанням інтердисциплінарної методології. А оскільки інтердисциплінарна методологія не лише вказує на місце окремого терміна в дисциплінарній системі сучасного наукового знання, але й має прямі відношення з певною сферою реальності, тоді можна вказати на те, що ідентифікація та тлумачення окремого терміна з врахуванням застосування інтердисциплінарної методології, ще й співвідносить окремий термін з окремим явищем реальності (онтологічною ситуацією, котра стосується окремого феномена).

**Висновки.** Резюмуючи усе сказане, можна зробити висновок про продуктивність використання інтердисциплінарної методології до дослідження економічної термінології. Вказуючи на те, що структурно-семантична репрезентація економічної термінології створюється, не в останню чергу, структуруванням економічних знань в межах окремих економічних дисциплін,

ми бажаємо створити більш точне уявлення про можливості використання інтердисциплінарної методології в аналізі економічних текстів.

**Перспективи подальших досліджень.** Подальший рух наукових досліджень в цьому напрямку бачимо у розмежуванні загальної наукової термінології, галузевої (економічної) термінології та дисциплінарної термінології (в межах економічної галузі знань). Подібне розмежування буде надійним підґрунтям для розуміння економічних текстів; таке розуміння та ідентифікація, хоч і не вимагає поглибленого знання з окремих економічних дисциплін, все ж потребує звернення до різноманітної літератури, пов'язаної як з економікою, так і з філологією. Тому, дослідження наявних джерел: різноманітних словників, періодичної літератури, а також більшості сфер, де застосовується економічне знання (як українською, так і англійською мовами), потребує свого розгляду.

#### **Список використаних джерел**

1. Dugan J. P. Context matters: An Interdisciplinary Studies Interpretation of the National Leadership Education Research Agenda / J. P. Dugan, D. M. Jenkins // Journal of Leadership Education. – Special 2013. – Vol. 12, Issue 3. – P. 15–29.

2. Stichweh R. The Sociology of Scientific Disciplines: On the Genesis and Stability of the Disciplinary Structure of Modern Science / Rudolf Stichweh // Science in Context. – 1992. – Vol. 5, Issue 01. – P. 3–15.

**А. Вигівська, студентка 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### **ЮРИДИЧНІ ТРАНСЛАТЕМИ В АНГЛОМОВНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ І СУДОВИХ ДОКУМЕНТАХ**

У центрі уваги багатьох мовознавців широкої популярності набуває мова *юриспруденції* – мова відповідних документів і протокольних промов працівників правосуддя – в межах якої *юридична термінологія* як одна з

найбільш значущих галузевих терміносистем дає змогу виокремити *юридичні терміни*, поряд з якими ототожнюються *юридичні транслатемами*, що широко застосовуються не тільки в професійному середовищі, але й в інших сферах мовної комунікації. Звичайно, велику кількість дослідників непокоять питання, пов'язані з чіткою дескрипцією *структурно-семантичних характеристик юридичних транслатем заактуалізованих* в англomовних нормативно-правових актах і судових документах, яку пропонуємо окреслити в цій розвідці.

**Мета** розвідки полягає у визначенні структурно-семантичних характеристик юридичних транслатем в англomовних нормативно-правових актах і судових документах.

**Завдання:**

- уточнити дефініцію поняття “транслатема” у сучасній лінгвістиці;
- уточнити дефініцію поняття “юридична транслатема” у сучасній правовій лінгвістиці і перекладознавстві;
- виявити структурно-семантичні характеристики юридичних транслатем в англomовних нормативно-правових актах і судових документах.

*Об'єктом* розвідки виступають юридичні транслатемами в англomовних нормативно-правових актах і судових документах. *Предметом* дослідження є структурно-семантичні характеристики юридичних транслатем в англomовних нормативно-правових актах і судових документах.

У сучасних лінгвістичних студіях поняття “транслатема” цілком і повністю ототожнюється з поняттям “термін”, що у Словнику української мови витлумачується як “слово або словосполучення, застосоване для позначення деякого поняття” [2]. Поняття, назване словом, виражає суть явища, відображає об'єктивну істину; слово в системі – логос, термін; слово як позначення предмета – лексис, номен [3]. Саме тому слово є матеріальною мовною оболонкою, з якою нерозривно пов'язане поняття (існують у тандемі). Термінологічна номінація (іменування) – це цілеспрямований творчий процес, зумовлений взаємодією зовнішніх та внутрішніх мовних чинників.

Однак, у сучасних студіях з правової лінгвістики *юридичний термін* ототожнюється з поняттям *юридична транслатема* і трактується в юридичному енциклопедичному словнику як “словесне позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається і закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави”. При цьому юристи визначають *юридичний термін*, або *юридичну транслатему*, як “слово або словосполучення, яке вжито в законодавстві, будучи узагальненим найменування юридичного поняття, що має точний і певний сенс, і відрізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю” [3].

У сучасному перекладознавстві *транслатема* – це те, що перекладач намагається виявити в тексті оригіналу і з чим він працює в процесі перекладу (тексті перекладу). Ця одиниця відображає константу перекладацької відповідності плану змісту, що володіє своїм конкретним планом вираження на мінімальному відрізку мови оригіналу, а також таким планом змісту, що має конкретний план вираження на мінімальному відрізку мови перекладу. Варто зауважити, що транслатема є константою лише з позиції перекладознавства, у той час як у лінгвістиці її довжина може варіюватися від звуку або букви і аж до цілого тексту. *Транслатема* складається з двох компонентів: 1) певний зміст, що виражається засобами мови оригіналу; 2) той же зміст, але виражений засобами мови перекладу [4].

Окрім цього, варто говорити про специфіку семантики транслатем, що особливо чітко простежується при зіставленні позиції слова, коли воно вживається як термінологічно, так і нетермінологічно. Н.З. Котелова виділяє три варіанти такого співвідношення: 1) тотожність значення слова в термінологічному і нетермінологічному вживанні; 2) більш широке або вузьке значення транслатем порівняно зі значенням загальноновживаного слова; 3) термінологічне значення не належить літературній мові (Н.З. Котелова). Вище вже було зазначено, що перший тип співвідношення слова і транслатем неможливий у сучасній термінології у зв'язку з тим, що, потрапивши в терміносистему, загальнолітературне слово розвиває специфічні системні

зв'язки з іншими транслатами і неминуче змінює своє значення і концептуальний зміст, хоча цей процес не завжди адекватно відображається в кодифікованих визначеннях. Однак у період виникнення давньо-української юридичної терміносистеми перший варіант співвідношення слова і транслатами був можливий, що відображало нижчу щабель термінологізації слова. Термінологічне значення конкретної транслатами в сучасній терміносистемі може бути близьким загальномовним, хоча й і не тотожним йому. Це особливо яскраво спостерігається в юридичній термінології і помітно протягом всієї історії її формування при термінологізації слів спільного вживання (вбивство, бійка, недбалість, річ, збиток і т. ін.).

Проаналізований фактичний матеріал англomовних нормативно-правових актів і судових документів дав змогу виокремити такі групи юридичних транслатами: 1) загальноповживані юридичні транслатами – це юридичні транслатами загальноповрийнятого та спеціального значень; 2) *спеціально-юридичні транслатами*; 3) спеціально-технічні транслатами [1].

*Загальноповживані юридичні транслатами* розподілено на:

1. *Юридичні транслатами загальноповрийнятого значення* – звичайні, поширені найменування предметів, ознак, дій, явищ, які використовуються і мають однакове значення і в повсякденному мовленні, і в художній та науковій літературі, у ділових документах, законодавстві. Ці слова загальноповвідомі й широко повживані. У законодавстві вони використовуються в загальноповрийнятому значенні і ніякого спеціального змісту в собі не мають. Слід зазначити, що використання таких транслатами є доречним, якщо їх значення очевидне для всіх і не викликає сумнівів у контексті. Із загальної кількості термінів законодавства 80 % – загальноповживані слова. До прикладу: *mis-statement* – *неправдива заява*, *international affairs* – *міжнародні справи*, *rule of etiquette* – *правило етикету*, *claim* – *заява права*, *to hold a session* – *проводити засідання*, *to refute a contention* – *спростовувати заяву*, *highway regulations* – *правила дорожнього руху*, *a matter of special concernment* – *справа особливого значення*.

2. *Юридичні транслатема спеціального значення* – їх перевага порівняно із загальноновживаними юридичними термінами в тому, що за максимальної стислості вони найбільш точно визначають потрібне поняття. Таких термінів у нормативних актах багато, вони становлять кістяк юридичної термінології, несуть основне смислове навантаження в законодавстві (*потерпілий, скарга, третя особа* та ін.).

Важливо, щоб спеціальне значення загальноновживаної транслатема було очевидним. Якщо в загальному вжитку слово може позначати різні поняття, то при тлумаченні цього слова, вжитого в тексті нормативно-правового акту, з усіх можливих варіантів обирається лише один, який відповідає загальному змісту правової норми. За умови можливості різного трактування тої чи іншої транслатема або її неясності звертаються до її звичайного, найбільш поширеного в літературній мові значення, якщо інше не передбачено або не випливає із тексту цього акту.

Використовуючи загальноновживані транслатема в нормативних актах, законодавець повинен забезпечити їх тлумачення в тій чи іншій формі, щоб був гранично ясний сенс.

До прикладу: *call for* – *вимагати*, *charge with* – *обвинувачувати*, *conclusive notice* – *кінцеве попередження*, *aggrieved party* – *потерпіла сторона*, *defend* – *відповідати за*, *plead* – *носилатися на*, *to start operations* – *починати дії*, *to take bribes* – *брати хабарі*, *judicial bribery* – *хабарництво суддів*, *act of outrage* – *акт брутального свавілля*, *act of civil disobedience* – *акт громадянської непокори*.

***Спеціально-юридичні транслатема*** – слова та словосполучення, що належать юридичній науці і практиці, відбивають специфіку державно-правових явищ (*шлюб, позов, дієдатність, правоздатність, законність, юридична відповідальність, державний орган* тощо). Застосовуються вони для позначення особливих понять і тільки в юриспруденції. Як правило, спеціальна юридична транслатема створюється законодавцем, коли в загальнолітературній мові немає відповідного слова для позначення відповідного поняття.

До прикладу: *legal practice* – юридична практика, *criminal justice* – кримінальне судочинство, *law enforcement authorities* – правоохоронні органи, *investigative procedures* – слідчі дії, *court sentence* – вирок суду, *adult charge* – обвинувачення повнолітнього (у злочині), *national lawyer association* – загальнодержавне адвокатське об'єднання, *organized criminal formation* – організоване злочинне формування.

**Спеціально-технічні транслатема** – це транслатема, що мають значення у галузі спеціальних знань – техніки, медицини, економіки, соціології, біології. Такі транслатема можуть уживатися в текстах нормативно-правових актах лише тоді, коли їх не можна замінити іншими, більш доступними для розуміння транслатемами. Ще однією необхідною вимогою до вживання таких транслатем у тексті нормативно-правових актів є те, що вони мають розумітися в тому значенні, яке закріплено за ними у відповідній галузі знань.

До прикладу: *non-patentable* – непатентоздатний, *nuclear-free* – без'ядерний, *external grinding* – зовнішнє шліфування, *temperature amplitude* – температурна амплітуда, *faulty technology* – екологічно брудна технологія, *low power transistor* – транзистор малої потужності, *safety rules* – правила техніки безпеки, *neglect of safety principles* – порушення правил безпеки, *(required) minimum of technical knowledge* – сукупність знань, досвіду в певній галузі техніки, необхідних для робітника відповідного фаху.

Підсумовуючи зазначене вище, вкажемо на такі **висновки**: 1) поняття “транслатема” цілком і повністю ототожнюється з поняттям “термін”, а відтак “юридичний термін” ототожнюється з поняттям “юридична транслатема”; 2) в англійських нормативно-правових актах і судових документах простежуються такі групи юридичних транслатем: загальноживані юридичні транслатема – це юридичні транслатема загальноприйнятого та спеціального значень; спеціально-юридичні транслатема; спеціально-технічні транслатема

## Список використаних джерел

1. Артыкуца Н.В. Русская терминология судоустройства 17 века в генетическом, структурном и функциональном аспектах : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Н.В. Артыкуца. – Киев, 1990. – 23 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел]. – 5-те вид. – К.; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
3. Петров В.В. Семантика научных терминов / В.В. Петров. – Новосибирск : Наука, 1982. – 126 с.
4. Тюленев С.В. Теорія перекладу : [навч. пос.] / С.В. Тюленев. – М. : Гардаріки, 2004. – 336 с.

**О.С. Захарченко, студентка 5 курсу**

НПУ імені М.П. Драгоманова

### **СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ “ОКО” В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ *FREE DICTIONARY BY FARLEX*)**

Мова є однією з найважливіших складових, що будує націю. Протягом сторіччя вчені проводять дослідження щодо відкриття розвитку не тільки мови в цілому, але й її окремих частин. На сьогоднішній день ми можемо знайти безліч статей та наукових робіт присвячених дослідженню фразеологічних одиниць, їх семантики, походження, категоризація та безліч інших підтем. Звичайна людина може сказати, що можливо варто зупинитися на дослідженні цих тем і шукати щось нове. На мою ж думку, зупинятися не варто, адже словниковий запас мови повсякчас піддається змін; недарма Р. Кверк назвав це “відкритими воротами мови” (“the open end of the language”), якими у мову проникають нові слова фразеологічні одиниці. Фразеологічний фонд змінюється, поповнюється



й оновлюється, відповідно з'являються нові фразеологізми, нові сфери вживання або значення старих [4, с. 1].

Англійська фразеологія, яка є дуже багатою і різноманітною за своєю формою і семантикою, представляє великий інтерес, як і великі труднощі, при вивченні англійської мови. Взагалі, фразеологія кожного народу тісно пов'язана з історією, культурою, традиціями, літературою нації, що розмовляє цією мовою, адже мова – це одна з найважливіших складових, що будує цю націю [4, с. 1].

Фразеологізми відображають в основному життя людини. Ось чому практично всі вчені виділяють у фразеології тематичне поле “Людина” (Л. Арсентьєв, А. Івченко, Н. Коваленко, Г. Курковська, М. Олійник, та ін). Доказом антропоцентричності фразеології є її надзвичайно розгалужені гнізда із соматизмами- назвами частин тіла [1, с. 11].

Загалом дослідженнями фразеологізмів із соматичним компонентом займалися такі вчені як М. Алексеєнко, А. Архангельська, В. Виноградов, М. Горди, Л. Дядечко, А. Івченко, В. Коваль, В. Кононенко, М. Кочерган, О. Селіванова, О. Тищенко, Д. Ужченко та В. Ужченко.

*Метою* ж цієї розвідки є опис та аналіз фразеологізмів з компонентом “око”, вибраних з електронного джерела “Free Dictionary by Farlex”.

*Актуальність* дослідження полягає в тому, що вперше було досліджено ФО з компонентом “око” зі словника “Free Dictionary by Farlex”, що дає можливість простежити емоційно-оціночне ставлення людей до навколишньої дійсності. Саме у цих стійких виразах можна простежити зв'язок між уявленнями народу про світ та специфічні особливості національної ментальності, а також можна побачити всю багатогранність англійської та української мов.

У розвідці реалізуються такі завдання:

- дослідити та проаналізувати структурно-семантичні типи вибірки фразеологізмів із словника “Free Dictionary by Farlex”;

- охарактеризувати особливості лексико-семантичної структури та функціонування фразеологізмів зі словом “око” в англійській мові;
- класифікувати ФО відповідно до їх семантичного значення;
- знайти еквіваленти досліджуваних фразеологізмів в українській мові.

В електронному словнику “Free Dictionary by Farlex” подаються такі значення слова “eye”: 1) орган зору або світлової чутливості; 2) здатність бачити, бачення; 3) здатність робити інтелектуальні або естетичні судження; 4) увага; 5) апаратура камери; 6) стежити за чимось.

Загалом тілесний світ є відтворенням функцій людини. До основних частин тіла людини відносять такі: рука, нога, око, вухо, язик, лоб, зуб та голова. Та ми розглянемо лише компонент “око” [2].

Вченими доведено, що майже 90 % всієї інформації людина отримує завдяки очам. Проаналізувавши фразеологізми, подані в електронному джерелі, можемо умовно поділити фразеологічні одиниці (ФО) на такі групи:

ФО, що позначають враження від зовнішності людини чи предмету: *be a sight for a sore eyes; easy on the eyes; hard on the eyes.*

Щодо української мови, то в ній наявні такі вислови, як: *оку мила, впадати в око.*

У народній естетиці *око* є символом привабливості та краси, але водночас воно символізує вдачу і заздрість, жадібність і нахабство. Споконвіку люди вірили в добре і лихе око. Очі злії людини могли навести порчу, навроки, наслати недобру зустріч з нечистою силою. На думку багатьох вчених, ще 10–15 тисяч років тому в епоху палеоліту існували численні вірування про погане око. Ці вірування втілилися у фразеологічних зворотах, що позначають негативні характеристики людини [2] або наміри. Їх можна виділити в окрему групу: *Give a black eye to someone, gleam in (one's) eye, hit someone (right) between the eyes, with an eye to.*

В українській мові можна знайти такі приклади, як: *завидючі очі, лудити очі, дивитися вовком.*

Найширша група – ФО, що описують процес зорового контакту, характеризують його: *all eyes and ears, bird's eye view, can't take eyes off, cut eyes at, eye sex, make eyes, cast eye over.*

В українській мові: *кинути оком.*

Крім спектру зорового сприйняття, фраземи з компонентом око позначають спостережливість або уважність, а також досвідченість та кмітливість: *catch the eye, get eye in, have eyes like a hawk, have one's eye on, keep an eye open, keep one's eye on the ball, keep an eye peeled, watch with an eagle eye.*

В українській мові: *невсипуще око, досвідчене око.*

**Висновки.** У пропонованій розвідці було розглянуто фразеологічні одиниці української та англійської мов, що містять у собі компонент “око”. Також була зроблена спроба категоризації вибіркового фразеологізмів англійської мови та віднаходження певних еквівалентів в українській мові.

Фразеологічні одиниці з компонентом “око” – є дуже обширною темою і можна підібрати безліч шляхів до їх вивчення. Зважаючи на те, як швидко розвивається мова, **перспективним** є розгляд фразеологізмів, набутих у наш час, а також проведення паралелі з тими, які вже вийшли з ужитку, таким чином показуючи трансформації мови.

### Список використаних джерел

1. Вісник КНУ ім. Шевченка 17/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://papers.univ.kiev.ua/shidni\\_movu\\_ta\\_literatury/articles/Semantic\\_properties\\_of\\_phraseologisms\\_with\\_component\\_hand\\_in\\_the\\_Korean\\_language\\_16487.pdf](http://papers.univ.kiev.ua/shidni_movu_ta_literatury/articles/Semantic_properties_of_phraseologisms_with_component_hand_in_the_Korean_language_16487.pdf).

2. Донецький Вісник Наукового Товариства ім. Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litmisto.org.ua/?p=19722>.

3. Словник “Free Dictionary by Farlex” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://idioms.thefreedictionary.com/eye>.

4. Список фразеологізмів української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://uk.wiktionary.org/wiki/Додаток:Список\\_фразеологізмів\\_української\\_мови#.D0.9E](https://uk.wiktionary.org/wiki/Додаток:Список_фразеологізмів_української_мови#.D0.9E).

5. Українські реферати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrefs.com.ua/105580-Analiz-frazeologizmov-angliyskogo-yazyka-s-imenami-sobstvennyimi-i-ih-ekvivalentov-v-russkom-yazyke.html>

**Л.Р. Галюк, студентка 5 курсу**

НПУ імені М.П. Драгоманова

## **ОСОБЛИВОСТІ ТА ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ**

Під час роботи з лексикою англійської художньої літератури великі труднощі для розуміння і перекладу становлять фразеологізми, тобто словосполучення, які не виникають у процесі мовлення, а існують як стійкі фразеологічні звороти. Фразеологізми – одна з універсалій мовлення, в них знаходимо відображення історії народу, своєрідність його культури та побуту [3, с. 4–5].

*Мета* розвідки полягає в описі особливостей перекладу англійських фразеологізмів на українську мову.

Фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує свого методу дослідження, а також використання даних інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки та країнознавства [3, с. 5–6]. Тому при перекладі фразеологізмів рідною мовою, потрібно підбирати вислови та мовні кліше, які відповідають саме менталітету та культурі мови перекладу.

У фразеологізмах часто міститься метафоричний елемент. Їх не можна перекладати дослівно. У багатьох випадках вони мають явно виражене національне забарвлення. Це все та ряд інших факторів призводить до того, що фразеологічні одиниці часто не мають абсолютних відповідників в іншій мові. Складність перекладу полягає у тому, що перекладач повинен уміти їх розпізнати і підшукати відповідний український варіант.

З точки зору перекладу фразеологічні звороти – приказки та прислів'я – зручно розділити на 3 групи.

До першої групи відносяться такі прислів'я та приказки, які повністю співпадають з українськими – як по змісту, так і по формі: *All that glitters is not gold* – *Не все те золото, що блищить* [1, с. 30]; *As a man sows, so shall he reap* – *Як посієш, так і пожнеш* [1, с. 49]; *New brooms sweep clean* – *Нова мітла по-новому мете* [1, с. 90].

Такі приказки та прислів'я, які повністю збігаються в різних мовах, мають своїм джерелом загальний прототип і часто є калькою з грецької або латинської, рідше інших мов.

До другої групи належать прислів'я і приказки, які збігаються за змістом, але не збігаються за образом, що лежить в їх основі: *Too many cooks will spoil the broth* – *У семи няньок дитя без носа* [1, с.103]; *As well be hanged for a shepp, as for a lamb* – *Сім бід – один одвід. Сім смертям не бути, а одної не минути* [1, с.28]; *To buy a pig in a poke* – *Купити kota в мішку* [2, с. 40].

При перекладі таких фразеологічних одиниць рекомендується користуватися такими відповідниками, які закріпилися в мові, оскільки при їх перекладі перекладач повинен притримуватися принципу перекладу чогось звичного таким же звичним. У протилежному випадку приказка або прислів'я викличе у читача враження чогось несподіваного та оригінального. Тому англійську приказку: *At a snail's pace* – *Як на волах*, не можна перекладати – *із швидкістю равлика* [1, с. 31].

До третьої групи відносяться приказки та прислів'я, які не мають відповідників в українській мові – ні за змістом, ні за образом. Вони перекладаються або описово, або при допомозі приказки, створеної перекладачем: *Little pitchers have long / wide ears* – *Діти люблять слухати розмови дорослих; В малих дітей великі вуха* [1, с. 62].

Підсумовуючи вищесказане, подамо основні способи перекладу фразеологічних одиниць:

1. Найкращий спосіб – передати фразеологізм фразеологізмом. Це є можливим тоді, коли англійська та українська мови запозичили фразеологічний зворот з інших мов (найчастіше класичних): *Strike while the iron is hot.* – *Куй залізо, поки гаряче.*

2. Переклад фразеологічним аналогом, тобто використання в українській мові фразеологічних одиниць, які мають те саме значення, але які побудовані на іншому образі. При такому перекладі слід враховувати, що український образ повинен бути нейтральним щодо національного забарвлення: *Can the leopard change his spots?* – *Природу не виправши. Горбатого могила справить.* Вживання фразеологічних сполучень – це справа стилю, а завдання перекладача – цей стиль зберегти. І тому, незважаючи на всі труднощі перекладу фразеологізмів, вони повинні бути перекладені відповідним чином. Існує ще одна велика проблема перекладу фразеологізмів – “буквалізм”, що означає “слово в слово”, тобто “буквально”, але під час перекладу цей метод набуває зовсім іншого значення. “Калькування” – це дійсно переклад “слово в слово”, натомість “буквалізм” – це переклад, який спотворює значення фразеологізму у даному тексті або копіює лексичну або граматичну структуру. Такий переклад фразеологізмів виглядає дуже дивно.

Наведені в науковій праці труднощі та особливості перекладу фразеологізмів свідчать про особливу відповідальність, необхідність компетенції лінгвістів і перекладачів. На *завершення* варто відзначити, що знання цих особливостей і володіння методами їх перекладу на українську мову, без сумніву, підвищує ефективність роботи з художніми текстами і дасть змогу поглибити знання студентів про культуру та традиції народу, мова якого вивчається, удосконалювати вивчення мови в оригіналі, формувати розуміння та вміння відчувати логіку мовлення, збагатити світогляд, навчити їх адекватно та своєрідно відображати власні думки, використовуючи фразеологізми.

### **Список використаних джерел**

1. Баранцев К.Т. Англійські прислів'я та приказки / К.Т. Баранцев. – К. : Рад. Школа, 1993. – 174 с.

2. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь / А.В. Кунин. – М., 1956.
3. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин – М. : Высшая школа, 1986. – С. 3–10, 128–139.

**О. Козиряцька, студентка факультету лінгвістики**

НТУУ “КПІ ім. Ігоря Сікорського”

## **ЛЕКСИЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ ШТАМПИ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ**

На сучасному етапі розвитку суспільства у зв'язку з глобальним науково-технічним прогресом виникає потреба у дослідженні стилістичного забарвлення та особливостей перекладу наукових-технічних текстів. Однією з проблем перекладу науково-технічної літератури є наявність в них штампів, які теоретиками і практиками перекладу кваліфікуються як одна з труднощів перекладу. У даній роботі ми з'ясуємо різницю між синтаксичними та лексичними штампами в науково-технічній літературі.

В сучасному загальному арсеналі мовних засобів штампи займають важливе місце, проте у мовознавстві роль штампів, а саме особливостей, що пов'язані з їх перекладом, мало вивчені, недостатній і обсяг спостережень над конкретними прикладами їх утворення та функціонування, відмежування кліше від штампів, фразеологізмів, крилатих слів, цитат, вигуків, розмовних формул, що, в свою чергу, обумовлює актуальність досліджень у цьому напрямку. Доволі обмежена і кількість робіт, присвячених семантичним, лексико-граматичним властивостям кліше, не сформульована чітка семантична і синтаксична типологія даних утворень [1, с. 47].

Синтаксичні та лексичні штампи мають різну природу, але одне походження, адже це два розділи науки про мову, які вивчають різні одиниці. Синтаксис – це розділ граматики, який вивчає способи поєднання й розміщення

слів у мові, тобто він вивчає будову речень та словосполучень і способи поєднання слів у реченні й словосполученні, які властиві тій чи іншій мові. Лексика – це словниковий склад певної мови. Звідси ми можемо вивести, що лексичні штампи наукового-тексту – це слова спеціального напрямлення, вони підкреслюють варіантність рішення, є індикаторами характерних рис винаходу та посилаються на обізнаних спеціалістів. Також, можна додати, що лексичними штампами є сталі фрази, які через багаторазове використання втратили свою забарвленість і зараз використовуються, як запам'ятована форма покликана зробити текст більш точним та експресивно нейтральним. Оскільки винахідники намагаються вказати якнайбільше варіантів (еквівалентів) свого винаходу, повний опис містить різноманітні розширення, які охоплюють усі можливі вказані варіантні рішення та ті, що маються на увазі. Такі розширення можна об'єднати у чотири групи:

1) слова та словосполучення, що непрямо підкреслюють варіантність ознак винаходу, а саме: *substantially* (по суті, в основному), *advantageously* (ефективно), *generally*, *conventionally*, *normally* (зазвичай), *preferably* (переважно), *alternatively* (як варіант);

2) словосполучення, сполучники та прийменники, що вказують на варіантність ознак винаходу, а саме: *for illustrative purposes*, *solely by way of comparison*, *if desired*, *as shown*, *or other*, *or the like*, *if say*, *as by*;

3) загальні вирази, що допомагають уникнути несуттєвої конкретизації, наприклад: *in concentric relation with* (концентрично), *in surrounding relation with* (близько), *in communicating relation with* (у поєднанні з);

4) такі загальні слова як *means* (засіб, пристрій), *device* (прилад), *body* (тіло, корпус), *piecemeal* (деталь, елемент).

Найуживанішими прислівниками, що вказують на напрямок, орієнтацію у просторі та спосіб дії є *upwardly*, *downwardly*, *forwardly*, *rearwardly*, *inwardly*, *outwardly*, *lengthwise*, *counterwise*, *upstream*, *downstream*, *exteriorly*, *interiorly*, *stepwise*, *portionwise*. Для опису характерним є переважне використання дієслів *include* (містити, мати), *attach*, *fix*, *secure* (прикріплювати), *mount*



(встановлювати), *connect* (приєднувати), *pass* (проходити), *project*, *extend* (простягатися), *adjust* (регулювати, припасовувати), *engage* (знаходитись, зачіпати), *tobespaced* (бути на відстані) [2, с. 200]. До синтаксичних штампів науково-технічного тексту відносяться синтаксичні конструкції, які притаманні саме тексту науково-технічного стилю. Наприклад, *it should be pointed out that* (слід зазначити, що), *it has been pointed out that* (було зазначено, що) *it has previously been shown that* (раніше було показало, що).

Не зважаючи на те, що синтаксичні штампи є тільки способами оформлення та введення нової інформації, вони є одними з головних характеристик науково-технічних текстів. Розглянуті стандартизовані граматичні конструкції взаємодіють з стилістично-функціональними особливостями технічного тексту.

Існують в науковій мові певні синтаксичні штампи, які виражають проміжні результати дослідження: *z dosvidu vidomo, sho* (*from experience it is known that*), *i same cherez ce* (*and it is germane that*), *viklikano tym, sho* (*is due to the fact that*), *yak govoriлося raniше* (*it has been already mentioned that*). Передача наукової інформації нерозривно пов'язана з авторською установкою на пошук адекватних (відповідних цілям, найбільш точних) мовних засобів. Таким чином ми можемо досягти точності формулювання, логічності та стислості (лапідарності) викладу. Розглянемо ще деякі стилістичні штампи: *it is well known, it will (should) be understood that, it will be readily apparent (appreciated) that*, вони перекладаються як *зрозуміло, очевидно*. Наприклад, подивимося, як такий стилістичний штамп буде вести себе у реченні. Оригінал: *It will be appreciated that by all said effects of the invention a perfectly efficient device is obtained*. Переклад: *Очевидно, що, з огляду на вищесказане, винахід дозволяє отримати виключно ефективний прилад* [3, с. 49]. Можна зробити висновок, що лексичні штампи відрізняються від синтаксичних мовним рівнем. У першому випадку ми досліджуємо слова та словосполучення, а у другому – синтаксичні конструкції, тобто речення.

Отже, підсумовуючи наведене вище, лексичні штампи – це певні лексичні одиниці, які не тільки виражають характерні риси певного винаходу або пристрою, а ще й роблять текст формальним і абстрагованим. Синтаксичні штампи підтримують граматичну структуру науково-технічного тексту і також роблять свій вклад у його стилістичну узагальненість і точність.

### **Список використаних джерел**

1. Казанцев А.И. Особенности перевода клише и штампов официально-делового языка (на материале французского языка) : учебн. пос. / А.И. Казанцев. – Челябинск : Челябинский гос. ун-т, 2002. – 68 с.
2. Климзо Б.Н. Ремесло технического переводчика. Об английском языке, переводе и переводчиках научно-технической литературы / Б.Н. Климзо. – 2-е изд., переработ., доп. – М. : Р. Валент, 2006. – 508 с.
3. Малёнова Е.Д. Перевод патентов США и Великобритании: от теории к практике : учебно-метод. пос. / Е.Д. Малёнова, Л.А. Матвеева. – Омск : Изд-во Омского гос. ун-та, 2008. – 144 с.

**ТЕОРИЯ ТА ПРАКТИКА НАУКОВОГО,  
ТЕХНІЧНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ /  
THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES OF SCIENTIFIC,  
TECHNICAL AND FICTION TRANSLATION**

**Dr.H.B.Patel, Ph.D.**

Grow More College of Education, Himatnagar, Gujarat, India

**CHALLENGES IN TRANSLATING  
FROM ENGLISH TO GUJARATI AND VICE VERSA**

*Introduction.* It is accepted that translation and interpretation can be believed as the transmission either of written texts or of spoken utterances from L1 (Language One) into L2 (Language Two). Both oral and written forms require meaning, internal interpretation of world referred and the subsequent production of a semantic identical text of L1 in L2. Thus the scholars refer to the L1 text as the source text and L2 text as the target text or translation. There are a number of processes involved in the final result of translation, both at the production and at the reception ends. There are chances of unavoidable occurrence of errors or inevitable uncertainties. In certain situations, these translation errors or uncertainties are due to lack of understanding of L1, lack of formation of L1 in to L2. Two main approaches exist from a theoretical point of view: the linguistic approach which supports the presentation of world referents following linguist patterns as near in form and meaning, and the socio-cultural approach which justifies linguistic differences in typical deviations through the existing differences between two cultures of languages. The cultural point of view in translation is not new one. Alcaraz Varó and Martínez Linares [1, p. 1] write, “Since the time of St. Jerome scholars have not been searching for identity but equivalence for translation purposes” can be done from a very general point of view. It is interesting to note that St. Jerome has used his asseverations according to his own convenience. Literal translation requires a “word-for-word” translation that follows the form of the L1. The form of L1 is imposed on L2. It is obvious that the same meaning may be expressed in another language by quite a

different form as each language has its own distinctive forms and patterns. In the same way what is apparently the same form in L1 and L2 may express quite different meanings in different languages. These are called a typical deviations or exceptional principles. It is accepted that blind translation of the form of one language literally by the same form in another language would often change the meaning, or may result in a form which is unnatural in the L2. Hence it is accepted that meaning must therefore have been given priority over form of language.

Why we need translation? The best answer is that there is significant need of translation to communicate between cultures and societies. Translation remains one of the oldest communication methods between cultures and countries throughout the world. The translation process must convey all the meanings and messages that occurs in L1 in to L2. L2 requires to have the same sense, mode and semantic prosperities of L1. Many researches have proved that translation rely on practicing as it provide the translator with necessary skills and makes proficient and able to produce the meaning in a complete and perfect manner in L2. That is, using particular translating strategies may help a translator overcome equivalence problems, culture varieties, languages varieties and many items as stated by Mehawesh & Sadeq [8, p. 7–18].

Due to impact of globalisation, translation becomes more required than in the past. Effects can be seen in the form of many changes and development in life fields such as politics, technology, communication, transportations, religion, cultures, food habits and others. This makes the life easier than the past, particularly travelling and communicating from one country to another. The impact of globalisation is also seen in India, a multi lingual country, where many languages are spoken. Therefore there is the importance of Indian languages and cultures. Gujarati is one of the languages which is spoken in the state of Gujarat where Gujarati culture exists. Linguistic structure has its own meaning as a one unit and it has a special entity in its nation or society, so it carries out and produces the identity, culture and social pattern of its users. Therefore, it can be said language expressions are connected with their own culture. The translation of cultural expression is a complicated process that needs

many skills and experiences. Gujarati and English languages are from two different cultures where English expressions are connected mainly with English language and English culture so the translator has to produce simple and concise translation that is easily understood by Gujarati readers and vice versa. So, the translation task in cultural context may be very challenging for translators and makes them produce misunderstood, confused or wrong meaning translation as written by Dweik and Abu Helwah [6, p. 285–303]. As a result, the researcher tries to find out those universally existing problems in analyzing Gujarati people's English vis-a-vis-Gujarati mistranslation and also puts forward some acceptable solutions. This paper also aims to analyze the phenomena of cultural untranslatability between English and Gujarati in terms of its reasons and strategic solutions, in the context of intercultural communication.

***Intercultural Challenges.*** The Translator must keep in his/her mind that cultural background is the basis of learning and communication, if you fail to understand the cultural differences, you can easily make mistakes in translation and communication that results in contradictions and conflicts. James Clifford [4, p. 182] sees such cross-cultural translation as anything but neutral: Cross-cultural translation is never entirely neutral; it is enmeshed in relations of power. The successful translation needs the access to something alien, another language, culture, or code. Some writers like Susan Bassnett and Harish Trivedi [3, p. 1–18] refer specifically to an “increasing awareness of the unequal power relations involved in the transfer of texts across cultures”.

For example, Gujarati students cannot understand why “Open the Pandora’s Box” translated as “paoMDaoranaI paoTI KaaolaI” (*Pendora ni peti kholi*) without the knowledge of cultural background. If one does not understand the cultural background in the translation process, one cannot skillfully make use of these things in one's translations. In Gujarati, we often consider “bull” as a derogatory term, with so many phrases related to bull. In Gujarati the phrases related to bull are almost with some negative meanings, which is quite different in English. Sometimes, it’s hard for Gujarati to accept the title of “bull” though sometimes it symbolises luck.

**Translation Strategies.** In the previous paragraphs we have seen that cross-cultural translation is the more difficult task for translators and students. The difficulties can be minimised by adopting some suitable strategies of translation. Mona Baker [2, p. 1–58] outlines seven translation strategies in her book. She says that in analyses, translation strategies can be positioned on a continuum of cultural transpositioning. It is also possible to adopt five different degrees of L1 on a scale from exotic (dominated by L1) to cultural transplantation (dominated by the L2): exoticism, cultural borrowing, loan translation, communicative translation, and cultural transplantation as believed by Hervey & Higgins [7, p. 28–34]. Cultural borrowings are, after all, “words that fill gaps in the recipient language’s store of words because they stand for objects or concepts new to the language’s culture” said by Myers-Scotton [9, p. 212].

**Loan Words.** There is a tradition that in transcultural writing there is the use of special vocabularies and terminologies of the cultures that the language represents. In many of such works, these terms are also italicized to point out that they belong to another language or culture than the one in which they are introduced as written by Dickins, Hervey & Higgins [5, p. 32]. This concept has a foreignizing and exoticizing function too for “something foreign is by definition exotic” (ibid.). One can find quite use of a lot of Gujarati words for religion, cultural phenomena, taste, festival, food, cooking, clothes, dressing, exclamations, request and so on. It can be said that it uses intralanguage translation strategies.

Another tradition is to combine with the use of italicized loan words is explanation, or gloss as stated by Nida [10, p. 159]. Sometimes an unfamiliar word in Italics is explained right after the word, maybe in brackets. There is also tradition of providing footnotes or a glossary either by the author, translator, or publisher / editor. The English word like “Halloween” is explained in Gujarati in brackets / foot note / glossary by the translator.

It may be possible that many multicultural texts are also multilingual, they may have more than an occasional expression in an other language or languages. There are

also many instances in the Gujarati translation English phrases are not translated but are given as such, as cultural borrowings.

***Untranslated Phrases.*** Let's see an example of such non-translation of a Gujarati. In Gujarati people says that "Bhai Khhatho". This Gujarati phrase is not translated nor explained, and it is up to the linguistic competence of the reader whether he / she can understand it. Lets see an example of multilingual competence that shows a feature common in modern urban Gujarati context, Gujlish and its variants In Gujarati people say "Ye kya model hai". Gujlish is mixture of Gujarati and English. This type of practise is common because of the development of hybridity of languages.

***Transliterations.*** Amalgamation of elements of languages is one of the characteristics of multilingual texts with different scripts is transliteration. There are some texts that use two or more scripts of various languages but more often such passages are transliterated. The word in Gujarati "Salvar Khamees" is "Salvar K(h)meez" in English though the word accepted in English Language. The surprise thing is that the form in which "salvar khamees" is given is not a very common one. Gujarati people often use "mara vhalo beta". In English literal translation, it is "My dear son" but Gujarati people use this phrase for daughter too though it meant for son. Such uncommon usage may be a challenge for translators that results in funny translation.

It can be said that the following are the hurdles in the way of translation:

1. Cultural differences that exist between L1 nad L2,
2. Lack of experience in L1 language, society and culture,
3. Linguistic differences between L1 nad L2,
4. Lack of equivalences in L2,
5. Lack of comprehension skill and
6. Lack of resources in this type of translation.

**Some Solutions: *Effective Student-Teacher Communications.*** A group of teachers who are experts in effective communication in bilingual should be cultivated. These teachers can help the Gujarati translators/students communicate

with their teachers in Gujarati-English languages. The teachers may be a helping hand to the students to choose the specific meanings of words, phrases, or idioms within the sentences according to L1 environment.

***Strengthening the Necessary Grammar Training.*** Gujarati students are very poor in English language so they may not translate in correct way. The students should be well trained in grammar of both L1 and L2 that is English and Gujarati.

***Encouraging Students' Flexible Use Translation.*** Translation needs a skill and creativity, so students must be motivated to think critically and creatively in the process of translation while they should be faithful to the originals in L1. Cultural differences of languages do not permit us to get perfect translation of sentences or passages in L2. There are possibilities of variations in the way and method of translation. It is desirable that sometimes the translator needs to omit some words, or sometimes add some words or explanation to get acceptable translation. In this way the translators/students should be given flexibility in the translation process.

It can be summed up by providing the following solutions to meet the challenges in translation:

1. Proper training should be given to students by skilled translation teachers,
2. Provision for students to improve their knowledge of L1 culture by means of films, reading stories, interaction with L1 people on internet reading, magazines, etc.
3. Awareness of L1 and L2 languages styles,
4. Dictionary for students of translation studies,
5. Awareness of loan words, transliteration, untranslated phrases and flexibility in translation.

***Conclusions.*** It is observed that the word-to-word translation is not possible everytime. Such type of effort sometimes produces funny translations hence the L1 and L2 cultural background plays an important role in producing an acceptable translation. It is possible that some typical uncertainties or deviations in translations from L1 to L2 can be corrected with adequate skill of translation. It is also discussed how the cultural background of L1 plays a role in translating from Gujarati to English and vice versa. But if the translator keeps in mind the problems and



remedies as suggested in this paper then he/she may be called a good translator of Gujarati to English and vice a versa.

### References

1. Alcaraz Varó, E., & Martínez Linares, M. A. (2004). Modern linguistics dictionary (Diccionario de Lingüística Moderna). Barcelona: Ariel, p. 1.
2. Baker, Mona 1992. In other words: A coursebook on translation. New York: Routledge, p. 1–58.
3. Bassnett, Susan & Harish Trivedi 1998. Of colonies, cannibals and vernaculars. In Bassnett and Trivedi (eds.) Postcolonial translation: Theory and practice. London: Routledge, p. 1–18.
4. Clifford, James 1997. Routes: Travel and translation in the late twentieth century. Cambridge: Harvard University Press, p. 182.
5. Dickins, James, Sándor G. J. Hervey & Ian Higgins 2002. Thinking Arabic translation: A course in translation method: Arabic to English. London: Routledge, p. 32.
6. Dweik\* & Abu Helwah (2014) Translating Historical and Religious Texts from Arabic into English: Problems and Solutions. Hebron University Research Journal (A).Vol.9, No. 1, pp. 285 – 303.
7. Hervey, Sándor G. J. & Ian Higgins 1992. Thinking translation: A course in translation method: French to English. London: Routledge, p 28–34.
8. Mehawesh. M & Sadeq. A (2014) Islamic religious expressions in the translation of Naguib Mahfouz Novel “The Beginning and the End”, research on humanity and social sciences, Vol. 4, No. 12, p. 7–18.
9. Myers-Scotton, Carol 2006. Multiple voices: An introduction to bilingualism. Malden: Blackwell, p. 212.
10. Nida, Eugene A. 2003 [1964]. Toward a science of translating: With special reference to principles and procedures involved in Bible translating, 2nd ed., p. 159.

## АНГЛІЙСЬКІ ПОЛІТИЧНІ НЕОЛОГІЗМИ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ

Питання відтворення в перекладі інновацій мови оригіналу неодноразово привертало увагу як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців (С. Бархударов, В.І. Заботкіна, Ю.А. Зацний, В.І. Карабан, В.М. Комісаров, О.О. Селіванова, В.С.Слепович, Г.В.Терехова, М.Я. Цвілінг та ін.). Функціонування таких одиниць поза традиційним словником та нерідко з метафоричною семантикою спричиняє пошук адекватних транслятологічних дій для максимально повного і точного відтворення цієї одиниці, що наразі є *актуальним* для перекладознавчих студій.

*Мета* цих наукових роздумів полягає в з'ясуванні основних проблемних моментів у процесі перекладу англійських політичних неологізмів засобами української мови. При цьому вихідною точкою постає розуміння того, що основні труднощі можуть виникати через небажання перекладача зануритися в мотиваційну сферу лексичної інновації та прагматику дискурсу, що, у свою чергу, висуває нелегку дилему щодо пошуку найбільш вдалого способу перекладу (транскрипції, транслітерації, підбору аналога, калькування, описового перекладу тощо).

*Виклад основного матеріалу.* Епоха масової комунікації створює безпрецедентні можливості для розвитку і розповсюдження неологізмів. Доказом цієї тези може слугувати мова сучасних мас-медіа, зокрема преси. Науковці-лінгвісти стверджують, що мова американської преси майже щодня породжує неологізми, більшість з яких, щоправда, так і залишаються в статусі “неологізмів на один день” [1; 3]. Проте нерідко новостворені слова стрімко просочуються в основний словниковий фонд і претендують на щоденне використання. Згадаємо, наприклад, такі ще недавно експромтні мовні одиниці, як *sweatshop* (підприємства, на якому існує потогінна система), *troubleshooter*

(уповноважений щодо уникнення конфліктів), *darkhorse* (кандидат, неочікувано висунений на посаду під час передвиборної кампанії), *boondoggling* (займатися пустими справами), які сьогодні вже є загальноживаними. Іншими прикладами можуть бути вирази: *porkbarrel* (ще не так давно вважали сленговим, сьогодні вживають як політичний термін у значенні “годівниця”, тобто спеціальні заходи, які проводить уряд з метою завойовування популярності широких верств населення), *lameduck* (сьогодні вживають у значенні “політик, якому не всміхається вдача”).

Аналіз сучасної англійської преси доводить, що інновації в цьому жанрі є доволі продуктивними і такими, що найперше “реагують” на гострі політичні події. Так, наприклад, поява неологізму *skymarshal* завдячує періоду частій практики захоплення літаків викрадачами (*highjackers*). Хвиля насильницьких захоплень літаків у США призвела до виникнення спеціальної науки про розпізнання “профілю потенційного викрадача” (*highjackerprofiledetermination*). Відповідно з’явилося безліч нових слів і понять, пов’язаних із цією галуззю.

Неологізми *lunatic fringe* та *little old lady in tennis shoes* є зразками емоційно забарвлених експресивних фразеологічних одиниць. Вони мають той самий зміст, що і традиційний політичний термін *extremist* (екстреміст). До цієї групи можна віднести і такі одиниці, як *nuts and coons* (махрові реакціонери), *die hards* (твердолобі), *dinosaur wing* (група людей із застарілими поглядами), *hide bounds* (люди з обмеженим політичним світоглядом), *moss backs* (ультраконсерватори), *old fogies* (старі консерватори).

Розглядаючи історію політичних неологізмів, цікаво прослідкувати, наприклад, розвиток низки політичних термінів. Кількість таких термінів в американському політичному лексиконі доволі велика: окрім уже усталених слів-понять типу *political hireling* (політичний наймит), *political drudge* (роботяга), *stooge* (політична маріонетка) виникає низка нових на кшталт *wardheeler*, *wheelhorse*, *hanger-on*, *hatchetman*. На жаль, такі одиниці не знаходять відображення в сучасних двомовних перекладних словниках, що

спонукає перекладача до пошуку власних відповідників, які створюються на основі власних умовиводів.

Так, наприклад, термін *Wardheeler* має виразне презирливе забарвлення. Українською мовою цей неологізм можна було б перекласти, як “дрібний політикан, нахлібник (при керівнику)”. Термін *wheelhorse* з опертям на дефініції, які подають американські тлумачні словники, можна перекласти, як “людина, що тягне все на собі”. Відповідно терміни *drudge*, *wheelhorse* дуже близькі за значенням.

Термін *hanger-on* для перекладу видається нескладним, оскільки його зміст виводиться із слова *hang-on* (ціплятися), що спрямовує перекладача на пошук такого слова, як “підлабузник”.

Якщо звернутися до психолінгвістичного аналізу, то цікавим видається низка політичних неологізмів середини минулого століття, зокрема група слів на позначення т.зв. несправжньої влади (*strawman*, *paper tiger*, *stalking horse*, *satellite*). При цьому загальнолітературний фразеологізм **puppet government** (маріонеточний уряд) є загальновідомим, тоді як згадані неологізми можуть стати на заваді адекватному перекладу. Наприклад, політичний неологізм *strawman* (або *man of straw*) буквально означає “солом’яна людина”. Зрозуміло, що це метафора, а отже постає завдання адекватного відтворення цієї метафори українською мовою. Очевидно, вдалим можуть бути такі варіанти, як “ненадійна людина”, “солом’яне опудало”.

Проте переосмислення неологізму пішло ще далі. *Strawman* у сучасній політичній мові має значення “підставний (фіктивний) кандидат, що висувається з метою відволікання уваги виборців від іншого кандидата”. Неологізм *paper tiger* перекладається через калькування як *паперовий тигр* і вживається в значенні “безпечний противник”.

**Висновки.** Отже, переклад неологізмів завжди є певним викликом для перекладача, який спонукає до пошуку адекватних тактик і стратегій перекладу таких одиниць. Перекладач може калькувати “внутрішню форму” неологізму, але з великою обережністю і лише в тих випадках, коли має цілковиту

впевненість щодо адекватності отриманого перекладу. Водночас аналіз мотивованої “внутрішньої форми” є здебільшого обов’язковим кроком до відтворення політичних неологізмів. Лише за глибокого аналізу внутрішньої форми іншомовної одиниці та адаптації її до політичної культури цільової мови отриманий переклад буде адекватним до мови оригіналу.

### **Список використаних джерел**

1. Заботкіна В.І. Нова лексика сучасної англійської мови / В.І. Заботкіна. – М. : Вища школа, 1989. – 126 с.
2. Зацний Ю.А. Інновації англійської мови ХХІ століття: Англо-український словник / Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 360 с.
3. Островская Ю.К. Новая общественно-политическая лексика: фрагмент анализа неологизмов – словосочетаний рубежа веков /Ю.К. Островская // Нова філологія. – Запоріжжя : ЗДУ, 2007. – № 27. – С. 242–246.
4. Янко Н.А. Перевод английских слов-неологизмов / Н.А. Янко //Теория и практика перевода.– К. : КНЛУ, 1987. – Вып. 14. – С. 120–124.
5. Янков А.В. Семантичні неологізми суспільно-політичного змісту ванглійській мові / А.В. Янков // Актуальні проблеми іноземної філології:лінгвістика та літературознавство. – К. : КНЛУ, 2008. – № 2. – С. 37–44.

**Н.С. Рибалка, к. філол. н., доцент,  
Л.В. Рибалка, старший викладач  
ЧНУ імені Б. Хмельницького**

## **ПЕРЕКЛАД КАЗКОВИХ ТОПОНІМІВ-ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ДЛЯ ДІТЕЙ**

Попит на переклад дитячої літератури, теле- та кінопродукції дедалі зростає у сучасному світі. Діти та підлітки по всьому світу читають ті ж самі

книжки, дивляться ті самі художні, а особливо, анімаційні фільми, захоплюються тими самими персонажами, обговорюють їх. Безперечно, передача сюжету та прагматичного впливу якомога ближче до оригінального твору є завданням номер один для перекладача, але, на нашу думку, найбільше питань постає у ході перекладу (або ж адаптації) власних назв. Усе це і зумовлює **актуальність** дослідження різноманітних тактик і стратегій перекладу онімів, наявних у призначених для юної аудиторії творах.

Закономірно, що крім суто мовних аспектів (вибір певного типу транскодування, дотримання лабіальної синхронізації [1], вибір між доместикацією чи форенізацією [2; 3] тощо), на передній план такого перекладу виходить і момент комерціалізації. В умовах сучасного світу будь-який успішний проект для дітей передбачає використання його елементів у сувенірній, іграшковій та іншій комерційній продукції. Тож перед перекладачем нерідко ставлять додаткову задачу добрати таких імен, які запам'ятаються, вразять і / або будуть легкими для вимови навіть найменшим дітям. Можливо, саме це завдання сприяє тому, що перекладачі постійно шукають усе нових і нових способів перекладу вже відомих або ж усталених власних назв фантазійних персонажів та місцевостей. Не вважаємо такий стан речей повністю позитивним, оскільки зазначені розбіжності в найменуваннях не лише не сприяють підвищенню успішності міжкультурної (міжмовної) комунікації, а й подекуди можуть спричинити комунікаційні проблеми і між дітьми-носіями однієї мови і культури. Отже, пошук способів ліквідувати наявні розбіжності та виведення закономірностей для можливої подальшої уніфікації перекладу онімів у дитячій літературі, теле- та кінопродукції є широкою метою нашого дослідження.

**Метою** даної розвідки є аналіз різних способів перекладу okazіональних топонімів на матеріалі перекладів анімаційного фільму “Пітер Пен” (1953) та циклу мультфільмів про Світ Фей Діснея (2008–2015), а також трьох перекладів роману-казки Дж. М. Баррі “*Peter Pan; or, the Boy Who Wouldn't Grow Up*”, на які прямо чи опосередковано спираються названі фільми.

Прикметною ознакою дитячих художніх творів є okazіональні топоніми, покликані не просто перенести реципієнта у вигаданий світ, а радше актуалізувати певні чуттєво-емоційні, експресивні та аксіологічні конотації. Спільною для нашого матеріалу дослідження є передовсім казкова країна *Neverland*. Так, Володимир Митрофанов у перекладі для видавництва “Веселка” назвав її *Небувальщиною*, тут чітко прослідковуємо принцип доместикації не лише в лексико-семантичному аспекті, а й у словотвірному – залучено суфікс *-щин*, характерний для позначення регіонів, територій в українській мові. У своєму перекладі для видавництва “Школа” Наталія Косенко використала варіант *Небувандія*, утворений за okazіональною для української мови словотвірною моделлю за аналогією до вже кодифікованих власних назв, запозичених з інших мов, зокрема, з англійської. Такий спосіб поєднує у собі доместикацію, розкриваючи для реципієнта семантичну основу топоніма, та форенізацію, переносячи читача до культури мови першотвору. Схожу тактику, хоч і дещо іншу словотвірну модель, обирає авторка найновішого перекладу книги про Пітера Пена Наталія Трохим (для “Видавництва Старого Лева”), де країна називається *Небувалією*.

Менш вдалимими, на нашу думку, виявилися варіанти, запропоновані у перекладах мультиплікаційних фільмів. Так, у перекладі, виконаному студією “Так Треба Продакшн” на замовлення відеокмпанії Віккон у 2003 році, дія відбувається в країні Нїландії. Тут використано словотвірний компонент *- (л)андія*, який цілком прийнятний для системи української мови, водночас вважаємо, що вибір заперечення *Hi-* за основу новотвору дещо стирає смислове наповнення оригінальної назви.

В анімаційному фільмі “*Tinker Bell and the Lost Treasure / Феї: Загублений скарб*” (2009), перекладеному Тетяною Коробковою для студії LeDoven на замовлення Disney Character Voices International, Inc., *Neverland* відтворено як *Нетландію*. На схожу модель спирається і попередній приклад, але незрозумілим залишається вибір основи для творення назви країни – *Нет-*.

Імовірно, було запозичено вживаний у деяких російських перекладах досліджуваних першотворів топонім *Нетландия* (рос.).

Із точки зору аудіовізуального перекладу, останні два варіанти цілком прийнятні, навіть дещо виграють за тривалістю вимовляння. Але чи можна заради цього жертвувати денотативною та конотативною інформацією, так влучно переданою в перекладах друкованого твору? Очевидно, що ні. Загалом, вважаємо, що топоніми *Небувалія* та *Небувандія* задовольняють усі вимоги (включно з лабіальною синхронізацією) і цілком можуть бути використані як для друкованих творів, так і для аудіо-візуального перекладу.

Отже, розходження у перекладах популярних дитячих творів доволі значні. Причинами цього можуть бути як пошук більш вдалого відповідника, так і ймовірне нехтування вже наявними варіантами перекладу або прагнення комерціалізувати різні сюжетні аспекти творів для дітей. Таким чином, на часі детальне всеосяжне вивчення тенденцій та алгоритмів українського перекладу різнопланових власних назв казкових світів, а результати такого дослідження матимуть неабиякі перспективи теоретичного та практичного застосування.

### **Список використаних джерел**

1. Бідасюк Н. В. Синхронний аудіовізуальний переклад: виклики професії / Н. В. Бідасюк, І. М. Кучман // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Сер. : Филология. Социальные коммуникации. – Симферполь : ТНУ им. В. И. Вернадского, 2012. – Т. 25 (64). – № 4. Ч. 1. – С. 48–52

2. Тьопенко Ю.А. Перекладацька стратегія доместикації як чинник національної ідентифікації / Ю.А. Тьопенко, Ю.Г. Стежко // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. – 2015. – Т. 18, № 2. – С. 184–189.

3. Venuti L. The translator's invisibility: the history of translation studies / L. Venuti. – London : Routledge, 1995. – 368 p.



Г.В. Швець, к. пед. н.,

Н.Д. Бондар, к. пед. н.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

## ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДІЛОВОЇ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ ТА ДОКУМЕНТАЦІЇ

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується надзвичайним поштовпвлєнням в сфері міжнародних економіко-правових відносин, що пов'язано не лише з інтеграційними процесами України в європейський простір, але й зі значними політичними та соціально-економічними зрушеннями, до яких прикута увага світу. Розширення суспільних міжнародних контактів, збільшення кількості та об'єму інвестиційних проєктів в Україні сприяє збільшенню міжнародного документообігу.

*Актуальність* даної теми обумовлена зростанням важливості ділової комунікації на сучасному соціально-економічному етапі розвитку України. Ділова комерційна комунікація вимагає ведення двомовної кореспонденції в цілому та комерційної документації зокрема. Велика відповідальність лягає на перекладача, який має адекватно та зрозуміло передати не лише загальний зміст, а й деталі того чи іншого документу чи листа.

Ділова кореспонденція – це водночас і джерело інформації, і документ писемної комунікації для досягнення певної поставленої мети. Вона складається від імені юридичної особи та має юридичну силу. Будь-який за змістом документ, котрий пересилається поштою та вирішує певні організаційні питання і правові проблеми, можна віднести до ділового листа. Всю ділову кореспонденцію поділяють на службову (листи для встановлення офіційних службових контактів між суб'єктами підприємницької діяльності, вони зазвичай нескладні за своїм змістом та невеликі за обсягом), та комерційні (листи, які пов'язані з процесом погодження та виконання певних комерційних угод). У загальному вигляді ділові листи можуть бути присвячені наступним

питанням: співробітництво з вітчизняними та іноземними фірмами; участь у торговій і комерційній діяльності; співробітництво у рамках консорціуму; питання пов'язані з підготовкою та реалізацією контракту; формам розрахунку і умовам платежу; командировання спеціалістів; підготовка іноземних і національних кадрів; реклаमाції і врегулювання претензій; влаштуванню на роботу; медичному обслуговуванню та іншим питанням [1, 83].

Традиційно виділяють наступні характерні риси офіційно-ділового стилю, який застосовується в діловій документації та кореспонденції:

- традиційність висловлення;
- закодована мовна система (в тому числі скорочення);
- точні і лаконічні формулювання;
- нейтральний беземоційний тон;
- безособові лексичні конструкції;
- відсутність зображальних засобів у текстах (неприпустимість застосування метафор чи метонімії та інших засобів).

При перекладі ділової документації та кореспонденції необхідно дотримуватися суворих правил і користуватися стандартними мовними шаблонами. Іншими словами, перекладач повинен знати структурні, лексичні та синтаксичні особливості ділової кореспонденції та документації, мати навички ділового етикету та вміти їх вдало застосовувати.

В результаті, переклад офіційно-ділової документації повинен бути точним, ємним, небагатослівним, ясным, в тексті перекладу повинні бути відсутніми синтаксичні структури вихідної мови, він повинен відповідати загальноприйнятим лінгвістичним нормам. [2, 114]

Отже, переклад комерційної документації має свої лексичні та синтаксичні особливості. Основними лексичними особливостями, що характерні для перекладу ділової документації та кореспонденції є:

- наявність стійких оборотів та клішованих виразів (наприклад, “Dear Sirs”, “We are looking forward to hearing from you”, “We thank you for the letter of...”, “In accordance with our agreement...”);

- використання абревіатур, умовних знаків і скорочень, які змінюються відповідно до типу документа (наприклад, L/C, Ltd, Encl, Qty, USD, В/Е, VАТ, С.I.F);
- наявність великої кількості термінів, професіоналізмів, термінологізованих сполучень (наприклад, pro-forma invoice, delivery date, to confirm, payment terms, at cost price, to be up to sample);
- наявність слів іншомовного (грецького, латинського, французького) походження (i.e; etc; force majeure; e.g.; v.v);
- часте використання номенклатурної лексики (номенклатура назв, посад, видів товарів, назв документів і т.д.)

Серед граматичних особливостей при перекладі офіційно-ділових документів можна виділити наступні:

- активне використання модальних дієслів (вони зустрічаються досить часто і застосовуються в першу чергу для вираження ввічливості: “would”, “could”, “should” і т.д. Окрім того, модальне дієслово “shall” в офіційно-діловому стилі застосовується в підрядних умовних реченнях в значенні “У випадку, якщо...”;
- відсутні в українському мовленні особисті займенники повинні бути відтворні в тексті перекладу;
- тонкощі перекладу дієприкметникових та дієприслівникових зворотів;
- форма теперішнього часу як домінуюча форма дієслова передається функціонально еквівалентними засобами;
- різноманітність синтаксичних структур, велика кількість однорідних членів речення;
- використання пасивних конструкцій, які перекладаються граматичними еквівалентними відповідниками або в разі необхідності синтаксичними трансформаціями [3, 82–83].

Враховуючи все вищесказане, вважаємо, що найбільш адекватним методом перекладу ділової документації та кореспонденції буде пошук та підбір аналогічних еквівалентних конструкцій та термінів у мові перекладу.

**Висновки.** Отже, переклад ділової кореспонденції та документації є одним з найскладніших видів перекладу, адже він вимагає від перекладача не лише сформованих перекладацьких компетенцій, а й всебічної підготовки, знань правил ведення кореспонденції та ділової документації, як в країні мови оригіналу, так і в країні мови перекладу. Окрім того, перекладач має бути обізнаний в сфері правових, економічних та комерційних відносин. Все це робить тему перекладу кореспонденції та документації актуальною для *подальших досліджень*.

### **Список використаних джерел**

1. Башманівський О.Л. Проблеми автоматизованого перекладу ділової кореспонденції за допомогою вільних програмних продуктів / О. Л. Башманівський // Соціум. Документ. Комунікація. – 2016. – Вип. 2. – С. 79–90.

2. Лазарев В.А., Чигвинцева А.И. Особенности перевода официально-деловой документации / В.А. Лазарев, А.И. Чигвинцева // Приволжский научный вестник. – 2016. – №5 (57). – С. 114–116.

3. Павловська Н.Ю. Проблема досягнення адекватності перекладу контрактів з української на англійську мову / Н.Ю. Павловська, С.Ю. Юхимець // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. – 2015. – № 20. – С. 75–83.

**І.П. Вайноренє, старший викладач,**

**Л.І. Третяк, старший викладач**

НПУ імені М.П. Драгоманова

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ “ВБИВСТВО”**

Термінологічна лексика посідає помітне місце у словниковому складі будь-якої розвинутої літературної мови. Беперервно поповнюючись новими одиницями, вона становить ту частину словника, розвиток якої відбувається найбільш інтенсивно. На сьогоднішній день особливий інтерес лінгвістів, зокрема термінологів, викликає сфера юриспруденції, що зумовлюється розвитком міжнародних контактів, серед право відіграє велику роль та займає особливе місце в житті сучасного суспільства. У зв'язку з цим слід підкреслити, що мова юриспруденції – це мова відповідних документів та протокольних промов представників судочинства. Терміни та лексико-граматичні структури, які при цьому використовуються, повинні мати чітке визначення, вичерпне тлумачення в спеціалізованих словниках. Дослідженням термінології взагалі та юридичної термінології як її окремої галузі присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних вчених як К.Я. Авербуха, Л.М. Алексеєвої, В.В. Алімова, І.В. Арнольд, О.С. Ахманової, В.С. Виноградова, Г.О. Винокура, С.В. Власенко, М.Г. Гамзатова, Т.В. Губаєва, С.В. Гринєва-Гриневича, В.П. Даниленка, Р.П. Зорівчак, В.І. Карабана, А.Я. Коваленко, В.Н. Комісарова, О.С. Кубрякової, В.М. Лейчика, Д.С. Лотте, Л.А. Манерко, Х. Піхта, О.О. Реформатського, Є.Ф. Скороходька, А.В. Суперанской, Л.М. Черноватого, С.Д. Шелова, Є.В. Щепотіної, Т. Hutchinson, Р. Robinson, J.M. Swales, A. Waters та інших.

Метою розвідки виступає аналіз проблем перекладу, пов'язаних з пошуком україномовного юридичного терміну до його англomовного відповідника, а також наводяться основні способи перекладу англomовних

юридичних термінів лексико-семантичного поля “вбивство” українською мовою.

Аналізуючи певну юридичну терміносистему, слід, перш за все, навести визначення терміну.

В.І. Карабан визначає термін як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки. Він вважає, що науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів [2, с.37]. І.В. Арнольд терміном називає слово або словосполучення, яке служить для чіткого вираження поняття, специфічного для якої-небудь галузі знання, виробництва або культури, та яке обслуговує комунікативні потреби в цій сфері діяльності людини [1, с. 81].

У Великому юридичному енциклопедичному словнику “юридичний термін” тлумачиться як (лат. *terminus* – межовий знак, межа, кордон, закінчення, кінець, від *Terminus* – рим. бог кордонів і меж) – слово або словосполучення, що виражає поняття з прав, сфери суспільного життя і має визначення в юридичній літературі (нормативно-правових актах, юридичних словниках, довідниках, енциклопедіях, науках, працях тощо). Сукупність юридичних термінів становить юридичну термінологію [6, с. 683].

Розгляд факторів передачі будь-якого тексту в умовах міжкультурної комунікації будується з урахуванням основних особливостей мовної культури, типу і механізму соціального кодування рідної (української) і іноземної (англійської) мов. Такий підхід дозволяє виявити нову точку зору на рішення практичних задач, зв'язаних із проблемами перекладу, наприклад, юридичного тексту. Для досягнення адекватної передачі тексту необхідно володіти специфікою образів і зв'язаних з ними програм діяльності тих типів культур, між якими ведеться комунікація. При перекладі юридичних текстів часто використовують описовий переклад для передачі значень безеквівалентної лексики, наприклад: *jury* “суд присяжних”, *trial court* “суд першої інстанції”, *a court of law* “суд, що діє за нормами статутного або загального права”.

Здійснюючи переклад юридичного тексту, перекладач навмисно відступає від структурної і смислової відповідності між двома сторонами комунікації на користь їх рівноцінності в плані дії [ 6, с. 63]. Так, юридичний текст – одна з найважливіших життєвих форм виразу права “Ступінь реального наближення двомовної комунікації з перекладом до комунікації одномовної, природно, залежить від майстерності перекладача, але також і від ряду об’єктивних обставин”. У свою чергу, проблема юридичного перекладу виникає через особливості юридичної мови та природу правової термінології, що будується на правовій системі певної країни.

Оскільки правнича система окремої країни оперує у власному термінологічному полі, то основним завданням перекладача – знайти максимально точні відповідники до окремих термінів, які не завжди є точними (абсолютними), або навіть не мають відповідників через відсутність подібної правової категорії в законодавстві. Наприклад, юридичний термін А, що розуміється як звичайний термін, трансформується в інший термін в правовій системі В завдяки знаходженню певного відповідника, який функціонує у відповідному правову полі країни [4, с. 35].

У правничій системі України “вбивство” визначають як “смерть, заподіяну одній особі іншою особою” (ст. 115, Розділ 3 Кримінального кодексу України) [7]. Подібне загальне визначення ми можемо бачити і в британських законодавчих джерелах. Разом з тим в англійському праві існують три різні терміни, і відповідно, три різних визначення. Термін *homicide* (лат. *Homicidium* – *homo human being* (людина, людська істота + *caedere to cut* (різати)) – для позначення акту вбивства; 1) особа, що вбила іншу особу, 2) вбивство однієї людини іншою. Термін *manslaughter* визначається як “незаконне вбивство людини без злочинного наміру” (*the unlawful killing of a human being without malice*). Термін *murder* має часткове походження з Old English “*morthor*”, часткове з Old French “*murder*”, яке в свою чергу має германське походження і означає незаконне та невинуватене вбивство за обставин, визначених Кримінальним кодексом: *the crime of unlawfully and unjustifiably killing another*

*under circumstances defined by statute (as with premeditation)* [9, с. 17]. Термін *homicide* має більш широке значення в юридичній англійській сучасній мові, та має певну відмінність від термінів *murder* та *manslaughter*.

Таким чином, злочин, який визначається як *murder*, за яким призначається найвища міра покарання в Великій Британії (пожиттєве ув'язнення), розглядається як злочин у полі загального права та визначається як “*Murder is when a man of sound memory, and the age of discretion, unlawfully kills within any county of the real many reasonable creature in rerum natura under the king's peace, with malice a forethought, either expressed by the party or implied by law, so as the party wounded, or hurt etc. Die of the wound or hurt, etc. within a year and a day after the same*” [8].

Відповідно до ст. 115 Кримінального кодексу України термін *вбивство* визначається як “умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині”, за яким призначається “покарання у вигляді ув'язнення терміном на 10–15 років або пожиттєве ув'язнення” [7]. Але за різних обставин злочин, визнаний як *homicide*, може бути перекваліфіковано на *manslaughter*, і відповідно покарання буде менш жорстоким. Подібна ситуація можлива також в українському правовому полі.

В правовій системі Британії розрізняють два види *manslaughter* – навмисне та ненавмисне. В українській правовій системі не існує окремих термінів на позначення різних видів злочину “вбивство”, а уточнююче значення терміну формується за допомогою пояснюючих слів (прикметників або словосполучень).

**Підсумовуючи** викладене вище можна зробити висновок, що розподіл між двома категоріями злочину, що позначаються терміном *вбивство*, не зовсім чітка, що може викликати певні труднощі при перекладі. Можливо, кращим рішенням в даній ситуації переклад, який виходить з дефініції, наведеній у відповідних законодавчих актах. Таким чином, перекладач може зберегти реальний зміст слова – терміну, базуючись на дефініції, не використовують



ускладнену транслітерацію терміну, значення якого (і саме його існування) не відповідає правовій системі мові перекладу.

### Список використаних джерел

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык : учебник для ВУЗов / И. В. Арнольд. – 7-е издю – М. : Флинта: Наука, 2005. – 384 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової та технічної літератури / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2001. – Ч. 2. – 304 с.
3. Петухов С.В., Бурукина О.А. Особенности перевода английских и русских юридических текстов на современном этапе / С.В. Петухов, О.А. Бурукина // Третьи Федоровские чтения. Университетское переводоведение. – СПб., 2002. – С. 44–72.
4. Черноватий Л.М. Переклад англійської громадсько-політичної літератури / Л.М. Черноватий, В.І. Карабан. – Система державного управління США. – Вінниця : Нова Книга, 2006. – 400 с.
5. Galdia M. Legal Linguistics / Marcus Galdia. – Frankfurt am Main : Peter Lang Publishing, 2009. – 87 p.
6. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Щемшученка. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – К. : Юридична думка, 2012. – 1020 с.
7. Кримінальний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
8. Legislating the Criminal Code Offences against the Person and General Principles [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/271986/2370.pdf](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/271986/2370.pdf)
9. Black's Law Dictionary, Standard Ninth Edition (Black's Law Dictionary (Standard Edition)) by Bryan A. Garner / Bryan A. Garner. – West Publishing Company, 2009. – P. 115, 243, 145.

## ВІДТВОРЕННЯ МАЙСТЕРНОСТІ М. КОЦЮБИНСЬКОГО-НОВЕЛІСТА У ФРАНЦУЗЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ Е. КРЮБИ

Майстерність уславленого українського прозаїка М. Коцюбинського стала відомою за межами України завдяки перекладам його творів Г. Андрусишина, А. Бернгарда, Дж. Гуральського, М. Джамбола, А. Микитяка, А. Мистецького, М. Скрипник, (англійською мовою), Ж.-К. Маркаде, Е. Крюби (французькою), Х. Борисюка (іспанською) та ін.

Е. Крюба, досліджуючи творчу спадщину М. Коцюбинського, простежив умови та можливості, завдяки яким нові літературно-мистецькі напрями Західної Європи, зокрема, Франції, Польщі та навіть скандинавських країн вплинули на українську літературу кінця XIX – початку XX ст. Е. Крюба зауважував на переважанні західноєвропейських ідей та новацій у сприйнятті української інтелігенції щодо російського літературного руху, що зумовлено імперською політикою Російської держави. Естетика символізму і декадансу, як і західноєвропейська ментальність, вплинула на більш прогресивну українську інтелігенцію кінця XIX – початку XX ст., вочевидь, через зв'язки з Польщею, точніше – Галичиною [2, с. 247–252].

Свій виключний дослідницький інтерес до української прози цього періоду Е. Крюба спрямовує на підтвердження самотнього таланту М. Коцюбинського, його унікальності та очевидної належності до тогочасних літературних тенденцій. Французький дослідник підкреслює художні особливості твору, не звертаючи уваги на його ідейно-тематичний зміст. За словами Е. Крюби: *«Проза Коцюбинського постійно межує з поезією. Саме це надає їй особливої витонченості. У своїх творах Михайло Коцюбинський радше співає, ніж описує життя»* [4, с. 585]. Блискучий талант дозволив перекладачеві представити французькому читачеві новелістичний доробок М. Коцюбинського в усій його багатогранності, зокрема, у перекладах новел

“Поєдинок” (“Un duel”), “На камені” (“Sur le Rocher”), опублікованих 1971 р. окремою книгою “Nouvelles” (видавництво “Дніпро”).

На нашу думку, провідною рисою, властивою дійсно великому письменникові є те, що він вміє змодельювати світ своїх героїв на реальній життєвій основі. Звертаючись до розгляду новел у творчості М. Коцюбинського та їхньої стилістики, варто зазначити, що письменник показав необмежені можливості жанру новели у створенні характеру, застосовуючи різноманітні стилістичні засоби. Особливий колорит новел М. Коцюбинського несе в собі **стилістична конструкція фраз**. Також відчувається **присутність образу автора** в кожній дії героїв, образах природи та навіть у діалогах. У найбільш нейтральних авторських описах зовнішності, дій, оточення героя можна виявити **експресивну авторську оцінку** образу позитивного чи негативного, сатиричного героя: *“Піддубний заплющує очі, тремтить і ховає голову в подушки... Ні, він цього не може!., не може!..”* [1, с. 390] // *“Piddoubnyu cligne les yeux, tremble et cache sa tête sous l’oreiller... Non, il ne peut pas faire cela!... il ne peut pas!...”* [3, р. 127]. У французькому перекладі авторський намір показати образ боягуза передано **еквівалентно** завдяки збереженню стилістичної конструкції фраз оригіналу.

Особливе місце у творчості М. Коцюбинського посідає новела “Поєдинок”. Очевидно, під час створення цієї новели, письменник надихався всесвітньо відомим твором французького класика Стендаля “Червоне та чорне”. На це є навіть натяк у самій новелі. Зокрема, *“Своїм поведженням вона нагадувала йому старий французький роман”* [1, с. 108]. Цей натяк відтворено у перекладі Е. Крюби: *“Par sa conduite elle lui rappelait les vieux romans français”* [3, р. 126]. Зазначені твори подібні за сюжетом, проте головні герої “Поєдинку” є повною протилежністю своїх французьких прототипів. Сюжет Стендаля М. Коцюбинський переніс на терени українського маленького містечка, де світом править міщанство, неосвіченість, та, з іншого боку, мрія про красиве життя та відносини, як у романах: *“Мі-щанство-о! – прогучав чужий голос в його вухах”* [1, с. 110] // *“Mé-dio-cris-té! – Résuma une voix*

*étrangère à ses oreilles*” [3, p. 128]. У новелі “Поєдинок” є ключове слово, яке зустрічаємо багато разів у творі: це слово «*геть*». Із цим вигуком розлючений чоловік виганяє вчителя з хати, це слово переслідує Піддубного щоразу, коли він думками повертається до принизливої сцени ревнощів. Більше того, “*Те “геть” бігло за ним слідком і гнало вперед*” [1, с. 103] // “*Ce hors d’ici! le suivait en courant, et filait devant lui*” [3, p. 121]. При цьому варто зазначити, що М. Коцюбинський використовує слово “*геть*” як звуконаслідування, це слово начебто імітує звук пострілу, перегукуючись із назвою твору та його наскрізною ідеєю – внутрішнім поединком людини. Е. Крюба перекладає “*геть*” як “*hors d’ici*”, передаючи зміст, проте втрачаючи зв’язок ключового слова із назвою твору. На наш погляд, кращим був би переклад *va-t-en*, оскільки він не тільки передає зміст ключового авторського слова, але й відповідає йому фонетично.

Природним є використання в новелі **просторічних слів, вигуків, повторів, риторичних питань та фразеологізмів**, що надають природного забарвлення і мають відповідний комунікативний вплив на читача: “*Ага-а-а! Ну, звісно, він був п’яний, п’яний, як швець... і більш нічого... більш нічого. Як це він не помітив, що той був п’яний, як стовідерна куфа з горілки, як ціла корчма баб!., ха-ха!. Як це він не помітив?*” [1, с. 393] // “*Ha-a! Mais bien sûr, il était soûl, soûl comme une bourrique... rien de plus... rien de plus... Comment n’a-t-il pas remarqué que Monsieur Mykola était plein comme une feuille de gnôle, comme tout un tripot de bonnes femmes!... ha-ha-ha!... Comment ne l’a-t-il pas remarqué?*” [3, p. 131]. Згідно з українською традицією, автор уживає порівняння “*п’яний, як швець*”. Перекладач удається до пошуку аналога у французькій мові і порівнює п’яного з ослицею (“*soûl comme une bourrique*”), що має справити подібний ефект на французького читача. Сталий французький вираз “*bonnes femmes*” за стилем відповідає українському “баби” (fam. простодушна, проста жінка). Кличні, питальні речення, повтори та порівняння збережено в перекладі, адже вони відтворюють експресивність тексту-оригіналу.

Важливу роль у стилістиці новел М. Коцюбинського відіграють **діалоги**, за допомогою яких він розкриває образи героїв або додає деталі до характеристики персонажів, у вуста яких автор вкладає розмовну лексику, просторіччя, часом екзотизми, створюючи таким чином реалістичне живе мовлення. Так, якщо у повісті “Тині забутих предків” ми виявили цілу низку діалектизмів, ужитих автором для зображення життя і побуту гуцулів, то у новелі “На камені” М. Коцюбинський використовує татарські вислови, назви та імена, створюючи образи героїв та місцеві краєвиди: “ – *Tu вже готовий, Алі?* – крикнув грек на дангалака” [1, с. 145] // “ – *Es-tu prêt, Ali ? cria le Grec à son dangalak*” [3, р. 96]. – **транскрибування**; “*Tu не боїшся, ханим, розмовляти зо мною? Що зробить Мемет, як нас побачить? – Що він схоче...*” [1, с. 152] // “*Tu n'a pas peur de parler avec moi, khanim? Que fera Memeth, s'il nous voit? – Ce qu'il voudra...*” [3, р. 108] – **комбінована реномінація** (транскрипція та пояснення у виносі – *maîtresse, madame*). Крім того, переклад Е. Крюби зберігає не лише **авторські екзотизми** (перекладач пояснює татарський вислів у примітці: *Viens ici! // Йди сюди!*), а й **синтаксис окличних речень**.

Загалом, французькому перекладачеві вдалося відтворити стилістичні особливості новелістичного письма М. Коцюбинського. Художні деталі твору, які є надзвичайно важливими для творчості М. Коцюбинського, спонукали перекладача Е. Крюбу до пошуку синонімічних відповідників та використання таких прийомів перекладу, як граматичні та лексичні заміни, застосовуючи при цьому різні перекладацькі методи: семантичну модель, граматичну трансформацію, лексичну трансформацію (контекстуальний відповідник, описовий переклад). Відтворення образності вимагало від перекладача збереження художніх засобів, якими вона творяться в оригіналі.

Таким чином, виділення перекладацьких прийомів є передумовою для розширення можливостей художнього перекладу і збагачення перекладацької практики. Методи стилістичного аналізу у поєднанні з перекладознавчим, застосовані у роботі для дослідження вихідних та цільових текстів, можуть бути використані в перекладі творів українських письменників французькою

мовою з метою долучення українських літературних здобутків до загальнокультурного контексту.

### **Список використаних джерел**

1. Коцюбинський М. М. Вибрані твори. Повісті та оповідання / М. М. Коцюбинський. – К. : Дніпро, 1977. – 499 с.
2. Шумило Н. М. Під знаком національної самобутності : (Українська художня проза і літературна критика кінця ХІХ – поч. ХХ ст.) / Н. М. Шумило. – К. : Задруга, 2003. – 354 с.
3. Kotsioubynsky M. Nouvelles / M. Kotsioubynsky ; Traduit par E. Kriuba. – К. : Dnipro, 1971. – 207 p.
4. Kruba E. Mychajlo Kocjubynskyj et la prose ukrainienne de son temps / Kruba E. : Thèse présentée devant l'université de Lille III, 1982. – 780 p.

**О.І. Сунцова, викладач**

НТУУ “КПІ ім. Ігоря Сікорського”

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ЦЕЛЮЛОЗНО-ПАПЕРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Переклад технічної термінології являє собою одну з найсуттєвіших проблем у лінгвістиці та перекладознавстві, оскільки термінологічна лексика постійно збагачується та розвивається, нею послуговуються фахівці різноманітних напрямків. Адекватний переклад власне термінів паперово-целюлозної галузі вимагає додаткових знань, що пов'язані з походженням, класифікацією, функціонуванням та особливостями перекладу даної терміносистеми.

Наразі, з потужним розвитком целюлозно-паперової промисловості в Україні зростає роль термінологічних сполучень, що запозичені з англійської мови, які становлять суттєву частину всіх термінів системи. Проте, актуальність зумовлена не кількістю іншомовних термінів, а саме відсутністю

теоретичної та практичної бази для перекладу термінології целюлозно-паперової промисловості, тобто словників, навчальних матеріалів, рекомендацій тощо.

*Актуальність* проблематики питання зумовила *мету*, що полягає у вивченні та аналізі англійських термінів науково-технічного стилю, а також дослідженні особливостей їх перекладу українською мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних *завдань*:

- виявлення конкретних форм реалізації закономірностей термінотворення;
- дослідження функціонування термінології целюлозно-паперової промисловості;
- дослідження та опис способів перекладу термінологічної лексики;
- кількісний та якісний аналіз термінологічних одиниць на основі способів їх перекладу.

Результатами дослідження термінів целюлозно-паперової галузі є розробка тематичної класифікації, створення термінологічного тлумачного словника за способами перекладу на базі факультету лінгвістики Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”.

Перш ніж перейти до процесу перекладу, необхідно ґрунтовно дослідити сферу вживання термінології певної галузі, адже це є одним з основних факторів досягнення адекватного перекладу. Для цього перекладач повинен вільно оперувати знаннями в конкретній сфері науки чи техніки, до якої належить термін чи текст загалом, правильно розуміти і співвідносити терміни іноземною та рідною мовами. Окрім того, поняття, що виражаються термінами вихідної і цільової мов, повинні бути ідентичними, зберігаючи при перекладі змістову точність вихідних одиниць.

При перекладі також завжди враховують семантичні особливості терміносистем, до яких зокрема належать структурні відмінності термінів

різних мов (вихідної і цільової); полісемія; лінгвістичні явища омонімії, синонімії та антонімії; вживання безеквівалентної лексики.

Зазвичай при перекладі будь-яких термінів виникають труднощі, що зумовлені наступними факторами:

- неоднозначність;
- відсутність у цільовій мові відповідників необхідних термінів;
- різні способи термінотворення у вихідній та цільовій мовах.

Для отримання адекватного перекладу термінології целюлозно-паперової промисловості необхідним є вивчення та використання граматичних трансформацій, тобто змін граматичних характеристик слова або словосполучення [2, с. 20]. Найчастіше застосовують додавання або пермутацію (перестановку).

Однак варто наголосити, що граматики та лексики взаємопов'язані. Внаслідок цього, більшість перекладацьких трансформацій – змішані, тому при перекладі часто використовують як лексичні, так і граматичні заміни. Такі лексико-граматичні трансформації поєднують у собі граматичні та різні лексичні зміни (генералізація, специфікація, контекстуальна заміна тощо). Наприклад, для перекладу словосполучення *carbonless paper* спершу конкретизували *paper* як “копіювальний папір”, потім використали перестановку та додавання, отримавши при перекладі “копіювальний папір без пігменту”.

Основним способом перекладу термінів целюлозно-паперової промисловості є використання лексичного еквіваленту – постійної лексичної відповідності, що завжди співпадає зі значенням слова. Уміння знаходити необхідний еквівалент у цільовій мові і розширювати знання термінів-еквівалентів вважається невід'ємною компетенцією перекладача.

При перекладі текстів целюлозно-паперової промисловості важливе значення відіграє сприйняття терміну у контексті, у якому реалізується його відповідне значення.



До способів перекладу термінів досліджуваної галузі належить експлікація або описовий переклад. Даний прийом полягає у тому, що одиниця вихідної мови замінюється словом або словосполученням, яке пояснює його семантику. Використовуючи експлікацію, варто дотримуватись наступних вимог: 1) переклад має точно передавати основне значення поняття; 2) пояснення повинне бути лаконічним, 3) синтаксична структура має бути простою та зрозумілою [1, с. 5]. Прикладами такого способу перекладу є *carbon offset* – процес скорочення викидів вуглецю; *ground wood paper* – папір, виготовлений з деревної маси.

Але якщо неможливо знайти точного відповідника терміну або застосування всіх способів згаданих вище є недоречним, використовують інші прийоми на лексико-семантичному та лексико-граматичному рівнях – конкретизацією та генералізацією.

Використання прийомів компресії та інверсії також доцільне при перекладі термінів целюлозно-паперової галузі, але такі способи перекладу застосовуються дуже рідко.

Отже, переклад термінів неможливий без знання тієї галузі, до якої вони належать. Перекладач повинен бути ознайомленим з контекстом, у якому вживається термін, або з'ясувати його значення у мові оригіналу. Основними способами перекладу термінів є пошук лексичного еквівалента, транскодування, експлікація, конкретизація та генералізація. Під час дослідження було охарактеризовано усі вищезгадані прийоми, а також встановлено спосіб перекладу кожного терміна.

Подальше дослідження способів та особливостей перекладу термінів целюлозно-паперової промисловості та їх упорядкування слугуватиме теоретичною та практичною основою для перекладу текстів не тільки обраної галузі, а й пов'язаних з нею інших сфер науки та техніки.

## Список використаних джерел

1. Борщовецька В.Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики: автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.02 / В.Д. Борщовецька. – К., 2004. – 20 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.

Т. Ткаченко, студентка 5 курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

## ВІДТВОРЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ У СЬОГОДЕННІЙ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Сучасний етап розвитку перекладознавчої науки засвідчує про те, що відтворення науково-технічних термінів спрямоване на вирішення таких актуальних проблем, як багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанта перекладу слова (терміна), особливості вживання загальнонародних слів у науково-технічних текстах, правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики, визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій, переклад термінів-неологізмів, аббревіатур і т. ін.

Окреслюючи причини наявності лексичних труднощів перекладу, варто згадати такі, як: 1) розбіжність у моделюванні картин світу англійської та української мов; 2) особливості багатозначності англійських і українських слів; 3) відсутність у мові перекладу відповідників для нових термінів та ін. [1, с. 274], насамперед, необхідно назвати головні шляхи їх вирішення: *по-перше*, належна ідентифікація таких проблем, *по-друге*, знання і вміння застосовувати адекватні способи і прийоми перекладу лексичних елементів,

словосполучень і фразеологічних одиниць [1, с. 274]. Спробуємо у цьому переконатися.

Серед способів і прийомів перекладу науково-технічних лексичних елементів В.І. Карабан виокремлює такі:

1) **словникові відповідники**. З точки зору практики перекладу всі елементи денотативної системи вихідної мови (лексичні та фразеологічні одиниці) поділяються на дві групи: ті, що вже мають відповідники (“перекладні еквіваленти”) в цільовій мові та ті, що (ще) не мають відповідників у цільовій мові. Перші називаються одиницями, що мають перекладні еквіваленти у мові перекладу, а другі – безеквівалентними одиницями [1, с. 279];

2) **переклад неоднозначних слів (вибір варіантного відповідника)**. Неоднозначні слова мають кілька перекладних відповідників у відповідності із кількістю їхніх значень (лексико-семантичних варіантів). Відповідники неоднозначного слова називаються варіантними відповідниками [1, с. 279];

3) **транскодування** – спосіб перекладу, використовуючи який перекладач передає звукову або графічну форму слова вихідної мови засобами абетки мови перекладу. Існує чотири види транскодування: 1) *транскрибування* (передача звукової форми слова вихідної мови літерами мови перекладу); 2) *транслітерування* (слово вихідної мови передається по літерах); 3) *змішане транскодування* (переважне застосування транскрибування з елементами транслітерування); 4) *адаптивне транскодування* (форма слова вихідної мови адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу. Змішане транскодування часто застосовується у випадку передачі власних імен [1, с. 282];

4) **калькування (дослівний переклад)** – прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику, наприклад, *toxic shock syndrome* – *токсичний шоківий синдром* [1, с. 286];

5) **контекстуальна заміна** – лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу. Наприклад: *A shock occurs when a live part of some device is touched* – *Якщо доторкнутися до відкритої частини пристрою, що перебуває під струмом, то відбувається удар електричним струмом*. Речення перекладене за допомогою слів, що не є словниковими відповідниками, проте адекватно передають смисл оригінального речення [1, с. 287];

6) **смісловий розвиток**. Смісловий розвиток є таким прийомом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово; значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається. Іноді відхилення в перекладі від “букви” оригіналу необхідно для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу та перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення. Користуватися цим прийомом перекладу лексичних елементів необхідно обачно і тільки там, де це доцільно, оскільки значний семантичний розвиток значення слова, що перекладається, може призвести до викривлення змісту оригіналу і порушення адекватності перекладу [1, с. 289];

7) **антонімічний переклад** – форма слова або словосполучення замінюється на протилежну (позитивна – на негативну і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним. Означена трансформація представлена трьома видами: 1) негативація (слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечувальної семи замінюється в перекладі на слово з префіксом *не-* або словосполученням з часткою *не*, наприклад: *to continue* – *не зупинятися*; 2) позитивація (слово або словосполучення з формально вираженою заперечувальною семою замінюється в перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного

компонента, наприклад, *unabbreviated* – повний; 3) анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів (наприклад; *not impossible* – можливий) [1, с. 291];

8) **описовий переклад** – прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна), наприклад: *maisonette-квартира (помешкання) в двох рівнях (на двох поверхах)* [1, с. 297].

Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що відтворення науково-технічних термінів у сьогоденній перекладацькій практиці відбувається за допомогою таких способів і прийомів перекладу, як: пошук словникових і / або варіантних відповідників, транскодування, калькування, контекстуальна заміна, смисловий розвиток, антонімічний переклад, описовий переклад і т.ін. (В.І. Карабан).

#### **Список використаних джерел**

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.

2. Кияк Т.Р. Теорія і практика перекладу (німецька мова) / Т.Р. Кияк, А.М. Науменко, О.Д. Огуй. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 586 с.

**А. Дяченко, студентка 5 курсу  
НПУ імені М.П. Драгоманова**

### **АНГЛІЙСЬКІ МЕДИЧНІ ТЕРМІНИ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ**

Останніми роками у лінгвістиці спостерігається підвищення інтересу до текстів медичного спрямування. Це призводить до необхідності дослідження

їх способів перекладу. Професійний медичний переклад тексту є одним з найскладніших у практиці. Важливим аспектом медичного перекладу є визначення способів перекладу термінології цієї галузі.

**Актуальність** дослідження обумовлюється тим, що термінологія, яка обслуговує медицину, є однією з найбагатших термінологічних систем. Вона безперервно поповнюється новими термінами, які потребують постійного вивчення. Виділяють до 200 галузей медицини, кожна з яких має свою приватну систему термінів. Тому медичні терміни та їх переклад привертають особливу увагу лінгвістів та перекладачів.

У кожній мові функціонує декілька тисяч медичних термінів. Медична термінологія взагалі поділяється на низку більш вузьких галузей, серед яких виокремлюють підсистеми термінів настільки вузьких, що для адекватного перекладу необхідно або мати відповідні знання, або залучати до роботи фахівців медичної галузі. Серед проблем перекладу текстів медичного спрямування можна визначити такі: велика кількість синонімів; поширене використання скорочень та аббревіатур, постійне оновлення термінології даної галузі. Тому **метою** пропонованої розвідки є визначення лінгвістичних властивостей англійських медичних термінів та дослідження способів їх перекладу.

Виходячи з цієї мети, висувуються такі **завдання**:

1. Визначити ознаки англійських медичних термінів.
2. Розглянути різні способи перекладу медичної англійської термінології
3. Дослідити специфіку перекладу медичної термінології.
4. Проаналізувати трансформації при перекладі термінології даної галузі.

Медичні терміни характеризуються такими особливостями як наявність дефініції, максимальна абстрактність, моносемічність, відсутність експресії та емоційного забарвлення, стилістична нейтральність, співвіднесеність зі спеціальними поняттями і суворі логічність.

Медична термінологія має специфічні особливості. Її основу складають запозичені греко-латинські терміни або терміни, створені штучно з греко-латинських терміноелементів. В англійській мові близько 95% термінів створено на базі класичних мов. Оскільки греко-латинські терміни лежать в основі медичної термінології практично всіх європейських мов, більшість медичних термінів є інтернаціональними. Деякі спеціальні вирази вживаються тільки латинською мовою. Для поповнення термінології активно використовуються епонімічні терміни.

Характерною рисою англійської медичної термінології є наявність численних термінів-епонімів. обов'язковим складником терміна-епоніма є власна назва, яка під час перекладу українською мовою зазвичай транскрибується або транслітерується. Використання епонімів у медичній термінології відбувається частіше, ніж в інших сферах діяльності. У деяких випадках це призводить до використання двох чи більше синонімів для позначення одного й того ж поняття. Це є однією з причин, чому термінологічна варіативність є особливо поширеною в медицині.

Для правильного перекладу терміну важливо знати його словотворчу і морфологічну структуру. Існують прості медичні терміни – окремі іменники, які позначають конкретні поняття що складаються з одного слова; складні, утворюються за допомогою декількох окремих слів і можуть містити узгоджене, неузгоджене означення або те й інше одночасно; та багатокомпонентні терміни, що мають у своєму складі три і більше слів.

При перекладі медичних термінів використовуються такі методи: пошук словникових відповідників, транскрибування, транслітерування, калькування, описовий переклад, контекстуальну заміну, конкретизацію, генералізацію, прийом лексичних додавань.

Близько 40% усіх термінів мають словникові відповідники. У випадку багато еквівалентних одиниць слід мати на увазі, що словники містять кілька відповідників одної термінологічної одиниці, але відповідник певного слова чи фрази оригіналу у тексті може бути тільки один.

Визначення словникових відповідників найпоширеніший тип перекладу термінологічних одиниць. Постійні відповідники – найбільш стійкий спосіб перекладу одиниць мови оригіналу.

Через значні відмінності у фонетичній та граматичній структурах англійської та української мов, транскрибування цілого слова відбувається не часто.

Калькування використовують при перекладі похідних, складних або складно похідних слів, коли утворений перекладний відповідник не порушує норм вживання і сполучуваності слів в українській мові.

Науково-технічні тексти медичної тематики часто містять метафори – слова чи словосполучення вжиті в переносному значенні для позначення якогось поняття в медичній термінології за подібністю певних ознак. Медичні мовні терміни-метафори можуть передаватися метафоричним або неметафоричним словом залежно від загального стилістичного аналізу тексту.

До проблем перекладу відноситься наявність у медичній термінології великої кількості “хибних друзів перекладача”. У такому разі термін класичного походження, який існує в одній мові, може створити враження про те, що подібний за формою і з тим же значенням термін існує в усіх мовах, і автори вдаються до його транслітерації, не підозрюючи про наявність інших варіантів.

Можливо, серед найбільш серйозних труднощів, з якими повсякчас стикаються перекладачі, є вміння знаходити еквівалентні медичні терміни. Хоча більшість медичних термінів має грецьке і латинське походження, але їхні значення в різних мовах не завжди можуть бути однаковими.

**Висновки.** Отже, медичні терміни мають свої певні особливості, які потрібно обов’язково враховувати для того, щоб отримати дійсно правильний переклад. Переклад текстів медичної тематики можна вважати одним з найскладніших, через те, що медицина є наукою, у якій точність відіграє величезну роль. Тут не допускається можливість помилок, неприпустима приблизність формулювань та неточність термінів.



Найпоширенішим типом перекладу термінологічних одиниць є визначення словникових відповідників. Також використовують транскрибування, пошук словникових відповідників, транслітерування, калькування, контекстуальну заміну, описовий переклад, конкретизацію, генералізацію, прийом лексичних додавань.

Теоретичне значення даного дослідження визначається необхідністю визначення оптимальних способів перекладу медичної термінології. Практичне значення даного дослідження полягає в тому, що одержані результати можуть бути використані при перекладі й редагуванні медичних текстів.

Проблема перекладу медичних термінів продовжує залишатися актуальною проблемою сучасного мовознавства. Медична термінологія постійно оновлюється. Тому вивчення її особливостей та способів перекладу і в майбутньому привертатимуть особливу увагу лінгвістів та перекладачів. У цьому і полягають *перспективи* подальших досліджень.

#### **Список використаних джерел**

1. Верба Л. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л. Верба. – В. : Нова книга, 2008. – 246 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
3. Корнейко І.В. Труднощі перекладу інтернаціональної термінології (українсько-англійські лексичні паралелі в мові медицини) / І.В. Корнейко // Викладання мов у вузі на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. – Вип. 6. – Х., 2002. – С. 224–229.
4. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця : Нова книга, 2001.
5. Михайлишин Б.П. З історії термінів-епонімів / Б.П. Михайлишин // Мовознавство. – 1994. – № 4–5. – С. 45–50.

**ЗООНІМИ ТА ФІТОНІМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ  
ФРАЗЕОЛОГІЇ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ  
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ**

Сучасне мовознавство характеризується підвищеним інтересом до дослідження мовних фактів у тісному зв'язку із матеріальною та духовною культурою народу, його культурною свідомістю.

Фразеологія як самостійна лінгвістична дисципліна виникла в 40-х р.р. ХХ ст. Передумови теорії фразеології було закладено в працях О.О. Потєбні, І.І. Срезневського, О.О. Шахматова і Ф.Ф. Фортунатова. Вплив на розвиток фразеології зробили також ідеї французького лінгвіста Ш. Балі. У його книзі “Французька стилістика” (1909) вперше представлено спробу обґрунтувати фразеологію як самостійну лінгвістичну дисципліну, здійснити класифікацію фразеологізмів і розробити методикку ідентифікації фразеологізмів з їхніми аналогами – вільними синтаксичними словосполученнями. У західноєвропейському та американському мовознавстві фразеологія не виділяється в особливий розділ лінгвістики. Питання про вивчення стійких сполучень слів у спеціальному розділі мовознавства – фразеології був поставлений у навчально-методичній літературі ще в 20-40 р.р. ХХ ст. в роботах Є.Д. Поливанова, С.І. Абакумова, Л.А. Булаховського [2, с. 24]. У 50-х роках головна увага приділялася питанням подібності та відмінностей фразеологізмів зі словом і поєднанням слів; проблематика фразеології вичерпувалася в основному з'ясуванням критеріїв фразеологічності і уточненням основ класифікації фразеологізмів. З кінця 50-х років намітилася тенденція системного підходу до проблем фразеології, розробляються питання, пов'язані з описом фразеологізмів як структурних одиниць мови в роботах О.І. Смирницького, О.С. Ахманова. 60-70-ті роки у розвитку фразеології характеризуються інтенсивною розробкою власне фразеологічних методів

дослідження об'єктів фразеології, заснованих на ідеях системно-рівневого аналізу фактів мови (В.Л. Архангельський, М.М. Амосова, В.П. Жуков, А.В. Кунін, М.Т. Тагієв), вивченням системної організації фразеологічного складу займалися І.І. Чернишова та М.М. Шанський, розвиток фразеологічного складу розглядалася в роботах В.М. Мокієнко, Ф.М. Попова, А.І. Федорова, особлива увага приділялася семантиці фразеологізмів, і її номинативному аспекту в роботах В.М. Телії, фразообразовання в його динаміці в роботах С.Г. Гавріна, Ю.А. Гвоздарева, ознаками сполучуваності слів-компонентів займалися М.М. Копиленк, та З.Д. Попова, вивченням зіставно-типологічного фразеологічного складу – Ю.Ю. Аваліані, Л.І. Розейзон. Роботи А.М. Бабкіна, А.І. Молоткова, присвячені розробці опису фразеологізмів у словниках.

Багато питань в галузі фразеології залишаються дискусійними і сьогодні. Так, наприклад, вчені й досі не дійшли згоди в тому, що ж, все-таки, слід вважати фразеологізмом. Актуальним залишається й питання походження фразеологізмів [1, с. 15].

Сучасний соціолінгвістичний напрямок у вивченні фразеологічних одиниць висунув на перший план необхідність комплексного аналізу їх етнокультурної специфіки і універсальних, міжмовних відносин на підставі культурологічно-релевантних ознак. Не випадково більшість вітчизняних і зарубіжних міжкультурних досліджень у галузі фразеології орієнтовані не на механічне виявлення паралельних конструкцій фразеологічних одиниць в різних мовах, а на розкриття внутрішніх зв'язків і взаємозумовленості досліджуваних мовних явищ.

Метафоричність зооморфних та фітоморфних фразеологізмів, притаманна їм суб'єктивно-оцінна конотація, специфіка їх семантичних параметрів і синтаксичної структури багато в чому обумовлена їх референціальною сферою, основу якої становить імпліцитновиражений в них антропоцентризм, як прояв давньої фольклорної традиції приписування тваринам певних рис людського характеру. У етнокультурі різних народів фразеологізми, що включають назви тварин, - це в першу чергу висловлювання про людину, її духовних і соціальних

рисах. Доцент Л.Г. Олексишина цю особливість зоонімів пояснює наступним чином: “Оскільки тварини з самого початку історії людства співіснували з людиною та супроводжували її по життєвому шляху, представники анімалістичного світу виступають об’єктами порівнянь частіше, ніж інші групи” [3, с. 377]. Можна сказати, що майже кожна риса людського характеру уподібнюється певній рисі поведінки тварини.

Фітоніми характеризуються стійким кількісним складом, вони яскраво репрезентують життєвий досвід людини, її спостереження за навколишнім світом, тому вони відображають специфічні риси характеру, культурні та історичні традиції народу [4, с. 38].

Отже, на сучасному етапі розвитку лінгвістики актуальними є дослідження, де виявляються особливості перекладу зоонімів та фітонімів на матеріалі фразеологізмів в різних мовах, зокрема англійській та українській. Особливий інтерес викликає лінгвокультурологічний аспект вивчення мовних одиниць, оскільки він безпосередньо торкається духовних цінностей і досвіду мовних особистостей певних національно-культурних спільнот із орієнтацією на виявлення взаємозв’язку мови і культури.

*Перспективним* видається подальше дослідження зоонімів та фітонімів з точки зору лінгвістики та культурології, а також поглиблене вивчення особливостей перекладу англійських фразеологізмів українською мовою.

### **Список використаних джерел**

1. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1985. – 208 с.
2. Ажнюк Б.Н. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні / Б.Н. Ажнюк. – К. : Наук. думка, 1989. – 136 с.
3. Олексишина Л.Г. Типи зоонімних художніх порівнянь за структурно-граматичною формою та лексичним складом компаратора / Л.Г. Олексишина // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. – Луцьк, 2007. – С. 377–380.

4. Панкова Т.Н. Флористическая метафора как фрагмент национальной картины мира носителей английского языка / Т.Н. Панкова // Вестник ВГУ. Серия : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2009. – № 1. – С. 38–40.

**Л. Беспальчук, студентка 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

## **КОГЕЗІЯ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ЗВ'ЯЗНОСТІ ТА ЗАСОБИ ЇЇ ВИРАЖЕННЯ**

Уже тривалий час одним із найбільш дискусійних питань сучасної лінгвістики постає питання зв'язності тексту.

Очевидно, що побудова лінгвістичної теорії тексту неможлива без вивчення зв'язків речень у тексті як єдиного цілого. Саме зв'язки мовних одиниць відрізняють текст від “не-текст”.

Основними способами реалізації категорії зв'язності є когезія та когерентність. Вони слугують для того, щоб інформація, яка передається адресату, була зв'язною та структурованою.

На початку 70-х років ХХ ст. було опубліковано велику кількість робіт присвячених когезії. Серед цих робіт варто згадати дослідження Холлідея і Харіса. Саме видання їх книги “Cohesion in English” (1976) стало основою встановлення теорії когезії. Згідно їх теорії когезія є семантичною категорією, “вона відноситься до співвідношення значень, наявних у тексті та які визначають текст. Когезія являє собою набір зв'язків значення, спільних для всіх типів текстів, те, що відрізняє текст від “не-тексту” і пов'язує окремі значення тексту один з одним” [5, с. 99].

І.Р. Гальперін визначив когезію як “особливі види зв'язку, які забезпечують континуум, тобто логічну послідовність, (темпоральну та/або просторову) взаємозалежність окремих повідомлень, фактів, дій тощо”

[1, с. 138]. Ця логічна послідовність є значною в двох аспектах. З одного боку, логічна послідовність на кожному наступному кроці дискурсу показує відношення з тим, що було сказано перед цим. З іншого боку, континуум допомагає читачам заповнити пробіли у комунікації, забезпечити всіма компонентами повідомлення, які відсутні в тексті, але важливі та необхідні для його інтерпретації.

У більш вузькому розумінні, когезія є тільки локальним зв'язком лінійного типу, що виражається формально, переважно мовними засобами.

Що стосується дефініцій термінів, які позначають обидва типи зв'язності, – *когезія і когерентність* – то тут існує певна плутанина. Справа в тому, що обидва терміни походять від основи одного дієслова *cohaereo* (*cum+haereo*) (лат. *бути зв'язаним, сполученим, зрослим, триматися чи висіти разом, примикати*). У сучасному вживанні *когезія і когерентність* отримали власні окремі сфери впливу, хоча й не обійшлося без певних термінологічних непорозумінь, пов'язаних з кровною спорідненістю двох слів.

Сучасна література часто подає визначення тексту як когерентної множини чи послідовності речень. Водночас, когерентність вважають властивістю тексту загалом, тоді як когезію називають властивості елементів тексту, а також види зв'язку між цими елементами. Тому, вслід за О. Москальською, “когерентність варто розуміти як цілісність тексту, що полягає у логіко-семантичному, граматичному і стилістичному співвідношенні, а також взаємозалежності речень, що його складають, причому основою когерентності є власне логіко-семантична когезія речень” [2, с. 46].

Згідно з І.Р. Гальперінім, “когезія це форми зв'язку (граматичні, семантичні, лексичні) між окремими частинами тексту, що визначають перехід від одного контекстно-варіативного членування тексту до іншого” [1, с. 125].

Когезія досягається за допомогою використання граматичних та лексичних слів. Відмінність між двома видами слів пояснює Картер [4, с. 8], який стверджує, що лексичні слова “несуть більше інформативності, і синтаксично структуровані граматичними словами”. До граматичних і

функціональних слів належать займенники, допоміжні дієслова, прийменники і сполучники. Прикладами лексичних слів є іменники, дієслова, прислівники і прикметниками. Картер стверджує, що граматичні слова є найбільш поширеним засобом когезії, що використовуються в організації текстів.

Холлідей і Хасан представили більш детальну класифікацію (1976). Вони виділяють 5 засобів когезії в англійській мові: 1) референція, 2) кон'юнкція, 3) лексичне повторення, 4) субституція, 5) еліпсис.

Перший тип когезії – референція – передбачає використання займенників, артиклів або прислівників на позначення назад або вперед до згадуваної одиниці в лінгвістичному або ситуативному тексті. Референція може бути анафоричною (референт передує засобу когезії) або катафоричною (референт слідує за засобом когезії). Таким чином, у реченні: *I want to buy a **car**. The **car** must be red*, означений артикль *the* використовується в другому реченні для звернення до предмету автомобіля, представленого в попередньому реченні.

На відміну від референції, кон'юнкція не зосереджує свою увагу на представлену в тексті інформацію, швидше сигналізує засобами “формальних маркерів”, “шляхом, яким письменник хоче щоб читач звертав увагу на те, про що йде мова зараз і про що йшла мова перед цим” [3, с. 190].

Наступним засобом когезії є лексичне повторення. Наприклад, слова тварина і собака співвідносяться таким чином, що собака відноситься до класу тварин та тварина є загальним поняттям, яке включає собаку так само, як і інших видів тварин: *A **dog** is a symbol of loyalty. That **animal** is mine.*

Четвертий засіб когезії – субституція – характеризується використанням іменників, дієслів і частин складного речення для заміни попередньо представленої інформації як в діалозі:

- *You shouldn't go to the beach today.*
- *But I want to do it.*

де дієслово *do* замінює частину речення *go to the beach*.

І нарешті, останній засіб когезії – еліпсис – полягає в опущенні раніше представленої інформації без впливу на значення:

- *Do you have an extra pen?*
- *Yes, I have.*

Як ми бачимо, опущення словосполучення *extra pen* в другому реченні можливо тому, що слухач / читач може визначити значення всього речення.

Отже, проблема когезії займає важливе місце в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів, адже вона є однією з найважливіших категорій тексту. Засоби когезії сприяють текстурі, читабельності та зрозумілості тексту. Саме зв'язаність мовних одиниць відрізняє текст від “не-тексту”, що потребує подальшого дослідження.

### **Список використаних джерел**

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 144 с.
2. Москальская О.И. Грамматика текста / И.О. Москальская. – М. : Наука, 1981. – С. 17– 20, 38 – 129.
3. Baker, Mona (1992) *In Other Words: a coursebook on translation*. London and New York: Routledge.
4. Carter, Ronald (1987) *Vocabulary: applied linguistic perspectives*. London: Allen & Unwin.
5. Halliday, M.A.K & Hasan, R. (1976) *Cohesion in English*. London and New York: Longman.

**О. Волощук, студентка 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### **КАТЕГОРІЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИХ ТЕКСТАХ**

**Постановка проблеми.** Проблематика заперечення на сучасному етапі розвитку підтверджується науковими працями, присвяченими цій універсальній категорії на матеріалі різних мов: української, англійської, німецької, іспанської



та ін. Проблема заперечення відноситься до числа ключових проблем теорії граматики, і тому, природно, вона давно привертала увагу дослідників. Їй присвячено значну кількість робіт у загальному і слов'янському мовознавстві.

Значного поширення у лінгвістиці набула інтерпретація заперечення з погляду прагматики. Це свідчить про поліфункціональність категорії заперечення. Проте немає загальноприйнятої послідовної відповіді на запитання про сутність заперечення і не вироблено єдиного підходу щодо заперечного судження.

**Актуальність теми.** У сучасному мовознавстві категорія заперечення знаходиться в центрі уваги багатьох дослідників. Як мовнауніверсалія заперечення проявляється на різних рівнях: логічному, граматичному, синтаксичному. Заперечення відіграє вагомий акцент у підсиленні офіційно-ділового стилю.

Когнітивні механізми “Заперечення” в офіційно-діловій комунікації представників англійської та української лінгвокультур розкриваються на основі мовленнєвих засобів (експресивних, модальних, оцінних), що набувають заперечної семантики у фреймових моделях ділового спілкування носіїв англійської та української мов.

**Метою** розвідки є визначення специфіки використання категорії заперечення в офіційно-діловому дискурсі в англійській та українській мовах.

**Наукові результати.** Існують різні підходи до дослідження заперечення в мовній теорії та практиці. Вивченню заперечення та засобів його вираження значну увагу в своїх дослідженнях приділяли такі відомі лінгвісти, як Л. Бархударов, О. Бахарев, О. Огуй, О. Падучева, А. Паславська, Ю. Пассов, С. Шатілов, Є. Шендельс, J. Atchison, D. Biber, W. Heinemann, R. Ingham, R. Kempson, E. Klima, Ch. Lucas and D. Willis, R. Stalnaker та багато інших. Незважаючи на безліч праць і досліджень, проведених ученими-лінгвістами, проблема заперечення залишається маловивченою, оскільки сучасний розвиток мовознавства та найновіші досягнення в лінгвістиці відкривають перспективи і нові аспекти аналізу категорії заперечення та засобів його вираження.

*Аргументація.* У науковій літературі існує цілий ряд думок стосовно категоріальної належності лінгвістичного заперечення. Його визначають як логіко-прагматичну, граматичну, поняттєву категорію. Залежно від теоретичного підходу, заперечення класифікують також як синтаксичну, морфо-синтаксичну, семантичну, прагматичну чи предикативну категорію.

У сучасній енциклопедії української мови заперечення визначається як лексико-граматична категорія, що означає відсутність зв'язку між певними об'єктами реальної дійсності [5, с. 193].

О. Огуй стверджує, що залежно від сфери застосування, мовні категорії можна об'єднати щонайменше у три класи: 1) категорії мовної форми, або морфо-синтаксичні категорії; 2) категорії мовного значення, або семантичні категорії; 3) категорії мовного використання, або прагматичні категорії. На думку вченого, феномен заперечення полягає в тому, що його можна віднести до кожного з перерахованих класів. Він аргументує це здатністю заперечення займати в реченні визначену синтаксичну позицію, виконувати функцію семантичного оператора, мати в розпорядженні арсенал засобів реалізації свого значення та виконувати відповідні комунікативні функції [3, с. 149].

Визначення заперечення як прагматичної категорії зумовлене його універсальною здатністю задовольняти комунікативну потребу реалізації таких мовних актів, як відмова, відхилення, протест, незгода тощо. Синтаксичний аспект проблематики заперечення завжди був основним удослідницькій практиці, що спричинило думки про заперечення як категорію, властиву тільки реченню. Так, наприклад, російський лінгвіст В.В. Лебедєв висловлює думку, що «мінімальною мовною одиницею», у рамках якої функціонує заперечення, є предикативна конструкція [2, с. 56].

Така позиція відбиває більш вузьке розуміння зазначеного мовного явища й не узгоджується з фактами наявності заперечних мовних форм непередикативного характеру.

Українська дослідниця А. Паславська ядром категорії заперечення вважає її семантику, що в усіх мовах однакова і полягає у перетворенні буд-якого

змісту на протилежний. Залежно від того, яка структурна одиниця потрапляє в операційну ділянку заперечення, вчена виокремлює 5 типів заперечення в англійській мові: абсолютне, предикатне, контрастне, зміщене, лексичне.[4].

Абсолютним, на думку А. Паславської, є заперечення, що традиційно застосовують у формальній логіці для позначення хибності цілого судження.

У германських мовах трапляються поодинокі приклади вживання абсолютного заперечення, однак, зазначає учена, вони, як правило, є аграматичними і використовуються виключно для підсилення стилістичного ефекту:

(англ.) *Not till after the first night* (W.S. Maugham). (Не раніше прем'єри).

Предикатне, або стандартне заперечення, вважає А. Паславська, характеризується тим, що у мові запереченню підлягають передусім не речення, а предикати або групи предиката (з аргументами): *I hadn't thought of that*.

Невід'ємною ознакою контрастного заперечення, що супроводжується відповідним логічним наголосом, А. Паславська виділяє реалізовану або потенційну можливість протиставлення лексичного матеріалу, що зазнає заперечення. Ця операція проходить у два етапи: на першому відбувається заперечення пропозиції, а на другому висувається як мінімум одна альтернатива до заперечуваної пропозиції [4]:

*In the end the money was found by a rich woman, and not an old one either, but who was interested not in him but in Julia* (W.S. Maugham).

Близьким, але не тотожним до контрастного, є зміщене заперечення. Учена має на увазі явище, коли заперечення синтаксично залежить від слова, що безпосередньо або опосередковано підпорядковує інше слова, яке є вершиною рематичної групи цього речення [4]:

*On her matinee days she did not see them at all* (K. S. Prichard).

Лексичним А. Паславська вважає заперечення, що, на відміну від абсолютного, предикатного, зміщеного та контрастного, має операційною ділянкою не препозитивний зміст речення, а значення окремої лексичної одиниці. Реалізуватися таке заперечення може за допомогою словотвірних

засобів, лексем з імпліцитним заперечним компонентом, а також заперечення фразеологізмів, до складу яких заперечення належить експліцитно чи імпліцитно [4]:

*The pain in her heart was unendurable* (K. S. Prichard).

Одним із найпродуктивніших типів граматичної реалізації заперечення в англійській мові є його вираження за допомогою частки *not*, що може стояти при будь-якому члені речення:

*She did not know what to think* (W. Saroyan).

**Висновки.** Заперечення є універсальною категорією, притаманною всім мовам світу, оскільки кожна природна мова має засоби для ствердження і заперечення об'єктивного зв'язку. Заперечення – складна категорія, що реалізується на всіх рівнях мовної структури: лексичному, морфологічному, синтаксичному, просодичному.

Існує декілька теоретичних підходів до категорії заперечення: прагматичний (заперечення як засіб вираження відсутності об'єктивного зв'язку), граматичний (заперечення як особливий вид предикативності), поняттєвий (заперечення як вираження об'єктивної негативності, об'єктивної відокремленості, особливої негативної модальності). Ядром категорії заперечення є її семантика, що полягає у перетворенні будь-якого змісту на протилежний і характерна для кожної мови світу.

Найбільш поширеним засобом заперечення в англійській мові є заперечна частка *not*, що може стояти при будь-якому членові речення та заперечне словоречення *no*.

**Перспективи подальших досліджень.** Представляється перспективним подальше дослідження категорії заперечення в плані виявлення потенціалу негативних маркерів для реалізації заперечення як на рівні мовлення, так і мови, розробки проблеми актуалізації імпліцитного заперечення, розкриття функцій заперечення у структурній організації пропозиції.

## Список використаних джерел

1. Кришталюк Г.А. Заперечення в англomовному дискурсі: лінгвокогнітивний аспект : монографія / Г.А. Кришталюк. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2011. – 184 с.
2. Лебедев В.В. Отрицательные предложения и вопросы арабського синтаксиса / В. В. Лебедев. – М. : Прогресс, 1989. – 146 с.
3. Огуй О.Д. Полісемія в синхронії, діахронії та панхронії / О.Д. Огуй. – Чернівці : Золоті литаври, 1998. – 370 с.
4. Паславська А.Й. Заперечення як мовна універсалія : принципи, параметри, функціонування / А.Й. Паславська. – Львів : Видавн. центр Львів. ун-ту ім. І. Франка, 2005. – 290 с.
5. Українська мова : енциклопедія / [уклад. Русанівський В. М. та ін.] – 2-ге вид., оновл. – К. : Видавництво “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – 833 с.

**О. Дідовська, студентка 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

## **PHRASEOLOGICAL COMBINATIONS WITH THE NUMERICAL COMPONENT: LEXICO-SEMANTIC AND TRANSLATION ASPECTS**

Phraseology is the branch of linguistics, which studies set or fixed expressions. Phraseological units are used for the names of physical, mental and social situations, as well as of the human conditions. Phraseological units reflect the ideology and the national culture of the people. Due to such phraseological unit characteristics as imagery and meaning unity, the speech becomes brighter, more emotional and more expressive. Phraseological units are interesting because they are colourful and lively and because they are linguistic curiosities. At the same time, they are difficult because they have unpredictable meanings and grammar, and often have special connotations.

The *aim* of this paper is to define lexico-semantic and translational peculiarities of the phraseological units with numerical component.

The phraseological units have been studied by many scientists. There is a certain divergence of opinion as to the essential features of phraseological units as distinguished from other word-groups and the nature of phrases that can be properly termed “phraseological units”. The habitual terms “set-phrases”, “idioms”, “word-equivalents” are sometimes treated differently by different linguists. According to A. Kunin [2], phraseological units are stable word-groups with partially or fully transferred meanings. R. S. Ginzburg defines them as habitually non-motivated word-groups that cannot be freely made up in speech but are reproduced as ready-made units. J. Sedl and W. Mc. Mordie gives the definition as: The idiom is some quantity of words which, under condition of their joint consideration, mean something absolutely another in comparison with the individual word meanings, forming an idiom [5, p. 589].

Despite the big number of researches of the phraseological units, the problem of studying the semantic specificity of phraseological units with different components is topical one. One of the components of phraseological units is a number. Numerals are abstract indicators, expressed in figures, the number of similar subjects. Every number has its own significant meaning, its symbolism. Number plays a big role in people practical activity, in which establishes a specific cultural and historical experience of a person. Numeric words are traced in old linguistic forms; nowadays units fulfil nominative, cognitive and epigrammatic (word creating) functions. The English numerals and words of weigh and measure make the subject of this paper.

Archaic ideas about *number* are reflected in **phraseological** usage; moreover, they undergo transformation, development and serve as basic material for the formation of new images. Numerical phraseological units, i.e. idiomatic combinations with the lexical component “number” are characterized by sufficiently high representation degree in the English linguistic world picture. The most popular numbers in phraseological units are from 1 to 10, for example:

First-rate: In the 1600s, first-rate referred to a class of warships of the highest “rate” or value. By the early 1700s, first-rate moved beyond the sea, and came to refer to persons of high rank. Today the phrase means “excellent; superb,” describing anything from first-rate actors to first-rate shoes.

Second nature: Many idioms with second, like second fiddle, second best, and second thoughts, rely directly on the definition of second meaning “next after first.” However the phrase second nature does not follow that strict sense. Aristotle expressed the concept that humans have a first nature of biological characteristics and a second nature of acquired behaviour; this was reiterated hundreds of years later in the Latin proverb *consuetudo est secunda natura* meaning “habit is second nature.” The phrase second nature has come to mean “an acquired habit in one's character that is so deeply ingrained as to appear automatic.”

**Conclusions.** Phraseological units with numerical component represent the problem for translation. There are three main methods of translation of the phraseological unit: translation by choosing equivalents; translation by choosing genuine idiomatic analogues; a descriptive translation of idiomatic and set expressions. The aim of translating of the phraseological expressions is to fully convey their lexical meaning in the target language and where possible, to convey the structural peculiarities, the figurativeness, the expressiveness, and the connotative meaning of the source language phraseological units.

### References

1. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1963. – 208 с.
2. Кунин А.В. Английская фразеология (теоретический курс) / А.В. Кунин. – М. : Высш. школа, 1970. – 343 с.
3. Aikenova M.M. Symbolism of numerals in the phraseological units [Electronic resource] / M.M. Aikenova, N.M. Narmukhametova. – Access Mode : [http://www.rusnauka.com/11\\_NPE\\_2012/Philologia/4\\_107966.doc.htm](http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Philologia/4_107966.doc.htm)
4. Baker M. In other words: A course book on translation / M. Baker. – London and New York : Routledge, 1992. – 352 p.

5. Robo L. A Diachronic and Source Approach of Phraseological Units – Theories of Definition, Criteria and Structure Analysis in English and Albanian Language / L. Robo // Academic Journal of Interdisciplinary Studies. – MCSER Publishing-Rome, Italy. – 2013. – Vol. 2, No. 9. – P. 589-596.

Д. Карабут, студентка 5 курсу  
НПУ імені М.П. Драгоманова

## ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

Переклад рекламного тексту, на відміну від інших типів текстів, відрізняється за формою, мовними засобами, а також яскравою експресивністю. Під час перекладу таких текстів, перекладачеві доводиться вирішувати, як лінгвістичні проблеми, зумовлені відмінностями в семантичній структурі й особливостями використання двох мов у процесі комунікації, так і проблеми соціолінгвістичної адаптації тексту.

Тема цієї роботи є *актуальною*, оскільки з розвитком інформаційних технологій, почалося стрімке розширення перекладацької діяльності саме лінгвістичного напрямку. Завдяки якісним і кількісним змінам перекладацької діяльності, у пріоритеті стало переклад рекламних текстів.

Одна з основних особливостей перекладу рекламних текстів виражається у змістовному співвідношенні між оригіналом і перекладом, а також у передачі соціолінгвістичних аспектів тексту, що перекладається. Для досягнення адекватності іноді необхідно адаптувати як змістовну частину тексту, так і її форму, що часто носить компромісний характер. Багато особливостей перекладу пов'язані зі специфікою мов (англійської або української). Наприклад, у процесі перекладу може відбуватися заміна заперечення на ствердження, яка в свою чергу також має зворотну функцію, можуть використовуватися такі чисто технічні прийоми як калькування, компенсація,



заміна стану з активного на пасивний і навпаки, а також передача фразеологізмів та їх семантичних еквівалентів та ін.

Метою роботи є визначити основні прийоми і стратегії перекладу англomовних рекламних текстів на українську мову. Відповідно до мети дослідження передбачається виконання наступних завдань: визначити термін рекламного тексту, визначити структуру рекламного тексту, розглянути принципи перекладу рекламного тексту, розглянути прийоми передачі експресивності, що використовуються у рекламному тексті, проаналізувати та порівняти рекламні тексти англійською та українською мовами.

Предметом дослідження є тексти та слогани англomовної реклами.

Багато вітчизняних та зарубіжних вчених, такі як В.І. Карасик, Т.В. Смірнова, Ю.С. Бернадська, В.В. Бігун, І.Р. Гальперін, А. Рік-Дарда та ін. виділяють мову реклами як особливу мову, наділену певним набором властивостей і якостей.

Згідно з американським словником англійської мови *Heritage*, *реклама* це: “Діяльність із залученням суспільної уваги до продукту чи бізнесу, такі як платні оголошення у пресі, передача в ефір або через електронні засоби масової інформації” [8]. Словник англійської мови *Коллінз* дає наступні визначення: 1. (маркетинг) просування товарів або послуг для продажу через безособові засоби масової інформації, такі як радіо або телебаченню; 2. (маркетинг) бізнес, який спеціалізується на створенні такої реклами; 3. оголошення колективно; публічність [11].

У свою чергу, вітчизняний лінгвіст В.І. Карасик визначає рекламний текст як цілісне мовне утворення, що містить прагматичний ефект, відкрито виражену модальність передавача мови і актуальну інформацію про об’єкт мови [3, с. 23]

Феномен масової комунікації є діяльністю, через яку один або кілька людей взаємодіють з іншою групою осіб для передачі значення за допомогою символів. Феномен масової комунікації з’явилися тому, що це вважається найбільш ефективним способом взаємодії з потребами суспільства.

Мета рекламних повідомлень “передати повідомлення, які легко зрозуміти і запам’ятати. Гарна реклама запам’ятовується через повторення, але назва бренду або хороший лозунг може також зробити оголошення успішним”.

У рекламних текстах використовують, в основному слова або зображення, які можуть мати один або кілька конотативних значень, для того, щоб переконати, розважити або зробити громадськість реагувати певним чином. Конотативне значення у рекламі залежать від контексту. Наприклад, слоган для ірландського пива Guinness: *Діамант!* має більш конотативне значення. Це слово може відноситися до високої якості смаку пива, до блискучої обгортки пляшки або до того, що пиво дає гарний настрій.

Термін *переклад* визначається як “двомовна опосередкована комунікація”. “Перекладач не передає вихідне текстове повідомлення, а відтворює текст цільовій культурі” [1]. Одне з важливих завдань лінгвістики завжди було встановлення зв’язку між людьми, що належать до різних мовних громад. Мета перекладача включає в себе набагато більше, ніж відображення інформації.

Рекламні тексти належать до третього типу тексту. Цей тип тексту повинно викликати певну реакцію з боку аудиторії, залучення його в конкретних діях, наприклад таких, як купувати певний товар або послугу. У випадку звернення орієнтованих текстів, основна мета перекладача повинна бути, отримання тієї самої відповіді від громадськості, як і надано мовою оригіналу.

У рекламних текстах переклад повинен відповідати цільовій культурі, яка повинна бути проаналізована окремо від вихідної культури. Перекладач повинен постійно порівнювати текстові елементи джерела і цілі текстові елементи. Це вказує на те, що перекладач повинен спочатку виконати розгорнутий аналіз внутрішньотекстових елементів (лінгвістичних і структурних) вихідного тексту, які повинні бути адаптовані до зовнішньотекстових елементів цільового тексту.

Розглянемо декілька прикладів рекламних текстів та слоганів та їх переклад з англійської мови на українську мову:

*New Year New You. Get into shape this New Year with one of our fabulous membership options. Make it your resolution to try out our excellent facilities!*

*Новий Рік – Нове Життя. Приєднуйтеся до нашого Клубу сьогодні, і ми допоможемо вам прийти в відмінну фізичну форму. З нашими тренажерами Ви досягнете незрівнянного результату!*

У цьому прикладі, присутній елемент повтору. Повтор привертає увагу читача і посилює емоційний вплив тексту. В даному випадку анафора при перекладі зберігається. Стилiстичне значення анафори полягає в посиленні смислової вагомості повторюваного елемента. Англійське “new” і українське «новий» підкреслюють ідею про оновлення. Новий рік символізує час змін. У Новорічну ніч люди загадують бажання, планують наступний рік, саме тому фраза “New Year New You” викликає правильні позитивні емоції.

Найчастіше при перекладі реклами, особливо слоганів, використовується вільний переклад або адаптація, так як важливо враховувати національні та культурні особливості аудиторії. Приклад адаптації Carlsberg: “Carlsberg – probably the best lager in the world” українською звучить так: “Carlsberg – мабуть, найкраще пиво в світі”. У цьому прикладі, хоч і збережена форма слогана, але слово *lager* замінили на *пиво*, оскільки *lager* (назва, яку використовують англійці для позначення *світлого пива*) у нас зустрічається доволі рідко, та й не кожен знає, що це таке.

У деяких випадках слоган залишають без перекладу мовою оригіналу. Це потрібно для того, щоб підкреслити іноземне походження і, отже, якість товару. Наприклад: “Volkswagen. Das Auto” або “Nike. Just do it”. Такий спосіб, звичайно, недоцільно використовувати при перекладі довгих слоганів, а лише коротких і максимально лаконічних, зі значенням, яке буде зрозуміло більшості аудиторії.

Часто в рекламних слоганах використовується рима, і буває досить важко відтворити переклад теж у віршованій формі, при цьому зберігши сенс. Однак

прикладі такого вдалого перекладу все-таки можна привести: “*Gillette. The best a man can get*” – “*Gillette. Краще для чоловіка немає*”.

Отже, при перекладі рекламних текстів, основна мета перекладача повинна бути, передача повідомлення, яке буде впливати так само, як на майже всіх читачів цільового тексту. Перекладаючи текст реклами, перекладач сам стає творцем реклами. Переклад рекламних текстів вимагає від перекладача знання тонкощів іноземної і рідної мов, стилістичних особливостей мови оригіналу, а також психології споживача.

### **Список використаних джерел**

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. М.: Международные отношения, 1975 – 240 с.
2. Карасик В.И., Олянич А.В., Красавский Н.А., Жирков А.В. и др. / науч. ред. Т.Н. Колокольцева. Рекламный дискурс и рекламный текст (2-е изд.) : колл. монография – М. : ФЛИНТА : Наука, 2011. – 296 с.
3. Cambridge Idioms Dictionary, 2nd ed. Copyright ©. 2006. Cambridge University Press.
4. Neubert A. & Shreve, G. M. (1992). Translation as text, Kent: Kent State University Press.

**А. Семендяй, студентка 5 курсу**

НПУ імені М.П. Драгоманова

### **СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРИСЛІВ'ЇВ ТА ПРИКАЗОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Прислів'я та приказки, будучи невід'ємним атрибутом народного фольклору, і, в свою чергу, атрибутом культури певного народу, несуть в собі відбиток життя тієї нації, до якої вони належать, це образ думок і характер народу. Правильне й доречне використання прислів'їв і приказок надає висловлюванню неповторну своєрідність і особливу виразність [4, с. 118].

Знання і уміння оперувати такими мовними одиницями, їх використання відповідно ситуації необхідне для ефективного та продуктивного спілкування, правильного розуміння історично-культурного тла нації. Англійська мова дуже насичена ідіоматичними виразами, прислів'ями та приказками, які постійно зустрічаються в різних засобах мас медіа (газетах, радіо і телепередачах), літературі та фільмах, а так само в кожному денному спілкуванні англійськомовного населення. Сама по собі англійська ідіоматика дуже різноманітна і водночас досить складна для тих, хто вивчає англійську мову. Прислів'я, будучи фразеологізмами зі специфічною структурною будовою представляють особливу складність при перекладі з однієї мови на іншу.

*Мета* даної роботи полягає у дослідженні особливостей та головних труднощів перекладу прислів'їв і приказок і способи їх подолання. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі *завдання*: 1) визначити місце прислів'їв і приказок в системі фразеології; 2) проаналізувати поняття “прислів'я” і “приказка” з виділенням їхніх основних відмінностей і подібностей; 3) висвітлити основні правила та труднощі при перекладі англійських прислів'їв і приказок. Предметом дослідження є виявлення способів адекватного перекладу англійських прислів'їв, об'єктом дослідження – прислів'я англійської мови.

Численні англійські прислів'я та приказки є складовими системи фразеології, проте багато науковців взагалі виключає прислів'я з числа фразеологізмів. Варто зазначити, що прислів'я і приказки суттєво відрізняються як від фразеологізмів, так і від крилатих слів та виразів. Із першою категорією їх різнять структурно-семантичні особливості. В основі цілісного змісту приказок та прислів'їв лежать не поняття, а судження, саме тому вони не можуть бути носіями лексичного значення, яке притаманне фразеологізмам. Відмінність прислів'їв від фразеологізмів полягає також у тому, що прислів'я можуть одночасно вживатися в буквальному і в переносному значенні [2, с. 21]. Прислів'я, в силу своєї двоплановості, а також приказки, що вживаються в буквальному сенсі, складаються зі слів з цілком

певним самостійним лексичним значенням, чого не можна сказати про фразеологізми, компоненти яких повністю або частково позбавлені семантичної самостійності.

Прислів'я та приказки – широко поширений жанр усної народної творчості. Головною особливістю прислів'я є його закінченість і дидактичний зміст. (“*Stitch in time saves nine*” – “*Береженого Бог береже*”). Приказка відрізняється незавершеністю умовиводу, відсутністю повчального характеру: (“*When pigs can fly*” – “*Коли рак на горі свисне*”; “*When two Sundays come together*” – “*Коли місяць з сонцем зустрінеться*”). У живій мові прислів'я можна звести до приказки, так само як і приказка може становити основу прислів'я [5, с. 8].

Переклад фразеологічних одиниць, особливо образних, представляє значні труднощі. Це пояснюється тим, що багато з них є яскравими, емоційно насиченими зворотами, які належать до певного мовного стилю і часто носять яскраво виражений національний характер [2, с. 88]. Слід також враховувати особливості контексту, в якому вони вживаються [2, с. 171]. Більшість дослідників (В.Н. Комісарів, Л.Ф. Дмитрієва, С.Є Кунцевич, К.А. Мартінкевіч, Н.Ф. Смирнова) виділяють чотири основні способи перекладу образної фразеології. Перший тип відповідностей зазвичай іменують фразеологічними еквівалентами. При використанні таких відповідностей зберігається весь комплекс значень. У цьому випадку в мові перекладу є подібний фразеологізм, що збігається за всіма параметрами із фразеологічною одиницею оригіналу (“*To read between lines*” – “*Читати між рядків*”). Фразеологічних еквівалентів порівняно небагато.

Другий тип фразеологічних відповідностей представляють так звані фразеологічні аналоги. У разі відсутності фразеологічного еквівалента, слід підібрати фразеологізм з аналогічним переносним значенням, заснованому на іншому образі (“*A bird in the hand is worth in the bush*” – “*Краще синиця в руці, ніж журавель в небі*”; “*Make hay while the sun shines*” – “*Куй залізо, поки гаряче*”).

Третій тип має назву калькування фразеологічних одиниць, який може бути застосований лише в тому випадку, якщо в результаті калькування виходить вираз, образність якого легко сприймається читачем і не створює враження неприродності і невластиві загальноприйнятим мовним нормам (“*A cat may look at a king*” – “*Дивитися ні на кого не забороняється*”) [3, с. 24]. Якщо прислів'я або приказка не має в українській мові ні аналога, ні еквівалента і не підлягає дослівному перекладу, необхідно скористатися описовим перекладом (“*To carry coals to Newcastle*” – “*Робити щось безглузде, непотрібне*”).

Отже, у пропонованій розвідці було розглянуто та проаналізовано особливості прислів'їв та приказок англійської мови як частини фразеологічної системи. І прислів'я, і приказки є фразеологізмами зі структурою пропозиції. Кожен автор має свою інтерпретацію, але більшість лінгвістів розглядають прислів'я та приказки як стійкі словосполучення повчального характеру, що відображають особливості мовної картини світу того чи іншого народу. Було встановлено, що не існує єдиної думки щодо визначення термінів “прислів'я” і “приказка”. Прислів'я і приказки представляють особливу складність при їх перекладі на українську мову. Це пояснюється тим, що багато з них є яскравими, емоційно насиченими оборотами, які належать до певного мовному стилю і часто носять виражений національний характер. При перекладі стійких сполучень слід також враховувати особливості контексту, в якому вони вживаються. Основними способами подолання труднощів є: метод фразеологічного еквівалента, метод фразеологічного аналогу, дослівний переклад фразеологізмів (калькування) та описовий переклад фразеологізмів. Основна проблема, що виникає при перекладі приказок та прислів'їв зокрема пов'язана зі стилістичною недиференційністю і багатозначністю.

#### **Список використаних джерел**

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод / Л.С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240с.

2. Виноградов В.В. Основні поняття фразеології як лінгвістичної дисципліни / В.В. Виноградов – М. : Наука, 1997. – 312 с.
3. Комісаров В.М. Сучасне перекладознавство / В.М. Комісаров. – М. : ЕТС, 2002. – С. 12–34.
4. Кунин А.В. Курс фразеології сучасної англійської мови / А.В. Кунин. – М., 1996. – 126 с.
5. Солодуб Ю.П. Порівняльний аналіз структури лексичного і фразеологічного значень / Ю.П. Солодуб // Філологічні науки. НДВШ. – 1997. – № 5.

**А. Левчишина, студентка 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

## **ЗБЕРЕЖЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У ПЕРЕКЛАДІ РІЗНОЖАНРОВИХ ТЕКСТІВ**

На сьогоднішній день тексти класифікують за наявністю характерних лексичних, граматичних та образних ознак, а також відповідної термінології. За мовними засобами, складом мовних одиниць і способами їх поєднання визначаються такі стилі: 1) художній; 2) науково-технічний; 3) інформаційний; 4) ділового мовлення; 5) мови документів; 6) соціально-політичного мовлення; 7) епістолярний. Враховуючи їх неоднорідність, виникає потреба описати їх особливості та відмінності та відтворити найхарактерніші ознаки стилів у перекладі.

*Актуальність* дослідження зумовлена відсутністю одностайної думки щодо збереження особливостей виразних стилістичних прийомів, надто, художніх.

*Мета* розвідки полягає у виявленні можливості збереження стилю автора оригіналу. **Завдання:** вивчити способи, типи і види відтворення значень мовних



одиниць; виявити види перекладів та жанри текстів; виділити та описати стилістичні особливості різножанрових текстів.

Переклад виник після появи письма в тій чи іншій конкретній мові. Незважаючи на те, що переклад виник набагато пізніше, ніж тлумачення, він відіграв важливіше історичне значення. Порівнювати ці два види мовлення не є доречним, проте поруч з “тлумаченням” завжди знаходиться “переклад” [3, с. 11].

Тлумачі й перекладачі виконували роль посередників між різними комунікантами, групами комунікантів, як і між владними структурами чи урядами. Тлумачення і переклад завжди сприяли не тільки порозумінню між антагоністичними сторонами, але й забезпечували досягнення певних політичних та економічних цілей. З розвитком суспільства їх роль зростала. Причому чи не найбільше – для зміцнення безпеки країн. Переклад фіксує події, робить їх діловими, історичними і юридичними, а при нагоді й документами [3, с. 12–14].

Першими теоретиками перекладу стали самі перекладачі, які хотіли узагальнити свій досвід. Ще з античних часів вони гостро порушували питання близькості перекладу до оригіналу. Серед перших і найважливіших перекладів є Біблія. Її оригінал перекладався буквально дослівно, що робило текст незрозумілим. Так постало питання: чи можна відхилитися від оригіналу і якими принципами мусить бути обмежена його свобода. Проте теорії античних перекладачів не мали достатньої науковості і доказовості.

Система перекладацької практики пропонує досить велику класифікацію перекладі, з різними параметрами:

- за співвідношенням типів мови перекладу і оригіналу;
- за характером суб'єкта перекладацької діяльності і його відношення до автора тексту;
- за типом перекладацької сегментації та способу переробки перекладного матеріалу;
- за формою презентації тексту перекладу і оригіналу;

- за характером відповідності тексту перекладу тексту оригіналу;
- за жанрово-стилістичними особливостями та жанрової приналежності перекладного матеріалу;
- за повнотою і типом передачі смислового змісту оригіналу;
- за основними функціями;
- за первинностями тексту оригіналу;
- за типом адекватності [4, с. 9].

Найбільш відмінним типом різножанрового тексту є художній. В ньому завжди присутня естетична функція. Такі тексти викликають у читача чітко виражену позитивну чи негативну реакцію. Завдяки гармонійній взаємодії словникових та контекстуальних значень слів і словосполучень створюються автором чи запозичуються стилістичні та синтаксичні засоби – метафори, метонімії, іронія, сарказм, перифрази тощо, які передаються і при перекладі. Широко використовується конотативна лексика, діалектизми, жаргонізми, сленгізми та інша лексика [3, с. 259–260].

Напротивагу художньому тексту виступає науково-технічний текст. Найголовнішою визначальною рисою є когнітивність, інформаційна насиченість. Вони завжди несуть конкретну нову інформацію. Ця нова інформація ховається у словах-термінах, словосполученнях і реченнях, що створюють той чи інший зміст. Найпоказовішими елементами є їхня лексика, або точніше, термінолексика, що повідомляє про галузь знань, до якої належить текст (фізика, хімія, філософія, фінанси). Не менше автохтонних термінів, інтернаціональних, запозичених та перекладних. Другою ознакою лексики є її нейтральний статус. Терміни нейтральні і можуть вживатися в усіх стилях тексту [3, с. 283].

**Висновки.** Отже, людям необхідна міжмовна комунікація, щоб обмінюватися різною інформацією – діловою, науковою, і т.д. Для цього існують перекладачі. Ще перші науковці зіткнулися з протиріччям неможливості додавання в переклад чогось, що не передбачено автором

оригіналу. Художній текст викликає чимало складнощів, адже крім передачі сенсу, перекладач мусить зберегти стиль автора.

### Список використаних джерел

1. Бархударов Л. С. Мова і переклад / Л.С. Бархударов. – М. : Міжнародні відносини, 1975.
2. Комісаров В.М. Теорія перекладу / В.М. Комісаров. – М. : Вища школа, 1990. – 253 с.
3. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства / І.В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2008 – 252 с.
4. Паршин О.Н. Теорія і практика перекладу / О.Н. Паршин. – М. : Російська мова, 2000. – 161 с.
5. Швейцер А.Д. Теорія перекладу / А.Д. Швейцер. – М., 1988. – 214 с.

Л. Роєнко, студентка 5 курсу  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### TEXT COHERENCE AS A LINGUISTIC CATEGORY

Due to the complex of linguistic categories, discourse is a well-ordered structure. The text unity, close interconnection between its constituents has been called text coherence. Text unity is not only a notional aspect. It appears simultaneously in the form of structural, notional and communicative unity which correlates with form, content and function.

The *aim* of the given paper is to examine such linguistic category as text coherence. According to the aim the following *tasks* have been identified: to consider and analyse the existing points of view relevant to the given problem; to explain and specify the term “text coherence”.

The above mentioned problem occupies an important place in the works of national and foreign linguists, as cohesion and coherence are very important categories of the text. It is necessary to indicate that this problem has not been studied

well enough because it has not been finally decided if there is difference between such categories of the text as coherence, cohesion and text unity.

The theoretical basis for the paper has been given by the studies of such famous linguists as R. De Beaugrande, U. Connor, T. Van Dijk, W. Dressler, M.A.K. Halliday and R. Hasan, I.R. Halperin, V.A. Kukharenko, A.A. Leontiev, V.A. Lukin, D. Tannen, M.M. Troshyn, Z.Y. Turaieva etc.

The term “coherence” has been under investigation since 1970-s. *Coherence* concerns the ways in which the components of the textual world, i.e. the configuration of concepts and relations which underlie the surface text, are mutually accessible and relevant [2, p. 167]. A concept is definable as a configuration of knowledge (cognitive content) which can be recovered or activated with more or less unity and consistency in the mind. Relations are the links between concepts which appear together in a textual world: each link would bear a designation of the concept it connects to. Thus coherence will be envisioned as the outcome of combining concepts and relations into a network composed of knowledge space centered around main topics.

Most readers are aware that some texts, whatever their content, seem to “hang together” better than others and are therefore easier to read. In part this is a function of how they conform to expectations about text types (rhetorical organisation) but is mainly a function of how they “cohere”.

First of all we have to accept Kukharenko’s assertion that cohesion is not coherence. Few would now dispute that: “cohesion relates only to the interconnectedness of the 'components of the SURFACE TEXT' while coherence relates to 'how the configuration of CONCEPTS and RELATIONS which underlie the surface text, are mutually accessible and relevant’” [1, p. 145].

Similar distinctions are made by Hoover and Sanders. For the purposes of this discussion, a distinction can be made between cohesive devices operating on a surface, textual level, and discourse relations which may or may not be explicitly signalled.

Many researchers have looked at logical relations and conjunctions in investigating text comprehension. The Kintsch & Van Dijk model of the reading process involves making inferences about how propositions are linked, the Just & Carpenter model provides for “interclause integrations”, Meyer, Winter have all investigated the effects of signalling of relations on the perception of the organisational structure of texts.

Analysis of coherence relations would seem to offer insights into the difficulty of text because “coherence relations are ultimately cognitive relations”. Winter and Hoey have made the same point: “A clause relation is the cognitive process whereby we interpret the meaning of a sentence or group of sentences in the light of its adjoining sentence or group of sentences”. “A clause relation is also the cognitive process whereby the choices we make from grammar, lexis and intonation in the creation of a sentence or a group of sentences are made in the light of its adjoining sentence or group of sentences” [2, p. 125].

Coherence may be treated as a “semantic property of discourses, based on the interpretation each individual sentence relative to the interpretation of other sentences” [4, p. 93]. Coherence between sentences, in van Dijk’s point of view, is “based not only on the sequential relation between expressed and interpolated propositions, but also on the topic of discourse of a particular passage”. Cohesion does not lead to coherence, but coherence does not suffice to make a text coherent while there must be some additional linguistic property (like cohesion) that makes a text coherent. The two levels of coherence include micro-coherence, which is the linear or sequential relations between propositions, and the macro-coherence, the global or overall coherence of a discourse in terms of hierarchical topic progression.

Johns divides coherence into two types: text-based and reader-based. By her definition, text-based coherence refers to an inherent feature of the text, which involves cohesion and unity. This type of coherence involves how sentences are linked and how text is unified. Reader-based coherence, on the other hand, requires successful interaction between the reader and the text. In this type, coherence is based

on the degree of compatibility between the reader's expectations and the intended meaning through the underlying structure of a text.

Connor and Johns describe coherent text "as text in which the expectations of the reader are fulfilled" [3, p. 75]. A reader uses his or her knowledge of the world to interpret a text, expecting that his or her knowledge will correspond to the organisation and argument of a text. A reader relies on this kind of knowledge to anticipate information that will be subsequently presented. Interacting with the reader, a coherent text accommodates the reader's expectation of sequential logical ideas, contributing to the reader's comprehension and the clear meaning of a text. By the same token, as logical ideas are presented through well connected words and sentences, the writer helps the reader interpret and process information in a text more easily [5, p. 124].

So, the essential features of a well-written text are the unity and connectednesses, making the individual sentences in the text "hang" together and relate to one another. This textual relationship is partially a result of coherent organisation of the propositions and ideas presented in writing. In addition, this relationship significantly depends on the painstaking process the writer goes through in order to create formal and grammatical cohesion among paragraphs and among sentences in each paragraph. Therefore the writer can strengthen coherence, and create global and local unity by employing various devices.

### **References**

1. Кухаренко В.А. Интерпретация текста / В.А. Кухаренко. – Одесса : Ластар, 2002. – 292 с.
2. Beaugrande R. De. Introduction to Text Linguistics / R. De Beaugrande, W. Dressler. – London : Longman, 2002.
3. Connor U. Coherence in Writing / U. Connor, A.M. Johns. – VA : Teachers of English to Speakers of Other Languages, 1990.
4. Dijk Van T. Coherence. Text and Context: Exploration in the Semantics and Pragmatics of Discourse / T. Van Dijk. – London : Longman, 1977. – P. 93–129.

5. Tannen D. Coherence in Spoken and Written Discourse / D. Tannen. – NJ: Ablex, 1984.

**К. Курнатова, студентка 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### **СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ І СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Фразеологія – це розділ мовознавства, що вивчає сталі звороти мовлення, склад фразеологічних одиниць і висловів мови. До складу фразеології входять ідіоми, порівняння, сталі та крилаті вислови, прислів'я, приказки, стійкі формули, звороти науково-термінологічного характеру, афоризми. Фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує свого методу дослідження, а також використання ряду інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки та країнознавства. Тому, при перекладі фразеологізмів рідною мовою, потрібно підбирати вислови та мовні кліше, які відповідають саме менталітету та культурі мови перекладу [2, с. 236].

Вивчення особливостей фразеології на сучасному етапі розвитку англійської мови є одним із актуальних питань лінгвістики. Фразеологізми займають особливе місце в словниковому складі англійської мови. Їх специфічна структура приваблює і викликає неабияку зацікавленість науковців, а з іншого боку вимагає серйозного аналізу змісту та форми мовних одиниць. Завдяки своєму багатому стилістичному потенціалу та неповторним образним ознакам фразеологічні одиниці широко використовуються в усіх типах дискурсу. Фразеологічний фонд різних варіантів сучасної англійської мови відрізняється багатством та різноманіттям і кожен аспект його дослідження заслуговує на особливу увагу [1, с. 288].

Фразеологізми, що характеризують людину за різними рисами характеру, представляють багатющий матеріал для вирішення багатьох актуальних та дискусійних проблем лінгвістики, пов'язаних з фразеологічною семантикою. Вони будуються за моделлю “людина + її характеристика”, одночасно називаючи та характеризуючи людину. Для цього можна використати семантичний опис фразеологізмів та виявити їх образні уявлення [3, с. 276].

Оцінювальний компонент як частина конотативного макрокомпоненту пов'язаний з образною основою фразеологізмів. Даючи характеристику об'єктам реальної дійсності, суб'єкт практично завжди оцінює їх. З метою виявлення образних уявлень аналізується компонентний склад фразеологізмів на позначення інтелектуальної діяльності людини як в англійській, так і в українській мові. Особливу увагу приділено семантично опорним словам, оскільки вони задають тему, моделюють образність, а сполучувані з ними компоненти дають нову інформацію і уточнюють відтінки смислу [4, с. 224].

Як в англійських, так і в українських фразеологізмах дуже часто опорним компонентом є соматизм *head* (голова) та його метафоричні синоніми *cylinder*, *crumpet*, які виступають як символ мисленнєвих здібностей. За концептуальними ознаками цю групу фразеологізмів можна поділити на такі зони:

- наповненість / пустота голови, а також її форма та вміст: *not to have a brain in one's head*; *take smth. to one's head* (вбити собі в голову); *put smth. out of one's head*; *a big head but little wit*; *soft in the head*; *touched / weak in the head*; *long-headed*; *have a head like a sieve*; *wooden-headed* [5, с. 296]. В українській мові знаходимо аналогічні фразеологізми: *мати голову на плечах*; *голова варить*; *розумна / світла голова*; *розкинути головою*; *тримати в голові*; *вітер у головігуляє*; *дірява голова*; *боса голова*; *порожня / пуста голова*; *капустяна / куряча голова*; *голова не пологою / клоччям / соломою набита*;

- метафорично відсутність голови, її дефект означає відсутність здорового глузду, і навпаки: *go out of one's head*; *off one's head*; *off one's crumpet*; *off one's onion*; *have no head for smth.*; *lame under the head*; *have a*



*cylinder missing* (AmE); *two heads are better than one*; *to have (a good) head on one's shoulders*; *to have one's head screwed on right / the right way*; *have a good headforsmth.*; *have / put an old head on young shoulders*, які мають наступні значення українською мовою: *дурна голова*; *без голови*; *в голові кебета догори дригом стала*; *одна голова добре, а дві краще* [5, с. 296].

Постановка проблеми статті полягає у вивченні особливостей фразеології на сучасному етапі розвитку англійської мови є одним із актуальних питань лінгвістики. Завдяки своєму багатому стилістичному потенціалу та неповторним образним ознакам фразеологічні одиниці широко використовуються в усіх типах дискурсу. Фразеологічні одиниці заповнюють лакуни в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити найменування пізнаних людиною сторін дійсності, і в багатьох випадках є єдиними позначеннями предметів, властивостей, станів, ситуацій. Слід мати на увазі, що “саме найменування – це не тільки процес позначення денотата, а й процес пізнання” [1, с. 288]. У зв’язку з цим виникає питання в тому, що утворення фразеологізмів послаблюють протиріччя між потребами мислення та обмеженими лексичними ресурсами мови. Концептуально фразеологізми відображають географічні та історичні умови розвитку народу. Як показують приклади, створення певного образу, акцентуалізація якості, інтенсивності дії чи процесу в англійській та українській мовах іде у подібних, суміжних напрямках, але часто будується на інших елементах [2, с. 236].

**Актуальність** даної статті полягає в тому, що вперше на основі великої кількості зібраного матеріалу і його ретельного опрацювання розкрито поняття фразеології не лише як мовної дисципліни, але і як особливої частини мови, в якій віддзеркалюється особливість її менталітету. Уперше звертається особлива увага перекладачів і взагалі тих, хто вивчає іноземну мову, на те, що здобуття фонових знань про носіїв обраної мови є не менш важливим ніж володіння її граматиною. Подано свій погляд на вирішення актуальної проблеми вивчення фразеології як особливого явища мови і культури в лінгвістиці та лінгвокраїнознавстві сьогодні [3, с. 276].

**Метою** розвідки є вивчення та аналіз теоретичного матеріалу з питань фразеологічних одиниць та їх перекладу, а також з позицій його актуальності та можливості застосування на практиці. У цьому зв'язку було висунуто такі завдання: визначити наукову концепцію значення фразеологічних одиниць на основі вивчення наукових джерел лінгвістичної літератури; дослідити семантичну класифікацію фразеологічних одиниць; сформувати концепцію зіставного аналізу фразеологічних одиниць з компонентом на позначення частини тіла “голова” в англійській та українській мовах; встановити ідеографічну групу фразеологічних одиниць на позначення частини тіла “голова”, що мають різний ступінь збігу в українській та англійській мовах та виявити особливості їх перекладу.

**Висновки** даної статті полягають в тому що, труднощі та особливості перекладу фразеологізмів свідчать про особливу відповідальність, необхідність компетенції лінгвістів і перекладачів. На завершення варто відзначити, що знання особливостей і володіння методами перекладу фразеологізмів на українську мову, без сумніву, підвищує ефективність роботи з художніми текстами і дасть змогу поглибити знання про культуру та традиції народу, мова якого вивчається, удосконалювати вивчення мови в оригіналі, формувати розуміння та вміння відчувати логіку мовлення, адекватно та своєрідно відображати власні думки, використовуючи фразеологізми.

**Перспективи** подальших досліджень полягають в більш суттєвому та повному аналізі фразеологічних одиниць на позначення частини тіла “голова” в англійській мові для формування загальної англійської фразеологічної системи.

### **Список використаних джерел**

1. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підруч. для студ. філол. спец. вищих закладів освіти / М.П. Кочерган. – К. : Вид. центр “Академія”, 1999.

2. Рогач О.О. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів з етнонімами (на матеріалі української, російської, польської, англійської,

французької мов) : монографія / О.О. Рогач. – Луцьк : Волин. нац.ун-т ім. Лесі Українки, 2010.

3.Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія / Олена Селіванова. – К.; Черкаси : Брама, 2004.

4. Урысон Е.В. Проблемы исследования языковой картины мира (аналогия в семантике) / Е.В. Урысон. – М. : Языки русской культуры, 2003.

5. New Longman Pocket Idioms Dictionary. – Harlow : Pearson Education Limited, 2003.

**О. Гринчук, студентка 3 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### **ФРАЗЕОЛОГІЧНІ КОЛЬОРОНІМИ У РОМАНІ ОСКАРА ВАЙЛЬДА “ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ”**

Професійно здійснене тлумачення фразеологічних кольоронімів у художніх текстах є запорукою якнайточнішого відтворення тексту оригіналу, оскільки перекладання специфічних мовних структур реконструює унікальні культурно-мовні особливості, властиві певному народу. Оскільки перекладач є не лише білінгвістом, а й носієм міжкультурної компетенції, на ньому лежить необхідність прагматичної адаптації, що полягає в перекладі авторських okazionalizmів, реалій та фразеологічних одиниць. Таким чином, в умовах широкого використання даної лексики в англійській мові дане питання є досить актуальним.

**Метою** розвідки є аналіз фразеологічних кольоронімів у романі Оскара Вайльда “Портрет Доріана Грея” та виявлення специфіки їх перекладу.  
**Завдання:** визначити та проаналізувати специфіку перекладу фразеологічних кольоронімів у романі О. Вайльда “Портрет Доріана Грея”; описати основні стратегії роботи з фразеологічними кольоронімами при процесі перекладу.

Особливу увагу способам перекладу фразеологічних одиниць приділяли такі науковці, як С.Д. Влахов, В.Н. Комісаров, І.В. Корунець, О.В. Кунін [1]. Для художніх творів характерним є вживання загальноновживаних фразеологізмів, метою яких є створення семантико-стилістичного забарвлення мови, що робить твір цікавішим та легшим в прочитанні. Найчастіше такі фразеологічні одиниці у творі “Портрет Доріана Грея” використовуються для опису емоцій та зовнішності людини: “*I do not understand you*”, said Sir Thomas, **growing rather red** [3], що в українському варіанті виглядає наступним чином: *Я не розумію вас, – сказав сер Томас, заходячись краскою* [2].

При перекладі були враховані прагматичні особливості сприйняття кольоронімів та був використаний загальновідомий фразеологізм, який є фразеологічним аналогом. Як наслідок, перекладачу вдалося повністю зберегти емоційне забарвлення у відповідному уривку.

Цілковито точним є й переклад “*The girl grew white...*” [3] як “*сполотнівши, дівчина...*” [2], оскільки незважаючи на той факт, що фразеологічна одиниця мови перекладу не має в складі кольороніма, реципієнт може легко здогадатися, що шкіра героїні стала білою, тобто зміст був переданий, тобто семантика фразеологічної одиниці в мові оригіналу повністю відтворюється, тому з легкістю сприймається україномовним читачем.

В ілюстрації “*Хоч би гріхи ваші були як кров, я зроблю їх білими як сніг?*”... [2] використана загальноновживана фразеологічна одиниця “*as white as snow*”, яка була виражена у мові перекладу фразеологічним еквівалентом “*білий як сніг*”. Всі характеристики фразеологізму-оригіналу збережені, а саме: образність, семантика, лексичне наповнення, синтаксична структура, тощо.

Проте у творі “Портрет Доріана Грея” перекладач може стикатися з поняттями, які існують в англійській мові та не мають повного еквівалента в українській. Кольоризми не завжди слід інтерпретувати згідно з прямим значенням слова. Іноді збереження колірної компоненти може негативно вплинути на кінцевий результат роботи над текстом оригіналу [4]. Для прикладу візьмемо “Синю книгу” (що в фразеологічному словнику значиться як

довідник, який містить прізвища державних посадовців): *Then he took down the Blue Book from one of the shelves, and began to turn over the leaves* [3]. – Тоді взяв з полицки Синю книгу і почав гортати [2]. Використовується калькування, яке ускладнює сприйняття фрагменту для середньостатистичного читача, який не має достатнього підґрунтя.

Протилежний спосіб перекладу демонструється в словосполученні “*dusty green room*” – “запорошена акторська кімната”. Автор перекладу інтерпретував фразеологічну одиницю “*green room*” шляхом використання описового перекладу. З точки зору передачі змісту це був правильний вибір, адже у варіанті мови перекладу “*зелена кімната*” (переклад шляхом використання калькування) несли б не правильне або неповне семантичне значення.

Отже, переклад фразеологічних одиниць пов’язаний із значними труднощами, тому для перекладача особливо важливо добре знати основні фразеологічні відповідники, їх стильову приналежність та сферу використання. Перекладаючи художній твір, де використані словосполучення з колірним компонентом, треба враховувати їх символічне значення, адже воно у кожній культурі різне. Слід намагатися якнайповніше передати значення тексту оригіналу. Потрібно пам’ятати, що сталі вирази з колірним компонентом потребують особливої уваги, адже вони вважаються культурними реаліями.

Враховуючи вищезазначене, переклад фразеологічних кольоронімів буде актуальним й надалі, оскільки дана розвідка лише дає підґрунтя для подальшого дослідження перекладачами й науковцями зазначеної проблеми.

### **Список використаних джерел**

1. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода / Е.В. Бреус. – М., 2000. – 325 с.
2. Вайльд О. Портрет Доріана Грея / О. Вайльд ; [пер. з англ. та прим. Р. Доценка]. – К. : Школа, 2003. – 239 с.
3. Кругликова Л.Е. Фразеологические сочетания с “цветовыми” прилагательными / Л.Е. Кругликова. – М. : Республика, 1976. – 331 с.

4. Wilde O. The picture of Dorian Gray / Oscar Wilde. – Moscow : Foreign Languages Publishing House, 2013. – 287 p.

**А. Нгобейя, студентка 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### **PECULIARITIES OF COMIC EXPRESSIONS IN LITERATURE AND TRANSLATION (BASED ON THE NOVEL “11/22/63” BY STEPHEN KING)**

One of the main categories of the aesthetic concept belongs to the comic. Comic plays a special role in the literature. Aesthetics explains how to achieve comic effect by moral and aesthetic norms of society. The first who paid attention to the comic was Plato. Plato's dialogues contain arguments about the emotional impact of comedy, humor, jokes and irony. But Aristotle was the first who linked the comic to the category of humor. In the second half of the XX century, the concept of “comic” interested both foreign and national scientists (P. Bundist, J. McFadden, E. Hallihan, Yu. Patsaranyuk, V. Propp, B. Pryshva, V. Rusanovskyi). Under the “comic” can be understood ridiculous situation that causes laughter, fun; disclosure of contradictions in life by ridicule.

The main types of comic are *humor, irony, pun, idiom*. At the heart of the comic there is always some discrepancy of common rules. Linguists consider language tools and techniques for creating comic effect. The given problem is quite important and interesting for different branches of modern philology, especially for the theory and practice of translation, because translators often deal with the types of comic in translation of fiction.

The *purpose* of the given paper is examining ways of creating comic in contemporary literature (based on the novel “11/22/63” by Stephen King).

The relevance of the paper is caused by the need to detect the expression of comic language means, characterized in the context of their individual styles.

The main *tasks* of the given work are the following: to determine and describe the main types of comic; to identify the main ways of translation of comic.

One of the main types of comic is *irony*. There are many definitions and, therefore, interpretations of the term “irony” because this very notion is considered from many scientific points of view. “Irony in its broadest sense is a rhetorical device, literary technique, or event in which what appears, on the surface, to be the case, differs radically from what is actually the case. Irony may be divided into categories such as verbal, dramatic, and situational” [1, p. 10]. A hint of ironic subtext may not contain either the word or phrase, but be in the context intonation.

Referring to the work of Stephen King, it can be concluded that comic expressions make his works unfamiliar and unique: “*Tell him it’s about Jean-Claude Duvalier and Lee Oswald. Tell him it’s to his advantage.*” “*Your name, sir?*” “*Puddentane wouldn’t do here.*” “*John Lennon.*” “*Please hold, Mr. Lennon, I’ll see if he’s available*” [3].

The irony is that at the time of the events described (1963) no one in the US knew of the existence of this British band.

Stephen King in his work also refers to the ironic terms: “*They’ll swear it until they’re blue in the face, but everyone knows the sores and the cancer didn’t start getting really bad up this way until Vermont Yankee went **China Syndrome***” [3]. (*Chinese syndrome* – an ironic term made by nuclear physicists, which means a hypothetical nuclear accident on the melting unit and the penetration of nuclear fuel deep in the soil).

“Idiom – a stable expression which meaning is different from the literal meanings of its components” [2]. Idioms have a wide variety of structures and combinations, mostly unchangeable and often illogical, and can not obey the basic rules of grammar. For example: “*It’s a hell of a sales pitch,*” I said, “*but I don’t need the key. When the sun comes up tomorrow, you’ll still **be on the big blue bus***” [3] – idiom to express a symbol of reliability and comfort.

“*Got into some more trouble – and yeah, drinkin was somewhat involved from what I heard, people gossip terrible, y’know, and a man who owns pawnshops hears*

it all – so Mr. Vollander, him who owned the market back in those days, he sat down and had a **Dutch uncle talk** with ole Frankie” [3] – a man who gives frank and direct advice to someone (in the way an uncle might, but not a real relative).

In the process of translation, professionals often face with special linguistic units that inevitably cause difficulties during their transfer to another language. The main difficulties we may encounter in the translation of idioms, lie in the complete absence of analogue in the target language; the availability of similar content, but different in tone and scope of the use of sound in translation, the total difference in context. “Pun / Wordplay – a stylistic device, based on the use of homonyms or paronyms, any form of polysemy; often used in comic and satirical contexts” [2]. For example: “*Nobody really liked him, so far as I could tell, except maybe for Mrs. Ratty, who scurried by his side to every school and faculty function, wrapped in acres of organdy*” – Ratty is similar to a rat, a castrated pig, a young pig (Ukrainian equivalent *щур, пацючок*) [4, p. 449].

“*Excellent! Who knows, you may find a brilliant thespian lurking in our halls.*”

“*Yes,*” I said. “***And pigs may whistle.***” (Ukrainian equivalent *в свинячий голос* is a hint of classic British plays, name of pubs “pig and whistle”) [4, p. 345].

As pun takes many forms, it is clearly expressed in analytical types of languages. Translations of word play can not be the only possible and recognized recommendations. From the interpreter it is required to detect maximum creativity to overcome it. Translator must remember: translating the text, which includes pun, the most valuable is to preserve the meaning of words and rhetorical functions.

It should be noted that the translation of English comic expressions has certain types: “equivalent-by finding a suitable expression in native language; antonymous - transfer of a negative value with positive structure or vice versa; tracing or literal translation of phraseology in the presence of a full or partial equivalent” [5, p. 182].

In this paper we examined the “comic” as aesthetic category, defined the basic types of comic and the way of their realization in the work by Stephen King, identified the features of translation of comic. We also found that communication tools of comic have become increasingly popular in modern literature, because these



tools allow us to learn more socio-cultural factors and arouse interest in literature. Thus, the problem of translation “comic” depends on adequate transmission; searching for a method of translation; adding interpreter`s humor, which is extremely rare; unplanned absurd humor during translation.

### **References**

1. Gibbs R. W. Irony in talk among friends / Raymond W. Gibbs // *Metaphor and Symbol*. – 2000. – Vol. 15. – Issue 1-2. – P. 5–27.
2. Literary reference book [Electronic Resource]. – Access Mode : <http://lit100.ru/liter.php>
3. King S. 11/22/63 [Electronic Resource] / Stephen King. – New York : Scribner, 2011. – Access Mode : <http://www.onlinebook4u.net/book/1610.html>
4. King S. 11/22/63 / Stephen King; Trans. from English O. Krasnyuka. – Kharkiv : Knyzhkovyy Club “Family Leisure Club”, 2013. – 896 p.
5. Korunets I. Theory and Practice of Translation / Ilko Korunets. – Vinnytsia : Nova Knyha, 2000. – 446 p.

**Ю. Слівінська, студентка 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### **ТЕКСТОВА РЕАЛІЗАЦІЯ КОНФЛІКТУ В ОРИГІНАЛІ Й ПЕРЕКЛАДІ**

Сучасні лінгвістичні дослідження характеризуються розширенням традиційного об'єкта дослідження, адже тепер фокус досліджень зміщено в напрямку мовленнєвої діяльності, вивчення мовленнєвих процесів і динаміки мовленнєвої поведінки індивідів у соціальному середовищі. З огляду на це, з'являються поняття, пов'язані з новими аспектами дослідження мови. Через це посилюється інтерес до проблем конфліктології взагалі та до мовної конфліктології зокрема.

Дослідженням аномальних конфліктних ситуацій в українському мовознавстві займається Ф.С. Бацевич, у російському і зарубіжному –

Н.Д. Арутюнова, Б.Ю. Городецький, Х.П. Грайс, Т.А. ван Дейк, В.З. Дем'янков, І.М. Кобозєва, Дж. Ліч, О.М. Мартинова, Дж. Остін, О.В. Падучева, О.О. Романов, Л.П. Семененко, Дж. Сьорль та інші; феномену комунікативного конфлікту та конфліктної ситуації спілкування присвячені роботи Н.А. Білоус, І.М. Горєлова, Н.К. Кневої, К.Ф. Сєдова.

Відомо, що метою будь-якого спілкування є розуміння, що в лінгвістиці називають успішністю комунікативної діяльності. Виділяють три основні види спілкування: співробітництво, суперництво і конфронтацію. Слід зауважити, що описати процес спілкування неможливо без зазначення його якостей та властивостей, які забезпечують органічне комунікативне співробітництво. Інколи таке співробітництво є безконфліктним, але в деяких випадках комуніканти порушують необхідний для безпроблемного спілкування баланс елементів і характеристик гармонійного комунікативного процесу, через що відбувається руйнування позитивного лінгвопсихологічного й емоційного зв'язку між комунікантами, що призводить до конфлікту.

М.М. Філоненко розуміє конфлікт як “зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок, поглядів опонентів чи суб'єктів взаємодії. Основу будь-якого конфлікту складає ситуація, що включає суперечливі позиції сторін із якогось приводу, або спірні цілі та засоби їх досягнення за даних обставин чи неспівпадання інтересів, бажань, що зрештою, утримує суб'єктів можливого конфлікту і його об'єкт” [4].

Діяльнісний характер процесу спілкування дозволяє розглядати комунікативний аспект мови як форму життєдіяльності людини, спосіб вираження особистості та організації міжособистісного спілкування у процесі спільної діяльності людей. Це пояснюється тим, що у ній беруть участь мовці, які є суб'єктами процесу спілкування і виступають у ньому зі своїми настановами, цінностями, особистісними характеристиками, певними психологічними якостями, мотивами, цілями тощо, які нерідко можуть різнитися, викликаючи конфронтацію між співрозмовниками. Під *мовленнєвим конфліктом* розуміють “мовленнєвий прояв зіткнення суперечливих поглядів,

цілей, намірів людей” [3, с. 148]. Тому опис мовної поведінки індивіда в конфлікті та дослідженні лінгвістичної, соціальної і психологічної природи мовленнєвого конфлікту належать до пріоритетного й перспективного напрямку сучасної мовознавчої науки, що й зумовлює **актуальність** обраної нами теми.

Проблема дослідження полягає у детальному вивченні текстової реалізації конфлікту. **Метою** роботи є вивчення мовних одиниць, за допомогою яких у тексті відображається конфлікт людини і суспільства.

Поставлена у роботі мета визначила ряд **завдань**, які необхідно розв’язати, а саме: визначити основні типи конфліктних ситуацій; виявити основні різновиди конфліктної мовленнєвої взаємодії; розглянути стратегії осіб у конфліктному типі спілкування і встановити специфіку властивих їм мовленнєвих тактик; визначити основні лінгвістичні одиниці за допомогою яких автор зображує конфлікт людини і суспільства; встановити лінгвістичні чинники, що впливають на характер протікання конфліктної мовленнєвої взаємодії.

Вважається, що джерелом конфлікту виступає неузгодженість між рівнями потреб: потреби організму стикаються з потребами особистості, а ті й інші – з потребами культури тощо. Г. Зіммель, К. Маркс, А. Токвіль, а згодом К. Боулдінг, Л. Козер та інші теоретики інтерпретували конфлікт як рушійну силу соціальних та політичних процесів – своєрідний важіль, покладений в основу комунікативних, інтерсуб’єктивних та загалом суспільних змін, перетворень та трансформацій, що визначає характер функціонування того чи іншого аспекту життя соціуму в цілому та його окремих складових. При конфліктному спілкуванні не можуть бути досягнутими позитивні результати для обох сторін. Внесок кожного комуніканта спрямовано на досягнення руйнівних результатів, проявами яких є суперечка, лайка тощо. Так, конфліктний дискурс реалізується через прагматичні акти, спрямовані на дестабілізацію міжособистісних стосунків, до яких, наприклад, відносять мовленнєвий акт докору, оскільки докоряючи, мовець дає негативну оцінку поведінці партнера, тим самим заподіюючи шкоди опонентові.

Конфліктна ситуація характеризується поетапним розвитком. Виділяють чотири стадії розвитку конфлікту: “передконфліктну, власне конфлікт (стадію розвитку конфлікту), стадію вирішення конфлікту та післяконфліктну стадію” [2, с. 20].

Розглянемо розвиток конфлікту та його стадії на основі роману С. Беллоу “Гендерсон, повелитель дощу”.

Кожному кофлікту передує передконфліктна ситуація: “– *“My mother is playing bridge”, said Lily. “I have to phone her and tell her not to come home. There is a phone in my bedroom...”*, “*When she took off her clothes she started to speak out in a trembling voice, “I love you! I love you!”*”, “*....we lay in her sheets which were darkened by the warm darkness of the storm*”, “*Lily had phoned her and said, – “Don’t come home for a while,” and therefore her mother had immediately left the bridge party through one of the worst summer storms in many years*” [5]. Автор за допомогою наказового способу провокує маму Лілі прийти додому якомога швидше. Перекладач Віктор Шовкун повністю відтворив позицію автора при перекладі, не використовуючи жодних перекладацьких трансформацій, тобто застосував дослівний переклад: “*Не вертайся додому раніш як за кілька годин*” [1]. Слід зазначити, що саме слова дівчини у наказовій формі виступають інцидентом, який веде у подальшому до виникнення зіткнення сторін, у даному випадку дієвими особами конфлікту виступають мати і донька.

Власне конфлікт витікає з наступних реплік: “*In my own house. With a married man*”. Ситуація з точки зору перекладу залишається не змінною, але далі вона набуває розвитку: “*Lily, extremely beautiful, came down the stairs to show her mama what she had accomplished*” [5]. Аналіз цього висловлювання дозволяє зробити висновок, що вчинок героїні ґрунтувався на чомусь іншому, це була так би мовити помста: “*Lily blamed her mother for her father’s death*” [5]. Досить цікавим є спосіб перекладу: “*Лілі винуватила матір у тому, що та довела батька до самогубства*” [1]. Перекладач використовує перекладацьку трансформацію “компенсацію”, тобто він надає реченню додаткової змістовності.

Таким чином, порушення конфліктного мовленнєвого акту відбувається внаслідок зіткнення способу життя осіб, їхніх гендерних і соціальних ролей, освіти, віку, професії, національно-культурних традицій тощо. Взаємодія соціальних чинників призводить до створення для кожного члена суспільства своєї моделі поведінки, своїх цінностей, стереотипів, норм та елементів, які є основними для осіб.

У результаті дослідження ми дійшли таких **висновків**, що, по-перше, конфлікт є закономірною частиною функціонування будь-якого суспільства. По-друге, за допомогою мови люди оперують різними моделями з метою підкреслити своє ставлення, яке доволі часто спричиняє конфлікт, а при перекладі ті чи інші позиції, наприклад, автора чи героя роману, можуть змінюватися, за рахунок того, що перекладач використав інші перекладацькі трансформації, які або ж збагачують речення, або, навпаки, роблять речення не досить повним і неясним.

**Перспективним** вважаємо подальше дослідження набору лексичних одиниць, адже вони можуть варіюватися як через особистісні уподобання суб'єктів конфлікту, так і через низку екстралінгвістичних чинників, як-то вік, соціальний статус, рівень освіти тощо.

#### **Список використаних джерел**

1. Беллоу С. Гендерсон, повелитель дощу [Електронний ресурс] / С. Беллоу. – 1959. – Режим доступу : <http://refs.in.ua/sol-bellou-genderson-rovelitele-doshu.html>.
2. Коряк И.М. Внимание : конфликт! / И.М. Коряк, Ф.М. Бородкин. – Новосибирск : Наука, 1984. – 162 с.
3. Фадеева Е.В. Основные виды конфликтного речевого взаимодействия / Е.В. Фадеева. – Х. : Константа, 1999. – 160 с.
4. Філоненко М.М. Психологія спілкування [Електронний ресурс] / М.М. Філоненко. – 2011. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-book-163.html>.

5. Bellow S. Henderson the rain ring [Електронний ресурс] / S. Bellow. – 1959. – Режим доступу : <http://www.rulit.me/books/henderson-the-rain-king-read-282664-2.html>.

**Ю. Мисник, студентка 4 курсу**

НПУ імені М.П. Драгоманова

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ НЕОЛОГІЗМІВ**

Неологізми є невід'ємною частиною політичної документації та політичного дискурсу загалом. До української мови з англійської прийшла велика кількість лексичних одиниць, які стосуються політики. При перекладі таких неологізмів використовуються слова-відповідники мови перекладу, як, наприклад, у випадках із словами *президент, прем'єр, спікер, депутат, євродепутат, парламент, балотуватися, інавгурація, коаліція, піар, пльуралісти* тощо. Також все більшого вжитку набувають неологізми, які пов'язані з українськими реаліями. Так, у газетах “The Times та BBC news були виявлені такі неологізми, як *Maydan, Berkut, Titushky*. Такі терміни можуть передаватися тільки транслітерацією, або описово, як можна зустріти в кількох джерелах” [2, с. 265].

Дослідники зазначають, що основні труднощі, які виникають при перекладі політичних неологізмів, “полягають у з'ясуванні значення нового слова. Власне переклад неологізму, значення якого вже відоме перекладачеві, є завданням порівняно більш простим, і зважається воно шляхом використання способів у залежності від того, до якого типу слів належить даний неологізм” [1, с. 140]. Під неологічною політичною лексикою розуміємо будь-які мовні лексичні або фразеологічні одиниці, в семантичній структурі яких сема “політичний” є обов'язковою і які сприймаються носіями літературної мови окремого національно-територіального варіанта як нові.

У сучасному перекладознавстві “розрізняють наступні способи

перекладу: транскодування; підбір аналога; калькування; описовий переклад” [1, с. 140]. Такі способи застосовуються для перекладу англійських політичних неологізмів. “Існують також і квазібезперекладні методи передачі неологізмів. У випадку квазібезперекладних методів переклад замінюється актом запозичення звукової ... чи графічної ... форми слова разом із значенням з мови оригіналу в мову реципієнт. ... Запозичене слово стає фактом мови-реципієнта і вже в якості такого виступає як еквівалент ззовні ідентичного з ним іншомовного слова” [1, с. 140].

Транскодування застосовується в тих випадках, коли звукова та / або графічна форма слова мови оригіналу передається засобами абетки мови перекладу. Найчастіше транскодування політичних неологічних одиниць використовується в тих випадках, коли термін у мові перекладу складається з міжнародних елементів латинського або давньогрецького походження. Наприклад: *conflict* – *конфлікт*, *status* – *статус* тощо.

Суть транслітерації полягає в тому, щоб за допомогою українських літер передати літери, що складають англійське слово. Наприклад: *speaker* – *спікер*, *lord* – *лорд* тощо.

Транскрибування стає набагато більш розповсюдженим при перекладі текстів політичної спрямованості. Цей прийом полягає в передачі не орфографічної, а фонетичної форми слова. В силу значної “відмінності фонетичних систем української й англійської мов, така передача завжди є умовною і відтворює лише деяку подібність англійського звучання” [1, с. 140], наприклад:

*On Monday, Mr. Yanukovich criticized Ms. Tymoshenko for presuming that she would be prime minister, saying that she was demonstrating her “political immaturity”. “Any statement regarding a victory solely on the basis of exit poll predictions is irresponsible, unpersuasive and extremely cavalier”, he said [6].*

*У понеділок, пан Янукович розкритикував пані Тимошенко за припущення, що вона буде прем’єр-міністром, сказавши, що вона демонструє свою “політичну незрілість”. “Будь-яка заява про перемогу лише на основі прогнозів*

*екзіт-полу є безвідповідальною, непереконливою та вкрай зарозумілою”, – сказав він.*

Інколи перекладач використовує змішане транскодування, яке полягає у застосуванні транскрибування з елементами транслітерування, наприклад:

*While exports to the United States might rebound this year, in the long run the decline in American demand and the growing importance of China represent a fundamental shift in the geopolitics of oil [4].*

*Хоча експорт до Сполучених Штатів може підвищитись цього року, протягом тривалого періоду зниження американського попиту і зростаюча важливість Китаю являють собою фундаментальні зміни в геополітиці нафти.*

У певних випадках при перекладі політичних неологізмів застосовується адаптивне транскодування, при якому одиниці оригіналу адаптуються до фонетичної та / або граматичної структури мови перекладу, наприклад:

*The red shirts, who broadly support ousted former prime minister Thaksin Shinawatra, have been demonstrating since mid-March, at first demanding immediate elections. They say the ruling coalition has no mandate after coming to power in a parliamentary vote 17 months ago orchestrated by the army [5].*

*Гарибальдійці, які підтримують усунутого колишнього прем'єр-міністра Таксіна Чинаватра, проводили демонстрації з середини березня, вимагаючи, в першу чергу, негайних виборів. Вони говорять, що правляча коаліція не має мандата після приходу до влади в результаті парламентських виборів 17 місяців тому, організованих армією.*

Одним із поширених способів перекладу нових лексичних одиниць політичної спрямованості є калькування, під яким розуміється переклад лексичної одиниці “шляхом заміни її складових частин – морфем чи слів (у випадку стійких словосполучень) лексичними відповідниками в мові перекладу” [1, с. 141]. Калькування застосовується для створення нового слова чи стійкого словосполучення в мові перекладу, яке “копіює структуру вихідної лексичної одиниці” [1, с. 141], наприклад: *superpower – наддержава, green*



*revolution* – зелена революція тощо.

При перекладі політичних неологізмів також застосовується така лексико-граматична трансформація, як експлікація, тобто описовий переклад. Суть цього виду “лексико-граматичної трансформації полягає в заміні одиниці мови-оригіналу таким словосполученням мови перекладу, що експлікує її значення, тобто надає більш або менш повне пояснення чи визначення цього значення мовою перекладу, наприклад: *conservationist* – *прихильник охорони навколишнього середовища*, *whistle – stop-speech* – *виступ кандидатів у ході передвиборної агітаційної поїздки*” [1, с. 141–142] тощо.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що при роботі з неологізмами політичної сфери функціонування застосовуються всі способи перекладу, а саме: транскодування; підбір аналога; калькування; описовий переклад. Активізація сучасного політичного життя вимагає від перекладача постійного розширення обсягу фонових знань та потребує подальшого теоретичного осмислення з позицій створення тексту та перекладознавства з метою розробки практичних рекомендацій для ефективної і високоякісної роботи перекладача.

#### **Список використаної літератури:**

1. Куц Е.О. Способи та прийоми перекладу англійських неологізмів / Е.О. Куц // Вісник МДУ. – 2010. – № 2 (4). – С. 139–145.
2. Фесенко І.Л. Особливості перекладу політичних промов та текстів / І.Л. Фесенко // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. – 2015. – Вип. 55. – С. 264–266.
3. Levy C. Rivals for Prime Minister Claim Victory in Ukraine [Електронний ресурс] / C. Levy // The New York Times. – 2 October 2007. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2007/10/02/world/Europe/02ukraine.html?scp=1&sq=exit+poll+ukraine &st=nyt>.
4. Mouawad J. China’s Growth Shifts the Geopolitics of Oil [Електронний ресурс] / J. Mouawad – The New York Times. – 19 March 2010. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2010/03/20/business/energyenvironment/20saudi.html?scp=>

1&sq=While+exports+to+the+United+States+might+rebound+this+year&st=nyt.

5. Mydans S. Protesters Surround Thai Parliament [Электронный ресурс] / S. Mydans. – The New York Times. – 29 December 2008. – Режим доступа : [http://www.nytimes.com/2008/12/30/world/asia/30thai.html?\\_r=1&scp=1&sq=red+shirts+Thaksin+Shinawatra&st=nyt](http://www.nytimes.com/2008/12/30/world/asia/30thai.html?_r=1&scp=1&sq=red+shirts+Thaksin+Shinawatra&st=nyt).

**ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО І КОРПУСНА ЛІНГВІСТИКА /  
TRANSLATION STUDIES AND CORPUS LINGUISTICS CHALLENGES**

**Dr. Judita Giparaite, Asst. Prof., PhD**

Lithuanian University of Educational Sciences

**MODIFICATION OF LIGHT VERB CONSTRUCTIONS  
WITH THE DEVERBAL NOUN *LAUGH* IN BRITISH,  
AMERICAN, AND ASIAN ENGLISHES**

Light verb constructions (LVCs) (e.g., *have a swim, get a bath, give a kiss*) are usually described as constructions that consist of a verbal and nominal component where the meaning of the construction is derived from the noun whereas the meaning of the verb is bleached [3, p. 1]. LVCs in English have at large been investigated in terms of semantics and syntax. However, there have been only a few researches on modification of LVCs. Some of these studies provide a short description of modification patterns [4, p. 169], while others analyse modification on the basis of the comparison of LVCs with the corresponding simple verb [1, p. 3–4]. A few investigations on modification of LVCs are corpus-based and are related to different native English varieties, namely, Scottish and British Englishes [2, p. 179–182] as well as Australian, New Zealand, and British Englishes [5, p. 148–149]. The former research deals with the frequency of modification between the light verbs *have, take, and give*, whereas the latter describes pre-modified and unmodified LVCs in written and spoken texts. So far no investigations have been performed on modification in non-native English varieties.

The present study focuses on the constructions with the light verbs *have, get, and give* combined with the deverbial noun *laugh*. It aims at giving a descriptive analysis of the light verb constructions under investigation in the native British and American English varieties and non-native Indian, Singaporean, Malaysian Philippine, and Hong Kong Englishes on the basis of corpus data. All the data for analysis are collected from the GloWbE corpus. The constructions *have / get / give a*

*laugh* are researched in terms of frequency of modified and non-modified constructions, semantic types of modifiers, and structural modification patterns.

The analysis demonstrates that the English varieties under investigation differ in the number of modified and non-modified LVCs with different light verbs. LVCs with the light verb *give* tend to be modified more often than those with the light verbs *have* and *get*, though the difference is not significant. The description of semantic types of modifiers reveals that the diversity of types and the variety of modifiers is greater in native than non-native varieties of English. The research also shows that structural patterns of modification differ depending on the light verb and the English variety. Multiple adjectives are only found in LVCs with the light verbs *have* and *give* and are more varied in native English varieties. Intensified adjectives are characteristic of LVCs with the light verb *have* in both native and non-native varieties and with the light verb *get* only in native English varieties. Post-modifying noun phrases are rare and are used in LVCs with the light verb *have* in American English and with the light verb *give* in British English. Thus it could be stated that the variety of both semantic types and structural patterns of modifiers is greater in native than non-native varieties.

Further research could focus on modification of LVCs in other non-native varieties as well as on determination of LVCs in different English varieties.

### References

1. Bruening, B. 2015. Light Verbs are Just Regular Verbs. In *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, Vol. 21.1, pp. 51–60. Retrieved from: <http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1892&context=pwpl>
2. Höche, S., Shahrokny-Prehn, A. 2013. Language in Scotland: Corpus-based Studies. In Anderson, W. (ed.), *Scottish Cultural Review of Language and Literature*, Vol. 19, pp. 165–188. Amsterdam, New York: Rodopi.
3. Kearns, K. 2002. *Light Verbs in English*. Master's thesis, MIT. Retrieved from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.132.29&rep=rep1&type=pdf>

4. Leech et al. 2009. *Change in Contemporary English*. Cambridge: Cambridge University Press.

5. Smith, A. 2009. Light verbs in Australian, New Zealand and British English. In Peters, P., Collins, P., Smith, A., *Comparative Studies in Australian and New Zealand English – Grammar and Beyond*, pp. 139–155. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

**С.А. Матвєєва, к. філол. н., доцент**

НПУ імені М.П. Драгоманова

## **ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ І КОРПУС ПАРАЛЕЛЬНИХ ТЕКСТІВ**

Основним завданням перекладача є відтворення тексту оригіналу мовою перекладу з максимальним збереженням функційних, семантичних й образних складових вихідного тексту. Будь-який художній текст є складною системою смислів, а наявність інтертекстуальності в тексті значно ускладнює переклад. Імпліцитність смислів та множинність інтерпретацій вимагають від перекладача проведення глибокого аналізу тексту оригіналу та вибору підходу до перекладу кожного окремого тексту.

Можливості повного й точного відтворення інтертекстуальності при перекладі практично не існує. Іноколи перекладач пропонує читачеві адекватну з його точки зору заміну інтертексту, спираючись на концепцію *одомашнення*. В таких випадках переклад часто перетворюється на імітацію – смислів, ідей, духу і підтексту. В інших випадках перекладач зберігає інтертекст оригіналу, що майже завжди призводить до втрати певних нюансів й відтінків, закладених автором оригіналу в складну систему інтертекстуальних зв'язків. Отже питання пошуку шляхів і засобів максимального збереження смислу при перекладі художнього тексту, що містить інтертекстуальні елементи, залишається відкритим.

*Метою* нашого дослідження є виявлення ролі корпусу паралельних текстів у збереженні інтертекстуальних зв'язків і відтворенні глибинної діалогічності текстів, закладеної автором оригіналу, при перекладі художніх творів.

На сьогодні існує декілька підходів до розуміння суті інтертекстуальної взаємодії текстів. У нашій роботі під *інтертекстуальністю* розуміємо “наявність у певному тексті слідів інших текстів” [2, с. 191] у вияві “свідомого використання цитат чи ремінісценцій із різних текстів” [3, с. 70].

Відомо, що предметом запозичення з подальшим цитуванням найчастіше стають фрагменти класичних або знакових для культури свого часу творів. Іншомовний читач зможе впізнати цитату з одного тексту всередині іншого лише за умов її точного або майже точного відтворення саме з того перекладу, який набув популярності й відомості. При цьому ми знаємо велику кількість випадків існування декількох перекладів того самого твору певною мовою. Такі переклади часто відрізняються один від одного від першої до останньої літери. І якщо перед перекладачем стоїть завдання перекласти цитату та досягти при цьому максимального смислового й емоційного ефекту для іншомовного читача, ефективним убачається робота перекладача з корпусом паралельних текстів, який розуміємо як “єдність підмножини оригінальних текстів та підмножини їх перекладів на іншу(і) мову(и)” [1, с. 90].

Використання корпусу текстів надає можливість одночасного опрацювання великої кількості текстової інформації, відібраної за певними критеріями. Так, користувач може проаналізувати мовний матеріал за наступними критеріями: хронологічні параметри (час створення тексту, час виконання перекладу), частота вживання кожного з варіантів перекладу в текстах різних жанрів тощо. Зрозуміло, що ефективність використання корпусу при перекладі інтертекстуальних одиниць безпосередньо залежить від репрезентативності самого корпусу. На жаль, на сьогодні перекладачі української мови поки що не мають у своєму інструментарії фундаментального й репрезентативного корпусу паралельних текстів з української мови.

Високий потенціал корпусу паралельних текстів не зменшує ролі одномовних корпусів при перекладі інтертекстуальних одиниць. Часто в новому тексті відбувається зсув акцентів і семантики, змінюється актуалізація всього вторинного тексту або його певної частини. У випадку інтертекстуальності єдність імпліцитної та експліцитної складових висловлювання і тексту залежить від сукупності смислів творів, що взаємодіють. Саме одномовні корпуси надають перекладачу додаткову інформацію про предмет перекладу, допомагають покращенню його розуміння, актуалізують фонові знання перекладача. Такі корпуси також є важливим джерелом уточнення значення нестандартних висловів, цитат, відчуття тонких стилістичних та емоційно-експресивних нюансів тощо.

Сучасне перекладознавство не має розробленої алгоритмічної системи перекладу тексту з інтертекстуальною структурою, через що *перспективним* убачається вивчення можливостей використання корпусу паралельних текстів для аналізу системи інтертекстуальних зв'язків текстів оригіналу й перекладу на всіх мовних рівнях з урахуванням текстотвірних й стилістичних функцій інтертекстуальності.

### **Список використаних джерел**

1. Демська О. Текстовий корпус : ідея іншої форми / О. Демська. – К. : НаУКМА, 2011. – 282 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-Т, 2006. – 716 с.
3. Шевченко Л. І. Медіалінгвістика : словник термінів і понять / Л. І. Шевченко, Д. В. Дергач, Д. Ю. Сизонов. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2014. – 380 с.

## ДВОМОВНА ЛЕКСИКОГРАФІЯ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

Сучасна лексикографічна продукція представлена широким спектром різножанрових словників серед яких двомовні довідники вже давно завоювали свою нішу серед користувачів, оскільки сприяють успішній усній та письмовій комунікації, реєструючи словниковий склад однієї мови (мова оригіналу) та надаючи переклад вхідних одиниць на іншу мову (мова перекладу). Саме аспект перекладу – є найсуттєвішим для такого типу лексикографічних довідників. Двомовний словник є надійним та невід’ємним інструментом в роботі перекладача.

Проблеми двомовної лексикографії привертають увагу багатьох лінгвістів [1; 2; 3; 4; 5]. Зберігають свою актуальність і потребують подальшого вирішення питання принципів конструювання двомовного словника, формулювання дефініцій у перекладному словнику, критеріїв підбору перекладних еквівалентів до вхідного слова. Отже, актуальність дослідження визначається вище окресленими проблемами.

*Метою* розвідки є виявлення загальних тенденцій еволюції західноєвропейської перекладної лексикографії та виявленні основних принципів укладання двомовних словників, що сприятиме удосконаленню лексикографічної та перекладацької практики.

Формування двомовної лексикографії невід’ємно пов’язано з історією перекладу, укладанням переліків слів, що супроводжувались тлумаченнями представленими у вигляді перекладних еквівалентів іншою мовою. Двомовна лексикографія розглядається як невід’ємна частина теорії перекладу, а перекладознавство, в свою чергу, тісно переплітається з розвитком торговельних відносин у світі та розповсюдженням релігії. Зазначені екстралінгвальні чинники дали поштовх до зародження національних лексикографій в різних культурах у формі двомовного словника.



У західноєвропейській цивілізації двомовна лексикографія почала розвиватися в період середньовіччя у зв'язку з використанням латини, як мови християнської релігії. Практична лексикографія англійської, французької, італійської, іспанської, німецької мови бере свій початок з укладання словників, в яких мова перекладу представлена латиною.

Лексикографічна діяльність в епоху Відродження в Західній Європі також головним чином була зосереджена на укладанні двомовних словників, де мовою тлумачення все ще залишається латина, що функціонувала в якості мови міжнародного спілкування серед науковців того часу в незалежності від їх рідної мови. Отже, латина використовувалась і як мова оригіналу і як мова перекладу в двомовних словниках. Але, у зв'язку з посиленням ролі національних мов, інтенсивним зростанням торговельних, економічних і культурних відносин між країнами Західної Європи, латина поступово замінюється в словниках західноєвропейськими мовами. Головною інтенцією двомовних словників є практична спрямованість. Вони утворюють доступ носіям однієї мови до англійської або іншої мови міжнародного спілкування в галузі комерції, технології, науки, релігії, культури.

Досягнення сучасних технологій значно вплинули на розвиток двомовної лексикографії. Використання електронних корпусів текстів в національних лексикографіях дозволяє проаналізувати мову оригіналу та зробити точний вибір перекладних еквівалентів. Зазвичай двомовні словники описують лексичний склад мови в синхронному аспекті, тобто фіксують мову в її сучасному стані, а не в історичному розвитку. З метою спрощення доступу до словникової інформації, всі тлумачення вхідного слова розташовуються в актуальній послідовності, починаючи з найчастішого вживання.

Укладання двомовного словника можливо розділити на три етапи: аналіз мови оригіналу, переклад, синтез (узагальнення та зведення даних в єдине ціле). Аналіз мови оригіналу вимагає від лексикографа надати вичерпну інформацію про кожну лексичну одиницю рідної мови, щоб при перекладі можливо було врахувати всі конотації лексичної одиниці в різних контекстах.

Далі всі значення слова передаються перекладними еквівалентами з відібраних різних контекстів. Іноді дуже важко знайти точний або відповідний перекладний еквівалент, в таких випадках використовується прийом перефразування. В результаті утворюється перекладний корпус, що стає основою для майбутнього двомовного словника.

Під час зведення всіх даних в єдине ціле перекладний корпус трансформується в формат словникових статей. Редактори працюють парами: редактор, рідна мова якого – є мова оригіналу, працює з носієм мови на яку здійснюється переклад. Для формулювання точних та стислих словникових дефініцій використовується низка традиційних ресурсів, а саме: інші словники, енциклопедії, довідники, глосарії, в деяких випадках залучаються фахівці та консультанти з вузьких галузей (медицина, право, наука).

Напрями подальшого дослідження полягають у виявленні та систематизації принципів конструювання тлумачень у двомовному словнику.

### **Список використаних джерел**

1. Берков В.П. Двухязычная лексикография: учебник / В.П. Берков. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Астрель: АСТ: Транзиткнига, 2004. – 237 с.

2. Калиберда О.А. Развитие английской двухязычной лексикографии / Калиберда О. А. // Перевод в меняющемся мире : материалы Междунар. науч.-практ. конф., г. Саранск, 19–20 марта 2015 г. / редкол. : Буренина Н. В., Панфилова С. С., Ивлева А. Ю., Захарова Н. В., Злобин А. Н., Седина И. В., Аржанова И. А., Танасейчук А. Б. – М. : Издательский центр “Азбуковник”, 2015. – С. 404–407.

3. Kaliberda O.O. Transition from Bilingual to Monolingual Dictionaries in English Linguistic Lexicography / Kaliberda O.O. // Людина в мовному просторі: історична спадщина, проблеми, перспективи розвитку : матеріали I Міжнар. наук.-пакт. конф., м. Бердянськ, 19-20 трав. 2016 р. : [зб. тез / упоряд.: І.Я. Глазкова, В.В. Богдан]. – Бердянськ : БДПУ, 2016. – С. 137–140.

4. Лебедева С.В. Из истории англоязычной учебной лексикографии VI – конца XX века // Английская лексикография: формирование, развитие,

современное состояние: Юбил. сб. науч. ст. / Отв. ред. Ф.И. Карташкова. – Иваново : Иван. гос. ун-т, 2006. – С. 66–82.

5. Bilingual Lexicography from a Communicative Perspective / Heming Young and Jon Peng. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamin Publishing Company, 2007. – 230 p.

**М.І. Онищук, к. філол. н.**

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

## **СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ: НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Соціологічним дослідженням у перекладознавстві властива різноплановість, причому незаперечним залишається факт характеристики перекладу як власне соціальної діяльності, яка відображає і формує соціальні взаємодії. Пропонований критичний огляд підкреслює різноманітність теоретичних перспектив, методологічних досліджень та наукової царини знання в соціологічно-орієнтованих перекладознавчих розвідках, адже їхня різноманітність або гетерогенність зумовлює численні соціології досліджень.

Сьогодні в перекладознавстві існують різні соціологічні підходи: від ширшого підходу П. Бурдьє (Bourdieu, 1996) до концепції меншого масштабу – Люманівської теорії систем (Luhmann, 1995) та теорії акторської взаємодії Б. Латуа (Latour, 2005). Сучасники розвинули власний теоретичний підхід для пояснення соціального життя, що ґрунтується на чітких твердженнях про сутність соціального складу суспільства. Перший, представником якого вважають П. Бурдьє [1] та його наукову школу, інтегрує соціологію перекладу як таку, що стосується культурного продукту. Цю позицію підкреслювали Дж. Хейброн (Heibron, 1999) та Дж. Сапір (Sapiro, 2008), прагнучи аналізувати, по-перше, структуру міжнародних культурних обмінів; по-друге, тип обмежень – політичний чи економічний; по-третє, як діячі-посередники та процеси

відтворення й сприйняття цільовою мовою. Проте такий підхід не враховує перекладацькі практики, які не мають нічого спільного з книжковою індустрією, наприклад, інституційний переклад. У цьому напрямку мало автономії надано перекладу як професійній практиці та дослідницькій царині.

Ідеї П. Бурдьє втілено в перекладознавчих дослідженнях за допомогою двох головних підходів. Перший (Дж. Сапір, Дж.-М. Гоянвіч та Р. Села-Шеффі) охоплює модель літературної царини і намагається зрозуміти, як (літературний) переклад і перекладач інтегруються. Інший підхід (Д. Сімеоні, М. Вульф, М. Інхілері) розглядає питання, як (далеко) концепти *характер* та *поле* можна застосовувати стосовно розуміння перекладацьких практик і норм загалом поза межами літературної царини. Наприклад, ці автори обговорюють можливість існування такого явища, як характер перекладача, і, у разі позитивної відповіді, з'ясування його складу. У цьому ж напрямку роздумує Д. Сімеоні (2007), вважаючи переклад практикою, невіддільною складовою соціального життя, що стало визнано предметом соціальних наук лише нещодавно. Водночас Ів Гамб'єр (2007) сперечався на користь соціо-перекладацького напрямку досліджень, суттю якого є аналітичний та системний аналіз умов (історії, установи), спрямований на виявлення білих плям, непорозуміння, суперечливих і актуальних питань перекладознавства. Незважаючи на свою складність, зазначену процедуру визнають дійсно необхідною на цій стадії розвитку перекладацької дисципліни. Це також змушує нас замислитись над впливом мовної економії та нетотожностей між мовами на продукування, рецепцію та інтернаціоналізацію знань у перекладознавстві.

Другий підхід соціологічного напрямку в перекладознавчих студіях сфокусовано радше на більш інклюзивному (який частково інтегрований із першим напрямком), окресленому М. Вульф (2007), кластерному підході до перекладу та інтерпретації як соціальних практик.

Особливою визнають також соціальну теорію Нікласа Льюмана (1995), яка поєднує ідеї з різноманітних царин знання: біології, лінгвістики, філософії деконструктивізму та кібернетики. Ідеї науковця ввів у перекладознавство

Т. Германс (1999, 2007), який трактував її як систему в Люманівському сенсі, основна функція якої є репрезентаційною та кодово аргументованою чи навпаки. Зокрема, Т. Германс зазначає, що, представляючи інтереси інших систем, переклад складає слабо диференційовану систему. Г. Вермієр (2006) та С. Тюленєв (2009) розширили міркування Т. Германса щодо застосовності Люманівського підходу в перекладознавстві. С. Тюленєв аргументує це аплікативністю теорії до трьох дослідницьких парадигм [4, с. 151]. Перша аналізує переклад як систему. Друга трактує його як підсистему літературної системи. Третя розглядає переклад як граничний системний феномен. С. Тюленєв пояснює переваги й недоліки кожної з парадигм, підкреслює їхні відношення до існуючого каркасу в перекладознавчих дослідженнях і, що найцікавіше, просуває Германсівські спроби визначити основні характеристики перекладу як системи. На переконання С. Тюленєва, Люманівська теорія соціальних систем [3] може допомогти в пошуках науковців “теоретизувати переклад в широкому сенсі цього слова” [4, с. 159]. Іншими словами, високий рівень абстрагування робить цю теорію привабливою й потенційно корисною для перекладознавства. Третій напрямок – *теорія мережевої взаємодії* (actor-network theory – ANT) є менш емпіричний, за якого метафора використовується для тлумачення соціального світу та виявляє його гібридність. Звичайно, деякі аспекти накладаються. У рамках теорії мережевої взаємодії переклад не має справи з *лінгвістичним трансфером* (linguistic transfer). Цей термін уведений у науковий обіг на противагу поняттю *взаємопроникнення* (diffusion) – концепт, який зазвичай вживається на позначення поширення ідей та технологічних інновацій. У цьому трактуванні переклад допускає трансформацію наукових артефактів під час поширення, а не просто відтворення. Звідси випливає, що переклад символізує трансформацію, яка відчувається за умови переходу суб’єкта з однієї категорії акторів в іншу. Метою ANT (у французькій традиції – *соціологія перекладу*) є розкриття стратегій, які використовують діячі, щоб скооперуватися з іншими та виконувати свої функції. Явищу мережевої

взаємодії, так як і перекладу, властивий радше метафористично-експланаторний характер, аніж вивчення дійсності.

У рамках другого підходу перекладознавства соціологія виявляється динамічним явищем. Проблеми простежуються стосовно асиметрії між літературними та нелітературними стилями мовлення. Соціологічно спрямоване дослідження перекладу розвинулося першочергово з літературних систем. Проте науковці визнають наявність іншої дихотомії – кореляції “текст-контекст”. Соціологічний тренд в перекладознавстві розвинувся здебільшого як реакція на переважання текстово-спрямованого аналізу. Тобто маємо акцентування на контексті, в якому завжди присутній ризик зайти занадто далеко, втративши з поля зору дійсні перекладацькі практики. Зокрема, у соціологічних дослідженнях П. Бурдьє ця дихотомія сприймається за належне. Незважаючи на факт визнання валідності обидвох типів аналізу, пропонуючи врегулювати їх, вона практично надає перевагу контекстуальним даним. Ось чому існують дослідження, які походять з соціологічних традицій, інших від П. Бурдьє, наприклад, “соціологія дії” (Weber, Crozier), “соціологія самотності” (Becker) або навіть “соціологія структурації” (Giddens), які роблять акцент на діяча. Зокрема, Б. Латоу обгрунтовано відкидає дихотомію “текст-контекст” [2].

Становлення соціології перекладу відбувалось неодноразово. По-перше, вона ґрунтується на програмі Б. Латоу (2005) та його використанні перекладу як ключової метафори. Це саме стосується ідей П. Бурдьє (2002). Проте жоден з них не звертав уваги на переклад у вузькому тлумаченні, згодом ставши або цілком підлеглим глибоким соціальним структурам, або занадто тривіальним. На порядку денному завжди стоять першочергові питання аналізу процесу, за яким концепти і теорії перекладаються на різні дискурсивні поля (в межах мови), на дві різні мови, або навіть в іншу семіотичну систему. Це могло б слугувати вагомим внеском перекладознавства в соціологію науки (за Латоу, “соціологію асоціацій”), так як і спосіб переоцінки її специфічності й вартості стосовно інших дисциплін гуманітарних та соціальних наук. Кожній теорії

властиве власне трактування цих явищ і діапазон ключових понять, причому кожен з цих підходів має слабкі сторони, що робить зазначені принципи водночас часто контрверсійними та взаємно збагачувальними. Важливість соціологічних досліджень залишається незаперечною, адже вони спрямовані, передусім, на аналіз норм, які сприяють перекладацькій діяльності в різних соціальних контекстах.

Отже, соціологічні підходи в перекладознавчих дослідженнях порушують питання ієрархій та цінностей, на яких науковець-перекладач ґрунтує свій творчий шлях та спосіб, в який вони (перекладачі) позиціонують себе, із врахуванням впливу соціо-економічного статусу. Соціологічні дослідження прагнуть сприяти міжнародним книжковим обмінам саме через переклади, долаючи в такий спосіб бар'єри та знаходячи вектори спрямування ідей у різних соціальних просторах. Вони також можуть аналізувати соціальну відповідальність перекладачів та тлумачів у глобалізованому світі та соціальному оточенні. Зрештою, їм властиво розглядати відношення між теорією перекладу й практикою, як і статус перекладознавства як дисципліни гуманітарних та соціальних наук.

#### **Список використаних джерел**

1. Bourdieu, P. (1996) *The Rules of Art: Genesis and structure of the Literary Field*, S. Emanuel (trans.), Stanford, CA: Stanford University Press.
2. Latour, B. (2005) 'Introduction', in *Resembling the Social*, Oxford, Oxford University Press.
3. Luhmann, N (1993) *Law as a Social System* Oxford, Oxford University Press.
4. Tyulenev, S. (2009) Why not Luhmann? On the Applicability of Social Systems Theory to Translation Studies, *Translation Studies* 2(2): 147–162.

## ЗБЕРЕЖЕННЯ ФУНКЦІЙ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ ПРИ ЇХ ПЕРЕКЛАДІ

Рекламний текст містить декілька складових частин: лінгвістичну, графічну, звукову та інші. Слід наголосити, що лінгвістична складова у рекламному тексті є недостатньо дослідженою проблемою, і, як наслідок, привертає увагу мовознавців, зокрема: І. В. Грихилес, Х. Кафтанжжиев, Г. Н. Кузнєцова, М. А. Мутовніна, П. Б. Паршин, Ю. К. Пирогова, G. Dyer, A. Goddard. Аналіз літератури з проблеми, що вивчається, свідчить про те, що численні аспекти перекладу рекламних текстів з іноземної мови на українську тільки окреслені у працях мовознавців: немає повного системного аналізу, не існує загальних рекомендацій щодо відповідного перекладу рекламних текстів.

У рекламному перекладі інтерпретація тексту без жодних змін відповідно до адресатів і цільових ринків збуту зустрічається дуже рідко. Рекламна мова є переконуючою по своїй природі, а отже перекладач зобов'язаний відповідати мовним правилам і законам риторики. Пропонована розвідка має на *мети* аналіз функцій рекламних текстів, що мають бути збережені при перекладі.

Живлячи відверто меркантильні наміри, рекламна мова є мовою переконування, її кінцева мета відома усім, вона направлена на появу споживчих дій [3, с. 143]. Відома і стратегія, яку ця мова застосовує. Вона полягає у тому, щоб захопити людину за допомогою засобів масової інформації в усіх місцях повсякденного життя: з екрану телевізора, зі сторінок газети, зовнішньої реклами. Задля враження споживача яскравими текстами, ефективність яких, як ми думаємо, пропорційна привабливості їхньої форми.

Наприклад, одна реклама запевняє нас, що через вісім днів лосійон “Гіперпетрікс” зовсім зупинить випадіння волосся, що через місяць нові волосинки вже покриють голову, що до серпня, даємо слово, квіти стануть фруктами і до нового сезону у вас буде першокласна шевелюра. В рекламному



тексті вихід за межі змісту покликаний полегшити дію переконання, присипляючи пильність споживача. І без сумніву не рідко (якщо звернути увагу на високі рекламні бюджети) цей спосіб легкого насилля є дієвим, тобто нав'язані тексти досягають своєї цілі і збільшують кількість покупців.

Основними ознаками характерного стилю написання, за допомогою якого втілюється рекламний текст, є ясність і неочікуваність. Ясність – для того, щоб нічого з повідомлення не втратилось, і неочікуваність – для того, щоб розігнати втому і байдужість, створені більшістю набридливих повідомлень конкурентів. Помітимо, що ці дві властивості зовсім не суперечливі. В рекламному тексті повороти змісту ніколи не приводять до нерозуміння, як наприклад, в поезії, тому що чіткість повідомлення від їх присутності не зменшується [1, с. 45].

Після з'ясування загальних понять можемо уявити описову модель, яка нам дозволяє чітко відрізнити мовні характеристики рекламного тексту і, таким чином, оцінити його комерційне значення (чи стимулююче). Ця модель може привести до чотирьох основних функцій: спочатку дві функції, що проявляються через зміст – ідентифікаційна функція, що виходить з найменування представленого об'єкту, та хвалебна функція, що походить з означення властивості, належної цьому об'єкту; потім дві інші функції, проявлені способом вираження – ігрова функція, через гру слів (часто приходить з усного мовлення), і мнемотехнічна функція, забезпечена розбірливістю і багатством форми повідомлення. Всі ці складові, врешті-решт, підпорядковуються єдиній меті – вмотивувати, спонукати споживача придбати той чи інший товар або послугу. З іншого боку, незадовільне втілення хоча б однієї з перерахованих складових приводить до значного зниження мотиваційної дії реклами.

Спробуємо визначити ідентифікаційну та хвалебну функції для двох типових формах, без яких реклама не може обійтись, це назва марки і слоган. Назва марки на стільки ж необхідна комерційному продукту, як адреса і марка листу. Основною особливістю ідентифікації є ключове слово, яке стоїть на першому місці в арсеналі реклами [2, с. 12]. Насправді, більше, ніж будь яке

інше слово мови, воно має покликання замінити реальність, яку воно позначає, втілюючи в собі привабливість: “Кока-кола” змушує текти слину, “Ер-франс” – подорожувати, “Карт’є” – мріяти, “Шанель” – фантазувати. Все це слова-талісмани, і важливо оцінити їх спонукальну та міжтекстуальну силу для того, щоб краще зрозуміти особливі функції рекламної мови.

Назви марок самі по собі вже стають потужним мотиваційним фактором. Але такими є лише найвдаліші серед них, в яких ретельно продумана візуальна складова: розмір шрифту, його колір, товщина, тонування тощо. При цьому візуальний образ повністю передає “ідеологію” продукту, за допомогою якої виробник намагається привабити споживача. З такими торговими марками практично неможливо конкурувати, хоча багато виробників намагаються це зробити, апелюючи до оригіналу. Сир “Весела корівка” (*La vache qui rit*) відомий у всьому світі. І вона продовжує сміятися після комерційної поразки свого конкурента “Серйозної корови” (*La vache sérieuse*). “Пепсі-кола” кружляє праворуч і ліворуч від “Кока-коли”, але все рівно залишається на другому плані.

Що стосується слогана, він також має своє місце в рекламному тексті. Наприклад, рекламний текст вина “Бордо”, з шести речень якого два є слоганами. *“Бордо мені підходить, тому що воно схоже на мене. Бордо, червоне чи біле, сухе чи солодке. Під будь-який мій настрій і завжди вишукане. Вміти пити це також вміти жити. Отже, без сумніву – Бордо мені підходить. БОРДО – КОЛІР МОГО СМАКУ”* (*Parce qu’il me ressemble, le Bordeaux... Rouge ou blanc, sec ou liquoreux, il est de toutes mes humeurs, et toujours élégant. Le savoir boire, c’est aussi du savoir vivre. Alors c’est sûr, le Bordeaux me va bien. BORDEAUX. LA COULEUR DU BON GOÛT*). Всі чотири функції представлені в цьому тексті.

При адаптації рекламних слоганів до культури певного мовного середовища, потрібно враховувати усі аспекти, особливо історичні. Невдалим прикладом слугує наступний: *“Горошок вдома май, із сім’єю споживай!”*. Він дуже вдало написаний, бо грає на співзвучності слів, тим не менш погано був

прийнятий у Франції, де після кількох місяців рекламної кампанії було констатоване значне зменшення кількості продажів консервованих овочів. Пояснення дане експертами, – зелений горошок пробудив у людей спогад про складні часи німецької окупації, про чорний ринок, про запасання цукром. Шляхи реклами часто незбагненні.

Переклад рекламних текстів має засновуватись не на дослівному перекладі, а на передачі характеру, не на передачі слів, а функцій. Отже, ціл्लю вільного перекладу є звести до головного – до практичної рівноцінності, а отже, адаптувати переклад. Функціональна модель, що була запропонована, мала б надавати послугу у два визначних моменти перекладу: на самому початку, бо йде мова про те, щоб оцінити спочатку текст і його цінність, вибрати з нього важливу інформацію, і в самому кінці, коли йдеться про те, щоб перевірити точність, правильність вихідного тексту. Інформація не завжди може бути в своєму повному об'ємі при перекладі, вона має перейти з мови-культури країни-виробника в іншу мову-культуру.

***Підсумовуючи*** сказане вище, ми можемо з певністю стверджувати, що для перекладу рекламних текстів та слоганів недостатньо лише досконалого знання іноземної мови. Важливу роль тут відіграє розуміння перекладачем національних, ментальних та історичних особливостей і країни-виробника і країни-споживача того чи іншого продукту. В інакшому випадку, спроби просування продукту на зовнішній ринок можуть обернутися для виробника не прибутками, а мільйонними збитками. Переклад рекламного слогану – це складна задача, що потребує обов'язкового збереження функцій відповідно до соціокультурних особливостей аудиторії. У *перспективі* вивчення даної проблеми можливе з погляду психо- та соціолінгвістики, які вивчають мову на рівні психічних процесів та соціальних взаємозв'язків, виділення особливостей реклами, що дозволить підвищити її якість та ефективність.

## Список використаних джерел

1. Іванов В.Ф. Визначення масової комунікації / В.Ф. Іванов // Актуальні питання масової комунікації : науковий журнал (Інститут журналістики КНУ ім. Т. Шевченка). – К., 2008. – С. 39–50.
2. Павлюк Л. Знак – символ – міф у масовій комунікації / Л. Павлюк. – Львів: ПАІС, 2006. – 1.
3. Сухаревська Г. Психологічні аспекти сприйняття реклами / Г. Сухаревська // Творчі та організаційні особливості функціонування сучасного медійного простору : збірн. наук. праць. – 2008. – Т. 2. – С. 142–145.

**В. Жиман, студентка 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

## МОВНІ ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЕКСПРЕСІВНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ)

Реклама сьогодні – це невід’ємна частина економічного, культурного та соціального життя суспільства. Вона є багатогранною за змістом і функціонує на різних часових та просторових рівнях: на локальному і міжнародному. Засоби експресивності, за допомогою яких формується привабливий для потенційних споживачів імідж запропонованих продуктів, послуг, ідей, дуже багатогранні. Це спонукає до пошуку нових лінгвальних та екстралінгвістичних засобів вираження емоційного спектру в рекламних текстах. Реклама (загалом, англо- і україномовна) за останні роки стала справжньою лабораторією творення та введення в практику використання нових яскравих, емоційно-виразних, стилістично забарвлених мовленнєвих форм, що й робить рекламу успішною та креативною.

*Мета* розвідки полягає в аналізі англомовних рекламних текстів та дослідженні труднощів, з яким зіштовхуються перекладачі при перекладі англомовних рекламних текстів на українську мову.

Дослідження мовних засобів передачі експресивності при перекладі (на матеріалі рекламних текстів) актуальне не тільки через те, що реклама, як явище стало максимально поширене у ХХІ столітті, але також і з огляду на важливість реальності відображення навколишньої дійсності при перекладі. Дуже важливо при перекладі рекламного тексту з інших мов не втратити прихований сенс рекламного повідомлення, оскільки для кожної країни притаманні свої звичаї, соціальні комунікації, норми і канони спілкування.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*:  
1) розкрити суть поняття “експресивність” в лінгвістиці та при перекладі,  
2) встановити, яка різниця меж перекладом рекламного тексту та художньої літератури, 3) з'ясувати які засоби використовують в рекламі для передачі виразності та експресивності тексту.

В лінгвістиці термін “експресивність” (від латів (латинський) *expressio* — вираження) використовується для позначення властивості певної сукупності мовних одиниць передавати суб'єктивне ставлення мовця до змісту висловлювань, або адресату. Під поняттям “експресивність” при перекладі слід розуміти таку властивість тексту або частини тексту, яка передає значення із збільшеною інтенсивністю, яка виражає внутрішній стан мовця і має своїм результатом емоційне або логічне підсилення, яке може бути, а може і не бути, образним.

Існує безліч способів класифікації рекламних текстів, серед яких можна виділити загальноприйнятту класифікацію реклами за засобами передачі: телевізійна реклама; друкована реклама; реклама на радіо; реклама в мережі Internet [1]. Серед цих видів реклами хотілося б виділити друковану рекламу, оскільки саме вона містить письмові рекламні тексти. Власне, друкована реклама, в свою чергу, складається з реклами газет, журналів, довідників, зовнішньої реклами (постери, рекламні щити тощо), літератури про товар (брошури, буклети, проспекти з докладною інформацією про продукт). Значення вербальної мови для реклами дуже важливе. Дійсно, рекламні зображення привертають увагу споживача й виражають деякі ключові моменти

реклами. Але саме завдяки вербальним знакам ці ключові моменти осмислюються по рекламних комунікативних інтенціях рекламодавця й рекламних агентств. Окрім цього, більша частина рекламних зображень не здатна покрити значеннєвий простір в цілому.

Переклад рекламного тексту, порівняно із перекладом художньої літератури, при якому перекладач зобов'язаний передати художньо-естетичні достоїнства оригіналу, трохи відрізняється за формою, мовними засобами, а також яскраво вираженою комунікативною спрямованістю та експресивністю. У процесі перекладу таких текстів перекладачеві доводиться вирішувати як суто мовні, лінгвістичні проблеми, обумовлені розходженнями в семантичній структурі й особливостях використання двох мов у процесі комунікації, так і проблеми соціолінгвістичної адаптації тексту. Перекладачеві нерідко доводиться шукати особливі засоби для передачі та вираження смислових і стилістичних складових оригіналу.

Перекладачі рекламних текстів стикаються з істотними труднощами при передачі прагматичного потенціалу оригіналу. Зокрема, це пов'язано з перекладом у рекламному тексті фактів і подій, пов'язаних з культурою даного народу, різними національними звичаями й назвами страв, деталями одягу тощо. Сьогоднішні реалії змушують більш уважно ставитися до перекладу рекламних текстів, також і з погляду їхнього психологічного впливу на масову аудиторію. Тексти рекламного оголошення мають містити чіткі фактичні дані; вони повинні бути вичерпно викладені й тому точно зрозумілі. При перекладі рекламних текстів перекладачеві необхідно враховувати: мету тексту, характер споживача, мовні якості тексту оригіналу, культурні й індивідуальні можливості мови в культурному аспекті споживача й багато інших факторів.

Маючи на меті інтенсивну маніпулятивність і концентрований вплив, реклама використовує багатий спектр засобів виразності на всіх мовних рівнях [2; 3]. Алгоритм, метафора, порівняння, паралелізм, різні види повторів, алітерація, концентрація імперативних форм дієслова й конотативних прикметників широко представлені в рекламних текстах для передачі

експресивності рекламного тексту. Англійський рекламознавець Д. Дайер, який займався особливостями мови реклами, зазначив, що мова реклами дуже навантажена. Головна її мета – “привернути нашу увагу та схилити нас до певного продукту або сервісу. Рекламодавці використовують мову вже характерним способом: авжеж є вигода у незвичному застосуванні ексцентричних та дискусійних фраз, так само як й спілкування з людьми за допомогою простої, спрямованої мови... Привертання нашої уваги та уявлення і сприяння запам’ятовуванню, можлива, є найважливішими функціями мови реклами: загальні або модні слова та короткі, чіткі речення легко повторюються та запам’ятовуються” [4, с. 106].

Стосовно англійської реклами, слід зазначити, що в останні роки копірайтери англійської реклами стають усе менш вільні у виборі привабливих рекламних образів і мовних засобів виразності. Відповідно до постанови спеціальної комісії з реклами при британському уряді *The Advertising Standard Authority* (ASA) від 1968 р. за назвою “The Trade Description ACT” у рекламних текстах не слід використовувати слова й обороти, які можуть увести споживачів в оману щодо реальної якості й властивостей пропонованого продукту. Тому прикметники із чудовими оцінними конотаціями типу “magic” і “miraculous” усе рідше зустрічаються в англійських рекламних текстах [5, с. 68–77].

В Україні більшість рекламодавців – закордонні компанії. І у багатьох постає проблема перекладу довгої початкової фрази та її адаптація в українській мові. Це означає, що зміст фрази, яка англійською виражається через зміни формальних характеристик слів, українською передається через сполучення змісту декількох слів. При перекладі англійських рекламних текстів у деяких випадках перекладачі не перекладають текст, а дають його семантичний еквівалент. Наприклад, “*Maybe she’s born withit, Maybe it’s Maybelline*” – “Всі в захваті від тебе, А ти – від “Мейбелін””.

Можна визначити, що найчастіше успішними є ті неперекладні слогани, які містять слова з мінімального словникового запасу іноземних слів учня

середньої школи. Цим фактором багато в чому обумовлене успішне впровадження на українському ринку таких іншомовних неперекладних слоганів, як: Спортивна фірма Nike – “*Just do it*”; Компанія Sony – “*It’s a Sony*”; Компанія Panasonic – “*from Panasonic*”.

**Висновки.** Отже, проаналізований матеріал дає нам можливість констатувати той факт, що при перекладі англомовних рекламних текстів на українську мову треба враховувати: мету тексту, характер споживача, мовні якості тексту оригіналу, культурні й індивідуальні можливості мови в культурному аспекті споживача й багато інших факторів, які потребують *подальших досліджень* у цьому напрямку.

#### Список використаних джерел

1. Бернет Дж. Реклама: принципы и практика / Дж. Бернет, У. Уэллс, С. Мори- арти. – М. : Питер, 2003. – 800 с.
2. Добросклонская. Т.Г. Вопросы изучения медиа текстов / Т.Г. Добросклонская. – М., 2000
3. Емоційний та емотивний дискурс як різні види мовленнєвої діяльності //Матеріали міжнародної наукової конференції “Іноземномовна комунікація: здобутки та перспективи”. – Тернопіль : Еліком, 2006. – С. 22–23.
4. Зирка В.В. Манипулятивные игры в рекламе: Лингвистический аспект : [изд. 2-е, испр.] / В.В. Зирка. – М. : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2009. – 256 с.
5. Dyer G. Advertising as Communication / G. Dyer. – L. : Routledge, 1995. – 140 p.

**О. Береговий, студент 5 курсу**

НПУ імені М.П. Драгоманова

#### ПРЕДИКАТИВНІСТЬ ТА ПРЕДИКАТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ

Більшість мовознавців (І. Р. Вихованець, М. В. Мірченко, О. О. Селіванова тощо) в виділяють предикативність як основну ознаку



речення. Під *предикативністю* розуміють комплексну синтаксичну категорію, що виражає кореляцію повідомлення з дійсністю і формує речення як комунікативну одиницю [2].

Реалізується *предикативність* в категоріях модальності і граматичного часу, які нерозривно пов'язані, тобто комплексність *предикативності* виявляється в єдності цих двох синтаксичних категорій. *Предикативність* як граматична категорія охоплює ті особливості речення, що репрезентують повідомлюване як реально здійснюване в теперішньому, минулому чи майбутньому часі або як ірреальне, тобто можливе, бажане тощо. Такі граматичні значення об'єднуються спільним значенням відношення повідомлюваного до дійсності.

*Предикативність* безпосередньо пов'язана з предикацією, яка буває двох типів: первинна і вторинна. Первинна предикація – це предикативний зв'язок між підметом і присудком, які формують предикативний центр речення. Вторинна предикація передається предикативними конструкціями, відношення між складовими яких подібні до предикативного зв'язку між підметом і присудком [1], але складові конструкцій не виконують функцій ні підмета, ні присудка в реченні. Функція будь-якої предикативної конструкції завжди починається зі слова “складний” (чи то “складний додаток”, “складне означення” тощо).

Отже, *предикативна конструкція* – це конструкція, що складається з двох компонентів: іменного, який виражається іменником або займенником, і дієслівного, що виражається безособовою формою дієслова – інфінітивом, герундієм або дієприкметником [2]. Обидва компоненти предикативної конструкції вступають у відношення предикації, які є схожими з відношеннями між підметом і присудком, як зазначалося вище.

Усього в англійській мові 11 предикативних конструкцій:

1) *Gerundial Construction*:

***Your crying*** isn't going to do us any good.

2) *Half-Gerundial Construction*:

*She objected to **children and women smoking**.*

3) *Objective Infinitive Construction:*

*We expect **him to do** in time.*

4) *Objective Participial Construction:*

*I see **him losing** his temper.*

5) *Subjective Infinitive Construction:*

***All students** are required to **pass through** a medical examination.*

6) *Subjective Participial Construction:*

***They** were seen **kissing** on the street.*

***The dog** was found **tied** to a tree.*

7) *For- to-Infinitive Construction:*

*Here is the book **for you to read**.*

8) *Nominative Absolute Participial Construction:*

***The game having ended**, the streets were crowded.*

9) *Nominative Absolute Construction:*

***The concert over**, the lottery came next.*

10) *Prepositional Absolute Participial Construction:*

*She was listening to the birds **with her eyes closed**.*

11) *Prepositional Absolute Construction:*

***With the moon in its waxing phase**, it is hard to observe the stars.*

Предикативні конструкції виконують різні функції в реченні, зокрема:

- складного підмета: *It is shame **for me to ask**;*
- складного предикативу: *The instruction is **for the engineers to follow**;*
- складного додатку: *He waited **for her to speak**;*
- складного означення: *The best thing **for you to do** is to obey;*
- складної обставини мети: *He stepped aside **for me to pass**;*
- складної обставини результату: *He spoke loud enough **for you to hear**.*

Останні репрезентують особливий інтерес, оскільки безпосередньо подають результати різного виду діяльності, головним представником якої є людина.

Таким чином, предикативні конструкції пов'язані з предикативністю через відношення предикації, а саме вторинної предикації. Остання передає відношення між складовими предикативних конструкцій, подібне до предикативного зв'язку між підметом і присудком, але предикативні конструкції не можуть виконувати функцію присудка в реченні.

У *перспективі* вбачаємо вивчення саме конструкцій на позначення результату з метою виявлення їх різних типів як особливо важливих для людської діяльності.

### **Список використаних джерел**

1. Берман И.М. Грамматика английского языка. Курс для самообразования/ И.М. Берман. – М. : «Высшая школа», 1993. – 288 с.
2. Беляєва М.А. Грамматика англійської мови/ М.А Беляєва. – М. : Вища школа, 1977. – 331 с.
3. Ильиш Б.А. Строй современного английского языка: [учебн. по курсу теор. грамм. для пед. ин-тов] / Б.А. Ильиш. – [2-е изд.]. – Л. : Просвещение, 1971. – 385 с.
4. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка / А.И. Смирницкий. – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1957. – 285 с.
5. Blokh M.Y. A Course in Theoretical English Grammar / M.Y. Blokh. – Moscow, 2000. – 396 с.

**Н. Паламарчук, студентка 4 курсу**

НПУ імені М.П. Драгоманова

### **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ**

За останні роки у лінгвістиці підвищився інтерес до текстів політичного спрямування. Це призвело до необхідності дослідження їх способів перекладу.

Сьогодні політичний дискурс став знаряддям різних політичних кіл. Політичні тексти соціально обумовлені. Особлива мова, що використовується при

написанні політичних текстів, вимагає постійного вивчення й опису для того, щоб виробити своєрідну модель політичного тексту, якусь константу. Мова політичних текстів, мова мовних актів – одна з “сходинок” для вивчення комунікативних політичних технологій. Політичний текст, що складається з мовних актів, є актуалізацією політичного дискурсу. Крім політичних текстів політичний дискурс містить у собі й інтертекстуальні зв’язки, і контекст, і учасників ситуації, їхнє знання про світ і багато чого іншого.

Актуальність даної теми обумовлена інтенсифікацією міжнародної інтеграції у сфері політики та соціального життя, і, у зв’язку з цим, необхідністю адекватного, коректного перекладу політичного дискурсу для ефективної міжнародної політичної взаємодії.

*Мета* роботи – розглянути типологію політичного дискурсу, вивчитийого семантизацію, дослідити практику перекладу лексики політичного дискурсу. Визначити лексико-семантичних засоби в текстах промов видатних політиків. В рамках цього дослідження, для досягнення вищезгаданої мети, нами поставлений ряд наступних завдань:

1. Визначити поняття “політичний дискурс”.
2. Аналізувати граматичні, стилістичні, фонетичні та лексичні особливості політичного дискурсу .
3. Визначити роль метафорі, як невід’ємної складової політичного дискурсу;
4. Проаналізувати особливості вживання епітетів в політичного дискурсу;
5. Визначити роль гіперболи, порівняння та риторичних запитань в політичному дискурсі .

Серед проблем перекладу текстів політичного спрямування можна визначити такі: широке використання образної фразеології, емоційна забарвленість шляхом вживання жаргонізмів, перифраз, лексико-семантичні особливості.

Пошук домінантних елементів тексту є одним з головних завдань перекладача на стадії аналізу оригіналу. Однак майже завжди йдеться про переклад не ізольованих текстів, а текстів, що функціонують у певному дискурсі, отже залежать від ситуації спілкування. Одним з найбільш ситуативно обумовлених дискурсів є політичний дискурс. При перекладі текстів політичного дискурсу необхідно враховувати такі характеристики:

- 1) жанрові /текст-типологічні;
- 2) комунікативні;
- 3) лінгвостилістичні;
- 4) етноспецифічні.

Ці характеристики створюють комплексну модель вихідного тексту.

Політичний дискурс-аналіз являє собою складну систему роботи з текстом, яка дозволяє оперувати дискурсом на різних рівнях. У широкому контексті найбільший інтерес викликає система аналізу риторичних ходів, стратегії позитивної самопрезентації та негативного репрезентування опонента [1, с. 41–58]

При перекладі політичного дискурсу використовуються такі методи: описовий переклад, контекстуальну заміну, конкретизацію, генералізацію, прийом лексичних додавань.

Політичний дискурс по суті є виразом всього комплексу взаємостосунків між людиною і суспільством, і, таким чином, це явище по суті своїй функціонально направлено на формування у реципієнтів деякого фрагмента світосприймання або картини світу.

Політичний дискурс рясніє новоутвореннями. Політики намагаються звернути увагу на свої ідеї та дії та вважають формування та використання неологізмів гарним методом для досягнення цієї мети.

При перекладі тексту політичного дискурсу перекладач повинен враховувати всі наявні аспекти.

В процесі перекладу необхідно установити вплив комунікативних та прагматичних компонентів ситуації спілкування на стратегії перекладу текстів

політичного дискурсу. Комунікативна ситуація є невід'ємною складовою моделі перекладу оригіналу. Перекладач повинен звертати увагу на компоненти комунікативної ситуації у вихідному тексті та перекладному тексті.

Врахування комунікативної ситуації допомагає перекладачеві зробити вибір адекватних перекладацьких стратегій. Перекладний текст повинен містити такі терміни, що, з одного боку, зберігають чіткість та зрозумілість вихідного тексту, а з іншого боку, викликають саме ті асоціації, які намагався передати адресант політичного дискурсу [4, с. 161].

Оскільки політичні тексти створюються, як правило, для носіїв певної культури, то при перекладі їх іншою мовою перекладач стикається з низкою додаткових проблем.

Під час вирішення лексичних проблем перекладу варто пам'ятати про еквівалентність перекладу. Мета перекладу – якомога ближче познайомити читача (чи слухача), який не знає мови оригіналу, з текстом (чи змістом усного мовлення). Перекласти – означає висловити вірно і повністю засобами однієї мови те, що вже виражене раніше засобами іншої мови [2, с. 64].

Отже, політичний дискурс має свої певні особливості, які потрібно обов'язково враховувати для того, щоб отримати дійсно правильний переклад. Переклад текстів політичної тематики можна вважати одним з найскладніших.

При перекладі використовують контекстуальну заміну, описовий переклад, конкретизацію, генералізацію, прийом лексичних додавань.

Теоретичне значення даного дослідження визначається необхідністю визначення оптимальних способів перекладу політичного дискурсу. Практична цінність роботи полягає в узагальненні знань про особливості вживання мовних засобів для вираження позиції політиків. Дослідження може використовуватися в навчальних цілях.

Проблема перекладу політичного дискурсу продовжує залишатися актуальною проблемою сучасного мовознавства. Вивчення особливостей та способів перекладу і в майбутньому привертатимуть особливу увагу лінгвістів та перекладачів.

## Список використаних джерел

1. Bell V. Negotiation in the workplace: The view from a political linguist / V. Bell // The discourse of negotiation: Studies of language in the workplace. – [5<sup>th</sup> ed.]. – Oxford etc.: Pergamon, 1995. – P. 41–58.
2. Баранов А.Н. Парламентские дебаты: традиции и новации / А.Н. Баранов, Е.Г. Казакевич. – М. : Знание, 1991. – 64 с.
3. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник / І.В. Корунець. – Вінниця: “Нова книга”, 2001.
4. Паршин А. Теория и практика перевода / А. Паршин. – М. : Русский язык, 2000. – 161с.

**Н. Ільчук, студентка 4 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

## ПОНЯТТЯ “РЕКЛАМНИЙ ТЕКСТ”

Існуюча множинність визначень реклами, відображає велику різноманітність зв'язків даного соціокультурного феномену з іншими явищами. Представники різних сфер людської діяльності намагаються дати рекламі своє визначення. Як правило, превалюють економічні або технічні терміни, залишаючи поза увагою соціально-культурні властивості реклами.

Асоціація американських маркетологів відносить до реклами будь-яку платну форму неособистого представлення і просування ідей товарів і послуг від імені відомого спонсора. К. Ротцолл, Ч. Сендідж, В.Фрайбургер – американські фахівці в області реклами, визначають її як форму комунікації, яка намагається перекласти якості товарів і послуг, а також ідеї на мову потреб і запитів споживачів [6].

У своїх ролях реклама, звичайно, повинна інформувати про наявність товару, його ціну, особливості тощо. Однак перш за все реклама повинна

спонукати до покупки, і в цьому основне призначення реклами, її головна функція.

Саме функцію передачі інформації та рекламування виконує рекламний текст.

Рекламний текст – це різновид тексту масової комунікації, який має свою прагматичну установку – надання впливу на споживача в напрямку зміни або зміцнення його позитивного ставлення до рекламованого товару або послуги [2].

Рекламний текст складається з трьох основних елементів, які завжди використовують у рекламі: заголовок, основний текст, рекламне гасло (слоган).

Заголовок – найважливіша вербальна частина реклами, в якій виражається основне рекламне повідомлення та основний рекламний аргумент. Заголовок – будь-яка марка чи назва, які використовуються в рекламному тексті для розпізнавання товару, виробника, послуги тощо. Один з найважливіших блоків вербальної частини реклами – заголовок – відображає у собі найголовніший аргумент на користь того чи іншого товару. Рекламодавці мають відобразити сутність повідомлення через поєднання заголовку і зображення [3].

Основний рекламний текст – це той блок, який інформує нас про товар чи послугу, містить аргументи, основні відомості, що свідчать про переваги товару чи послуги. Основний рекламний текст підтверджує ті аргументи, які містяться у заголовку. Здебільшого, при створенні рекламного тексту використовуються звичайні, прості слова і стислі пропозиції, зміст яких може зрозуміти кожна людина; уникається вживання технічних термінів [4].

*Рекламний слоган* – це коротке самостійне рекламне повідомлення, яке може існувати незалежно від інших рекламних продуктів і являє собою згорнутий зміст рекламної кампанії [5].

Саме рекламний слоган є одним із основних засобів привернення уваги та інтересу аудиторії. Його безпосередній вплив на споживача полягає в тому, що



він імпліцитно спонукає його до покупки та вказує на переваги товару або послуги [1].

З точки зору структури виділяють чотири складові основного тексту реклами: перший, або що вводить, абзац; центральні, внутрішні, абзаци; передостанній абзац і останній абзац.

Мова рекламних слоганів, як і мова реклами в цілому, належить до так званої стилістично навантаженої мови. Така мова має за мету змінити бажання, думки та ставлення публіки. Стилiстично навантаженою, або ж емоційною, називається мова, яка може впливати на слухача або читача шляхом звернення до їх емоцій та почуттів. Стилiстично навантажені слова та фрази завжди мають сильний емоційний підтекст та конотації. Завдяки цьому вони можуть викликати позитивну (переважна більшість рекламних текстів) чи негативну (наприклад, соціальна реклама, направлена на боротьбу з курінням, алкоголізмом, наркоманією) реакцію реципієнта поза межами буквального значення. Емоційність рекламних слоганів досягається в першу чергу завдяки вживанню образних засобів.

Рекламне гасло необхідно для створення будь-якого виду реклами: відео- або радіоролика, принта в друкованому виданні і т.д. У динамічних формах реклами його вживають, як правило, в самому кінці повідомлення.

Отже, рекламний слоган – елемент довготривалої комунікації. Він разом з логотипом і торговою маркою пов'язує всі види реклами в рамках однієї рекламної кампанії, дозволяючи цільовій аудиторії легко визначити, про що йде мова – бренд, товар, послугу.

### **Список використаних джерел**

1. Вінарева О.В. Семантичні особливості та способи номінації англomовних торгових назв / О.В. Вінарева // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. – 2003. – № 4(50) – С. 42–46.

2. Кромптон А.А. Мастерская рекламного текста / А.А. Кромптон. – Тольятти : Довгань, 1995. – С. 132–140.

Лиса Н.С. Структурні та лінгвопрагматичні особливості рекламного знака : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Т.М. Корогода. – Л., 2003 – С. 7–9.

3. Медведева Е.В. Рекламная коммуникация. Текст / Е.В. Медведева. – [2-е изд., испр.]. – М. : Едиториал УРСС, 2004 – С. 263–271.

4. Романова Т.Н. Слоганы в языке современной рекламы / Т.Н. Романова // Лингвистика. – №3. – 2001. – С. 176–186.

5. Сэндидж Ч. Реклама: теория и практика / Ч. Сэндидж, В. Фрайбургер, К. Ротцолл. – М. : Прогресс, 1989. – С. 432–442.

**Р. Булгаков, студент 5 курсу**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### **ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРІЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ**

Будучи фундаментальною категорією, час репрезентує мовну універсалію і є одним з найважливіших елементів мовної картини світу, тому в лінгвістиці приділяється значне місце дослідженню саме *категорії темпоральності*. Категорія *темпоральності* – це граматична категорія, яка виражає відношення дії до моменту мовлення. Дія може протікати в трьох планах: 1) одночасно з моментом мовлення, 2) передувати моменту мовлення, 3) слідувати за моментом мовлення – тобто відбуватися в теперішньому, минулому або майбутньому планах.

Поняття моменту мовлення у своїх працях трактувало багато вчених, а саме: О. І. Смирницький (1959), І. Г. Кошева (1972), Л. С. Бархударов (1975), М. Ф. Мурьянов (1978), О. В. Бондарко (1990,1999), С. М. Толстая (1997), N. P. Arthur (1967), S. Mark (1997), Utz. Richard (2011). Оскільки момент мовлення з логічної точки зору не обов'язково відноситься до теперішнього часу, О.І. Смирницьким і Л.С. Бархударовим [3; 1] було висловлено пропозиції щодо його розгляду як тривалого часу, здатного охопити логічну межу, що безперервно пересувається разом з дією і має перспективу на майбутнє.

Теперішній час в англійській та українській мовах (мовах нашого дослідження) виражає момент мовлення не тільки як точку, але як більший чи менший проміжок часу, що включає цей момент, наприклад:

(англ.) *An hour ago he **was dancing** and now he **is limping**.*

(укр.) *Годину тому він **танцював**, а зараз **шквильгає**.*

Цікаво, що у семантичному плані граматичної категорії темпоральності можна виділити кілька значень. Наприклад, для форми *Present Indefinite* в англійській мові можна виділити такі основні значення:

а) дії з динамічними ознаками суб'єкта:

(англ.) *The city **has** its cunning wiles, no less than the infinitely smaller and more **human temper** [4].*

(укр.) *Велике місто **сповнене** згубних принад, далеко не безпечніших, ніж **мужчина-спокусник**... [2];*

б) повторюваної дії:

(англ.) *They **often need** young women as clerks [4].*

(укр.) *Там **часто бувають потрібні** молоденькі продавщиці [2];*

в) дії узагальнюючого характеру:

(англ.) *When a girl **leaves** her home at eighteen, she **does** one of two things. Either she **falls into** saving hands and **becomes** better, or she rapidly **assumes** cosmopolitan standard of virtue and **becomes** worse [4].*

(укр.) *Коли дівчина **залишає** батьківський дім у вісімнадцять років, з нею **трапляється** одне з двох: або вона **попадає** в надійні руки і **стає** кращою, або ж швидко **засвоює** вільніші уявлення про добродесність і **стає** гіршою [2];*

г) конкретної дії, що відбувається в даний момент (залежно від контексту і загальної мовної ситуації):

(англ.) *'He **says** there's an answer, **expected**', she **explained** [4].*

(укр.) – *'Посильний **чекає** відповіді', – **сказала** вона [2].*

Як бачимо з поданих вище ілюстрацій, у зіставлених мовах спостерігається певна тотожність щодо використання форм теперішнього часу. Виявлення спільного та відмінного у вживанні різних часових форм у мовах

вивчення доцільно здійснювати з урахуванням наявних в реченні прислівників і прислівникових конструкцій. Це можна пояснити тим фактом, що в англійській мові є правило узгодження часів, в обох мовах існує таке поняття як “теперішній історичний час”, коли дії минулих подій навмисно подаються в теперішньому для їхнього оживлення й кращого сприйняття.

Отже, категорія темпоральності може тлумачитися не лише як граматична (що реалізується через різні форми граматичних часів), але й як функціонально-семантична, що виражає сутність фізичного і філософського аспектів часу, які репрезентуються різними мовними засобами вираження часу: сукупністю граматичних, лексичних і комбінованих засобів, де ядром темпоральності залишається граматичний час. У *перспективі* планується вивчити та зіставити особливості реалізації категорії темпоральності в англійській та українській мовах на матеріалі художніх творів.

#### **Список використаних джерел**

1. Бархударов Л. С. Мова та переклад: питання загальної та часткової теорії перекладу / Л. С. Бархударов. – М. : Просвіта, 1975 р. – 372 с.
2. Драйзер Т. Сестра Керрі / Т. Драйзер ; [пер. з англ. Е. Ржевуцької]. – М. : Художня література, 1987 р. – 380 с.
3. Смирницкий А. И. Морфология английского языка / А. И. Смирницкий. – М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 1959. – 440 с.
4. Dreiser Th. Sister Carrie / Th. Dreiser. – N.Y. : Macmillan, 1982. – 400 p.
5. Richard Utz. Negotiating Heritage: Observations on Semantic Concepts, Temporality and the Centre of the Study of the Cultural Heritage of Medieval Rituals / Utz. Richard. – Philologie im Netz. – 2011. – № 58. – P. 70–87.

## ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕВФЕМІСТИЧНОГО КОМПОНЕНТА ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

У сучасному світі політичний дискурс є однією з важливих сфер комунікації. Політик як мовна особистість, яка функціонує в цій сфері, повинен майстерно володіти своєю мовою, оскільки мова для політика – це інструмент його професійної діяльності.

Сьогодні ефективна політична комунікація все частіше має на увазі камуфлювання об'єктивної реальності, пом'якшення, а часом і підміну тих чи інших понять і термінів, «маскування» існуючих проблем. Тому у виступах сучасних політиків спостерігається явна тенденція до використання таких засобів, які дозволяють завуалювати негативні сторони явищ дійсності, наслідки непривабливих політичних і економічних заходів і, таким чином, здійснити вплив на масового адресата. Таким засобом є політичні евфемізми, які розуміються як засоби реалізації мовної стратегії уникнення прямої номінації на все, що може визвати негативну оцінку або образити почуття адресата політичної комунікації.

*Актуальність* теми зумовлена необхідністю вивчення практичного застосування політичних евфемізмів і специфіки їхнього перекладу у зв'язку із зростанням ролі політичної комунікації.

Явище *евфемії* стало предметом синхронічних і діахронічних досліджень на матеріалі різних мов. Проблемі евфемізмів присвячені численні дослідження в Європі, видані словники евфемізмів в Англії, США. Лінгвістами вивчалися соціолінгвістичні і лінгвістичні параметри евфемізмів (Л. Артюшкіна, Н. Бердова, А. Кацев, О.Тюріна), їхні функціональні особливості (Л. Турганбаєва), зв'язок евфемії і політкоректності (В.Майба, О. Торопцева).

*Евфемія* – досить поширене явище в мові політики. Евфемізм репрезентує лексичну одиницю, яка представляє “тематично стигматичний антецедент”

[3, с. 37], вживання якого зумовлено як ситуативними параметрами, так і комунікативно-прагматичними інтенціями комунікантів. Таке вживання пов'язане з тим, що сутнісна характеристика антецендента, по-перше, сприймається мовцем як нетактовна, небажана, некоректна, що підлягає забороні, а по-друге, є конвенційнодетермінованою нормативно – ціннісними системами соціуму, в деяких випадках перейменування здійснюється на основі і відповідно до принципів політично коректної вибірковості та соціальної прийнятності.

У політичному дискурсі, на відміну від інших сфер комунікації, політичні евфемізми, відрізняє, на думку О. Шейгал, референціальне маніпулювання, під яким розуміється спотворення “образу денотата / референта в процесі позначення дійсності” [4, с. 173]. І. Гальперін розглядає політичні евфемізми як засіб представлення аудиторії неприємної інформації у більш делікатній формі, за допомогою вуалювання тих моментів, які можуть викликати громадське обурення. Відповідно до його визначення, політичні евфемізми – це вибір меншого значення слів з метою ввести в оману громадську думку і висловити неприємне більш тонко [2, с. 119].

Промови політичних діячів завжди містять прийоми евфемізації. Стилїстика свідчить, що чим вищу позицію займає політик, тим частіше він намагається приховати неприйнятні факти і зробити акцент на благополуччя і процвітання народу.

Зокрема, одним з таких політичних діячів є 47-й віце-президент США ДжоБайден, тексти промов якого є типовим середовищем для політичних евфемізмів у сучасній лінгвістиці. Він вдається до спроб показати рівність людей як з точки зору расової, так і з точки зору гендерної приналежності, статусу в суспільстві або фінансового стану.

Отже, звертаючи увагу на використання евфемізмів в промові ДжоБайдена, розглянемо такі приклади:

*They took a vast continent and a diverse people – what John Adams, one of our Founding Fathers and future Presidents once said – called “an unwieldy machine”.*

*And they molted that unwieldy machine into a united representative democracy where people saw themselves as Americans first and citizens of their region second [5].*

Евфемізмом *diverse people* Джо Байден відмічає поліетнічність американської нації, використовуючи політкоректну номінацію, яка служить для позначення представників усіх національностей, які населяють країну (замість *multi-racial*).

При перекладі поданих вище речень українською мовою перекладач не використав зазначений евфемізм:

*Вони взяли цілий континент, як сказав один із наших засновників – Джон Адамс – ‘величезну нерегульовану машину’ і виліпили з цієї невпорядкованої машини об’єднану представницьку демократію. Де люди бачили себе, в першу чергу американцями, а вже потім громадянами своїх регіонів [2].*

Таким чином, збереження евфемістичного компонента в мові перекладу залежить від наявності відповідного слова / виразу в словниковому складі мови, узгодженості емоційно-експресивного забарвлення вихідного слова і його передбачуваного еквівалента, а також умов контексту. Перекладач виступає не тільки редактором тексту, а й його творцем, оскільки правильно підібраний евфемізм говорить про його майстерність.

### **Список використаних джерел**

1. Виступ ДжоБайдена: повна версія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr.ua/politics/521635-vystuplenye-dzho-baidena-v-verkhovnoi-rade>.
2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин – М. : Наука, 1981. – 140 с.
3. Тюрина Е.Е. Семантический статус эвфемизмов и их место в системе номинативных средств языка на материале современного английского языка :дисс. ... канд. филол. наук / Е.Е.Тюрина. – Новгород, 1998. – 134 с.
4. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал. – М. : Гнозис, 2004. – 316 с.
5. Remarks by Vice President Joe Biden to the Ukrainian Rada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://obamawhitehouse>.

[archives.gov/the-press-office/2015/12/09/remarks-vice-president-joe-biden-ukrainian-rada](https://www.archives.gov/the-press-office/2015/12/09/remarks-vice-president-joe-biden-ukrainian-rada).



**МОВНІ КОНТАКТИ  
В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА  
ЕТНОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ /  
LANGUAGE CONTACTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION  
PROCESSES, AND ETHNIC AND CULTURAL FACTORS OF  
INTERCULTURAL COMMUNICATION**

**Г.І. Приходько, д. філол. н., професор**  
Запорізький національний університет

**PROBLEMS AND PROJECTIONS OF COGNITIVE AND  
ECOLOGICAL LINGUISTICS**

Modern stage of linguistics is characterized by coordination of various scientific opinions regarding its object – language. With all the differences in the interpretation of natural language dominant directions converge that this phenomenon can be understood and explained only by considering it as an integral part of the cognitive system ,i.e. all of the structures and mechanisms that combine to provide cognitive and intellectual person’s activity.

Within the cognitive approach category of knowledge is considered the key one. It combines knowledge of the world and language system. This focus of linguistic research makes problems of solving linguistic semantics in terms of categorization and conceptualization of cognitive processes of surrounding reality particularly urgent.

In spite of the significance of the concept “Ecology”, its important social role, it is not quite a study in linguistics. This determines the topicality of this article.

The basis of the conceptual content of the linguistic ecology as a scientific field constitute the basic value orientations related to ethical standards, concepts of morality, spirituality. The subjects of linguistic ecology are the culture of thinking and speech behavior, formation of linguistic taste, protection and improvement of the literary language, identification of ways and methods of its enrichment, the purity of speech habitat.

Ecolinguistics as a scientific field that combines ecology and linguistics studies the interaction between language, human being as a language personality and his environment, which is the influence of the environment through the person and society on language, on the one hand and the influence of language on the moral and spiritual level of society, on the other.

Language is regarded as an integral component of the chain relationship between man, society and nature. Functioning and development of the language appears as an ecosystem, and the world – as a linguistic concept. In recent years appeared many investigations devoted to the consideration of cognitive and linguistic aspects of phenomena of surrounding world, the essence of conceptualization and categorization as basic cognitive processes.

The fundamental principles of cognitive field of the first generation were questioned and main principles of cognitive science of the second generation (as it is conventionally called by G. Lakoff and M. Johnson) [2] were worked out. Cognition is seen by scholars as the activities of the human body, carried out in the course of interaction with the environment in order to adapt to the environment for survival and reproduction.

It is very important to note that this thesis and other postulates formulated by G. Lakoff and M. Johnson were reflected in biocognitive theory developed by Chilean neurobiologists H. Maturana and F. Varela. Researches proposed an interesting conception of living systems, based on the principle of living systems are studying systems, and life is a process of cognition. In other words, an attempt was made to find an explanation for the phenomenon of knowledge as an effective action, which enables a living organism to continue its existence in certain environment. In addition, scientists emphasize that the center of any knowledge is observer.

Observer is defined as a living system with a circular organization (for such system U. Maturana uses the term “autopoietic”) [3]. All aspects of the living system are imposed on this fundamental circularity and maintained it, ensuring its continuity in successive interactions in the continually changing environment. The living system exists as long as it retains the ability to self-reproduction and adaptation. Thus,

reproduction and adaptation are the basic conditions for a single organism's life and for the whole species.

Subjects surrounding the individual are an integral part of his niche, so interactions with them serve his adaptation within niches. These interactions tend to have the orientation character. One organism can modify the behavior of another one, first, when they are connected with each other in such a way that the previous behavior of one determines the subsequent behavior of another, such as courtship or in a fight, (such behavior is the basis of friendship and enmity).

Secondly, one organism can orient the behavior of another organism on part of his fieldwork, which is different from the part that includes this interaction. This happens only if the interaction spheres of organisms coincide. The second type of orienting interaction is the basis for any language behavior.

The states of activity of the nervous system, resulting from the interaction with an object is qualified as elementary representations [1]. Representations of all possible interactions with a particular object or with similar objects as well as interactions with different objects (but at the same time and in similar situations) are combined into complex representations.

This complex representation is considered as a structural unit of the experience / memory, or concept. In other words, ecological concept is a set of representations of interactions with the object or objects (non-linguistic and linguistic), characterized by the causal dependency and promotes effective adaptation of the organism to its environment.

During all his life a person cognizes surrounding reality, gains new knowledge about the world, organizes this information in a certain way and correlates it with the already known facts. Thus, the processes of conceptualization and categorization are of particular importance for systematization and updating the obtained knowledge, for its successful application in different situations.

Specific character of conceptualization is to understand the information received the construction of mental objects and events leading to the formation of certain beliefs about the world (concepts), while the categorization is a psychical act,

that organizes, systematizes and sorts representations of interactions in the person's mind, which reduces the infinite variety of the individual to visible number of units. Together they represent a complex mental process, aiming at the effective incorporation of a human being into the surrounding environment.

Each person has a unique experience of adaptation to the environment; hence, the set of representations and concepts of causal relations is also to some extent unique. In this connection, it is lawful to talk about the individual level in the structure of the concept. However, a man lives in a certain society, which is a part of his niche. The existence of an individual directly depends on the interactions with other individuals, as they orientate him on his effective behavior in a specific situation. In this regard, it is possible to speak about social and national levels of concept. Despite the great variety of niches, some entities are common to all, such as macro-niche "Earth." Concepts-universals are the result of interactions with such entities.

Cognitive patterns that exist in the person's mind, are diverse according the channels of incoming information, or, in terms of the biological approach, they are formed because of different kinds of interactions with elements of the niche. Therefore, we can distinguish the concepts of sensory perception of the world and concepts of mediate knowledge.

The main feature of the human's mind is an ability to react not only to direct stimulation, but also to the sound stimulus – a word. Due to the language, a person perceives and feels the world differently than an animal – he studies it in the process of communication. From the point of view of the biological conception of language, its main function is to broaden the cognitive domain or the area of human's interacts.

Meaning – is the causal links connecting the representations of interaction with the linguistic and non-linguistic objects in the mind of the individual. Linguistic behavior of people forms part of the environment, being the existential domain. Relation of mutual causality between the individual and the environment requires causal connections between the state of his nervous system (consciousness) and

language as a social adaptive behavior. Therefore, analysis of the meaning of language units helps to identify relatively authentic structure of concept.

According to the unified biocultural theory of meaning, an inherent characteristic of living systems is the ability to create meaning. Meaning – is the relationship between organism and environment, defined by the value that some aspects of the environment have for this very organism. Such meaning can be defined as an ecological one, in the sense that it is not entirely subjective or objective, but is determined by the interaction between the organism and the environment.

From the standpoint of biocognitive approach, conceptual picture of the world can be defined as the totality of concepts or complex representations present in the mind of the individual reflecting collective experience of the direct and indirect (in the process of upbringing and education) interaction with the environment. This conceptual system itself is the object of interaction.

Linguistic ecology dynamically reflects natural changes of linguistic conceptualization of the world, the relationships between social, cultural and linguistic processes. In this regard, it should be noted that this field has vividly marked interdisciplinary character, integrating diverse knowledge of humanitarian nature.

In linguistic ecology functions a number of interdisciplinary phenomena and their respective terms, which are in a state of constant interaction and intersect with different linguistic fields of terms. Thus, linguistic ecology relates to the field of complex and multifaceted phenomena of culturological and humanitarian character.

### **References**

1. Кравченко А.В. Знак, значение, знание: очерк когнитивной философии языка / А.В. Кравченко. – Иркутск : Иркутская областная типография № 1, 2001. – 261 с.

2. Lakoff G. Metaphors we live by / G. Lakoff, M. Johnson. – London : University of Chicago Press, 2003. – 276 p.

3. Maturana H. The Tree of Human Understanding / H. Maturana, F. Varela. – Boston, 1987. – 224 p.

## **ВИЯВИ ЛІНГВОНАЦІОНАЛІЗМУ В РОСІЙСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ**

Актуальну нині як у західноєвропейському, так і російському мовознавстві дискусію щодо численних методологічних “слабин” лінгвокультурології я вже неодноразово висвітлював у своїх публікаціях [див., напр.: 5], де відстоював методологічну адекватність цього антропоспрямованого напрямку сучасної лінгвістики, оскільки маю безпосереднє відношення до адаптації російської зіставно-лінгвокультурологічної ідеї в українському мовознавчому просторі.

Гостра критика спрямована передусім на російський лінгвонарцисизм і “духовні скріпи” росіян. У цьому контексті А.В. Павлова визначає лінгвокультурологію навіть як евфемістичне позначення для лінгвонаціоналізму [6, с. 28]. Ураховуючи те, що межа між лінгвонарцисизмом і лінгвонаціоналізмом є досить розмитою, я мушу, усе-таки, визнати певну раціональність такої критики, бо частина російський лінгвокультурологів більшою або меншою мірою «інфікована» лінгвонарцисизмом, а деякі навіть лінгвонаціоналізмом.

Зрозуміло, що українська чи будь-яка інша лінгвокультурологія також не застрахована від цих негативних явищ з огляду на етноцентризм дослідників, якого важко позбутися в розвідках, присвячених вивченню мов і культур. Однак тут не простежується такого чітко вираженого лінгвонарцисизму, як у тих лінгвокультурологічних працях, які присвячені пошуку якоїсь духовної унікальності російської лінгвокультури. Згадаймо лише, до яких небачених розмірів була “роздута” у подібних працях “загадочная русская душа”. До того ж, складається враження, що часто результати таких пошуків наперед відомі дослідникам, тобто їхні висновки ґрунтуються не на повному

лінгвокультурологічному аналізу, а на власне культурологічному, де роль лінгвістичного аналізу відходить на далеку методологічну периферію.

Важко заперечити той факт, що пошуки російських лінгвокультурологів значною мірою зосереджені на “духовних скріпах” (концепти ДУХОВНОСТЬ, ДЕРЖАВНОСТЬ, СОБОРНІСТЬ, ПРАВОСЛАВІЕ, ВЕРА, ПАТРИОТИЗМ, СПРАВЕДЛИВОСТЬ, ЛЮБОВЬ, РУССКИЙ МИР, РУССКИЙ ЯЗЫК, МИЛОСЕРДИЕ та ін.), бо все це є очевидним. Ураховуючи шлях розвитку пострадянської Росії, можна припустити, що специфіка її державницької політики (величезна територія, більше сотні національностей, стрімке вимирання власне російського населення, відцентрові тенденції суб’єктів Російської Федерації тощо), вимагала ще з самого початку (89–92 рр. минулого століття) певної ідеї, яка “скріпила” б усі національності та території Росії навколо “великодержавного” центру. У 1996 році з цією метою Б. Єльцин оголосив про цілеспрямований пошук об’єднувальної “національної ідеї”. Прикметно, що ніхто не може назвати більш-менш визначений перелік цих російських “скріп” або точно назвати критерії, за якими розділяються “скріпи” й “підскріпи” (напр., *совесть, дух, душа, широта, простор, удаль, щедрість* та ін.). Однак те, що російська мова визнається однією зі “скріп”, є однозначним свідченням “крену” російської лінгвокультурології у бік не лише лінгвонарцисизму, а й лінгвонаціоналізму.

Дивують інколи лінгвокультурологічні висновки навіть відомих науковців, напр.: “Особливість російської культури полягає в тому, що в ній існує особливе почуття – любов до справедливості”; “Родинне тепло слугує взірцем добродушного ставлення до людей узагалі. Тут російська мова підтверджує традиційне уявлення про широчінь і щедрість російської душі. Більш того, вона підказує людині готовність обійняти родинною любов’ю увесь світ” [3, с. 370, 246]. Такі висновки слугують найяскравішим прикладом нарцисичного лінгвонаціоналізму, тому без сарказму їх сприйняти неможливо, особливо в контексті нинішньої україно-російської – братовбивчої – війни.

Лінгвонаціоналізм російської лінгвокультурології ґрунтується на русофільних ідеях і повністю залежить від політичної ситуації в Росії. Свідченням цьому слугує очевидна політична заангажованість деяких російських лінгвокультурологів, зокрема С.Г. Воркачова, який стверджує, що “громадянська війна на Україні – приклад лінгвокультурної війни: захист носіями російської мови своєї мовної та культурної ідентичності” [1, с. 14]. Виникає запитання: це висновки політика чи мовознавця? Сумнівно, що такі висновки є результатом глибокого зіставно-лінгвокультурологічного дослідження.

Саме підтримувана Росією лінгвонаціоналістична ідея примушує російських дослідників вивчати мовну об’єктивацію безперечно релевантних, особливо в регіональному вимірі, лінгвокультурних концептів, нехтуючи мовою корінного населення цих регіонів. Такий підхід породжує часом парадоксальні висновки, коли дисертантка пише, що “концепт БАЙКАЛ у регіональному лінгвокультурному просторі актуалізує базові цінності духовної культури народів Бурятії” [2, с. 8], натомість аналіз мовної об’єктивації цього концепту побудований у дисертації виключно на російськомовному дискурсі, а найбільш поширена в цьому регіоні корінна мова – бурятська – залишається поза увагою авторки.

Часто ознаки лінгвонаціоналізму містять національні стереотипи, оскільки вони як дискурсивне утворення успішно використовуються з політичною (ідеологічною) метою та активно поширюються засобами масової інформації. Істинність таких стереотипів має підтверджувати / заперечувати виключно ґрунтовний лінгвокультурологічний аналіз. Так, контрастивне вивчення бінарних морально-етичних концептів ЩЕДРІСТЬ – СКУПІСТЬ дало змогу виявити хибність деяких російських автостереотипів, зокрема стереотипу “русская щедрость” [див. дет.: 4]. Доведено, що росіяни занадто перебільшують значущість щедрості як виключно риси їхнього національного характеру, оскільки вони не можуть однозначно, по-перше, кваліфікувати себе як дійсно щедрих, а по-друге, оцінити щедрість як позитивну якість (рису). Встановлено,



що такі зміни у морально-етичній концептосфері представників російської лінгвокультури відбуваються внаслідок глобалізації.

Таким чином, однією з методологічних “слабин” лінгвокультурології є можливість маніпулювання лінгвокультурологічними фактами з політичною метою. Підтверджують це непоодинокі вияви лінгвонарцисизму й лінгвонаціоналізму в працях російських лінгвокультурологів. Витоки цієї “слабини” слід шукати, найімовірніше, у лінгвофілософському підґрунті лінгвокультурології, яке значною мірою спирається на положення гіпотези Сепіра–Уорфа, згідно з яким мова певною мірою детермінує світосприйняття і світорозуміння людини.

### **Список використаних джерел**

1. Воркачев С.Г. Лингвокультурная концептология и ее терминосистема (продолжение дискуссии) / С.Г. Воркачев // Политическая лингвистика. – 2014. – № 3 (49). – С. 12–20.
2. Жигачева Е.С. Концепт БАЙКАЛ в региональной лингвокультуре: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Елена Сергеевна Жигачева. – Улан-Удэ, 2015. – 274 с.
3. Зализняк А.А. Ключевые идеи русской языковой картины мира / А. А. Зализняк, И.Б. Левонтина, А.Д. Шмелёв. – М. : Языки русской культуры, 2005. – 540 с.
4. Мізін К.І. Морально-етичний параметр концепту “ЩЕДРІСТЬ” у британській, німецькій, українській і російській лінгвокультурах / К.І. Мізін, О.О. Петров // Мовознавство. – 2014. – № 5 (278). – С. 71–80.
5. Мізін К.І. Методологічна валідність лінгвокультурології vs зіставної лінгвокультурології: аргументи та контраргументи / К.І. Мізін // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія “Філологічні науки”. – 2015. – № 2 (10). – С. 104–110.
6. Павлова А. Можно ли судить о культуре народа по данным его языка? / А. Павлова // Антропологический форум. – 2012. – № 16. – С. 3–60.

## INTERCULTURAL COMMUNICATION: FROM ETHNOCENTRISM TO ETHNORELATIVISM

**Introduction.** Today we live in an age when all inhabitants are interconnected; this makes it absolutely critical to learn to understand people whose background is different from your own. With or without our consent the last five decades have thrust us into social and professional situations with people who often appear alien, exotic, and perhaps even wondrous. Cultural boundaries are shifting, therefore the pace of social transformations is increasing. As a result, cultural diversity and intercultural contact have become facts of modern life.

**The topicality of the paper.** It is a challenge – to become an effective and successful intercultural communicator when you interact with neighbors who might speak a strange language. To be successful in these interactions in this new world you must be able to communicate with people whose entire backgrounds, whose way of viewing the world and doing things may be completely different from yours. Functioning in this new world means that you understand the theories, principles and dynamics of intercultural communication. Intercultural communication is the circumstance in which people from diverse cultural backgrounds interact with each other.

**The aim** of the paper is to show that successful intercultural communication is the ability to perform effectively and appropriately when interacting with others who are linguistically and culturally different from oneself. All this implies preparing our future generations to become citizens of a new society where it is possible “to distinguish without discriminating”. Our task is to identify different stages of Milton J. Bennett’s developmental model of intercultural sensitivity which has become one of the industry standards in intercultural communication.

**Discussion.** Intercultural communication is not a new human endeavor. Since the dim beginnings of civilizations when the first humans formed tribal groups

intercultural contact occurred whenever people from one tribe encountered others and discovered that they were different. Later, as civilization developed, traders, religious missionaries, and invading warriors all encountered alien people different from themselves. The reaction to aliens – to those who are physically or socially different – was well expressed over 2 thousand years ago by the Greek playwright Aeschylus who wrote “Everyone is quick to blame the alien”. It is still a powerful element in today’s social and political rhetoric. From a historical perspective, successful intercultural communication has been the exception rather than the rule. The history of humankind details an ongoing antipathy and hostility toward those who are different. Differences in language, food, dress, and attitudes toward time, work habits, social behavior, and the like can cause many of our intercultural contacts to be frustrating or even unsuccessful. As Milton Bennett notices, “Intercultural sensitivity is not natural. It is not part of our primate past, nor has it characterized most of human history. Cross-cultural contact usually has been accompanied by bloodshed, oppression, or genocide” [ 1, p. 21]. He describes a specific developmental path, which was divided into six stages. The first three stages (Denial, Defense-Reversal, Minimization) are “ethnocentric” and the latter three stages (Acceptance, Adaptation, Integration) are “ethnorelative”.

M. Bennett’s point is to help us understand the scope and scale of the obstacles we humans confront in the task of getting along, so that we can get better at it. One of many important obstacles on the way to effective intercultural communication is the problem of ethnocentrism. “Ethnocentrism” is a commonly used word in circles where ethnicity, inter-ethnic relations, and similar social issues are of concern. Ethnocentrism is the tendency to believe that one’s ethnic or cultural group is centrally important, and that all other groups are measured in relation to one’s own. The term was coined by American Yale professor, William Graham Sumner in the early twentieth century. Sumner defined ethnocentrism as the view of things in which one’s group is the center of everything, and others are scaled and rated with reference to it. Each group nourishes its own pride and vanity, boasts itself superior, exalts its own divinities and looks with contempt on outsiders. Ethnocentrism can be

understood as the disposition to read the rest of the world, those of different cultural traditions, from inside the conceptual scheme of one's own ethnocultural group. The ethnocentric attitude assumes that one's own ethnic worldview is the only one from which other customs, practices, and habits can be understood and judged. So the notion of ethnocentrism is conceived as a profound failure to understand other conceptual schemes, and, by extension, practices, habits, expressions, and articulations of others on their own terms. Standing inside our own conceptual schemes, we are blinded even to the possibilities of other ways of thinking, seeing, understanding, and interpreting the world, of being and belonging – in short, other ways of worldmaking.

Jason Patent gives us brief characteristics of each stage of M. Bennett's "developmental model" [2]:

- Stage 1, Denial, is the most basic form of ethnocentrism: no other groups even exist that are worthy of attention.

- Defense / Reversal is stage 2. In Defense, there is open acknowledgment of difference, and along with it a sense of threat. We defend ourselves against the threat by insisting that "our way" is better. Denigration is the hallmark of the Defense stage. Reversal, the mirror image of Defense, occurs when we denigrate our own culture, having become immersed in another culture which we have decided is superior.

- Minimization, stage 3, is further along the developmental path, because not only is cultural difference recognized, but it is no longer denigrated. What unites all humanity is put at the forefront; cultural differences are presumed to be less important than what we all share.

Jason Patent explains the difference between ethnocentrism and ethnorelativism: the key shift is from threat to non-threat: in the ethnocentric states we relate to difference as a threat to our own cherished ways of being and doing, and the actions we take in response are protective and defensive in nature – and possibly counter-threatening. In the ethnorelative stages the focus shifts to adding, as we realize that new categories can supplement, instead of threaten, our existing

categories. Curiosity and thirst for learning take over, and make the intercultural experience something we are more likely to enjoy [3].

Fundamental to ethnorelativism is the assumption that cultures can only be understood relative to one another and that particular behaviour can only be understood within a cultural context. In the ethnorelative stages, difference is not any more perceived as a threat but as a challenge. An attempt is made to develop new categories for understanding rather than to preserve existing ones.

Ethnorelativism begins with the Acceptance of cultural difference. First, this acceptance begins with accepting that verbal and non-verbal behaviour varies across cultures and that all of these variations deserve respect. Second, this acceptance is enlarged to the underlying views of the world and values. In this stage we are willing to accept another mindset as potentially as valid as our own. And, crucially, we *respect* other mindsets, including both values and associated behaviors. We also begin to understand culture as a process, rather than as a “thing” that we “have.”

As we move from Acceptance into the next stage, Adaptation, the focus shifts to developing the concrete skills that allow us to genuinely shift from our own default cultural point of reference to a point of reference based in another culture. In Adaptation, the additive nature of ethnorelativism really kicks in: we see that we can approach the world through frameworks other than our own default framework, without our default framework being threatened. We have more arrows in our quiver, more tools in our toolbox. We can view life through many different lenses, and engage with the world through many different means. All the while, though, our default framework remains primary. Central to adaptation is empathy, the ability to experience a situation different from that presented by one’s own cultural background. It is the attempt to understand the other by taking up his or her perspective.

In the final stage, Integration, we cease to have a single primary cultural framework as a reference point for thought and action. Instead, we are able to draw equally on whatever frameworks we have become fluent in through our experiences. “Marginality” is a key marker of people in this stage: “They are outside all cultural

frames of reference by virtue of their ability to consciously raise any assumption to a metalevel (level of self-reference). In other words, there is no natural cultural identity for a marginal person” [2]. Whereas in the adaptation stage several frames of reference exist next to each other within one person, in the integration-stage an attempt is made to integrate the various frames to one that is not a re-establishment of one culture, nor a simple comfort with peaceful co-existence of different worldviews. Integration demands an ongoing definition of one’s own identity in terms of lived experiences. It can lead to not belonging to any culture any more, but being an integrated outsider always. Contextual evaluation as the first stage of integration is about the ability to evaluate different situations and worldviews from one or more cultural backgrounds. In all other stages, evaluation has been avoided in order to overcome ethnocentric evaluations.

**Conclusion.** Bennett’s model has proven to be a good starting point for the design of trainings and orientations that deal with developing intercultural sensitivity. It underlines the importance of difference in intercultural learning, and points out some of the (non-efficient) strategies of how to deal with difference. Bennett implies that intercultural learning is a process that is characterized by continuous advancement (with the possibility of moving back and forth in that process), and that it is possible to measure the stage an individual has reached in terms of intercultural sensitivity.

### References

1. Bennett M. Towards Ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity / Milton Bennett // Education for the Intercultural Experience [M. Paige (Ed.)]. – Yarmouth, ME : Intercultural Press, 1993. – P. 21.
2. Patent J. A New Look at Ethnocentrism [Электронный ресурс] / Jason Patent. – Режим доступа : <http://www.jasonpatent.com/2013/06/18/a-new-look-at-ethnocentrism/>
3. Patent J. Ethnorelativism [Электронный ресурс] / Jason Patent. – Режим доступа : <http://www.jasonpatent.com/2013/06/20/ethnocentrism/>

## СТРАТАГЕМА ЯК ЗАСІБ ТЛУМАЧЕННЯ СХІДНОЇ ЕТНОМОВНОЇ МОДЕЛІ СВІТУ

**Постановка проблеми, актуальність.** Звернення традиційного та модерного суспільства до стратагем можна пояснити насамперед особливостями східної колективної ментальності, у якій особистість навіть теоретично не могла здобути захист власних прав. Стратагеміка (практичне знання прийомів, необхідних для виживання в життєвій війні всіх проти всіх) повинна була давати людині життєво необхідну опору. Однотипна опора могла тлумачитись, з одного боку, негативно, як макіавеллівський імморалізм, з іншого, – позитивно як вища “по той бік Добра та Зла” мудрість, завдяки якій особистість може вижити у ворожому світі (один з перекладів тлумачить стратагему як “мистецтво виживання”). Зазначене свідчить про **актуальність** теми дослідження, що полягає у висвітленні стратагемі як засобу тлумачення східної етномовної моделі світу (ЕММС). **Метою** є визначення особливостей ЕММС в історії кроскультурної комунікації, кодифікованої стратагемним аналізом. **Об’єктом** нашого дослідження є стратагема. **Предмет** дослідження є сутність і основні характеристики стратагемі як засобу тлумачення східної етномовної моделі світу. **Наукова новизна** полягає у виявленні серед різних ЕММС універсальних рис.

**Виклад основного матеріалу.** Китайською мовою *стратагема* (*чжи-моу, моулюе, целюе, фанлюе*) означає стратегічний план розвитку ситуації, у якому для супротивника є неочікувана пастка. *Чжи-моу* одночасно означає і здогадливість, і винахідливість, і кмітливість. В. М’ясников досліджує стратагему досить вузько в контексті зовнішньої політики Цинської Династії (1644 – 1914), спрямованої на обмеження впливу Російської Імперії в регіоні Приамур’я та Далекого Сходу. Збіжна дипломатична та військова

спрямованість призвела до розробки теорії стратагемності виключно у світлі китайської дипломатії.

У німецькомовному світі слово *Strategem* уживається в рідкісних випадках, наприклад, у Х. Бека: “І Стратагеми, і військові хитрощі, якими людина забезпечує собі виживання, вірніше, ніж зухвалість і мужність” [2, с. 182]. Зрідка воно трапляється також у класичних роботах; наприклад, у Шопенгауера в “Полемічній діалектиці” перераховується 36 риторичних стратагем. Але в загальноприйнятому науковому словнику слово “стратагема” як квінтесенція “хитрощі” практично відсутнє. Видавці “Нової Британської Енциклопедії” (1981), “Великого Брокгауза” (1984), “Meyers Neue Lexicon” (1980), “Орфографічного словника” Дудена (1980) не виділяють цього терміна.

В творах старокитайської літератури, що належать до періоду “Весни і Осені” (VIII – IV ст. до н. е.) або до періоду “Воюючих царств” (V – III ст. до н. е.), і в сучасній китайській літературі є надзвичайно поширені терміни: (主谋) “чжао мою”; (捷) “це” й особливо (計) “цзи”, який складається з двох ієрогліфів: “янь” – “мова”, “слово” або “рахувати” (Харро фон Зенгер), “ши” – “десять” і, таким чином, позначає “рахувати до десяти”, або взагалі “вважати, враховувати, розраховувати”, а як іменник – “розрахунок, план”. У китайсько-англійських словниках, які вийшли в Пекіні в 1970 і 1978 рр., вираз (三十六計) (“саньшілю цзи”) перекладається як “36 стратагем”. Перший перекладач терміна європейськими мовами Харро фон Зенгер надає перевагу перекладу німецькою мовою китайського терміна “Цзи” як “Стратагема”, а не “Хитрість”, оскільки в слові “Стратагема” відсутній властивий “Хитрощам” негативний відтінок значення. Наведені китайські ієрогліфи “Чжао”; “Моу”; “Це” і “Цзи” – як і слово *List* (“хитрість”) у стародавні часи – вживаються як амбівалентний термін. Відзначимо, що китайський ієрогліф “Чжи”, який перекладається в більшості західних словників як “мудрість”, “знання” і под., у китайських текстах – і в давніх, і в сучасних – уживається в основному в традиційному значенні “хитрість” або більш модерному – “стратагема”.



Першу згадку про “Тридцять шість стратагем” знаходимо в “Історії династії Південна Ци” (“Нань Ци шу”) (479 – 502 рр.), написану Сяо Цзісянем (489 – 537). Ця хроніка містить біографію Ван Цзіньце, який одного разу згадує “тридцять шість стратагем (саньшілю це) поважного господаря Тана”. Під Таном мається на увазі Тан Даоцзи (до 436 до н. е.), який перебував на службі династії Південна Сун (420 – 479). “Життєпис Тан Даоцзи” міститься в XV томі “Історії південних династій” (“Нань ши”). Але чи був у його розпорядженні набір із 36 стратагем, невідомо. Та й навряд чи йшлося про якісь конкретні 36 стратагем: Ван Цзіньце цілком міг мати на увазі просто “численні Стратагеми” як у сучасній французькій мові вираз *trente-six* (36) означає “невизначено велику кількість”.

Число 36 в словосполученні “36 стратагем” обґрунтовується посиланням на “І-цзин” (“Книгу змін”). Головна ідея “Книги змін” згідно з найдавнішим коментарем, – дуалізм Інь і Ян (陰 陽), двох протилежних сил, з яких Ян представляє (зокрема) світлу сторону, а Інь – темну. Але Інь означає також “хитрість”, і в “Книзі змін” йому відповідає число – “6”. Виходячи з цього, число “36” є квадратом елементів Інь і, таким чином, викликає уявлення про безліч хитрощів. У “Книзі змін” немає списку стратагем, як і немає його і в “Історії династії Південна Ци” або в будь-якій іншій історії існування китайських династій. Уважається, що вперше 36 стратагем були зведені у формальну таблицю, відомою під терміном “Хунмінь чжесюе” (“Філософія Хунмінь”), яка належить до таємного товариства Хунмінь і датована близько 1074 р [3].

Першою широковідомою згадкою про “цзи” “Стратагема” є трактат Сунь-цзи, у якому військово мистецтво визначається як мистецтво введення в оману. У третьому розділі “*Attack by Stratagem*” (“Напад за допомогою Стратагеми”) проголошено: “Найкраще перемогти вороже військо, не застосовуючи зброї”. Класичний опис стратагеми складається із кількох пластів прихованого сенсу, який дозволяє читачу здійснити міфологічну мандрівку до глибин

своєї свідомості й здобути самоактуалізацію прихованої самості. Перший рівень – ідіоматична назва стратагеми дуже часто має ознаки народного прислів'я, яке характерне для всіх світових етносів. Стратагема 20 (“*Ловити рибу в каламутній воді*” (混水摸魚)) має відповідники в європейських мовах: “*To catch fish in dirty water*” (англ.) та ін. Далі йде відповідник стратагеми гексограми Іцзина, потім релігійно містичне обґрунтування стратагеми через звернення до сакральних текстів, частіше всього класичного даоського трактату “Дао Де Цзін”. Після цього показують застосування стратагеми героями літературних творів (у першу чергу, “Трьох Царств”) та конкретних історичних прецедентів їх застосування у військовій і дипломатичній практиці традиційного Китаю. При цьому величні історичні персонажі типу імператорів та їх військових провідників нічим не поступаються звичайним людям з різним соціальним статусом, приклад яких має підкреслювати універсальний характер стратагемного аналізу. Так, Сваха Ван у китайському романі стверджує, що її план любовної пригоди нічим не поступається планам самого Сунь Цзи.

Сам кодекс стратагемного аналізу складається із шести груп планів. Кожна група складається із шести окремих прийомів, записаних ідіоматичними виразами від трьох до чотирьох ієрогліфів. Наприклад, стратагеми атакуючого (攻戰計). 打草驚蛇 (Dǎ cǎo jīng shé). Бити по траві, щоб сполохати змію. Stomp the grass to scare the snake (англ.). Auf das Gras schlagen, um die Schlange aufzuscheuchen (нім.). Stomp trawę straszyć węża (пол.). Так само записуються в сучасній китайській літературі народні приказки та прислів'я, наприклад, прислів'я: “Знаю досконало, як свої п'ять пальців” (滾瓜烂熟), (прямий переклад: “гарбуз (97 Кансі) перестиг”); “швидко досягти успіху” (一蹴而就), (прямий переклад: “раз (1 Кансі) але (126 Кансі) усе готове”) тощо.

**Висновки.** Отже, *стратагема* є новим засобом тлумачення та осмислення східної етномовної моделі світу. До другої половини ХХ ст. 36 стратагем залишалося в Китаї прикладом езотеричного знання, незважаючи на

те, що більшість китайців були знайомі з окремими стратагемами з творів китайської народної літератури, наприклад, історичного роману “Сань го янь-та” (“Історія трьох династій”) [1]: “Хто прочитав повість про Три царства, той уміє застосовувати Стратагеми” (китайське прислів’я). Далі відбувається процес популяризації стратагем як специфічного національного надбання, яке треба вивчати та переосмислювати, починаючи з раннього шкільного віку.

**Перспективи подальших досліджень.** Це дає підстави в подальшому розглядати стратагеми як універсалії, які відбивають єдність різних мов і культур на тлі формування системи етномовної моделі світу.

#### **Список використаних джерел**

1. Ло Гуаньчжун. Троецарствие / пер. В. А. Панасюка под ред. С. Хохловой (с сокращ.) ; подгот. текста, предисл. и коммент. Б. Л. Рифтина. – М. : Художественная литература, 1984. – 792 с.
2. Byzantinisches Eroticon. – München, 1986.
3. Harro von Senger: Strategemische Weisheit // Archiv für Begriffsgeschichte. Bd. XXXIX. Bonn, 1996, S. 29ff.

**Я.В. Капранов, к. філол. н.**

Київський національний лінгвістичний університет

#### **НОСТРАТИЧНА ПРАМОВА ЯК ПРИМОРДІАЛЬНА СТРУКТУРА**

Представники лінгвістичної макрокомпаративістики (В.М. Ілліч-Світич, С.А. Старостін, А. Bomhard та ін.) переконані у тому, що будь-яке дослідження *далекої спорідненості мов* розпочинається з визначення власного ставлення до самої можливості виявлення й обґрунтування ступеня вірогідності такого споріднення. Сутність цієї процедури характеризується М.В. Медоваровим у такий спосіб: “або скептицизм і усвідомлення неможливості простежити спорідненість мов глибше, ніж на 5–6 тис. років, або пошук шляхів для реконструкції все більше і більше давніх мовних спільнот, аж до прамови

людства (теорія моногенезу)” [2, с. 61]. Таким чином реконструкція глибинного прамовного рівня, що, ймовірно, об’єднує велику кількість мовних сімей, які мають статус ностратичних, потребує додаткової аргументації.

Оригінальну думку висловлює з цього приводу О.Г. Дугін – директор Центру консервативних досліджень при соціологічному факультеті Московського державного університету – у статті “Герман Вирт, палеосоциология и ностратическая лингвистика: в поисках примордиальных структур”. Дослідник акцентує увагу на імовірних кроках науковця у процесі реконструкції *примордіальних структур* (лат. *Primordialis*, фр. *Primordiale* – “первинний”, “питомий”, “первозданний”) – термін у доктрині основоположника школи сучасного інтегрального традиціоналізму Рене Генона, під яким він розумів зміст духовності, центром якого є метафізичне вчення про першопринцип і його маніфестації, втілений “у символах, що передаються з однієї епохи в іншу від витоків людства”.

О.Г. Дугін припускає, що одним із способів встановлення такої примордіальної структури, як ностратична прмова є експансія до наукових баз знань здобутків *структуралізму, феноменології й психоаналізу* [1, с. 46–47].

Структуралізм як філософія розуміє структуру як принципове начало: в людині, мові, суспільстві, мисленні. Структура мислиться як атемпоральна, синхронна. Екстраполюючи цей погляд на мову, припускаємо, що *прамова* є примордіальною структурою. Іншими словами, йдеться не про метамову (як штучну конструкцію), а про базову семантико-морфологічну модель, яка лежить в основі будь-якої реальної мови. Структура передує мові не хронологічно, а логічно. Саме тому, за словами О.Г. Дугіна, “*прамова* – це не реконструкція минулої, мовної історії, палеолінгвістики, але відновлення глибинного й синхронного підґрунтя мови як такої. Структуралізм, доведений до логічного абсолютизму, означає не зіставлення однієї фази розвитку мови або діалекту з іншою/им (попередньою/ім або наступною/им), а зіставлення кожної з цих фаз зі структурним цілим”. Прамова стає тут синонімом цієї структури і набуває особливого філософського статусу [1, с. 46–47].

З погляду феноменології Е. Гуссерля, примордіальна структура виявляє шар *дологічного ноетичного мислення* – ноєзис, ноєма і т. ін. А тому О.Г. Дугін припускає, що структура “життєвого світу” Е. Гуссерля повинна збігатися зі структурою прамови. Тому коректна ідентифікація устрою “життєвого світу” повинна привести нас до прамови.

І нарешті, за версією О.Г. Дугіна, цілком логічно співвіднести *структуру, прамову і ноетичний процес зі сферою несвідомого у психоаналітиків і з колективним несвідомим у К.Г. Юнга*. Фрейдистське тлумачення мови можна поєднати з більш широкою реконструкцією несвідомого у К.Г. Юнга, у якого це несвідоме збігається з *міфом*. Прамова, таким чином, може бути ототожнена зі структурою міфу. Ще більш детально це вивчено Ж. Дюраном, який запропонував унікальну морфологію несвідомого (три групи міфів і два режими уяви) і указав на риторику як основну сферу міфологічного мислення.

О.Г. Дугін припускає, що, залучивши здобутки принаймні трьох баз наукових знань – *структуралізму, феноменології й психоаналізу* [1, с. 46–47], можна відновити ланцюжок гомологій (у найбільш загальному, філософському розумінні – подібність речей за їхніми найістотнішими ознаками): *прамова – структура – ноетичний (інтенціональний) процес – несвідоме – міф*.

Підсумовуючи зазначене вище, доходимо висновку, що однією із гіпотетичних версій щодо реконструкції ностратичного етимона є методологічний алгоритм, який полягає у залученні здобутків різних наукових баз знань, зокрема *структуралізм, феноменологія й психоаналіз*.

### **Список використаних джерел**

1. Дугин А.Г. Герман Вирт, палеосоциология и ностратическая лингвистика: в поисках примордиальных структур (тезисы) / А.Г. Дугин // Традиция : [материалы семинаров по проблемам религиоведения и традиционализма] / [под. ред. А.Г. Дугина; Ред.-сост. Н. Сперанская]. – М. : Евразийское Движение, 2011. – Вып. 2. – С. 61–68.

2. Медоваров М.В. Достижения и перспективы изучения дальнего родства языков: советская ингвистическая школа прежде и теперь / М.В. Медоваров //

Традиция : [материалы семинаров по проблемам религиоведения и традиционализма] / [под. ред. А.Г. Дугина; Ред.-сост. Н. Сперанская]. – М. : Евразийское Движение, 2011. – Вып. 2. – С. 61–68.

**І.Р. Сорочинська, аспірантка**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### **АФОРИЗМ І СУМІЖНІ ПОНЯТТЯ**

Дослідження афористичних понять, їх функцій в художній та науковій літературі значно поглиблює розуміння контексту, його близьких та далеких сенсів, висвітлює авторське світосприйняття, навіює асоціації, ремінісценції, значно розширює інтерпретаційне поле тексту. Кожна афористична одиниця несе в собі у згорненому вигляді різні філософські, етичні, соціальні ідеї, спонукає до вивчення їх на різних рівнях – емоційному, функціональному, екзистенційному, інформативному тощо.

*Афоризми* беруть активну участь не лише в усній передачі авторської думки, але й в дослідженні морального підтексту, впливають на стратегію поведінки і на структуру речення, дискурсу, тексту в цілому. Семантика та прагматика *афоризмів* та суміжних понять суттєво впливають на характер рецепції, а також стають фактором авторської модальності як додаткові конотації. У процес дослідження основних характеристик афористичних одиниць органічно долучається і поетика цих промовистих авторських лексем. Слід враховувати також і модифікації *афоризмів*, часто контрастивного характеру.

Аналіз етимологічних та літературознавчих словників, ознайомлення з теоретичними доробками вчених дає нам право виокремити лінгвістичні терміни, що відповідно до культурно-історичного періоду виступали еквівалентними або ж ототожнювали семантичне значення *афоризму*, а саме:

*максима, крилаті слова, сентенція, апофегма, фраза, висловлювання, гнома, каламбур, парадокс та паремія.*

Взаємодія зазначених вище афористичних понять, їх термінологічна невизначеність, часта взаємозаміна й семантична асиміляція не розглядались на достатньому рівні в наукових працях теоретичного характеру. Отже, цілком своєчасною видається постановка питання щодо систематизації існуючої термінології та її додаткового лінгвістичного аналізу, що й зумовлює актуальність запропонованої доповіді.

*Мета* розвідки полягає у відокремленні поняття *афоризму* від суміжних термінів у сучасній лінгвістиці. Для досягнення мети були поставлені такі *завдання*: розглянути визначення *афоризму* та суміжних йому понять; уточнити дефініцію поняття *афоризму* для подальших досліджень його типів; виділити ступінь тотожності виокремлених афористичних термінів з поняттям *афоризму*.

*Афоризм* узагальнює і типізує різноманітні прояви особистого та суспільного життя і побутує в спілкуванні як його органічна частина, як концентрована і ємка форма художнього відображення дійсності. Саме цим словом давньогрецький вчений Гіппократ назвав свій відомий медичний трактат “Афоризми” (4 ст. до н.е.). На першій ж сторінці даного трактату відмітимо авторський *афоризм*: “*Життя – коротке, мистецтво – вічне*” [1]. Визначення даного афористичного поняття дає Т. М. Федоренко у своїй роботі “Афористика” й констатує, що *афоризмами* прийнято називати короткі, глибокі за змістом і закінчені у смисловому плані судження, що належать певному автору і ув’язнені в образну форму, що легко запам’ятовується [4]. Принципово інша характеристика *афоризму* подається В. Лесиним, бо у ній не вказується на приналежність *афоризму* певному автору, оскільки далі слідує додавання, що *афоризмом* є також й *прислів’я та приказка*. Існували давньокитайські й давньоєгипетські вислови, але особливого поширення *афоризм* як самостійний жанр набув у роки Ренесансу, досягнув смислової довершеності в епоху класицизму (М. де Монтень, Ф. Ларошфуко та ін.) [3, с. 71]. Однак, перехід

*афоризму* до галузей суспільних й літературних почався з початку нового тисячоліття, а самостійним жанром літератури він стає лише у XVII–XVIII ст.

Проте розбіжності у інтерпретації *афоризму* протягом різних історичних періодів зумовлюють необхідність уточнення його дефініції у синхронії з суміжними йому афористичними поняттями: *фрази, висловлювання, максими, крилатих слів, сентенції, апофегми, гноми, каламбуру, парадоксу та паремії*.

У вузькому значенні, *фраза* є тотожною *висловлюванню*, але визначається своєю незакінченістю. Відсутність оригінальності та відточеності форми *фрази* не дає можливості співвідносити її з *афоризмом*, на відміну від *висловлювання*.

*Максима* – лаконічна думка, що містить у собі певний етичний принцип; різновид *афоризму*, моралістична за змістом *сентенція*. Часто співвідноситься за своєю образністю з роздумами, але не є силогізмом, тому літературознавці із впевненістю відносять її до афористики [2, с. 429].

*Сентенція* – повчальне висловлювання. Вона передає житейську мудрість, хоча не вирізняється явною витонченістю й художністю у порівнянні з *афоризмами*. За філософським наповненням вона наближається до *гноми*, а за дидактичною спрямованістю до *максими*. Близькою за змістом до *сентенції* є *апофегма*. Використовувались *апофегми* у творах повчально-ораторської літератури на межі XVI–XVIII століть [2, с. 618]. У наш час поняття *афоризму* витіснило застаріле значення *апофегми*.

*Гномою* вважається повчальне висловлювання, але у вигляді ритмічної, римованої прози або ж у віршованій формі. Показовими були *гноми*, що відносились ще до часів стародавнього Риму, а пізнішого свого поширення набули в індійській, перській та арабській ліриці. За часів Російської імперії дане поняття було мало вживаним й позначало античні поетичні *висловлювання*.

*Крилаті слова* мають авторську приналежність, бо привійшли в мову з літератури, з виступів видатних діячів. Тому основною характеристикою, що їх відрізняє від власне *афоризмів*, вважається дуже концентрована основна думка.



*Паремія* – це народний вислів, що передає елементарну сценку або найпростіший діалог; позначає мовне і фольклорне явище [3, с. 291]. До їх числа часто зараховують *прислів'я* і *приказки, загадки, прикмети, скоромовки*.

У *каламбурах* автор намагається підкреслити внутрішню риму слова, переосмислює вислови для досягнення комічного ефекту, а глибоке судження не являється його призначенням [5]. Особливого поширення *каламбур* набуває в добу бароко, але поступово втрачає позиції поступаючись місцем *афоризмам*.

*Парадокс* за своєю витонченою та лаконічною формою наближений до *афоризму* й близький до *каламбуру*. У *парадоксах* часто використовуються відомі *афоризми*, але у перевернутій формі [2, с. 520]. Це дає змогу автору більш виразно висловити глибоку філософську думку.

Незважаючи на широкий спектр мовознавчих досліджень афористичної термінології, варіативність її вживання та інтерпретації, доцільним видається запропонувати дефініцію власне *афоризму* як робоче визначення для створення подальшої класифікації *афоризмів*. Отже, *афоризм* – лаконічно висловлена, завершена думка, що має автора і містить у собі глибокий філософський підтекст, неодноразово відтворювана іншими людьми, яка вирізняється витонченістю форми та створює передумови для виникнення суб'єктивних суджень й роздумів. Запропонована дефініція дає змогу виокремити основні характеристики, що ототожнюють семантичність значень досліджуваних понять. Умовно розподілимо їх на чотири категорії відповідно до базового визначення *афоризму*:

- форма та довжина вислову (лаконічність, стислість та оригінальність подачі): *максима, сентенція, гнома, висловлювання, крилаті слова, каламбур, парадокс, апофегма, фраза, паремія*;

- зміст та смислове навантаження (завершеність умовиводу, повчальність та мораль, передача певної істини й життєвої мудрості): синонімічними до *афоризму* є поняття *максими, сентенції, гноми, апофегми* та *паремії*;

- авторська приналежність (походження вислову: автор чи народна творчість): усі вище розглянуті афористичні одиниці;
- актуальність вживання на сучасному етапі лінгвістичних досліджень (історична приналежність та частота вживання): поняття *апофегми*, *гноми*, *максими* та *сентенції* поволі уступили місце *афоризму*. Загальноновживаними і досі залишаються поняття *висловлювання*, *фрази* та *крилатих слів* як в усному мовленні, так і в науково-художній літературі.

Таким чином, відповідно до заявлених завдань розвідки можемо висунути наступні **висновки**. Запропоноване нами визначення *афоризму* акумулює усі основні його характеристики, що були представлені різними дослідниками у науково-теоретичній та довідковій літературі. Тому уточнення дефініції дало змогу розглянути афористичні терміни як окремі лінгвістичні явища, прослідкувати зв'язки між ними та виявити спільні й відмінні риси зіставляваних явищ. Отже, до кола синонімічних афористичних понять можемо віднести поняття власне *афоризму*, *максими* й *сентенції*. На сучасному ж етапі лінгвістичних досліджень *афоризм* виступає гіперонімом у семантичному колі досліджуваних лексичних одиниць.

Враховуючи усі чотири характеристики, що були запропоновані нами вище, доходимо **висновку**, що розгляд основних афористичних термінів дає змогу розширити межі розуміння поняття власне *афоризму*, витоки його походження та ряд суміжних йому афористичних явищ. **Перспективою** подальших досліджень можна вважати створення власної тематичної класифікації *афоризмів*.

### **Список використаних джерел**

1. Душенко К.В. Большая книга афоризмов / К.В. Душенко – [7-е изд., испр.]. – М., 2002. – 1055 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / [ред.-упоряд. Р.Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів]. – [2-ге вид., допов.]. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – 752 с.
3. Мала філологічна енциклопедія / [ред.-упоряд. О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2007. – 478 с.

4. Федоренко Н.Т. Афористика / Н.Т. Федоренко, Л.И. Сокольская. – М. : Наука, 1990. – 419 с.

5. Федоров В. Психологія народної мудрості: Пареміологічний довідник / В. Федоров. – Тернопіль : Підручники й посібники, 2009. – 352 с.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОЇ СЕМАНТИКИ ТА  
КОГНІТИВНОГО СИНТАКСИСУ /  
TOPICAL ISSUES OF COGNITIVE SEMANTICS AND  
COGNITIVE SYNTAX**

**Н.Є. Леміш, д. філол. н., доцент**

НПУ імені М.П. Драгоманова

**SPECIFICS AND SIMILARITY OF PROPOSITIONAL COMPONENT OF  
CAUSE IN ENGLISH, DUTCH, AND GERMAN**

**Background.** The notion of a syntactic concept was first introduced in 1999 by the Russian linguists (Z. Popova, G. Volohina) [1]. Developing Noam Chomsky's idea of surface and deep structures, inborn syntactic structures and their semantic filling in, a syntactic concept is understood as a typical proposition with a fixed structural scheme. In 2014 [4] the Ukrainian linguist N. Lemish introduced the notion of the CAUSALITY syntactic concept, a propositional component of which is represented by *causal sememes* derived from dictionary definitions for causal dominants (constituents of a causal complex – a mental construct) in English, Dutch, Spanish, Ukrainian, Russian, and a formal component given in the form of *structural schemes; causal frames models; Causality fractals*. There were also defined the Causality prototype features and causation archetype images reflected in the consciousness of the native speakers of the languages under consideration. Further crosslinguistic comparison has made it possible to determine the causal world picture fragments specifics depending upon different ethnic groups' mentality.

**Aim.** The more languages are involved in the research, the more objective are the results obtained. Thus within the present paper frame German is added as one more Germanic language with the aim to compare CAUSALITY Syntactic Concept Propositional Component in Dutch, English and German and define its specifics and similarity.

**Results.** The CAUSALITY syntactic concept propositional component is formed by the causal dominants, nominations of which are represented with the

following lexemes: (Eng.) *cause, reason, condition, concession, purpose, effect, conclusion, result, consequence, means* (10); (Ned.) *oorzaak, reden, conditie / voorwaarde, concessie / tegemoetkoming, doel, effect, conclusie, resultaat, gevolg / consequentie, middel* (13); (De.) *Ursache, Grund, Bedingung, Konzession / Zugeständnis, Ziel / Zweck, Effekt / Wirkung, Schlussfolgerung, Resultat / Ergebnis, Folge / Konsequenz, Mittel* (15).

CAUSE is considered as the basic causal dominant. Having studied the etymological dictionaries it was found that in Eng the nomination for CAUSE (*cause*) appeared in the 12<sup>th</sup> century (modified from / preceded by *case – sake*) [5], in Ned (*oorzaak*) – 15<sup>th</sup> [2], De (*Ursache*) – 9<sup>th</sup> century [3], though all of them have the same basic etymon of *sake* (Old English \**sacu* “a cause at law, crime, dispute, guilt”) < Proto-Germanic \**sako* “affair, thing, charge, accusation” (Dutch *zaak* “lawsuit, cause, sake, thing”, German *Sache* “thing, matter, affair, cause”) < PIE root \**sag-* “to investigate, seek out” (source also of Old English *secan*, Gothic *sokjan* “to seek”), which proves their common origin with the basic archetype of SMTH TO BE INVESTIGATED TO FIND THE REASON FOR BEING GUILTY.

Causal sememes have been derived from the definitions of 5 dictionaries for each language: for *cause* (Eng.) there have been identified 39 causal sememes, 26 divergent types (after the repeated ones removed), 11 prototypes (judging by the types recurrence): the most numerous ones are as follows – SMTH TO BE A GROUND FOR SMTH ELSE; SMTH TO BE SUPPORTED BY SMB;

for *oorzaak* (Ned.) – 22 causal sememes, 13 divergent types, 5 prototypes: IETS BRENGEN IETS ANDERS MET ZICH MEE; IEMAND ZIJN OORZAAK / OORSPRONG VAN IETS are most common;

for *Ursache* (De.) – 20 causal sememes, 13 divergent types, and 4 prototypes: ETWAS VERANLASSEN ETWAS ANDERES; ETWAS SEIN GRUND FÜR ETWAS ANDERES among them.

**Conclusion.** The results of a crosslinguistic comparison show that there are 3 common propositional components of CSC for all 3 languages: English, Dutch and

German; SMTH TO BRING ABOUT SMTH ELSE is prototypical for all of them demonstrating a close correlation with the archetype of CAUSE.

The results obtained can be obviously explained by the fact that certain similar prototypic types of the CAUSALITY syntactic concept objectivization were formed in the period of the Indo-European protolanguage. The availability of aprototypical differential types can be determined by further individual historical language evolution, social structure, and cultural priorities. Being aware of causal prototypes varying from one language to another and their specific types gives a key to other ethnoses' understanding. Thus defining the CAUSALITY syntactic concept prototypes with their further crosslingual comparison has made it possible to determine the causal world picture fragments specifics depending upon different ethnic groups' mentality.

*Further research* can be focused on other causal dominants study with the aim to define common and specific components of the CAUSALITY syntactic concept objectivization in different languages.

### References

1. Волохина Г.А. Синтаксические концепты русского простого предложения / Г.А. Волохина, З.Д. Попова. – Воронеж, 1999. – 196 с.

2. Etymologisch woordenboek van het Nederlands : in 4 v. [onder hoofdredactie van dr. Marlies Philippa, dr. Frans Debrabandere, prof. dr. Arend Quak, dr. Tanneke Schoonheim en dr. Nicoline van der Sijs]. – Amsterdam : Amsterdam University Press, 2009. – Vol. III : Ke–R. – 695 p.

3. Grimm J., Grimm W. Deutsches Wörterbuch [Electronic Resource]. Quellenverzeichnis Leipzig, 1971. – Mode of Access : <http://www.woerterbuchnetz.de/DWB?lemma=ursache>.

4. Lemish N. A Structural and Semantic Typology of the Causal Complex in English / N. Lemish // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. Section 11. Philology and Linguistics. – № 7–8. – Vienna, 2014. – P. 221–225.

5. Online Etymology Dictionary [Electronic Resource]. – Access Mode: [http://www.etymonline.com/index.php?allowed\\_in\\_frame=0&search=sake](http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=sake)

## СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ІРРАЦІОНАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ

Семантична деривація є одним із аспектів, який виявляє динамічний потенціал семантики лексичної одиниці, розкриває механізми і стратегії розширення концепту ситуації – лексичного відображення (у певній мові) певного фрагмента дійсності. Як теоретичний конструкт (модель) семантична деривація покликана відобразити специфіку природи людського знання, закономірності пізнавальної діяльності людини, особливості її мисленнєвих стратегій. Обґрунтування когнітивних (у широкому сенсі) стратегій людини передбачає залучення до аналізу тих сегментів словникового складу мови, які покликані розкрити природу універсальних когнітивних категорій, з-поміж яких ірраціональна лексика – семантичний клас слів, які позначають ситуацію, що виникає не на раціональній основі, ґрунтується не на вимогах розуму, логіки, суджень і т. ін., пор.: укр. *незбагнений, інтуїція, осяяння*; пол. *objawienie, olśnienie, wyczuwać*; англ. *to dawn, to divine, to grok, to intue, to intuit, to occur, to strike, to vibe, superstition* тощо.

**Актуальність** обраної теми зумовлена загальним антропоцентричним спрямуванням сучасних семантичних теорій, тенденцією до поглибленого вивчення динаміки лексико-семантичних систем близько- та віддаленоспоріднених мов, що пов'язано з усвідомленням і визнанням факту функціональної та когнітивної природи мови.

Ірраціональна лексика була об'єктом лексикографічних досліджень, які ставили за мету описати семантику дієслів ірраціонального розуміння на основі принципів інтегральності та системності (ситуації виникнення розуміння, не зумовленого ані чуттєвим сприйняттям, ані логічним судженням) [2, с. 71], зіставних досліджень, які визначали метафоричні моделі дієслів розуміння в близько- та віддаленоспоріднених мовах (типові ситуації розуміння та відповідні їм метафори) [1, с. 3]. Предметом аналізу таких досліджень були

метафоричні вживання лексики, які виявляли зв'язок ситуації “іраціонального розуміння” із ситуаціями руху, сприйняття, фізичного контакту тощо. При цьому небезпідставним є твердження про те, що іраціональна лексика може реалізувати власний дериваційний потенціал, виявляючи ознаки розширення концепту ситуації в ієрархії внутрішніх (психічних) та зовнішніх (ціннісних) систем людини.

*Мета* розвідки – схарактеризувати моделі семантичної деривації іраціональної дієслівної лексики (на матеріалі українській, польській та англійській мов) та з'ясувати динаміку розвитку семантичної парадигми названого класу слів.

Аналіз семантичної деривації іраціональної лексики передбачає два етапи: конструювання моделі прототипної ситуації іраціональної лексики через набір спільних семантичних компонентів та моделювання на основі цієї ситуації стратегій семантичної деривації названого класу лексики в обраних мовах.

Семантика іраціональної дієслівної лексики обраних мов моделює прототипну ситуацію (іраціональний стан людини, стан ментального осяяння) через набір таких спільних компонентів:

а) ситуація осмислюється як раптовий, подекуди непередбачуваний акт свідомості, зумовлений чинником неконтрольованої зміни ментального стану суб'єкта когніції;

б) призвідником іраціонального стану може бути власне об'єкт когніції (думка, здогад, ідея тощо);

в) іраціональний стан виникає у контексті певної фонової (як правило, актуальної) для суб'єкта когніції ситуації;

г) виникненню іраціонального стану може передувати мисленнєва діяльність, реалізована у коротко- або довготривалому часовому інтервалі;

г) іраціональний стан може бути результатом як індивідуального, так і колективного акту свідомості;



д) ірраціональний стан виявляє певний ступінь евіденціальності (ступінь істинності, впевненості мовця у достовірності інформації, що повідомляється).

Стратегії семантичної деривації ірраціональної дієслівної лексики розглядаються як стратегії ситуативного типу, реалізовані в аспекті заповнення актантних позицій предиката.

Однією зі стратегій семантичного розвитку ірраціональної дієслівної лексики є актантне дериваційне відношення: **ірраціональний стан** → **стан спостереження**, пор.: укр. *провіщувати* “інтуїтивно (звичайно серцем) відчувати, передбачати те, що має відбутися”: *Все чує вухо, пильно стежить око і серце теж події провіща* → *провіщувати* “бути прикметою настання яких-небудь змін”: *В ці тривожні часи поява військового із спішним листом могла провіщати лише якісь важливі новини*; пол. *przepowiedzieć* “powiedzieć, przewidzieć co będzie w przyszłości na podstawie intuicji”: *Przepowiedzieć komuś przyszłe losy, sławę, upadek* → *przepowiedzieć* “przen.”: *Ten jeszcze pożytek w ekonomii mają świszcze, że świstem swoim deszcz i odmianę powietrza przepowiadają*; англ. *divine* “to make out by intuition”: *Then, it seemed hours later, when he sensed or smelt or somehow divined that he was almost at the road* → *divine* “of things: to point out, foreshow, prognosticate, portend”: *All things wait for and divine him*.

Іншим варіантом семантичного розвитку ірраціональної дієслівної лексики є імплікативне дериваційне відношення: **вияв ірраціонального стану** → **результат такого вияву**, пор.: укр. *угадувати* “доходити до певної думки на підставі суб’єктивних почуттів, інтуїтивно”: *Молода дівчина вгадала душею, як вгадують малі діти, що Василь каже правду, й злякалась* → *угадувати* “розгадувати щось загадкове, таємниче, незрозуміле для інших”: *По тому коржі, що плавав поверх води у мисці, угадувала знахарка, від чого те лихо приключилося*; пол. *wyczuwać* “zdawać sobie z czegoś sprawę na podstawie intuicji”: *Wyczuwać niebezpieczeństwo* → *wyczuwać* “domyślać się czyichś zamiarów, rozpoznawać czyjeś uczucia, rozumieć intuicyjnie czyjeś intencje, motywy postępowania”: *Od razu go wczułem. Wiedziałem, że chce mnie oszukać*;

англ. *guess* “to form an opinion from indications admittedly uncertain”: *At present we can only guess rather than know what Caesar will do* → *guess* “to hit upon the answer to (a question), the solution of (a riddle, a parable); to discover by conjecture, divine”: *Sure enough it's Barnaby – how did you guess?*

Семантичний розвиток ірраціональної дієслівної лексики виявляє зміни в аспекті онтологічного статусу учасника ситуації, реалізуючи категоріальне дериваційне відношення: **ірраціональний стан** → **псевдоірраціональний стан**, пор.: укр. *розуміти* “сприймати не розумом, а інтуїцією, чуттям”: *Ви не маєте своїх дітей і нікого з близьких не втратили на війні. Бо коли б ви розуміли все це душею, то не підписали б цього холодного листа* → *розуміти* “сприймати відчуттям, інстинктивно мову, бажання, накази людини (про тварину)”: *Як не дивно, але армійські коні тягнули краще, ніж фермерські круторогі. Може тому, що коні, розуміючи мову бійців, напинались і відпочивали по єдиній команді*; пол. *czuć* “*przewidywać, przeczuwać coś instynktownie, podświadomie, domyślać się, spodziewać czegoś*”: *Pies już z daleka czuje zbliżanie się pana*; англ. *sense* “to perceive, become aware of, ‘feel’ (something present, a fact, state of things, etc.) not by direct perception but more or less vaguely or instinctively”: *The herd sensed the danger and made off.*

**Висновки.** Таким чином, семантична деривація ірраціональної дієслівної лексики (на матеріалі української, польської та англійської мов) виявляє ознаки похідності ситуативного типу, що передбачає розширення концепту ситуації в аспекті змін характеристик учасників ситуації. Динаміка розвитку семантичної парадигми названого класу лексики засвідчує регулярний характер таких змін, виявляючи розширення концепту ситуації ірраціональний стан до меж ситуацій як внутрішніх (реалізованих в ієрархії внутрішніх систем людини), так і зовнішніх (ціннісних) стратегій людини.

Відтворення специфіки національно-мовної картини світу визначає доцільність *подальших досліджень* слів класу ірраціональної лексики в порівняльно-історичному та типологічному аспектах.

## Список використаних джерел

1. Басиров Ш.Р. Метафоричні моделі у сфері дієслів розуміння германських і слов'янських мов / Ш.Р. Басиров // Одеський лінгвістичний вісник. – 2013. – Вип. 2. – С. 3–9.
2. Иомдин Б.Л. Семантика глаголов иррационального понимания / Б.Л. Иомдин // Вопросы языкознания. – 1999. – № 4. – С. 71–90.

**О.О. Литвинов, к. філол. н., доцент,  
КНУ імені Тараса Шевченка**

## СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ НОМІНАЦІЙ ЗОРОВИХ ЗНАКІВ КОМУНІКАЦІЇ

Сучасна лінгвістика зорієнтована на комплексне, інтегроване дослідження мовних засобів позначення невербальних компонентів комунікації, до яких відносимо невербальний знак комунікації – додатковий “функціонально-релевантний компонент, одиницю невербаліки мовної особистості (як-то жест, голос, дотик, погляд, посмішка, поза тощо), що відповідає прагматичним завданням комунікативного акту” [2, с. 14, 37]. Зоровий знак комунікації (ЗЗК) – функціонально навантажена одиниця зорової поведінки мовця (біхевіорема) – реалізується в зоровому каналі зв'язку для передачі широкого спектру когнітивних, емотивних, оцінних, модальних і функціонально-прагматичних значень у дискурсі. У писемних дискурсивних практиках цей “невербальний знак усного спілкування отримує лінгвальну форму” [2, с. 9] у вигляді численного корпусу різнорівневих номінативних одиниць, призначених для вираження невербального семіотичного коду.

У рамках сучасної антропоцентричної наукової парадигми існує проблема всебічного дослідження номінацій зорових знаків комунікації (НЗЗК) сучасної англійської мови на предмет їхніх семантико-синтаксичних характеристик, що впливають на реалізацію прагматичних значень у художньому дискурсі.

**Актуальність** дослідження зумовлена необхідністю комплексного вивчення мовних засобів позначення невербальних компонентів комунікації і виявлення закономірностей їхнього дискурсивного втілення.

**Метою** розвідки є виявлення семантико-синтаксичних характеристик НЗЗК у сучасному англomовному художньому дискурсі у плані їхніх глибинних структур згідно з положеннями семантичного синтаксису. **Завданнями** є: 1) окреслити корпус НЗЗК сучасної англійської мови за структурно-семантичним принципом; 2) виявити набір найпоширеніших семантичних ролей складників глибинних структур НЗЗК.

Корпус НЗЗК сучасної англійської мови включає: 1) дієслова та іменники зору (*to look – a look, to stare – a stare, to glance – a glance, to leer – a leer, to see, to watch, to observe, to squint etc.*); 2) словосполучення типу V+a N із дієсловами абстрагованого непрямого значення (*to take / have a look, to catch a glimpse*); 3) вільні сполучення дієслів зору з прислівниками (*to look / gaze / glance quickly / superciliously / angrily etc.*); прикметників з іменниками зору (*anxious, critical, sharp, watchful, suspicious, envious, hostile, seductive, curious, prying, piercing eyes / look / stare*), дієслів із іменниками (*to blink, shut, close, open, roll, squint, drop, lower, lift, raise, rest, strain one's eyes; to lay, set one's eyes on, to keep one's eyes open, peeled, skinned, to cast an eye on, run one's eye over, fix one's eye on, take one's eyes off, feast one's eyes on etc.*), іменників зору з дієсловами (*eyes twinkle, twitch, move etc.*), 4) прикметники-бахуврихи (*round-eyed, lynx-eyed etc.*), 5) усталені вирази (*to make eyes at, to keep a watchful eye on, eyes like gimlets etc.*), 6) речення різної структури і змісту (*her eyes were mostly green, with a lift to the lower lids as if she was hiding a joke*).

У художньому дискурсі предикативні конструкції НЗЗК різного ступеня поширеності розглядаємо в аспекті глибинних синтаксичних структур, які містять центральний предикат у складі предикатно-актантної рамки (ПАР) із відповідним набором актантів і сірконстантів, що становить семантичний фокус дослідження. На основі цього виявляємо особливості предикатно-аргументних структур (ПАС), відповідних НЗЗК (синтаксичний фокус дослідження).

Згідно з положеннями семантичного синтаксису, поверхневі і глибинні синтаксичні структури відображають співвідношення знакової репрезентації НЗЗК з їх змістовими структурами (позиційними схемами). Поверхнева структура НЗЗК являє собою вербальний рівень синтаксичного представлення, який ґрунтується на рівні глибинної синтаксичної структури і формується на підставі граматичних трансформацій. Глибинна структура НЗЗК репрезентує мисленнєвий рівень їх семантико-синтаксичного представлення у мовній свідомості та співвідноситься з відповідними ПАС і пропозиціями, які наповнюють конкретним змістом формальні синтаксичні схеми. На глибинному рівні відповідні ролі актантів репрезентують валентності предиката і виступають мисленнєвими аналогами складників ситуації, позначеної НЗЗК. Семантичні валентності зорових предикатів розглядаємо через їхній зв'язок із ролями, що виконуються обов'язковими та факультативними іменними складниками і детермінуються семантикою предиката відповідно до концепції відмінкової граматики Ч. Філлмора. Зазначимо, що актанти й сірконстанти ПАР зорових предикатів не є ізоморфними компонентам поверхневої структури.

Предикат НЗЗК відкриває позиції для обов'язкових і факультативних актантів – семантико-синтаксичних одиниць, які виконують семантичні ролі, що відповідають глибинним відмінкам, репрезентують валентності предиката і є мисленнєвими аналогами складників ситуації, позначеної номінацією.

Обов'язковими актантами зорового предиката *to look* є дієвий суб'єкт (агенс), тобто істота (експерієнцер, бенефактив) та реальний об'єкт, на який спрямовано погляд, тобто неістота (об'єкт). Отже, типова сцена акціонального прототипу *look* представлена схемою з такими обов'язковими актантами: Агенс + Предикат + Експерієнцер / Об'єкт. Факультативними учасниками цієї сцени є інструмент (очі) і ціль (зміст, що передається очима, характер погляду тощо). Для предиката *to see* та дієслів цієї групи, що, зазвичай, позначають акти зорової перцепції, інваріантними термами виявляються суб'єкт зорового сприйняття (експерієнцер) та об'єкт сприйняття (істота або неістота). Схема цієї прототипової сцени має вигляд: Експерієнцер + Предикат + Об'єкт.

На основі базових семантичних ролей, що відповідають глибинним відмінкам Ч. Філлмора [3, с. 104], а також додаткових ролей, виділених Ю. Д. Апресяном та іншими вченими [1, с. 92], виявлено інвентар найбільш релевантних актантів НЗК, до яких віднесимо: А – агентив, І – інструментив, Е – екперієнтив, О – об’єктив, L – локатив, В – бенефактив, М – малефактив, Р – пацієнс, D – дестинатив, мета, С – каузатив, Md – модаліс, спосіб, Т – темпоратив, Rec – реципрокант, Pr – партитив, R – результатив, Com – комітатив, Es – есив, Trs – транслатив, Rel – релятив. Зазначимо, що не всі з цих глибинних відмінків репрезентують обов’язкові валентності предиката, а й їхні факультативні валентності – сірконстанти. Загалом ідентифіковано 19 глибинних відмінків, які дозволяють визначити семантичні ролі актантів ПАР зорових предикатів і відповідних ПАС досліджуваних номінативних одиниць. Це, у свою чергу, дасть змогу визначити особливості цих структур як глибинних модусів репрезентації інформації і виявити їхній вплив на реалізацію комунікативно-прагматичних складників дискурсу.

Таким чином, відповідно до поставленої мети визначено семантико-синтаксичні характеристики НЗК у плані їх глибинного представлення, виявлено 19 семантичних ролей актантів ПАС, що відкриває можливості для встановлення кореляцій між цими ролями і функціонально-прагматичним потенціалом НЗК у сучасному англomовному художньому дискурсі. Перспективи дослідження включають виявлення особливостей дискурсивної реалізації НЗК у руслі сучасних когнітивно-синтаксичних теорій і прагмалінгвістики.

### **Список використаних джерел**

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
2. Серякова И.И. Невербальный знак коммуникации в англоязычных дискурсивных практиках : монография / Ирина Ивановна Серякова. – К. : Изд. центр КНЛУ, 2012. – 280 с.

3. Филлмор Ч. Основные проблемы лексической семантики / Чарльз Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 12. – М.: Прогресс, 1983. – С. 74 – 122 с.

І.А. Гонта, к. філол. н., доцент

КНУ імені Тараса Шевченка

### СПІЛЬНІСТЬ МЕТАФОРИЧНИХ АСОЦІАЦІЙ У ФОРМУВАННІ СЛЕНГОВОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ, УКРАЇНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ

В період глобалізації важливе місце займає адекватне міжкультурне спілкування, що включає потребу розуміння іноземних мов на всіх рівнях, включаючи субстандартну, особливо сленгову лексику, яка займає суттєву частину вокабуляру в англomовному світі. З іншого боку конкретна національна культура зумовлює модель національної поведінки, яка впливає на мовленнєву поведінку носіїв певної мови. Підтвердженням цього є сленг, як засіб збереження екстралінгвістичних реалій, що відображають національну специфіку певного народу. Роль сленгу є величезною, він є найдинамічнішим пластом мови і поповнює лексичний та фразеологічний арсенал стандартної мови. Існує маса якщо не еквівалентних, то дуже подібних метафор, які виникають паралельно в різних мовах незалежно одна від одної та мають однакове або дуже схоже метафоричне значення. Спільні у різних мовах метафори та метафоричні асоціації лише іноді були в центрі уваги лінгвістичних досліджень [1]. Розуміння таких лексичних та фразеологічних метафор і їх адекватний переклад зумовлює *актуальність* дослідження. Об'єктом дослідження є лексеми та фразеологічні одиниці субстандарту англійської, української і російської мов із спільним або тотожним метафоричним образом. Предмет дослідження – їх структура та семантика. *Мета* розвідки полягає у виявленні якісних семантичних характеристик лексем

і фразеологічних одиниць субстандарту в компаративному метафорично-асоціативному аспекті в англійському, українському та російському сленгу. **Завдання** – систематизувати їх шляхом виокремлення в лексико-семантичні групи (ЛСГ).

Матеріал дослідження – метафорично переосмислені мовні одиниці, вибрані зі словників англійського, українського, російського субстандарту [2; 3; 4]. Українська та російська мови досліджуються разом з кількох причин: 1) спільність мовного простору що існує в Україні протягом сторіч; 2) взаємні запозичення з російського сленгу в українській та навпаки і т.д.

Метафора часто слугує основою лексико-семантичного словотвору, причинами чого є економія мовних засобів, прагнення до створення насиченого образу, це особливо стосується сленгової лексики, де створення яскравих образів є розповсюдженим явищем, екстралінгвістичними причинами створення метафор-сленгізмів є: бажання виділитись гумором, дотепністю, іншими якостями, з іншого боку це може бути шифрувальна функція задля приховування певної інформації в межах своєї спільноти.

Яскраві метафори сприяють виникненню синергії – здатності метафори створювати психологічний “резонанс” між буквальним значенням та значенням переосмисленим за рахунок контрасту, що викликає потужний емоційний ефект [5, с. 26–52].

Найсуттєвішу групу досліджуваних лексем складають іменники, як центральний пласт в мовній системі.

Серед сленгових мовних одиниць англійської, української та російської мов з подібним метафоричним образом виділяються певні ЛСГ, під якими розуміємо обширну організацію слів, що об’єднані базовим семантичним компонентом, що позначає клас предметів, ознак, процесів, відносин і т.д.

Виділяються наступні ЛСГ в трьох мовах:

ЛСГ на позначення людини та певних її характеристик: **курка** – 1. дівчина, жінка (ам. сл. – *hen* жінка; *chick*); **лось, бик** – масивний чоловік або хлопець (ам. сл. – *stag* – чоловік або хлопець).



ЛСГ на позначення діяльності людей: **авторитет** (злочинський жаргон) – **governor, baron; tooth-yanker** – зубодер (дантист).

ЛСГ на позначення частин тіла: **dome, attic, chrome-dome** – кумпол, башня, чердак (голова).

ЛСГ на позначення людських стосунків: **wigging** – **взбучка**, рос. **встрепка** (догана).

ЛСГ на позначення артефактів: **зебра** – **zebra crossing** (розмітка на вулицях для переходу пасажирів); **greenbacks** – **зелень** (долари США).

ЛСГ на позначення людських станів: **blackout** – **вируб** – **повне відключення** (втрата свідомості).

ЛСГ на позначення локальності перебування людей, зокрема наркоманів: **snake-ranch** – **гадючник, гадючник** (притон наркоманів); **гадюшник** – **nest of vipers** (зборище або постійне місце перебування поганих людей, кримінальних елементів).

ЛСГ на позначення сексуальних стосунків та відповідних атрибутів: **rubber-boat** – **галоша**; **scambag** – **спермозбирач**; **jacket** – **броніжлет** (презерватив).

ЛСГ на позначення суб'єктивного ставлення до людей: **гад, гаденыш, гадина, гадюка, зміюка** – **reptile, viper, snake**; **зверюга** – **beast**.

ЛСГ на позначення предметів діяльності людини: **equalizer** – **балалайка** (револьвер); **апельсин** – **pineapple** (граната).

Подібні асоціації можуть спостерігатися і в утворенні субстандартних дієслів: **забрюхатеть** – **get a belly-bumper** (завагітніти). В цьому прикладі спостерігаємо смислову асоціацію на лексико-фразуологічному рівні: дієслово – фразеологізм. Інший приклад: **загребать деньги** – **to rake in money** (отримувати великі кошти).

У прикметниках такі мовні одиниці зустрічаються рідко: **загазований** – **gassed** (п'яний); **заячий** – **rabbit-hearted** (боязливий); **hot** – **знойний** (сексуальний, пристрасний); **thick-skinned** – **товстошкірий, толстокожий** (нечутливий, грубий).

ЛСГ на позначення наркотиків містить лексеми, що асоціюються з іменами людей: *Harry, Hanry – Гарік, Герасим (героїн)*.

Схожість метафоричних асоціацій продукує подібні фразеологічні вирази зі спільними та подібними метафоричними асоціаціями: *винтиков не хватает – to have a cylinder missing; to have an ace up one's sleeve – мати козир про запас*.

Очевидно виникнення схожих метафор пояснюється схожістю та тотожністю певних рис екстралінгвістичних реалій (об'єктів, рис та характеристик). Першою умовою цього є наявність цих об'єктів, дій та характеристик у відповідних країнах.

Такі ЛСГ важливі для виявлення лінгвістичних основ міжкультурної комунікації, оскільки поле та група є головними структурами, що організовують тезаурус мови. Спільні та подібні метафоричні асоціації є елементами, що слугують своєрідним яскравим, синергетичним зв'язком у процесі міжкультурної комунікації. Подібні мовні одиниці є значно легшими у процесі їх осмислення та розуміння, що полегшує процес міжмовної комунікації. Порівняйте метафори, що не мають подібних метафоричних асоціацій в різних мовах: *lady-killer – серцеїд; ace of spades – дуже чорний афроамериканець; Bahama-mama – товста афроамериканка* etc. Не знаючи значення таких мовних одиниць, можна не зрозуміти повністю інформацію в реченні, а іноді і в ширшому контексті.

**Підсумовуючи**, можна стверджувати про присутність у мовному світі метафор, що мають схожий, а іноді еквівалентний асоціативний напрямок метафоричного мислення, що в свою чергу вказує на схожі та різні риси екстралінгвістичного світу. Значна кількість цих одиниць дозволяє виокремлювати їх в спільні ЛСГ.

**Перспективами** цього дослідження є подальше більш детальне виокремлення таких мовних одиниць в ЛСГ та ЛСП задля їх класифікації, адекватного розуміння та перекладу.

## Список використаних джерел

1. Гонта І.А. Композита-метафора в англійській та українській мовах / І.А. Гонта // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог : Вид-во Національного ун-ту “Острозька академія”. – Вип. 30. – 2012. – С. 20–23.
2. Квеселевич Д.И. Русско-английский словарь ненормативной лексики / Д.И. Квеселевич. – М. : ООО “Издательство Астрель”: ООО “Издательство АСТ”, 2002. – 1120 с.
3. Пиркало С. Перший словник українського молодіжного сленгу / С. Пиркало / за ред. Ю. Мосенкіса. – К. : АТ “ВПОЛ”, 1998. – 350 с.
4. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови / Леся Ставицька. – К. : Критика, 2003. – 336 с.
5. Телия В.Н. Метафора как модель смыслопроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция / В.Н. Телия // Метафора в языке и тексте. – М. : Прогресс, 1988. – С. 26–52.

**Ю.В. Лисанець, к. філол. н.**

ВДНЗУ “Українська медична стоматологічна академія”

## КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕЛІПТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛОМОВНОМУ МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

*Еліпсис* – це продуктивний спосіб компресії мовленнєвих засобів, що вживається задля “розвантаження реченнєвої матерії та звільнення її від змістовно надлишкових чи конструктивно зайвих компонентів” [1, с. 197]. Явище еліпсису пов’язане з іманентним “прагненням *homo loquens* до гармонізації своїх повідомлень” [1, с. 198]. Поширення еліпсису як найбільш усталеного способу “усічення” реченнєвої матерії зумовило розвиток осібного напрямку – “синтаксичної еліпсології” [3]. Для еліптичних конструкцій характерна компактність структури, скорочення компонентів речення, що у свою чергу призводить до збільшення “семантико-стилістичного навантаження

на кожен експліцитно виражений елемент” та “перерозподілу інформації на ті елементи, які збереглися” [2, с. 70].

На переконання В.Г. Александрової [1], еліпсис є найбільш уживаним у розмовно-побутовому дискурсі (48%); друге місце обіймає публіцистичний дискурс (31%); у той час як рекламний дискурс посідає третє місце (21%). Водночас, поширення еліптичних конструкцій у медичному дискурсі все ще залишається поза увагою науковців. Необхідність заповнення цієї дослідницької “лакуни” зумовлює актуальність наукової розвідки.

*Мета* дослідження – виявити когнітивно-комунікативний потенціал та проаналізувати особливості функціонування еліптичних конструкцій в англomовному медичному дискурсі. Матеріал дослідження – Вказівки Європейської академії алергії та клінічної імунології (EAACI) з лікування анафілаксії (“Anaphylaxis: Guidelines from the European Academy of Allergy and Clinical Immunology”, 2014) [4] та харчової алергії (“EAACI Food Allergy and Anaphylaxis Guidelines. Primary Prevention of Food Allergy”, 2014) [5].

Програмні документи Європейської академії алергії та клінічної імунології розроблені провідними вченими задля того, аби скоординувати й об’єднати зусилля лікарів, пацієнтів, менеджерів у галузі охорони здоров’я та політиків для підвищення якості лікування пацієнтів, які страждають на алергічні захворювання. Беручи до уваги епідеміологічні тенденції сьогодення, за підрахунками фахівців Європейської Академії Алергології та Клінічної Імунології, менш ніж через 15 років більше половини населення Європи страждатиме від тієї чи тієї алергічної патології. Чітка прагматична спрямованість документів Європейської Академії зумовили вибір аналізованих текстів.

*Анафілактичний шок* – це алергічна реакція негайного типу, що супроводжується небезпечними для життя клінічними проявами (різким зниженням артеріального тиску, порушенням діяльності центральної і периферичної нервової систем, ендокринними розладами, дихальною недостатністю тощо). Специфіка аналізованого дискурсу обумовлює

необхідність швидкого визначення симптомів анафілаксії, негайного реагування лікаря та надання медичної допомоги. У цьому контексті еліпсис виступає ефективним засобом інформаційної компресії, динамізації медичного дискурсу, максимально оперативного інструктажу лікарів та пацієнтів.

Одним із найпоширеніших типів еліпсису в медичному дискурсі є умовні конструкції, зокрема, еліпсис підмета і допоміжного дієслова “to be” в підрядних реченнях. Підрядні речення, які приєднуються до головного за допомогою *when, while, till, if, unless, though, as if, whether ... or* часто можуть зазнавати спрощення: “*As some children outgrow their food allergy, **even if severe, provocation challenges may be negative***” [5, с. 599]; “*Co-existing asthma is a risk factor for anaphylaxis and fatal anaphylaxis, **especially if severe and uncontrolled***” [4, с. 1037]; “*The likely trigger of the anaphylaxis should be immediately removed, **if possible***” [4, с. 1039]. Еліптичні конструкції продуктивно втілюють комунікативну стратегію заклику до негайних дій, у зв’язку з чим досліджуваний дискурс набуває відверто командного характеру: “***if pregnant, place semirecumbent on the left side with lower extremities elevated***” [4, с. 1032]; “*Arrange specialist allergy review and specialist dietitian review **if food involved***” [4, с. 1032]; “*Administer adrenaline **if signs of anaphylaxis***” [4, с. 1034]; “***If no improvement after 5 min, administer a second adrenaline auto-injector***” [4, с. 1035]. Відновлення значення пропущених членів речення обумовлюється мовленнєвим і ситуативним контекстом.

Не менш важлива роль належить еліптичним конструкціям з дієприкметником минулого часу і сполучником *when*: “***When treated properly, anaphylaxis can be managed***” [4, с. 1027]; “*The extent to which the results are repeatable **when taken by the same observer or same person if self report***” [5, с. 152]. Еліпсис спостерігається і в реченнях з інфінітивними конструкціями: “***steps to ensure that the risk of bias is minimized at each step of the process***” [5, с. 595]; “*Widely accepted criteria **to help clinicians identify likely anaphylaxis***” [4, с. 1029].

Таким чином, використання еліптичних конструкцій обумовлене комунікативно-прагматичними завданнями дискурсу, присвяченого проблемам лікування анафілаксії та харчової алергії. Дослідження когнітивно-комунікативного потенціалу еліптичних конструкцій в англomовному медичному дискурсі дає змогу розкрити глибинні процеси людського мислення. На наше переконання, *перспективним* є подальше ґрунтовне дослідження еліптичних конструкцій на матеріалі інших програмних документів медичної галузі.

### Список використаних джерел

1. Александрова В.Г. Когнітивно-комунікативний потенціал еліптичного речення в сучасній англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 – германські мови / В.Г. Александрова. – Одеса, 2008. – 234 с.
2. Олікова М.О. Еліптичні конструкції в англійській мові та засоби їх відтворення українською мовою / М.О. Олікова // Філологічні трактати. – 2012. – Том 4 (1). – С. 69–72.
3. Факторович А.Л. Выражение смысловых различий посредством эллипсиса / А.Л. Факторович. – Харьков : Око, 1991. – 88 с.
4. Muraro A. Anaphylaxis: Guidelines from the European Academy of Allergy and Clinical Immunology / Muraro A., Roberts G., Worm M., et al. // Allergy. – 2014. – 69 (8). – P. 1026–1045.
5. Muraro A. EAACI Food Allergy and Anaphylaxis Guidelines. Primary Prevention of Food Allergy / Muraro A., Halken S., Arshad S.H., et al // Allergy. – 2014. – 69(5). – P. 590–601.

## ЛІНГВОАНТРОПОГЕНЕЗ

### ЯК ЕВОЛЮЦІЯ ДАВНЬОЇ ХУДОЖНЬОЇ СВІДОМОСТІ

Лінгвоантропогенез як науковий напрям продовжує досліджувати питання взаємозв'язків мови і давньої свідомості, які домінують у сучасних працях лінгвістів, зокрема і когнітивного спрямування. Найбільш дискусійною з-поміж решти (С. Максименко, Є. Причепій, А. Черній) залишається проблема розкриття природи свідомості, адже вона не відразу стала такою, якою вона є тепер, а здолала тривалий шлях свого суспільно-історичного розвитку. Поступово розвинулися форми людського мислення, тісно пов'язані з розвитком мови, з її багатим словником і розвиненою граматичною будовою [2, с. 36].

Дослідники припускають (С. Максименко), що у процесі праці і на її ґрунті в людини виникала нова мета і мотиви діяльності, формувалися різноманітні виробничі, технічні, пізнавальні, наукові, естетичні та інші потреби й інтереси. Суперечливі суспільні відносини людей визначають і суперечливий характер розвитку їх свідомості. Завдяки цьому стає можливим продовження розвитку людського роду, його історії, яка складається з численних історій розвитку окремих людей кожного нового покоління. Водночас, пише С. Максименко, історичний розвиток людей створює передумови для індивідуального розвитку людської особистості, її свідомості [2, с. 37]. Остання стала об'єктом вивчення в багатьох гуманітарних науках, зокрема і в когнітивній лінгвістиці з актуалізацією антропоцентричного вектору її розвитку. Така постановка проблеми зумовлює *актуальність* даної теми, яка потребує глибшого аналізу лінгвоантропогенезу загалом шляхом визначення етапів еволюції первісної свідомості та їх відображення у давніх реліктах художньої та міфопоетичної творчості, однією з яких є давньоанглійська поема "Беовульф".

Проблема антропогенезу в різні часи неодноразово висвітлювалася у працях з філософії (Т. Гекслі, Е. Кассіерер, К. Маркс), психології (Тейяр де Шарден П.), релігії (А. Черній), культурології (С. Пуфендорф, Е. Тайлор) та безпосередньо в лінгвістиці (В. Гумбольдт, О. Потебня, Дж. Лакофф).

Усі науковці, які досліджували антропогенез, одностайні у своїх припущеннях про те, що зв'язок людини з природою був синкретичним, і саме це визначає характер мислення людини на ранніх етапах еволюції людської свідомості, що неодмінно відобразилося в мові [2, с. 38–39].

**Мета** роботи: простежити еволюцію людського мислення шляхом його відображення у реліктах давньої художньої свідомості.

**Завдання:**

- проаналізувати позиції дослідників щодо характеру первісного мислення людини;
- визначити аспекти сприйняття первісною людиною явищ навколишнього середовища;
- розкрити специфіку первісних вірувань та творчості давньої людини;
- простежити етапи розвитку міфологічної свідомості людини;
- прокоментувати зміст давньоанглійської поеми “Беовульф” у контексті розгляду цієї пам’ятки як артефакту давньої художньої свідомості.

Свідомість людини первісної епохи, за спостереженнями С. Токарева, характеризується, по-перше, високим ступенем злитості з природою: сили природи ще не протиставляються людині, а перебувають із нею в таємничому зв’язку [3, с. 568]. По-друге, вчений вважає, що важливою характеристикою первісної свідомості була також злитість індивіда з колективом, одноплемінниками, з “ми” [3, с. 570].

Головним інформаційним каналом первісної культури у зв’язку з відсутністю писемності, на думку С. Токарева, була трудова діяльність. Засвоєння і передача смислу трудових операцій відбувалися в невербальній формі, тобто без слів. Третьою важливою характеристикою свідомості



первісної людини було домінування образно-емоційних, інтуїтивних моментів у мисленні, що найяскравіше зафіксовано в міфологічній картині світу [4, с. 57].

Учені, які займалися дослідженнями первісного суспільства та його свідомості, одноголосно зазначають, що основною ознакою первісної культури був синкретизм (від грецьк. “поєднання”), під яким розуміють відсутність диференціації її форм на науку, релігію, мистецтво [3, с. 273], що існувала у синкретичному зв'язку з природою, не розділяючи себе від неї, а навпаки, об'єднуючи та звеличуючи її.

При цьому вчений наголошує, що “на місце інстинкту самозбереження, який був головною детермінантою мотиваційної сфери поведінки члена первісного ладу, приходить система табу, яка засновувалась винятково на забороні. Страх [...] був першим елементарним проявом соціальної регуляції в первісному суспільстві”[4, с. 543].

Крім того, у рамках цього суспільства діяв і інший важливий механізм соціальної регуляції – сором – групове почуття, що передбачало постійне озирання індивіда на оточуючих. Увесь світ уявлявся первісній людині у вигляді категоріальної опозиції “вони” / “ми” [5, с. 178].

За спостереженнями С. Рейнак (1858–1932), мистецтво на ранніх етапах розвитку людства можна розглядати як своєрідну магічну форму інобуття реальності, що є підставою для розгляду теорії магічного походження мистецтва, яка вважається найбільш поширеною та визнаною [1, с. 46].

С. Токарев розділяє думку С. Рейнак і трактує мистецтво як універсальну мову духовного життя первісного суспільства, що виражало колективний погляд на світ, а не на особисті погляди авторів художніх творів. Мистецтво як засіб вираження духовного життя первісної людини було безпосередньо вплетене у практичне життя [4, с. 432].

На особливу увагу в мистецтві, за спостереженнями С.Л. Франка, заслуговує образотворче, адже воно було вершиною первісного синтезу людської діяльності і починалося зі знаково-символічних зображень. Більшість витворів первісного мистецтва пов'язана з образами тварин – мамонти, бізони,

олени. Що стосується зображень людини, то за кількістю пам'яток, що дійшли до наших днів, вони посідають друге місце [1, с. 49]. Причому більшість з них – це зображення жінки, що зумовлено, насамперед, тривалим домінуванням матриархату в історії первісного суспільства.

У сучасній етнографічній, історичній, філософській та іншій літературі часто вживається термін “первісна релігія”, яку досліджував Е. Тайлор і виклав свої погляди у праці “Первісна релігія” (1871 р.) Адже первісні вірування досить повно відображали уявлення давніх людей про навколишній світ [4, с. 340] та ґрунтувалися на анімістичних уявленнях про нематеріальні, духовні сутності, про душу і духів. Свої уявлення про надприродне люди образно викладали у своєрідних розповідях – міфах, які передавалися усно від покоління до покоління [5, с. 123].

Міф (грец. “ розповідь, переказ”) – це символічне уявлення людей про світ; витвір наївної віри, колективного художньо-образного мислення на чуттєвому рівні; оповідання про богів, героїв. Міф виконував роль світогляду, оскільки містив загальну оцінку світу, формував ціннісні орієнтири, норми поведінки й діяльності [2, с. 432].

Міфологічні образи закладали в сюжети давніх творів, які розкривали світогляд людей того часу – носіїв міфологічної свідомості, одним з яких є англосаксонська поема “Беовульф”, датована 1000 роком, що є цінним, унікальним і незамінним прикладом епосу давньоанглійської мови.

Представники “міфологічної школи” (О. Афанасьєв, Ф. Буслаєв, А. Кун, М. Мюллер, В. Шварц) у літературознавстві намагалися розшифрувати цей епос так: чудовиська уособлюють бурі Північного моря; Беовульф – добре Божество, приборкувач стихії; його мирне правління – благодатне літо, а його смерть – зима. В епосі символічно зображені контрасти природи: ріст і в'янення, підйом і занепад, молодість і старість. У тексті ці контрасти можна трактувати в етичному плані як опозицію добра і зла. Проте, існують погляди тих (І. Кошева, А. Мейє) критиків, які заперечують епічний характер поеми і вважають її твором клірика або ченця, що знав і використав

ранньохристиянську літературу. Ці погляди становлять і донині не розв'язану дискусію про те, що ж відображено в “Беовульфі”: “дух християнства або це релікт язичницької свідомості [5, с. 94].

Підводячи попередні **висновки**, зазначимо, що первісна культура започаткувала міфологічну свідомість людства в цілому та дала змогу розвинути уявлення про світ на основі первісних вірувань, поклоніння, зразків давнього мистецтва і мислення. Це засвідчує той факт, що давнє суспільство перебувало у синкретичному зв'язку з природою; люди вірили та шанували Вищі сили, сприймали та передавали знання через міфи, які були законами, носієм інформації та сакральним світом первісного суспільства. Одним із носіїв такої інформації вважається давньоанглійська поема “Беовульф”, в якій простежується первісне світобачення, міфологічні образи, боготворіння та звеличування природи, а також окремі християнські мотиви. Дана тема є актуальною і спрямована на **подальші дослідження** в контексті лінгвоантропогенезу еволюції свідомості людства.

#### **Список використаних джерел**

1. Гринев-Гриневич С.В. Современные проблемы антропологистики / С.В. Гринев-Гриневич // Антропология языка. – 2010. – №1. – С. 37–75.
2. Тайлор Э.Б. Первобытная культура / Эдвард Бернетт Тайлор – М. : Знания, 1990. – 548 с.
3. Токарев С.А. Религия в истории народов мира / Сергей Александрович Токарев – М. : Политиздат, 1964. – 623 с.
4. Токарев С.А. Ранние формы религий / Сергей Александрович Токарев – М. : Мысль, 1990. – 575 с.
5. Черній А.М. Антропологічна цілісність у релігієзнавчому вимірі / Анатолій Михайлович Черній – К. : Українські пропілеї, 1996. – 228 с.

**ПРЕДИКАТНО-АРГУМЕНТНИЙ РІЗНОВИД  
ПРОПОЗИЦІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ  
ДАВНЬОЄВРЕЙСЬКИХ БІБЛІЙНИХ ОНІМІВ**

*Актуальність* дослідження зумовлена сучасним спрямуванням лінгвістичних студій у русло когнітивної парадигми, зокрема вивчення мотивації як базової операції номінативного акту, адже аналіз мотиваційних механізмів “уможливорює вияв психічних процесів, які опосередковують зв’язок мовного й концептуального, процедури отримання, обробки та переробки інформації, набутої чуттєво-емпіричним шляхом, внутрішньою мисленнєвою рефлексією при взаємодії з позасвідомими процесами” [1, с. 379]. Проблема дослідження полягає в необхідності встановлення зв’язку між процесами номінації та когніції під час формування давньоєврейських біблійних онімів.

*Метою* розвідки є характеристика предикатно-аргументного різновиду пропозиційного типу мотивації давньоєврейських біблійних онімів. Окреслена мета передбачає розв’язання таких *завдань*, а саме: визначити зміст терміна *предикатно-аргументний різновид пропозиційної мотивації*; класифікувати пропозиційно мотивовані давньоєврейські біблійні оніми.

За О. Селівановою, пропозиційною називається така мотивація, “яка застосовує знаки-мотиватори у прямих значеннях, що фіксують в ономасіологічній структурі відносно істинну та несуперечливу інформацію про позначене” [1, с. 160]. У складі пропозиційного типу мотивації дослідниця виокремлює 5 різновидів: гіперонімічний, еквонімічний, категорійний, опозитивний і предикатно-аргументний. Аналізу останнього різновиду присвячена наша розвідка. Згідно з визначенням О. Селіванової, предикатно-аргументним називаємо різновид пропозиційної мотивації, “який характеризується вибором мотиваторів, що корелюють із різноманітними компонентами предикатно-актантних рамок, або предикатно-аргументних

структур” [1, с. 162]. У нашому дослідженні предикатно-аргументний різновид пропозиційної мотивації представлений активацією квалітатива, локатива та директива.

У результаті аналізу біблійних онімів було з’ясовано, що **квалітатив** (аргумент на позначення якості) може експлікувати:

1) риса характеру людини (אָמִי (Ami, m) – “trustworthy, reliable” [4], אַמּוֹן (Amnon, m) – “faithful” [4], אֶזֶל (Azal, m) – “reserved” [4], יָבִין (Jabin, m) – “perceptive” [4], תִּרְצָח (Tirzah, Tirtzah f) – “favourable” [4], “benevolent, complaisant, pleasing” [3], נָדָב (Nadab, m) – “generous” [4], חֲנוּךְ (Chanokh, Enoch) – “dedicated” [4, 2], “dedicated, discipled” [3]), זָדוֹק (Zadok, m) – “righteous” [4];

2) емоційний стан людини (אֲשֵׁר (Asher, m) – “happy” [4, 2], חַגַּי (Haggai, m) – “festive” [4], חַגִּית (Haggith, f) – “festive” [4], “rejoicing” [3], יָבֵז (Jabez, m) – “sorrow”, מֵרָרִי (Merari, m) – “bitter” [4], “my bitterness” [2], שִׁלּוֹחַ (Shiloh, m & f) – “tranquil” [4], נוֹחַ (Noah, Noach m) – “rest” [4, 2], “comfort” [4], “repose, consolation” [3], לֵאָה (Leah, f) – “weary” [4, 2, 3], “tired” [3]);

3) фізичний стан людини (מַחְלָה (Mahlah, f & m) – від імені מַחְלָה (Machlah), імовірно від חָלָה (chalah) – “weak”, або “sick” [4], “sickness” [2], מַחְלִי (Mahli, m) – від імені מַחְלִי (Machliy), імовірно від חָלָה (chalah) – “weak”, або “sick” [4], “my sickness” [2], “infirmity” [3], נוֹחַ (Noah, f) – “motion” [4], “movable” [2]);

4) фізичні особливості людини (בּוֹאֵז (Boaz, m) – “swiftness” [4], “in strength” [3], דֵּלִילָה (Delilah, f) – “delicate, weak, languishing” [4], אֶתָן (Ethan, 'Eitan, m) – “solid, enduring, firm” [4], “strength, perpetuity” [2];

5) фізичні вади та хвороби (חֶרֶשׁ (Heresh, m) – “silent” [5], חִמְחָם (Chimham, m) – “blind” [5], פָּסֵחַ (Paseah, m) – “halting” [5], “lame” [5], גִּדְעוֹן (Gideon, m) – “maimed” [5], גָּרֵב (Gareb, m) – “scabby”, צְרוּעָה (Zeruah, f) – “leprous” [5];

6) зовнішність людини (אֶשָׂו (Esau, 'Esaw, m) – “hairy” [4], “shaggy” [2];

7) ставлення до людини (דָּוִד (David, Dawid, m) – імовірно від דָּוָד (dwd) – “beloved” [4, 2], “well-beloved, dear” [3], יְדִידָה (Jedidah, f) – “beloved” [4, 2], “well-beloved” [3]);

8) рівень духовності людини (עלי Eli, Heli, m) – “ascension” [4], “elevated” [2], נגה (Nogah, m, f) – “brightness” [4, 2], “brightness, clearness” [3], זקאי (Zakkay, Zaccai, m) – “pure”, רם (Ram, m) – “exalted” [4], “high” [2], “elevated, sublime” [3];

9) матеріальний статус людини (יתרו Yitro, Jethro, m) – від יתר (yeter) – “abundance” [4], “his prosperity” [3], מרב (Merab, f) – “abundant” [4];

10) національність людини (יהודי Jehudi, m) – “Jew” [4], יהודית (Yehudit, Judith, f) – “woman from Judea” [4];

11) соціальний статус людини (שרה Sarah, f) – “lady, princess, noblewoman” [4], שרית (Sarai, f) – “my princess” [4], “lady, princess, princess of the multitude” [3], אזazel (Azazel, m) – “scapegoat” [4];

12) належність людини до “своїх” або “чужих” (גר Gershom, Gershon, m) – від גר (ger sham) – “a stranger there” [4], “a stranger here” [3], שרר (Sharar, m) – “enemy” [4], שטן (Satan, m) – “adversary” [4, 2], “contrary, adversary, enemy, accuser” [3], רות (Ruth, f) – від רעות (re'ut) – “friend” [4], שרה (Sherah, f) – “kinswoman” [4], “near kinship” [2];

13) власне сутність людини (אדם Adam, m) – “man”, ענוש (Enoch, m) – “human being” [4], “mortal man” [2, 3];

14) заміщення втраченої людини новою (מנשה Menahem, m) – “making to forget” [5], מחנם (Menahem, m) – “comforter” [5];

15) умови народження людини (עזמות Azmaveth, m) – “death is strong” (можливо через смерть матері дитини в пологах) [5];

16) колір шкіри, або волосся людини (לבן Laban, m) – “white” [4, 2, 3], אשחור (Ashhur, m) – “blackness” [5].

Серед біблійних онімів мотивованих *локативом* (аргументом на позначення місця) виділено такі імена: הרן (Haran, m) – “hill, mountain” [4], איתמר (Itamar, Ithamar, m) – “palm island” [4], “palm-coast” [2], “island of the palm tree” [3], בתואל (Bethuel, m) – “house of God”), יובל (Jubal, m) – “stream” [4], מיכל (Michal, f) – “brook” [4, 2].

Мотиваційну ознаку *директива* (аргумента на позначення напрямку) вербалізовано у таких біблійних онімах: מִיָּמִין (Jamin) – “right hand” [5], בְּנֵי־יָמִין (Binyamin, Ben-jamin) – “son of the south”, “son of the right hand” [4], צִפּוֹן (Zephon) – “north”, תְּמָן (Teman, m) – “right hand”, “south”, יַעֲקֹב (Jaakobah) – “towards Jacob”, כְּנַעַן (Chenaahan) – “towards Canaan”, אֶשְׂרָאֵל (Jesharelah) – “towards Israel” [5], לְאֵל (Lael, m) – “unto God” [2], “to God” [3].

*Результати* здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про високу продуктивність квалітативу в структурі пропозиції давньоєврейських біблійних онімів на тлі низької продуктивності локатива й директива. *Перспективи* подальшого студіювання полягають у застосуванні когнітивно-ономасіологічного аналізу для визначення мотивації біблійних онімів, що походять від інших мов, а саме давньогрецької, арамейської, латинської, фінікійської, аккадської, єгипетської та персидської.

#### Список використаних джерел

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : Підручник / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
2. A Dictionary of Proper Bible Names [Electronic Resource] / J.B. Jackson. – Access Mode : <http://biblecentre.org/content.php?mode=7&item=1270>
3. An Interpreting Dictionary of Scripture Proper Names Showing the Meaning of Nearly All the Names of Persons and Places in the Bible [Electronic Resource] / Roswell Hitchcock. – Access Mode : <http://www.whatsaiththescripture.com/The.Holy.Bible/Dictionary.Scripture.Names.html>
4. Behind the Name: the etymology and history of first names [Electronic Resource]. – Access Mode : <http://www.behindthename.com/names/usage/all-biblical>
5. The New Open Bible, Study Edition, New King James Version [Electronic Resource]. – Access Mode : <http://www.abarim-publications.com/>

## МЕТАФОРИЗАЦІЯ *ГОРДИНИ* У ТВОРАХ ХРИСТИЯНСЬКИХ АВТОРІВ

(на прикладі понятійної сфери “царство рослин”)

У лінгвістичній науці ХХІ ст. помітний підвищений інтерес до когнітивних структур свідомості, що робить актуальним вивчення метафори, яка відіграє ключову роль у процесі пізнавальної діяльності людини, а відтак і формуванні її концептуальної картини світу (цей аспект перебуває в центрі уваги багатьох зарубіжних і вітчизняних лінгвістів, зокрема, Ю. Апресяна, Н. Арутюнової, А. Баранова, А. Вежбицької, Т. Вільчинської, С. Воркачова, О. Кубрякової, Дж. Лакоффа, З. Ковеша, В. Красних, М. Піменової, М. Скаб, Й. Стерніна, М. Тернера, Т. Чернігівської, О. Чудінова та ін.).

Багатий матеріал для розкриття когнітивних механізмів метафоротворення дає вивчення релігійної картини світу, де метафора відіграє ключову роль у репрезентації та моделюванні категорій внутрішнього світу людини. Проведений нами аналіз численних текстів християнського релігійного дискурсу показує, що потужним джерелом метафоричного переосмислення релігійних істин є фітоморфні образи, за допомогою яких християнські письменники категоризують, структурують і оцінюють навколишній і свій власний світ. Це робить згадану ділянку привабливим об'єктом вивчення в контексті реконструкції ключових концептів християнської культури.

Нашу увагу привернула одна з категорій морально-етичної сфери християнства – антицінність *ГОРДИНЯ*, розглянута з погляду метафоричної концептуалізації за допомогою фітоморфних образів. Завдання полягає у виявленні й описі різновидів ознак, що формують образ гордині-рослини у християнській релігійній картині світу. Джерелом дослідження стали репрезентативні твори християнських авторів різного часу (Антонія Великого, Єфрема Сирина, Василя Великого, Йоана Касіяна, Ісидора Пелусіотського,



авви Зосими (Палестинського), авви Доротія, Йоана Ліствичника, Ісаака Сирійського, Теодора Студита, Симеона Нового Богослова, Никодима Святогорця).

Багата гама фітоморфних характеристик ГОРДИНИ дозволяє розглядати їх відповідно до процесів росту і розвитку реальних об'єктів царства рослин.

Як і ряд інших гріхів, гординя в образі рослини починає своє існування з насіння, що висівається у естві грішника самостійно, або ж його там засівають. На думку християнських письменників, найдієвішим способом її насіння є діяльність диявола: [Істинне життя в тому], *щоб день і ніч оспівувати і славословити Господа..., берегти свій ум, щоб не звабив нас несподівано диявол і не насіяв у наших серцях лукавих і скверних помислів або поганих думок, або гордості, або блуду, або якогось іншого гріха...* (Теод); *Грішні помисли – це диявольське насіння, тим-то не дадуть вони доброго плоду й сівач осоромиться* (Кас). У такому контексті зазвичай ідеться про багатьох нечистих духів, які відповідають за окремі гріхи, що їх вони почергово всівають у грішника, відповідно до його сприйнятливості, пор.: *Демони не розпалюють усіх пристрастей разом у людині. Конкретну якусь пристрасть збуджує конкретний дух. Одні біси особливо люблять нечисті й соромні похоті, інші – богохульство, ще інші – гнів і лют, декотрі – смуток, а декотрі – марнославство і гордість. Кожний демон засіває у серці людини ту пристрасть, до якої сам особливо прив'язаний. Не всі вони разом збуджують свої пристрасті, а поперемінно, зважаючи на час, місце і готовість спокушуваного* (Кас).

Особливо підступним для гордовитих людей постає дух зарозумілості – пристрасті, що тісно споріднена з гординою й зумовлює її виникнення: **Нечистий дух зарозумілості** – підступний і багатолікий; він докладає всіх зусиль, щоб опанувати кожного: мудрого заманює мудрістю, сильного – силою, багатого – багатством, красивого – красою...; *Духовних так само спокушає дух зарозумілості й готує пастки: тому, хто зрікся світу, – у зреченні, здержливому – в поміркованості, мовчазному – в безмовності, вбогому –*

в убозтві, молільнику – в молитві. **В усіх старається він посіяти свою полову** (Єфрем).

Винуватцем насіювання гріха гордині може бути й сама людина, що свідомо носить у собі насінини зла, створюючи сприятливе середовище для проростання гріховних пристрастей, в т.ч. тих, які засіває диявол, пор.: *Іноді який-небудь скверний і ненависний нам помисел... насильно тримає ум наш у своїм полоні. ...Цей нібито ненависний нам помисел зродився від нас же самих, бо по Хрищенню ми або віддавалися йому в серці своїм, або з власної волі своєї ще й досі зберігаємо в собі деяке насіння зла, тим-то й вкорінюється у нас лукавий насінням своїм... (Ісаак); Якщо ж **проросте в тобі гординя...**, знай, що марне служіння [Богу] твоє (Зосима). За християнськими авторами, людина здатна спричинити виникнення насіння зла не тільки в собі, а й у ближньому: *Тисячма очима дивись за собою, щоб жодна шкода не була насаджена тобою в ближньому, але винищений був кожен корінь спокуси (Ісидор).**

Без сторонньої допомоги насінини зла висіваються подібно до некультивованих рослин, як напр., трава, бур'ян, терен і будяки, що, як відомо, не потребують спеціального насадження, самі по собі сходять і швидко розростаються: *Бо коли добрі помисли розбецуються, в ту ж мить, як терня й будяки, проростають у душі насінини зла (Симеон).* Сприятливими обставинами для проростання насіння гріхів виступає волога, яка в контексті останніх метафорично осмислюється як дощ пристрастей, що зрошує душу грішника і спонукає ріст паростків та дозрівання плодів: *Не завжди з вини інших людей нападає на нас печаль, але часто й з нашої власної провини. Бо ми самі в собі носимо причини всіх скорбот, що містяться у насінні пристрастей. Вони – як тільки впаде на нашу душу дощ спокус – одразу ж дають свої пагубні паростки і плоди (Кас).*

Як і будь-яка рослина, гординя має корінь, завдяки якому міцно вкорінюється в естві людини (в її серці / душі / умі) й постає підставою для виникнення інших гріхів. Зважаючи на серйозність цього гріха, Йоан Ліствичник іменує його “коренем богохульства”, Доротей називає його

“коренем і причиною всіх бід”, Теодор Студит – “коренем усього зла”, Никодим Святогорець – “коренем і причиною всіх пристрастей та всіх наших падінь”, пор.: *Гординя – це відкинення Бога, нехтування людей..., противник Божий, корінь богохульства* (Ліств). З іншого боку, в метафоричній мові отців Церкви гординя й сама наділяється коренем, яким найчастіше бачиться марнославство: *Початок гордині – укорінення марнославства...* (Ліств); *...Щоб викоренити гординю, спочатку треба подолати марнославство* (Кас). Ранньохристиянські письменники звертають увагу й на зовнішні ознаки вегетативного органу гордині, який представляється оголеним і виведеним назовні, що викликає образ рослини, здатної розвивати свою кореневу систему в повітрі, пор.: *Щоб сказане про цей рід гордині викласти коротше, зібравши... деякі ознаки її, я вважаю за необхідне повторити..., щоб нам в скороченні знати, за якими ознаками можна вгадати і розрізнити її, щоб оголені і виведені назовні коріння цієї пристрасті, чітко зрозумілі і розглянуті, зручніше можна було вирвати або уникнути* (Кас).

У християнському релігійному дискурсі регулярним образом аналізованого гріха є пагін, що проростає від кореня і здатний регенерувати: *Важливо сказати про паростки зла, щоб всяк чоловік знав, що таке пристрасть і що отвергає його од Бога. ...Блуд, похитливість, грошлюбство, обмова, гнів, заздрість, марнославство, гордість. – Вони-то і є паростки зла* (Зосима); *Святе Писання вважає потаємні душевні гріхи подібними до явних, тому що всі вони – паростки одного кореня* (Єфр); *...Коли хто покається в грісі, а потім знову впаде в той самий прогріх, то це свідчить, що така людина не очистилася цілком від гріха й не усунула його причини, через яку, як із коріння, знову виростає подібне. Так само, коли хто захоче обрубати гілля, а залишить коріння, то воно все одно буде давати пагони* (Вас). Таких паростків отці й екзегети Церкви рекомендують позбуватися поки вони ще малі й не перетворились на гіллясті дерева, бо одна справа вирвати з корінням маленьку билинку, тому що вона легко виривається, а зовсім інша – викоринити дерево.

Традиційними фітоморфними образами гордині у творах християнських авторів є дерева, прикметними рисами яких є їхня тимчасова або постійна неплодність, сухість, гнилість, а також специфічний вигляд, зумовлений спрямованими вгору гілками. Такі асоціації трапляються у творах Антонія Великого, Доротея, Йоана Ліствичника, Єфрема Сирина та багатьох ін., пор.: *...Гординя подібна до дуже високого зігнилого дерева, в якого всі гілля ламкі (Єфр). У згаданому контексті називаються й конкретні види дерев, як напр., смоківниця, кипарис, лимон: [Про гордих] людей думають, що вони багаті на плоди, а вони їх зовсім не мають. Подібні вони до смоківниці, про яку здалека думали, що на ній чимало солодких плодів, а коли підійшли ближче, то нічого на ній не знайшли. Господь не тільки позбавляє їх незрівнянної солодкості свого Божества, але й висушує їх за те, що не знаходить у них ніякого доброго плоду (Ант); Лимонне дерево, коли неплодне, – догори зносить віття; коли ж його нахилити, то скоріше плодоносить (Ліств); Лимонні дерева взагалі не дають плоду, доки гілки їхні ростуть вгору; коли ж їх нахилити додолу, тоді вони плодоносять. Так і душа тільки тоді приносить плід, коли впокоряється, і що більше впокоряється, то більше плодоносить (Ліств); Не схиляється кипарис і не стелється по землі, так і монах високосердний не може бути слухняним (Ліств) та багато ін.*

Поширеним у дискурсі отців і екзегетів Церкви образом аналізованого гріха є плоди, основною характеристикою яких є їхня гнилизна: *Згнилий плід некорисний землеробу, і чеснота гордого непотребна Богу (Кас); Гордий подібний до яблука, що всередині гниле, а зверху сяє красою (Ліств).* Згаданий образ є двоскерованим: гординя не тільки асоціюється з плодом, а й сама представляється такою, що плодоносить: *Гордість буває іноді причиною смирення. Бо плід високомірности – гріх (Ліств) та ін.*

Окрім згаданих рослин та їхніх частин, гординя уподібнюється до стебла, яке гордовитий чванливо вважає своєю опорою, щепки, яку прививає до свого ества, хоч вона йому не властива, а також листків, що неминуче опадають осінньої пори: *Опираючись на гординю, як на билинку, підбурюємо проти себе*

*безмежно величного Бога (Кас); Якщо наш хлібороб надумає покинути учителя й порадника свого, тобто Божественне Писання, то починає грішити, прищеплюючи до природи своєї те, що їй чуже: невіру, невігластво, ненависть, заздрісті, гординю (Єфр); **Пристрасті – чужі нашій природі, але прищеплюються до неї**, коли душа віддається самодогодженню та ухиляється од чеснот (Ліств); Якщо ти придбав якийсь Божий дар..., не приймай у своїй зарозумілості суєтної і мрійливої про себе думки... Як тільки так подумаєш, **то впадеш легко, як осінній листок з дерева** (Никод).*

В образі рослини гординя має своє середовище росту. Як показує аналіз творів християнських авторів, місцями, в яких вона найчастіше засівається й успішно проростає, є серце, душа, розум, а також нутро грішника, що, відповідно, постають локусами аналізованого емотивного стану. З природних типів ландшафтів місцями поширення гордині християнські автори називають ниву та пасовище, що поросли невартісними та смертоносними рослинами: *Законодавець з любови до людей одразу ж прийме його [того, хто покався], подасть йому розуміння й добру силу знову **обробляти ниву природи своєї, корчувати злі звички** [ненависть, заздрість, гординю та ін.]... і замість них засіювати чесноти (Єфр); Бо нікого Бог не ненавидить так, як ненавидить **гордого**... Отож бережімо себе... перебуваймо у домі Господніх заповідей, служачи і живлячись там, **де немає гірких і смертоносних пасовищ**, а є тільки животворні, поживні, такі, що насичують і зміцнюють ваші чесні душі (Теод).*

**Підсумовуючи**, можна стверджувати, що в релігійному дискурсі отців і екзегетів Церкви фітоморфні образи є доволі значимими при концептуалізації смертного гріха ГОРДИНЯ. Свідченням цього є велика кількість контекстів, що уможливили виокремлення розгалуженої системи образів ГОРДИНІ, пов'язаних з її різнобічними фітоморфними характеристиками. Аналізована категорія внутрішнього світу людини “опредмечується” за допомогою родових і видових ознак рослин (*трава, бур'ян, дерево; терен, будяк, кипарис, смоківниця, лимонне дерево*), їх частин (*коріння, пагін, стебло, листок, щепка, плід*

(яблуко)), фаз їхнього розвитку (*насівається, вкорінюється, росте, сохне, гниє*), місць росту (*нива, пасовище*), а також видів сільськогосподарських робіт, пов'язаних з її культивацією (*насіюють, насаджують, прищеплюють*) та рекультивацією (*викорінюють, виривають, відсікають, випалюють*).

**Перспективу** подальшого вивчення фітоморфних ознак у структурі смертного гріха гординя у християнському релігійному дискурсі пов'язуємо з розширенням джерельної бази і виявленням потенціалу фітоморфних образів на підставі аналізу сучасної української гомілетики.

**М.О. Нечитайло, аспірантка**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

## **ПОНЯТТЯ “ПРОПОЗИЦІЯ”, “РЕЧЕННЯ”, “СУДЖЕННЯ”**

### **У ЛОГІКО-ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ**

Метою дослідження є визначення та узагальнення понять “судження”, “речення”, “пропозиція” у логіко-філософському аспекті як одного з ключових понять у лінгвістичних дослідженнях. Поняття “пропозиція” – поняття, яке тривалий час намагаються визначити науковці як у лінгвістиці, так і у філософії та логіці. Серед вчених-лінгвістів дослідженням пропозиції, її структури займалися А.П.Загнітко, І.П. Сусов, Хуан Цзюйжень, Пен Юйхай, Лі Цінъ. Як зазначає філософ А.Грязнов, у другій половині ХХ ст. лінгвістика та філософія почали запозичувати одна в одній конкретні проблеми та способи їх вирішення. Сучасна лінгвістика не вбачає нічого надзвичайного у тому, щоб отримувати свої деякі проблеми з “абстрактної” філософії. Філософія мови, за його словами, це методологічний інваріант, що робить можливим взаємодію філософії та лінгвістики [2, с. 4].

У “Європейському словнику філософій: Лексикон неперекладностей” знаходимо такий переклад поняття “*proposition*” – твердження, пропозиція, речення, висловлювання, висловлення. В аналітичній філософії *proposition*

означає не мовний вираз (висловлення), а його зміст [3, с. 184]. “Європейський словник” також подає визначення французького філософа Паскаля Енгеля щодо пропозиції (викладені у його праці “Норми істини”): 1) *Пропозиція* – це те, що здатне бути істинним або хибним та є носієм істиннісного значення: *truth-bearer*. 2) *Пропозиція* – це значення (meaning) речення (sentence), і тим чітко відрізняється від останнього. *Речення* (sentence) – це послідовність знаків, а *пропозиція* – це те, що речення висловлює. 3) *Пропозиція* є змістом сказаного чи переданого певним мовним актом, який “виробляє” речення. 4) *Пропозиція* – це зміст певного психологічного стану [3, с. 196].

Німецький логік, математик і філософ Г.Фреге називає реченням “послідовність звуків; однак лише в тому випадку, коли вона має зміст; при цьому не маємо на увазі, що будь-яка послідовність звуків, що має зміст, є реченням. І коли ми називаємо речення істинним, то насправді маємо на увазі його зміст”. Щодо визначення “думки” Фреге вважає, що хибне відноситься до думки так само, як і те, що може бути істинним. Думка, за Фреге, є зміст речення. Сама по собі позачуттєва думка, потрапляючи в чуттєву оболонку речення тим самим стає зрозумілою нам. Ми кажемо, що речення виражає думку [5, с. 31].

А. Черч зазначає, що у звичайних мовах, за поглядами граматиків, речення є найпростішим виразом. Речення – це таке сполучення слів, що має самостійний зміст, тобто виражає закінчену думку, якщо виражена у реченні думка є твердженням, то це – розповідне речення. Спираючись на вчення Фреге, згідно з яким речення – це імена певного роду, Черч вивчає питання про денотат і зміст речень [5, с. 30]. Він наводить приклади, здавалося б, різних речень за змістом, але з однаковим денотатом: “сер Вальтер Скотт є автор Веверлея” і “сер Вальтер Скотт є сер Вальтер Скотт”. Черч наголошує, що зміст речення, це те що може бути засвоєне, коли речення зрозуміли, або ж як те, що мають спільного два речення у різних мовах, якщо вони правильно перекладають один одного. Черч розуміє судження як абстрактний предмет, позбавлений психологічного відтінку та посилається на після схоластичних

логіків, що визначали судження *proposition* як думку *judgment*, виражену словами, тобто як лінгвістичне утворення, як речення або ж як речення взяте у зв'язку з його змістом. У звичайній англійській мові слово *proposition* давно вживалося як зміст речення, зрештою і логіки почали вживати цей термін у тому ж значенні [5, с. 32].

Л. Вітгенштейн у “Логіко-філософському трактаті” вживає поняття “пропозиційний знак”. За його визначенням, це знак, що виражає думку. І речення є цим пропозиційним знаком у своєму проективному відношенні до світу. У реченні міститься форма змісту, але не його зміст. Слова є елементами пропозиційного знака і сполучаються у ньому певним чином. До того ж Вітгенштейн припускає, що у надрукованому вигляді пропозиційний знак істотно не відрізняється від слова, тому Фреге міг назвати реченням складеним іменем. Реченню властиві істотні та випадкові риси. Випадкові риси виникають при особливому конструюванні пропозиційного знака, а істотні ті, що роблять речення здатним виражати свій зміст. Відтак, у Вітгенштайна, істотне в реченні те, що є спільним для всіх речень, що можуть виразити однаковий зміст. У таких тлумаченнях Вітгенштайна як філософа-аналітика бачимо аналогії з тлумаченням пропозиції та її складових у вченнях лінгвістів. Наприклад: об'єктивна константа – це істотне, а суб'єктивна змінна – це випадкове. Вітгенштейн стверджує, що при перекладах з одної мови на іншу, не речення перекладаються в речення іншою мовою, а перекладаються складові частини речення, і речення зрозуміле, якщо зрозумілі його складові частини [1].

Викладене показує, що у зв'язку із кореляцією терміна “пропозиція” у лінгвістиці з терміном “судження” у логіці, існують певні труднощі у перекладі та тлумаченні поняття “*proposition*”. Відтак існує необхідність для **подальших досліджень пропозиції** як глибинної структури та відображення форми думки, її структури та трансформацій, зокрема проведенні зіставних досліджень в області синтаксису різноструктурних мов, адже пропозиція наявна майже у всіх видах речень будь-якої мови.



## Список використаних джерел

1. Витгенштейн Л. Логико-философский трактат [Электронный ресурс] /Л.Витгенштейн. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000272/st000.shtml>
2. Грязнов А.Ф. Язык и деятельность: Критический анализ витгенштейнианства / А.Ф. Грязнов. – [2-е изд., доп.]. – М. : Книжный дом, 2009. – 152с.
3. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей / пер. з фр. – Т. 2. – К. : Дух і літера, 2011. – 488с.
4. Фреге Г. Логико-философские труды / Готлоб Фреге. – Новосибирск : Сиб. унив. изд-во, 2008. – 283 с.
5. Черч А. Введение в математическую логику / А. Черч. – М. : Изд-во иностр. лит-ы, 1960. – 485 с.

**Л.Р. Небелюк, аспірантка**

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

## КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА

### “POLITICS IS SPORT” ЯК ЗАСІБ ЕВФЕМІЗАЦІЇ

### В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

На сучасному етапі феномен евфемізму все частіше розглядається за межами стилістики та поняття стилістичного засобу і переходить у політичну і соціальну сфери життя, стаючи засобом маніпулювання думкою. Це є результатом процесу концептуальної метафоризації, на якому базується багато евфемістичних виразів. Дослідження евфемізмів до сьогодні здебільшого проводились в рамках стилістичних, лексико-семантичних чи функціонально-прагматичних розвідок. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів та когнітивні процеси евфемізації небажаних аспектів реальності у політичному дискурсі залишаються поза увагою лінгвістів. У нашому дослідженні

проводиться аналіз евфемізмів на позначення негативних дій політиків в англomовному американському політичному дискурсі, утворених на основі концептуальної метафори POLITICS IS SPORT. Вивчаються особливості взаємодії концептуальної метафори POLITICS IS SPORT та евфемізмів на позначення негативних дій політиків в англomовному американському політичному дискурсі та описуються особливості асоціативного сприймання досліджуваних концептуально-метафоричних евфемізмів у мовленні.

Феномен евфемізації не випадково поширений у політичному дискурсі. Оскільки політика – це діяльність, спрямована на захоплення та утримання влади, політики часто застосовують різні тактики, методи та прийоми, які не завжди є прийнятними для населення. Політичні евфемізми застосовуються з метою покращення уявлень реципієнтів щодо політики, репутації та дій політичних діячів. Евфемізм у політичному дискурсі не просто замінює грубий вислів чи слово теми-табу з метою пом'якшення, а приховує негативні факти (вуалітивна функція), ускладнює сприйняття інформації особами (конспіративна функція) чи спричинює спотворене відображення інформації у свідомості адресата (дистортивна функція) [1, с. 6–8].

У нашому дослідженні ми беремо за основу визначення евфемізму В. Б. Великороди, яка визначає евфемізми як одиниці вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовуються для заміни прямих найменувань, вживання яких з соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним [1, с. 5]. Покращені асоціації є часто результатом саме метафоричної евфемізації, тобто вони виникають у реципієнтів внаслідок впливу концептуальних метафор, на яких базуються евфемістичні вирази. *Концептуальна метафора* – це перенесення знань з однієї концептуальної сфери (source domain) в іншу концептуальну сферу (target domain) [2, с. 387–415]. Таким чином евфемізм здатен змінити хід мислення, направити його до приємніших асоціацій, тобто замінити негативний концепт позитивним.

На основі нашої вибірки була виокремлена конкретна сфера знань для концептуально-метафоричних евфемізмів, спрямованих на вуалювання та

покращення змісту деяких негативних політичних дій, яка виражається концептуальною метафорою **POLITICS IS SPORT**. Концепт **SPORT** є добре відомий мовцям та справляє здебільшого позитивні враження, адже спорт – це пропаганда здорового способу життя та чесної конкуренції. Більше того, у спорті є також свої тактики та прийоми, а також притаманний тільки цій сфері лексикон, що широко використовується, політиками: *to throw in the towel* (to concede defeat), *behind the eight ball* (in serious difficulty), *to bend the rules* (to act illegally), *own goal* (campaign which damages originator), *player* (non-critical and unthinking supporter), *blow the whistle on* (to make public a taboo or questionable activity of another), *Great Game* (the XIX<sup>th</sup> century rivalry between Britain and Russia for empire and influence in Asia), *whistleblower* (a person who reveals damaging confidential information). For example:

*“Instead his deficit grew, and he **threw in the towel** a month after Election Day”* (The Washington Post, 15/03/2016).

*“But when the mammoth entourage of the Saudi monarch eventually circles over the Maldives' turquoise lagoons, it will be hard not to see the start of a new **Great Game** in Asia”* (The Washington Post, 10/03/2017).

*“You're going to see it: jobs, military, strength, strong borders, good health care ... right now we have — we're so far **behind the eight ball**”* (The Washington Post, 18/01/2017).

*“The temptation to **bend the rules** is probably highest toward the end of an economic upswing, when executives must be the most creative to keep the profits rolling in”* (The New York Times, 10/07/2012).

*“Afghanistan's third-largest city, Iran always was and always will be a **player** in Afghan politics”* (The New York Times, 09/02/2013).

*“...there is an opportunity here for market-oriented, intellectually honest conservatives (along with pro-reform Democrats) to **blow the whistle on** the non-factual arguments against immigration”* (The Washington Post, 25/08/2016).

За допомогою цієї концептуалізації політики завуальовують негативні дії, використовуючи спортивний лексикон, наділяючи політику ознаками та

властивостями спорту. У результаті в реципієнтів виникають асоціації щодо політики як чіткої, чесною, спрямованою на досягнення благородних цілей діяльності, яка має позитивні та розважальні наслідки. Часто негативні дії політиків концептуалізуються як певні невдачі у спорті і не викликають у реципієнтів негативних реакцій, оскільки поразка у спорті не є ганебним чи незаконним явищем.

Достовірність та об'єктивність результатів дослідження забезпечуються аналізом евфемістичних одиниць, одержаних шляхом вибірки з політичних текстів масової інформації періодичних видань “The Washington Post” та “The New York Times” 2006-2017 рр. Кількість випадків вживання евфемізмів на позначення негативних дій політиків, утворених на основі концептуальної метафори POLITICS IS SPORT у досліджуваних текстах складає 482 одиниці: *whistleblower* – 249, *blow the whistle on* – 115, *to throw in the towel* – 47, *to bend the rules* – 43, *own goal* – 13, *player* – 9, *behind the eight ball* – 4, *Great Game* – 2.

**Результати проведеного дослідження** дозволяють стверджувати, що евфемізми, утворені на основі концептуальної метафори POLITICS IS SPORT, репрезентують політику як діяльність задля розваги, у результаті чого втрачається характер важливості і серйозності цієї справи. Таким чином реципієнти не очікують ніяких негативних наслідків, до яких може призвести політика.

Отже, концептуально-метафоричні евфемізми на позначення негативних дій політиків характеризуються перенесенням знань із позитивної (за проявом асоціацій) сфери (source domain) на негативну сферу знань (target domain), завдяки чому у реципієнтів виникають покращені асоціації, що супроводжуються позитивною або, принаймні, нейтральною реакцією на негативні дії політиків.

**Перспективами подальших наукових розвідок** вважаємо дослідження лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів інших лексико-семантичних розрядів, зокрема евфемізмів номінацій брехні, оподаткування, ув'язнення, соціальної та ментальної неспроможності тощо, а також застосування теорії

концептуальної інтеграції для аналізу лінгвокогнітивних характеристик евфемізмів англомовного американського політичного дискурсу.

### **Список використаних джерел**

1. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук / В.Б. Великорода. – Львів, 2008. – 20с.
2. Лакофф Дж. Метафори, которими ми живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Теория метафоры. – М., 1990. – С. 387–415.

# СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ / CHALLENGES AND PROSPECTIVES IN LINGUISTIC PRAGMATICS

О.М. Алексеева, к. філол. н.

НПУ імені М.П. Драгоманова

## ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ Д. ТРАМПА ТА Г. КЛІНТОН)

Політична комунікація – це засіб взаємодії політикуму з електоратом. Суто політичні проблеми можуть спричинити мовні та культурні суперечності, а загострення політичної й економічної ситуацій – лексико-семантичні зміни в спілкуванні. Політичний дискурс відображає боротьбу різних сил за володіння владою, що визначає особливості комунікативних дій у межах політичного дискурсу. Основою комунікативних актів політичного дискурсу є намагання впливати на співрозмовника, чим визначається їх експлікована, імплікована сугестивність, що переважає над інформативністю [1; 2; 3].

*Актуальність* дослідження визначається спрямованістю сучасних лінгвістичних розвідок на пошук універсальних мовних засобів для інтерпретації текстового матеріалу сучасного політикуму, орієнтацією мовознавчих студій на комплексне та системне вивчення політичних комунікацій англійської мови, а також інтересом до дослідження прагматико-функціональних характеристик мовних явищ.

*Метою* дослідження є визначення специфіки політичного дискурсу у промовах кандидатів у президенти США в 2016 році Дональда Трампа та Гіларі Клінтон. *Завданнями* є: 1) виділити основні теми промов; 2) здійснити кількісний аналіз спеціальних термінів; 3) висвітлити комунікативні стратегії кандидатів та проаналізувати зміст ключових ідей їхніх політичних програм, за допомогою яких політики намагалися заручитися підтримкою виборців під час складних дебатів у 2016 році.

Успіх на політичній арені багато в чому залежить від ефективного встановлення комунікативних зв'язків між адресантом (політиком) та

адресатом (виборцем) за рахунок наповнення комунікативного коду повідомлення елементами мови, які потенційно здатні проникнути крізь детерміновані суспільством фільтри свідомості та переконати громадян в ширості, надійності та користі намірів їхнього обранця [4, с. 58–62].

Н.В. Кондратенко визначає політичний дискурс як вияв політичної комунікації: “Політичний дискурс – це конкретний вияв політичної комунікації, що передбачає актуалізацію політичного тексту в комунікативному акті взаємодії політичного суб’єкта (політика, політичної сили, влади) та політичного об’єкта (аудиторії, електорату, виборця)” [5, с. 176–182]. Отже, політичний дискурс є віддзеркаленням намірів та дій політиків.

У своїх передвиборчих промовах Д. Трамп та Г. Клінтон обговорюють важливі для сучасного американського суспільства питання. Основними темами дебатів та промов були економічний стан держави, зовнішня та внутрішня політика США, участь у військових конфліктах на Близькому Сході, соціальні питання, питання екології та розвитку відновлюваних джерел енергії. Для точнішого виокремлення основних груп термінологічної лексики у передвиборчих промовах кандидатів у президенти США у 2016 році використовувалась процедура кількісних підрахунків рекурентної лексики. Кількісні показники частотності вживання термінологічної лексики відповідної тематики дозволяють нам виокремити теми, що переважали в політичному дискурсі у 2016 році загалом. Проте варто зазначити, що кількісні показники двох кандидатів є різними: Г. Клінтон виголосила більшу кількість промов, які, в середньому, більші за обсягом, внаслідок чого сумарна кількість слів, з урахуванням неповнозначних частин мови, в її текстах склала 305 567 (101 промова), тоді як в текстах її опонента – 98 679 (79 промов). Однак переведення результатів у відсоткове співвідношення кількості термінів різної тематики до загальної кількості слів дає чітке уявлення про те, яке місце відводив кожен з мовців у своїх промовах термінології відповідної галузі, яка з них переважала у його промовах, яку частину від загальної кількості слів у кожного з кандидатів займала спеціальна лексика та, нарешті, яку частину політичного мовлення у

2016 році займала термінологія в цілому. Для такого підрахунку було створено два окремих корпуси промов основних кандидатів на пост президента США у 2016 році Г. Клінтон та Д. Трампа, загальною кількістю 404 246 слів.

Матеріалом для створення корпусів слугували тексти передвиборчих промов кандидатів, взяті з сайтів <http://www.presidency.ucsb.edu>, <http://www.bbc.com/news/election-us-2016>, <http://www.cbsnews.com/video>.

За результатами кількісних підрахунків виявлено 9 тематичних напрямків, які найчастіше використовувалися кандидатами:

**1) Політика:** *agenda, anarchy, chancellor, congress, dictator, diplomat, electorate, foreign policy, mayor, NATO, president, prime minister, republican, Secretary of State, veto.*

**2) Економіка:** *ability-to-pay, accountancy, currency, debt, deductible, devaluation, due bill check, economic catastrophe, entrepreneurship, global economic crisis, labour exchange, reducing the budget deficit, stockpile, subsidy, loan, IRS.*

**3) Демографія:** *birth rate, child-woman ratio, cohort, death rate, decline in population, depopulation, ethnodemography, geodemography, marriage rate, middle adulthood, migration, natural increase, population census, relative sterility, vital revolution.*

**4) Військова тематика:** *Admiral, air campaign, army tank, civil war, commander in chief, General, gun, long-range missiles, massacre, military, nuclear weapon, retired National Guard, rifle, SEAL, soldier.*

**5) Освіта:** *academic year, Common Core, crash course, curriculum, dissertation, distance learning, faculty, further education, grade, headmaster, infant school, lecturer, tertiary education, university, vocational college.*

**6) Юридична тематика:** *Central objectives, constitution in force, court, criminal law, declaratory judgment, defaulting, General Prosecutor, jury trial, lawsuit, legislature, reasonable bail, statute, subpoena, transaction, welfare of the state.*



7) **Суспільна тематика:** *alliance, caste, correlation, ethnic group, gender, immigration, lobbying, lumpen, nation, sectarian, social group, social outcast, social security, society, sociology.*

8) **Охорона здоров'я та навколишнє середовище:** *conservation of natural resources, disabled people, environmental emergency, environmental protection, global environment facility, hazardous wastes, index of health status, Medicaid, medical insurance, Medicare, natural calamity, negligence, Obamacare, reserve.*

9) **Інноваційні технології:** *browser, cyberspace, data bases, e-commerce, gadget, HDTV camera, innovation, interactive TV, internet, Nanotechnology, tendency, video conferencing, web hosting, Web server, Web-development.*

Проте ці теми розташувалися за шкалою важливості у кожного з кандидатів по-різному, Республіканець Д. Трамп більше вживав слів економічної та демографічної тематики, інноваційні технології, демократ Г. Клінтон зосередилась на економіці, політиці та освіті.

Термінологічна лексика складає 8–11% промов кандидатів, і є не тільки найчисленнішою, але й найрухомішою частиною словникового складу сучасної англійської мови. Виведення терміна за межі своєї терміносистеми призводить до його детермінологізації, внаслідок чого відбувається перетворення семантичних структур слова, розширення смислового обсягу поняття, накопичення нових сем, розвиток переносного значення.

Цю властивість термінологічної одиниці широко використовували у своїй передвиборчій кампанії 2016 року кандидати на пост президента США.

Отже, варто зазначити, що з великим відривом від усіх інших в обох претендентів переважають терміни з економічної та політичної тематики. І це не дивно, оскільки після рецесії економічна тематика як ніяка інша турбує американських громадян, і тому, відповідаючи на потреби суспільства й часу, обидва кандидати активно оперують термінами: *decrease, business competition, economy, tax, development* та багато інших. Демографія та військова діяльність США у світовій політиці займали 2–3 місце відповідно. Дональд Трамп звертав увагу виборців на свої власні статки и економічні можливості, Гіллари Клінтон

апелювала своєю політичною досвідченістю та яскравою біографією, зв'язками із світовими лідерами.

**Підсумовуючи** викладене вище, зазначимо що відповідаючи на потреби сучасного американського суспільства, а також з метою продемонструвати свої фахові знання, кандидати на пост президента США у 2016 році активно оперували у своєму передвиборчому дискурсі різною галузевою термінологією. Кожен по-своєму представляв успішність передвиборчої стратегії і оригінально розподілив різні суспільно важливі питання у своїх виступах. З'ясувати пріоритетність цих тем дозволило використання кількісного аналізу термінологічної лексики в текстах промов американських політиків. Термінологія слугувала не лише кількісним, а й вагомим якісним показником успішності політиків у намаганнях переконати виборця.

Таким чином, найважливішою функцією політичного дискурсу є функція політичної пропаганди, переконання та впливу. Дискурс, це – суттєва складова соціокультурної взаємодії, характерними рисами якої є інтереси, цілі, стилі і формування такої суспільної думки, що потрібна для автора дискурсу.

**Перспективним** вважаємо розробку якісних методик дослідження політичного дискурсу із врахуванням багатоманітності методологічних інструментів міждисциплінарної сфери. Роль політичного дискурсу у формуванні громадської думки також потребує подальшого вивчення.

### **Список використаних джерел**

1. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику : учеб. пособ. / Анатолий Николаевич Баранов. – [2-е изд., испр.]. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 360 с.
2. Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики : підручник / Флорій Сергійович Бацевич. – К. : Видав. Центр “Академія”, 2004. – 344 с.
3. Ващук Т.М. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження [Електронний ресурс] / Т.М. Ващук. – Режим доступу : <http://studentam.net.ua/content/view/7154/97/>.

4. Заблоцький Ю.В. Аналіз передвиборчих промов кандидатів у президенти США у 2012 році (М. Ромні та Б. Обама) [Електронний ресурс] / Юрій Васильович Заблоцький // Одеський лінгвістичний вісник. – 2015. – Вип. 5(1). – С. 57–62. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv\\_2015\\_5\(1\)\\_\\_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2015_5(1)__15).

5. Кондратенко Н. В. Мовний жарт у політичній комунікації: від політичного гумору до мовної гри / Наталія Василівна Кондратенко // Зап. з загальної лінгвістики : зб. наук. пр. – Одеса, 2008. – Вип. 8/9. – С. 176–182.

**С.В. Гладь, к. філол. н., доцент,**

**С.Д. Чугу, к. філол. н., доцент**

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АРГУМЕНТАТИВНОГО ДИСКУРСУ**

На сучасному етапі розвитку транслятології на особливу увагу заслуговують наукові розвідки лінгвістичної аргументації в межах міждисциплінарного підходу, який характеризується комплексною методикою вивчення комунікативно-прагматичних особливостей аргументативного дискурсу, що враховує і соціокультурний аспект ситуації комунікативної взаємодії. Пропонований підхід дозволяє розширити засадничі можливості транслятології через залучення методологічних підходів і результатів досліджень у різних галузях знання, зокрема, психології, філософії, соціології, теорії мовної комунікації.

Орієнтація на людський чинник у комунікативній інтеракції посідає чільне місце у мовознавчих студіях, слугуючи підґрунтям когнітивно-дискурсивного підходу до вивчення тексту / дискурсу. *Актуальність* вивчення прагмасемантичного аспекту аргументативного дискурсу у перекладацькому вимірі є безперечною з огляду на необхідність вирішення конкретних *завдань*, спрямованих на дослідження закономірностей функціонування мовних засобів і реалізації інтенцій мовців у системі дискурсів з *метою* поглиблення розуміння

лінгвістичних засобів і соціальних чинників, які забезпечують ефективну комунікативну взаємодію у різних соціальних ситуаціях.

Вихідними постулатами розвідки слугують розвідки Ф. ван Еемерена, Р. Гроотендорста, С. Якобса і С. Джексона в галузі практичного дослідження аргументації, здійснене з урахуванням комунікативної перспективи в контексті критичної дискусії [3]. Проте, вважаємо за необхідне зазначити, що аргументацію невірно розглядати лише як низку логічних висновків, адже, передусім, це – системне утворення або сукупність вербальних актів, які в ситуації незгоди/конфлікту виконують особливу комунікативну функцію, спрямовану на усунення наявних суперечностей та розбіжностей шляхом наведення аргументів для обґрунтування мовцями правильності обраної позиції.

Теоретичні засади дискурсознавства, принципи типологізації дискурсу, критерії вивчення комунікативних, прагматичних, семіотичних характеристик різних видів дискурсу, зокрема аргументативного, закладено у наукових працях А.Д. Белової, Т.М. Когороди, Ф. ван Еемерена, Р. Гроотендорста, С. Якобса, С. Джексона [1; 2; 3]. В широкому розумінні аргументацію можна розглядати як складну ментальну діяльність, адже аргументація – це також і особливий процес мислення, який потребує напруженої розумової діяльності та використання різних тактик: пояснення, підтвердження, резюмування, виправлення, заперечення та інших логіко-комунікативних засобів. Аргументацію також трактують як складову процесу, в якому мовці намагаються дійти згоди для спільного вирішення проблем [4].

Традиційно вважається, що лінгвістичний аспект аргументації реалізується через аргументативний дискурс, в якому виявляються розбіжності в пресупозиційних настановах комунікантів. На нашу думку, одним з дієвих підходів до дослідження аргументативного дискурсу є модель комунікативної ситуації аргументації, що дозволяє виокремити низку компонентів, таких як аргументативна ситуація, аргументатори, мета аргументації, вербальні і невербальні ознаки, загальний соціокультурний і особистісний аспекти.

Використання такої моделі уможливорює вивчення лінгвістичних особливостей переконання, встановлення стратегій аргументації, опис невербальних апеляцій як способу впливу на співрозмовника та визначення характеру вербальних апеляцій як засобу досягнення комунікативної мети.

В аргументативному дискурсі чітко простежується єдність логіко-емотивних, когнітивних та прагмасемантичних характеристик, що становлять сутність аргументації, при цьому особливості позиції кожного з мовців обумовлені ціннісною стороною аргументації.

В прагматичному аспекті аргументація може бути визначена як мовленнєвий акт, що складається з системи тверджень, спрямованих на схвалення чи несхвалення якоїсь думки чи переконання в прийнятності чи неприйнятності позицій, що висловлюються. Побудова аргументації залежить від ситуації, в якій використовується аргументація, та від аудиторії, яку необхідно переконати, адже на хід аргументації безпосередньо впливають соціальні фактори, національно-культурні та ціннісні орієнтації мовців.

Мовленнєвим засобом вираження аргументації є текст у діалогічній чи монологічній формі, у комунікативному процесі аргументація пов'язана з контекстом або ситуацією комунікативної взаємодії в межах аргументативного дискурсу, що зумовлює врахування вербальних та невербальних аспектів комунікації. Комунікативні наміри мовців набувають особливої ваги при виборі тактики переконуючого впливу і використання різноманітних мовно-стилістичні засобів.

Дослідження лінгвістичних особливостей англомовного аргументативного дискурсу у прагмасемантичному аспекті дозволило виокремити вербальні (раціональні та нераціональні стратегії різного комунікативного наповнення) і невербальні стратегії. Раціональними вважають апеляції до розуму та логіки, що реалізуються через наведення фактів та проведення аналогій, апеляції до почуттів, до цінностей має нераціональний характер. Невербальними засобами впливу є паузація, дії, міміка та жести, що сприяють підсиленню комунікативного впливу.

Розглянемо лінгвістичні особливості, які потребують застосування певних трансформацій в ході перекладу. Аналізований фрагмент, що відображає розмову між Дорою та Ноелом, певний час пов'язаних любовними почуттями, є цікавим з огляду на змістову складову: у прощальній розмові на залізничній станції мовці застосовують різні тактики, зокрема тактику ухиляння від надання відповіді, різке заперечення, тактику приховування почуттів, тактику вмовляння та, зрештою, тактику надання згоди. Всі ці характерні ознаки мають знайти втілення в адекватному перекладі.

*They looked at each other.*

*'Don't stay,' said Dora.*

*'Your teeth are chattering,' said Noel. 'At least I assume that's what they are doing. I've never witnessed this phenomenon before'.*

*'Oh, shut up!' said Dora.*

*'Cheer up, darling,' said Noel. 'You look the picture of misery. After all, if you hate it you can come away. You're a free agent'.*

*'Am I?' said Dora. 'All right, all right, I've got a handkerchief. Now please go'.*

*He smiled down at Dora, wanting to be sympathetic without humouring her mood. 'Write to Uncle Noel, won't you?'*

*'If I can,' said Dora.*

*'Come, come', said Noel. 'Don't be tragic. Above all, don't let those people make you feel guilty. No good ever comes of that.' He put hands under her elbows and lifted her for a moment off the ground. They kisses. 'Give my love to Paul!'*

*'Hell. Goodbye'.*

*Dora got into the train [5, с. 15].*

Колоритність наведеного фрагменту зумовлена його емоційним забарвленням, що потребує використання низки компенсаторних засобів для досягнення адекватного перекладу. Для відображення емоційного фону розмови необхідно стилістично вірно перекласти фрази *Don't be tragic, ... wanting to be sympathetic without humouring her mood, You look the picture of*

*misery, Cheer up.* Неможливо також перекладати дієслово *said*, яке використовується для позначення прямої мови, за допомогою українського лише прямого відповідника “казати”. Основні труднощі перекладу уривку спричиняє позиція Дори, її інтенції, чітко визначені і підпорядковані неохочому сприйняттю аргументів Ноела, є найважливішим прагматичним складником аргументативного дискурсу, наведеного у фрагменті.

Аргументація як особлива форма когнітивно-комунікативної діяльності виникає у процесі спілкування при наявності протиріччя між думками та поглядами мовців. З прагматичної точки зору аргументація завжди має на меті вплив на думки, погляди та дії опонента в процесі комунікативної інтеракції.

**Висновки.** Підсумовуючи роздуми щодо важливості вивчення перекладацького аспекту аргументативного дискурсу зауважимо, що основні труднощі обумовлені його сутністю і соціальною природою, тому адекватний переклад можливий лише за умови врахування вербальних та невербальних аспектів комунікації, намірів мовців. Ці чинники набувають особливої ваги при виборі тактик переконуючого впливу та використання різноманітних мовно-стилістичних засобів, отже, вибір певних компенсаторних засобів у ході перекладу зумовлений лінгво-прагматичними особливостями аргументативного дискурсу. Порівняння особливостей сучасних підходів до вивчення аналізованого явища в мовознавчих студіях свідчить про наявність необхідності поглиблення розуміння природи аргументації і встановлення її лінгво-прагматичних особливостей у дискурсах різних типів. **Перспективи** досліджуваної проблеми зумовлені можливістю виходу за межі однієї мови, що спрямовує наукові пошуки на дослідження аргументації в контексті національних культур та міжкультурної комунікації з метою вірної інтерпретації та адекватного перекладу національно-культурних явищ.

## Список використаних джерел

1. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации / А.Д. Белова. – К. : Астрея, 1997. – 310 с.
2. Корогода Т.М. Стратегії і тактики подолання комунікативних збоїв в англomовному діалогічному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 – германські мови / Т.М. Корогода. – К., 2013. – 19 с.
3. Grootendorst P., Van Eemeren F.H., Jacobs S., Jackson S. Reconstructing Argumentative Discourse / P. Grootendorst, F.H. van Eemeren, S. Jacobs, S.Jackson. – Tuscaloosa; London : The University of Alabama Press, 1993. – 216 p.
4. Henkemans S.A.F. Complex Argumentation in a Critical Discussion / S.A.F.Henkemans // Argumentation. – December 2003. – Volume 17. – Issue No. 4. – P. 405–419.
5. Murdoch I. The Bell / I. Murdoch. – Aylesbury : Triad Granada, 1976. – 317 p.

**В.А. Папіш, к. філол. н., доцент**

Ужгородський національний університет

## СВІТЛОТВІР МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА

Релігійна поезія Митрополита Іларіона (Івана Огієнка) у реаліях сьогодення не тільки відроджує свою життєздатність, але й дістає шанс нового, сучасного, прочитання. Кожен твір має психологічну таємницю, розгадати яку буває непросто. Церковна література у цьому плані важко піддається аналізу через канонічність образів і сюжетів. А тому науковці звертаються до художніх творів, де наявні авторські рецепції біблійних історій, серед останніх – й оповідь про Каїна та Авеля. У зарубіжній літературі до неї зверталися Дж.Г. Байрон, Ш. Бодлер, В. Гюго, С. Колрідж; в українській – І. Багрянний, О. Забужко, О. Кобилянська, Т. Осьмачка, В. Сосюра, О. Стороженко, І. Франко, М. Хвильовий. Така велика кількість досліджень призвела до



найрізноманітніший варіацій класичної теми, а Каїн та Авель аж занадто далеко відійшли від своїх біблійних прототипів. У науковому просторі це пояснюють світоглядними орієнтирами, філософськими переконаннями чи естетичними критеріями, які в кожного митця свої. Ми ж хочемо додати до цього ще один дослідницький науковий вектор – психологічний. Інколи митця приваблює те, чого він сам не може усвідомити і пояснити; Н. Зборовська назвала б це “божественним безумством”. Цікавість до несвідомих психічних процесів започатковано ще у працях В. Гумбольдта, З. Фрейда, К. Юнга, О. Потебні, молодогограматиків. Не припиняються подібні дослідження й сьогодні, що свідчить про *актуальність* порушеної проблеми. На матеріалі мови творів Івана Огієнка такий аналіз не проводився, тому наша розвідка має новизну. *Метою* нашого дослідження є характеристика містерії “Каїн та Авель” митрополита Іларіона у психолінгвістичній площині, на основі емоційно-сміслової домінанти. Основні *завдання* зводяться до аналізу й характеристики власне лінгвістичних фактів, що підтверджують ознаки “світлого” тексту, і встановлення певних релевантних зв’язків між художньою мовою та психологією і світоглядом автора.

Художня мова у кожного своя: у когось – буденна, в інших – химерна, у декого – важка... А в І. Огієнка вона світла, радісна, піднесена, урочиста, тому, за класифікацією В. Беляніна, розглядуваний нами текст можна вважати “світлим”, як це не парадоксально для містерії з трагічним сюжетом. Кожен художній твір є віддзеркаленням ідей, філософії, психології автора. У тому, що митрополит Іларіон звернувся до релігійної поезії, дивини немає. Адже релігія – частина його життя. Але як пояснити звернення саме до теми братовбивства? Дослідниця В. Захарчук припускає, що повинен існувати певний імпульс, який змушує письменника це зробити. Автор, на її думку, керується при цьому або невдоволенням бажанням і, втілюючи свій задум у творі, сублімує цю енергію, або ж інтерпретація образу Каїна і братерського гріха (чи убивства взагалі) мусить викликати у письменника низку душевних переживань, дуже близьких до реальних [2, с. 10]. Схиляємося більше до останнього, враховуючи, що у

своїй містерії поет дещо відходить від канонічної версії, зміщуючи акценти у бік виправдання важкого гріха. А ще у творі розширено змістове тло, і на першому місці – не Каїн, а ситуація, в якій опинилися Адам і Єва зі своїми синами після вигнання з раю. Кожен персонаж по-різному оцінює своє становище. Адам проявляє смирення і каяття; Єва замовчує невдоволення рішенням Всевишнього; Авель бачить рай і на землі. Найважче – Каїну. Він не тільки сердиться на Бога за вигнання із раю, але й випадково вбиває брата. Щире каяття і готовність прийняти справедливую кару пом'якшує скоєний гріх. Отже, по суті, постраждали обидва брати. Однак, попри фізичну загибель, смерть Авеля сприймається не так трагічно: перед лицем вічності він залишається живим. У раю його чекає вічне життя і Божя любов. А Каїн через свою гординю і великий гріх остаточно позбувся Божої підтримки. Пізніше прозріння не врятує його від вічних мук.

Незважаючи на трагічний фінал, містерія, однак, акумулює позитивну енергію і випромінює багато світла, позитиву, ба й навіть ... радості. Тому умовно називаємо містерію СВІТЛОТВОРОМ, що винесено у заголовок нашої праці. Огієнкова художня мова наповнена лексикою позитивного плану. Найбільшу повагу автор вивляє до релігії, тому широко вживає р е л і г і й н у лексику, в межах якої можна виділити окремі тематичні групи (подаємо у вузькому контексті; зберігаємо авторське вживання великої літери. – В.П.):

1. Назви Бога: *Душа ... все за **Богом**; **Бог** гостив свого творіння; то **Бог** в Раю; **Творець**; **Отець** на сторожі.*

2. Назви ознак, пов'язаних з Богом: ***Божої** весни; **Божий** Гай; **Господнє** творіння; комашка **Господня**.*

3. Назви духовного простору: *у брамі **Раю**, до **Раю**, О **Раю** тихий, незабутній; світить **Рай**; В душі все пахне тихим **Раєм**; в **Раю** стеріг **Дерева Божі**; [Єва] бриніла радісно по **Раю**; **Рай** щасливий; надзоряний **Рай**.*

4. Назви абстрактних ознак, пов'язаних з раєм: *Райські спомини; Пісня Райська голосна; Райські рожі .*

5. Назви матеріального простору, які асоціюються з раєм: *Небеса; Свята Зірка; Палата; Всесвіт.*

6. Назви процесів релігійної практики: *зводить руки молитовно; І я Йому [Богу.– В.П.] душею внемлю.*

Світлої тональності надають Огієнковій мові також лексеми на позначення с в і т л а і б л и с к у. Найчастіше – це *сонце, проміння, зорі.* У поєднанні з іншими мовними засобами вони творять атмосферу дуже яскравого простору і, відповідно, пов'язаного з цим піднесеного настрою персонажів. Наприклад: *У сяйві сонця золотого; в тобі ясніш світили Зорі; тепліше сяяло Проміння; зоряний Адам; Зіркою ясною; як світять в нічку тихі Зорі; Душа в Людини ....немов за Сонечком, тужна; мов небом Сонечко гуляє, / І сипле скрізь ясне Проміння; ясна Зірниця; виспалось Сонце ... , веселе, ясне..., Проміннями будить землю; І сяє на сонці в блискучім Промінні; ближчать йому очі блакитні; перлиться ...Гай; Райські спомини й понині... солодкі та ясні; То Єва Зіркою ясною, / бриніла радісно по Раю.*

На кваліфікацію текстів за емоційно-сисловою домінантою впливають також зображення п о р а року чи час доби. У містерії митрополита Іларіона “Каїн і Авель” майже всі події відбуваються вранці і навесні, що теж є ознакою “світлого” тексту, наприклад: *То Бог в Раю у час світання; Зірниця Рання; пташечка в саду весною; троянди весінні; як пахоц Божої весни.* Світлу емоційну домінанту сублимує також п р и є м н и й з а п а х: *вониий пах квіток весною, солодка ніч весіння; як пахоц Божої весни; усе нам пахне, як той май; В душі все пахне тихим Раєм.* Однією з ознак “світлих” текстів В. Белянін назвав благоговіння автора перед п р и р о д о ю [1, с. 122]. В аналізованій містерії любов до природи – на першому місці. Райська і земна краса змодельованого світу втілена в *Божих* деревах, весняних квітах, щебетанні птахів; вона наповнена щастям, зігріта теплом. А ще для героїв “світлих” текстів притаманна наявність у них п і д н е с е н о ї м р і ї. Художню фіксацію її вбачаємо у мріях кожного персонажа повернути втрачений рай.

В. Беянін у монографії “Основи психолінгвістичної діагностики” доводить, що до створення “світлих” текстів схильні автори, наділені паранояльною акцентуацією. Під акцентуацією більшість вчених розуміють перебільшений вияв окремих особливостей характеру, що не виходять за межі норми.

**Висновки.** Отже, містерія митрополита Іларіона “Каїн та Авель” має чимало ознак “світлого” тексту: релігійна тема, піднесений стиль, лексеми на позначення світла і блиску, примного запаху, радості; піднесені мрії. Робимо припущення, що саме психологічна акцентуація вплинула на певні лінгвістичні уподобання автора, його манеру зображення різних психологічних станів. А щоб перевірити свої міркування, потрібно проаналізувати інші твори цього автора і виявити в них подібні лінгвістичні маркери. У цьому і вбачаємо *перспективу* подальших досліджень.

#### **Список використаних джерел**

1. Беянін В.П. Основи психолінгвістической діагностики [Електронний ресурс] / Валерий Беянін. – М. : Тривола, 2000 – 248 с. – Режим доступу: <http://www.pedlib.ru/Books/3/0476/376-259.shtml>
2. Захарчук В. Печать Каїна: Архетип братовбивства в українській літературі / В. Захарчук. – Львів : ЛА “Піра-міда”, 2006. – 58 с.
3. Митрополит Іларіон. Каїн та Авель / Іларіон Митрополит //Філософські містерії. Твори. – Т. 1. – Вінніпег, 1957. – С. 201 – 262.

**І.С. Черниченко, магістр філології**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

### **ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ АНГЛОМОВНОГО ПІСЕННОГО КІНОТЕКСТУ ДО ПОТРЕБ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ**

Література та музичне мистецтво відіграють надзвичайно важливу роль не лише у міжособистісному, а й у міжкультурному спілкуванні.

Мультиплікація взагалі та кінотексти зокрема містять та передають глядачам велику кількість інформації, закладеної в культуру країни, в якій відбуваються події твору. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю описати та узагальнити існуючі прийоми усунення міжкультурної асиметрії при перекладі англійських кінотекстів українською мовою.

*Метою* дослідження є комплексний аналіз особливостей адаптації пісенних кінотекстів при перекладі з англійської на українську. Поставлена мета визначає такі *завдання*:

- схарактеризувати специфіку сприйняття кінотексту україномовною дитячою аудиторією;
- описати існуючі прийоми адаптації пісенного кінотексту до потреб цільової аудиторії.

У процесі опрацювання текстів пісень з мультфільму “Красуня і Чудовисько” було виявлено кілька випадків адаптації оригінального тексту до реалій життя країни, на мову якої здійснюється переклад. Цей процес має назву *доместикація*. “Доместикація – це стратегія наближення тексту до культури мови, якою він перекладається” [5, с. 251].

Опрацьований нами матеріал демонструє, що Роман Дяченко, перекладаючи тексти пісень на українську мову, здебільшого використовував цю стратегію. Українські теоретики перекладу (Л.В. Андрейко, І.А. Самохіна, С. Снігур) замість терміну “доместикація” використовують термін “одомашнення”. Оскільки матеріалом нашого дослідження є пісні з мультиплікаційного фільму, цільовою аудиторією якого є діти, то перекладач має звернути увагу на такі специфічні риси цільової аудиторії: 1) вік; 2) несформованість мовної особистості; 3) нерозвинена мовна компетенція; 4) недостатній обсяг знань про навколишній світ [2, с. 7].

“Адаптація – це сукупність тих модифікацій тексту оригіналу, які були продиктовані необхідністю усунути міжкультурну асиметрію” [2, с. 8]. Вона передбачає наступні прийоми для усунення асиметрії: “1) а) розширення за рахунок уведення в текст додаткової інформації, щоб поповнити відсутні

у реципієнта знання; б) вилучення потенційно незнайомих читачу деталей; 2) концептуальний відповідник; 3) орієнтація на конкретного реципієнта і конкретну ситуацію, яка передбачає: а) експлікацію, тобто передачу того, що малось на увазі; б) зміну виражальних засобів: перекладач обирає для досягнення бажаного ефекту на даного реципієнта інші засоби, ніж ті, що використані в оригіналі. Крім цих видів адаптації варто виокремити додаткові, релевантні для перекладу дитячої літератури: симпліфікація; модернізація; деідеологізація; пурифікація” [2, с. 8].

При дослідженні обраного матеріалу було виявлено, що форма вокального твору не дозволяє перекладачу розширити текст, увівши в нього додаткову інформацію. Тому іноді потенційно незнайомі читачу деталі доводиться вилучати з тексту при перекладі. Так, наприклад, Роман Дяченко, перекладаючи пісню “Gaston” на українську мову, вчинив із англійською одиницею виміру “inch”: *Not a bit of him’s scraggly or scrawny / And ev’ry last inch of me’s covered with hair – Хто назве його кволім, той дурень / І шерстю поріс з голови я до п’ят*. Перекладач не просто вилучив іноземну лексичну одиницю, а використав замість неї українську ідіому “з голови до п’ят”, що призвело до одомашнення вислову.

Приклад використання концептуального відповідника було виявлено у пісні “Be Our Guest”: *Hot hors d’oeuvres – Канапе*. Термін “канапе” є для україномовної аудиторії більш знайомим, хоч і запозиченим із французької мови. Ці два терміни вживаються в контексті кулінарії та мають схоже значення.

Ще одним прийомом адаптації тексту для цільової аудиторії є експлікація. Вона пояснює незрозумілу реципієнту лексичну одиницю. Наприклад: *No one’s got a swell cleft in his chin like Gaston – Ямку на бороді має шельма Гастон*. Словосполучення “swell cleft” є авторським висловом, який може бути незрозумілим загальній аудиторії. Тому перекладач просто пояснив цей вислів загальнозживаним та зрозумілим усім україномовним глядачам словом “ямка”.

Зміна виражальних засобів при перекладі реалізована, перш за все, в процесі ідіоматизації. Наприклад: *But he was mean and he was coarse and unrefined* – *А то все вовком тільки зиркав із-під брів*, де однорідні члени речення зі значенням “злий” були замінені ідіомою зі значенням “сердитися” [3, с. 57]. Така заміна призводить до одомашнення та адаптує текст для україномовної аудиторії.

Зважаючи на особливості дитячого віку та сприйняття світу дітьми, перекладач іноді може використовувати такі прийоми, як симпліфікація, модернізація, деідеологізація та пурифікація. Наприклад: *And they'll tell you whose team they prefer to be on* – *Бути ним – це як казка, фантазія, сон*. Конструкція “whose team they prefer to be on”, яку дослівно можна перекласти як “до чиєї команди вони хотіли б приєднатися”, могла видатися дітям незрозумілою та складною, тому перекладач на українську спростив її. Текст перекладу є легшим для сприйняття, а також є більш образним та містить в собі певну символічність, яка робить сенс рядку зрозумілішим дітям.

Так і модернізація наближує текст до цільової аудиторії, використовуючи більш нові терміни та слова розмовного стилю або молодіжний сленг, наприклад: *A most peculiar mad`moiselle!* – *Оця замріяна мамзель*. На нашу думку, сленг певною мірою спотворює мову та має негативний вплив на дитячу аудиторію, але він спрощує сприйняття тексту та в певних випадках може викликати миттєву сміхову реакцію глядачів.

За допомогою деідеологізації перекладач вилучає з тексту недоречні ідеологічні та релігійні висловлювання, які можуть стати незрозумілими для дитячої аудиторії, наприклад: *Gosh it disturbs me to see you, Gaston* – *Вдар своїм лихом об землю, Гастон*. “Gosh” в англійській мові є евфемістичним вигуком, що означає “Боже!” та використовується для висловлення здивування [6]. Пурифікація є прийомом вилучення табуованої лексики або евфемістичним перефразуванням. Прикладів пурифікації в опрацьованих текстах не було виявлено, оскільки оригінальний текст не містить жодних заборонених висловів та лексичних одиниць.

Однак, слід зауважити, що прийом одомашнення було застосовано не в усіх випадках. Так, у пісні “Be Our Guest” міститься декілька назв французьких страв, які не були вилучені з тексту при перекладі на українську мову. Більшість із них можуть бути незрозумілими для україномовних глядачів, проте вони детально передають атмосферу Франції та можуть поглибити знання про іноземну культуру. Наприклад: *Soup du jour / Hot hors d'oeuvres – Cyn du jour / Канане*. Або: *Beef ragout / Cheese soufflé / Pie and pudding “en flambe” – Тут рагу / І суфле / Також пудинг “en flambe”*.

Дитяча художня література та мультиплікація має не тільки розважальну функцію, а також освітню та виховну. Саме тому існують різні норми, яких слід дотримуватися при написанні та перекладі творів для дітей. Найважливішою з них є те, що дитячі твори повинні приносити користь з точки зору ідеології та моралі. Тому потрібно мінімізувати використання лайливих слів, сленгу та жаргону. Загалом переклади опрацьованих творів Романа Дяченка не містять недопустимих лексичних одиниць.

**Висновки.** Отже, оскільки цільовою аудиторією мультфільмів є діти, перекладачу, як і автору пісень, потрібно звертати увагу на особливості дитячого віку та культурні відмінності англійських країн та України. Щоб адаптувати текст пісні до потреб цільової аудиторії, використовуються певні прийоми, сукупність яких називається одомашненням, та кілька інших прийомів: симпліфікація, модернізація, деідеологізація, пурифікація. В опрацьованих текстах були також виявлені випадки використання форенізації. Убачається, що **подальше дослідження** особливостей створення та перекладу текстів, що функціонують у мультиплікаційному творі, із залученням доробків та інструментарію психолінгвістики та соціолінгвістики, відкриє нові перспективи розуміння впливу таких текстів на адресата специфічного віку як мовою оригіналу, так і мовою перекладу, а також дозволить виробити якісні рекомендації щодо покращення таких перекладів.



## Список використаних джерел

1. Красуня і Чудовисько [Відеозапис] : дубльований музичний мультфільм / реж. Гарі Труздейл, Кірк Уайзл. – США – Україна : Walt Disney Animation Studios – Le Doyen Studio, 2009. – 84 хв.
2. Потапова А.Є. Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. К. Ролінг) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 – перекладознавство / А.Є. Потапова. – Одеса, 2011. – 20 с.
3. Удовиченко Г.М. Словник українських ідіом / Г.М. Удовиченко. – К. : Радянський письменник, 1968. – 463 с.
4. Beauty and the Beast [Відеозапис] : музичний мультфільм / реж. Гарі Труздейл, Кірк Уайзл. – США : Walt Disney Animation Studios, 1991. – 84 хв.
5. Gile D. Basic concepts and models for interpreter and translator training / D.Gile. – Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Pub. Co, 2009. – vol. 15. – 283 p.
6. The Free Dictionary by Farlex [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thefreedictionary.com>

**Я.О. Позіхайло, магістр філології**

НПУ імені М.П.Драгоманова

## **ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ ТА ГЕНДЕРНИХ МЕТАФОР В ПЕРЕКЛАДАХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ**

Сучасний світ не стоїть на місці. Він рухається, змінюється і це зачіпає усі сторони нашого життя. Сучасність та міжнародні стандарти зумовлюють необхідність у відповідному перекладі рекламних текстів.

Актуальність даної роботи зумовлена широкою різноманітністю рекламних текстів з їх власним лексико-стилістичним значенням та необхідністю адекватного перекладу відповідно до гендеру та цільової аудиторії.

*Метою* дослідження є аналіз функціонуючих гендерних стереотипів та гендерних метафор в перекладах рекламних текстів. Поставлена мета визначає такі *завдання*: дослідити та описати існуючі прийоми функціонуючих гендерних стереотипів та гендерних метафор в перекладах рекламних текстів.

У ході нашого дослідження було виявлено один з найбільш характерних засобів тактики формування, а згодом ідентифікації “свого кола” такі гендерні стереотипи: “справжня жінка”, “справжній чоловік”. Аналіз функціонування даних стереотипів в рекламному дискурсі вказує на те, що, не дивлячись на різноманіття сучасних “справжніх” рис, спостерігається відображення незмінного архетипу поведінки в жіночому і чоловічому дискурсі.

Різнманітність комунікативних стратегій формування різних соціальних груп відображається в сучасному публіцистичному матеріалі. Для видань гендерної спрямованості, буде мати специфіку комунікативна стратегія формування “свого кола”, обумовлену особливостями таких видань.

Наприклад, коло (ідеальних) читачів / читачок гендерних груп складається за допомогою побудови певних комунікативних ситуацій. Подібне ділення складається за допомогою певних еталонних образів і уявлень – стереотипів.

Важливе місце у формуванні національної картини світу, поряд з етнічним і соціальним, займає гендерний стереотип. Поведінкові гендерні “стереотипи являють собою узагальнені норми і культурні приписи для вибору відповідної моделі поведінки чоловіка і жінки” [1, с. 183]. В основі стереотипів *справжній чоловік* і *справжня жінка* знаходяться психоконплекси мужності і жіночності, у наслідок чого їх ознаки не вказуються або гранично узагальнені: *Будь чоловіком! Це вчинок справжнього чоловіка. Вона справжня жінка.*

Аналіз жіночих журналів вказує на те, що стереотипи справжній чоловік і жінка найчастіше застосовуються в рекламі новинків парфумерії, що в психології сучасного споживача займає певне місце гендерного стереотипу: якості “справжніх” розкриваються найширше і різноманітніше, а потенційний споживач має можливість ідентифікувати себе з тим типом справжності.

Наприклад: *This is a fragrance that insists on eternal values: the Mandarin symbolizes optimism and spontaneity, Magnolia femininity and beauty, Laurel leaves – honor, pride and elegance* (Це аромат, який наполягає на вічних цінностях: мандарин символізує оптимізм і спонтанність, магнолія – жіночність і красу, лавровий лист – честь, гордість і елегантність).

В одному з напрямів гендерних досліджень, феміністської лінгвістики була поставлена проблема андроцентричності мови. В якій вказувалося, що у мові зафіксовані патріархальні стереотипи, де жінці відводиться другорядна роль. Дискримінація жінок виражається в мовному сексизмі, або андроцентризмі мови, – де переважають чоловічі форми у мові та вторинні номінації осіб жіночої статі *авантюрист – авантюристка*; схожості в багатьох мовах понять *людина і чоловік*; нерівноцінні найменування однакових професій *лікар/лікарка*; для позначення професій з низьким соціальним статусом використовуються лише жіночі форми *технічка, прибиральниця*, а для позначення високого статусу діяльності – лише чоловіча *державний муж* [2, с. 16–17].

Гендерна метафора застосовується в концептуалізації соціальних, культурних та політичних реалій. Прикладом може бути характерне для української та російської культури сприйняття землі як матері, річки Дон як батюшки.

Притаманним для англійської лінгвістичної традиції є співвіднесення лексеми *hurricane* 'ураган' з займенником *she* є частиною метафори 'природа – жінка' *Mother Nature; Nature, a Harsh Mistress to you*. С. Вайгель відзначила тенденцію асоціювати з жіночим початком не тільки 'неосвоєні землі' *virgin territory*, але й міста. Вона спирається на посилання дискурсу воєначальників Тридцятирічної війни (1618–1648 pp.), де зайняті міста представлені як підкорені діви [3, с. 37]. У метафорі, що зв'язує фізичне захоплення території з сексуальним підкоренням. Наприклад, у віршах поета Р. Кіплінга міста Індії описуються як жінки, покірні своїм англійським панам (Калькутта: *the Sea Captain loved*).

Гендерні метафори можна розділити на дві групи: прості та розгорнуті.

*Nature is sleeping, its breath is relaxed, and its green curls are going down to the ground* – 'Природа спить, її дихання розслаблено, а її зелені локони спускаються к землі.' – 'Природа спить, дихання її спокійне, а зелені її коси схиляються до землі.' Лексема *nature* в англійській мові – жіночого роду і тому представлена метафорично через образ жінки.

*This woman is a phenomenon. She was the theatre itself.* – 'Ета жінка була феноменом. Вона сама була театром.' – 'Ця жінка була феноменом. Вона сама – театр.' Метафора “жінка-феномен” відображає жінку, яка відрізняється чимось (розумом, зовнішністю, рисою характеру і т.д.) від інших. Контекст вживання даної гендерної метафори, в якій стереотипно описується жінка: вона може нічого не робити або не докладати особливих зусиль, але буде для люблячого її чоловіка винятковою.

Характерною рисою “жіночих” рекламних текстів є гіперболізована експресивність. Спонукальні вигуки, окличні речення: *Say Ha!Ha!Ha! to wrinkles. So laugh wrinkles in the face.* Прагнення до образності і художності передається за допомогою різноманітних виражальних засобів мови: тропів і фігур, мовної гри, а також за допомогою звукових прийомів: *even-all-over, sun-kissed-looking tan, gentle-to-hair never-before-seen color formula.*

**Висновки.** Отже, при перекладі гендерної реклами необхідно виділяти чоловічі і жіночі гендерні маркери і спиратися на них, при необхідності додаючи або опускаючи їх. Рішення про збереження або опущення маркера перекладач приймає не лише виходячи з особливостей вихідного тексту, але і з особливостей рекламного тексту мови перекладу. Розуміння метафори як універсального способу людського мислення, в основі якого лежить застосування вже наявних знань і уявлень в області ще незрозумілого, робить можливим зіставлення явищ і фактів з метою виявлення їх загальних і різних рис. Універсальність певної метафоричної номінації полягає в тому, що вона описує і чоловіка, і жінку. Специфічність визначається на основі виділення виключно чоловічих і жіночих ознак.

## Список використаних джерел

1. Малишевская Д.Ч. Базовые концепты в свете гендерного подхода (на примере оппозиции “Мужчина / Женщина”) / Д.Ч. Малишевская // Фразеология в контексте культуры. – М., 1999. – С. 180–184.
2. Алимов В.В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации / В.В. Алимов. – [3-е изд.]. – М. : 2005. – 160 с.
3. Weigel S. Topographien der Geschlechter. Kulturgeschichtliche Studien zur Literatur / S. Weigel. – Reinbek : Rowohlt, 1990.
4. Інтернет-магазин парфюмерії та косметики “Notino” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.notino.com/>
5. Інтернет-магазин парфюмерії та косметики “Strawberry” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ua.strawberrynet.com/main.aspx>

**Г.О. Гордійчук, аспірантка**  
НПУ імені М.П. Драгоманова

## СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ У ТРАКТУВАННІ ПРОСТОРУ

**Постановка проблеми.** Сучасний підхід у дослідженні мови характеризується вивченням її як унікальної людської здатності, засобу комунікації та пізнання навколишнього світу. Дослідження в цій галузі зорієнтовані на виокремлення механізмів функціонування мови в її безвідривному зв'язку з реальністю та мисленням. Умовою існування та розвитку людського суспільства є освоєння навколишньої природи та простору. Результат такого пізнання закріплено в основних категоріях мови та мислення [4, с. 4]. У лінгвістиці серед цих категорій виокремлюють локативність, базовим для розуміння якої є простір.

**Актуальність.** Зважаючи на те, що людина є соціальною істотою, а розвиток суспільних відносин впливає на сприйняття навколишньої дійсності окремим індивідумом, популярності набувають міждисциплінарні студії,

зокрема в мовознавстві. На нашу думку, наявна тенденція, коли лінгвісти при трактуванні простору частіше послуговуються напрацюваннями філософів, аніж результатами соціологічної науки.

**Мета** роботи полягає в дослідженні соціологічного аспекту трактування простору. Задля досягнення поставленої мети, необхідне виконання наступних **завдань**: 1) розглянути сприйняття простору людиною як суб'єктивною соціальною істотою; 2) проаналізувати відмінні характеристики фізичного та соціального простору.

**Наукові результати.** Людина живе в суспільстві, щодня комунікує з іншими людьми та поза соціумом існувати тривалий час не може. Тож можна виокремити таку важливу характеристику людини як її соціальну функцію.

Французький соціолог Е. Дюркгайм зазначав, що простір є середовищем неоднорідним. Адже, чисте та абсолютне середовище неможливо було б усвідомити. Просторове мислення пов'язане з чуттєвим розміщенням предметів у просторі. Водночас щоб надати предметам просторового розміщення, необхідно мати здатність диференціювати простір та виділяти в ньому відповідні локації – право, ліво, збоку, зверху, знизу та ін., які абсолютному простору не властиві [2, с. 354]. Виникнення подібного явища є результатом емоційного та суб'єктивного сприйняття людиною простору, яка й задає систему координат для просторового розміщення. Ситуація, коли дві людини сприймають розміщення одного й того ж предмету по-різному, ілюструє соціальний характер подібних розбіжностей.

Соціологія розглядає людину як таку, що завжди знаходиться у певному просторі та займає там відповідне місце. Місце, у свою чергу, може бути визначене абсолютно (як площа, поверхня, об'єм, де предмет локалізується) та відносно (як позиція, ранг). Як стверджує П. Бурдьє, різниця між фізичним та соціальним простором полягає в тому, що фізичний простір визначається зовнішніми межами речей, які його наповнюють, а соціальний простір, відповідно, визначається розрізненням соціальних позицій, які його формують [1, с. 49]. Отже, можна припустити, що соціальний простір – це величина

відносна, змінна, залежна від зовнішніх чинників. Соціальний простір має надзвичайно розгалужену внутрішню градацію. Якщо у фізичному просторі відносно точки відліку одночасно об'єкт може займати лише одну позицію, то в соціальному – місце об'єкта в соціальній градації може мати одночасно декілька варіацій. Одна й та ж сама людина одночасно виступає в різних соціальних ролях. Наприклад, директор навчального закладу на робочому місці займає позицію керівника, у навчальній сфері – педагога (ширше – працівника освітньої галузі), вдома він виконує роль чоловіка / батька / діда.

Дещо інакше трактує соціальний простір П. О. Сорокін. Він вважає, що соціальний простір – це увесь Всесвіт, що складається з народонаселення Землі. Тому там, де немає людей, або присутня лише одна людина, не існує соціального простору, так як людині немає з ким взаємодіяти. Для того, щоб визначити соціальну позицію індивіда, необхідно встановити його відношення до інших людей, соціальної групи або явища, які взяті за точку відліку [3, с. 231]. При помітних розбіжностях в дифініціях двох соціологів незаперечним залишається той факт, що соціальний простір у центр свого функціонування ставить людину і без неї існувати не може.

Соціальний і фізичний простори – поняття не тотожні, але соціальний простір реалізується саме у фізичному. Свідченням цього служить той факт, що простір, який ми щодня пізнаємо, є соціально розміченим. Водночас соціальний простір є абстрактним і складається з певної кількості підпросторів, що існують завдяки нерівномірному розміщенню в ньому різних видів капіталу. Головна перевага володіння капіталом (який, до речі, може реалізовуватися як гроші, інформація, знання, послуги та інші блага) полягає в можливості триматися на відстані від людей, умов чи предметів, які є небажаними для суб'єкта та навпаки – ставати ближчими до людей, умов чи предметів, які є бажаними [1, с. 53–54]. Таким чином, люди, які в геометричному просторі знаходяться близько один від одного, в соціальному плані можуть бути неймовірно далекими [3, с. 233]. Наприклад, власник приватного підприємства та

прибиральниця, яка працює на цьому підприємстві. Фізично вони можуть щодня працювати поруч, але соціальна відстань між ними набагато більша.

Подібна закономірність працює й у зворотньому напрямку. Люди, які фізично знаходяться далеко один від одного, можуть бути рівними в соціальному плані [3, с. 233]. Проілюструємо це на прикладі двох лікарів, один з яких працює в Чернігові, а інший у цей час – в Ужгороді. Адже, вони належать до однієї соціальної групи та виконують однакові соціальні обов'язки навіть при фізичній віддаленості в просторі.

Трактування простору соціологами видається важливим оскільки мова є продуктом соціальної діяльності людини. Набутий досвід у соціумі впливає на формування, існування та функціонування мови. Слушною видається думка Б. Расселла, що для виконання основної функції мови (спілкування), вона має бути загальною, спільною для всіх, а не особистим винаходом єдиної людини. Адже все особистісне, що містить у собі досвід, зникає в процесі вираження цього досвіду в мові [5, с. 7].

**Висновки.** Сприйняття простору є вираженням суб'єктивної соціальної діяльності людини. У людській рецепції простір не є абсолютним однорідним, а диференціюється відповідно до її індивідуальних особливостей, тобто спроможності виділяти просторові локації та визначати просторові орієнтири. На ці процеси впливає зокрема і соціальний статус людини.

Фізичний простір є стабільним та визначається предметами, що його наповнюють та окреслюють межі, соціальний простір – величина відносна та залежить від зовнішніх чинників. Для його виокремлення необхідно розрізняти соціальні позиції та встановлювати співвідношення між соціальними групами, явищами, які формують соціальний простір. На відміну від фізичного, соціальний простір у центрі свого функціонування ставить людину, адже без неї він існувати не може.

Зазначені міждисциплінарні трактування простору видаються **перспективними** для подальших досліджень локативності як лінгвістичної категорії.



## Список використаних джерел

1. Бурдьє П. Соціологія соціального пространства / П. Бурдьє. – СПб. : АЛЕТЕЙЯ, 2007. – 288с.
2. Дюркгейм Э. Соціологія и теорія познання / Э. Дюркгейм // Історія психології: ХХ век : [хрестоматія] / [ред. П. Я. Гальперин, А. Н. Ждан]. – М. : Академічний проєкт ; Екатеринбург : Делова книга, 2003. – С. 352–386.
3. Сорокін П.А. Чоловік. Цивілізація. Общество / П.А. Сорокін. – М. : Політиздат, 1992. – 554 с.
4. Толстова Н.А. Словообразовательная категорія названий орудій труда в сучасному руському літературному мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Наталія Александровна Толстова. – Ставрополь, 2006. – 188 с.
5. Russell B. The history of western philosophy / B. Russell. – New York : Simon and Schuster, 1945. – 923 p.

**К.В. Бохонько, студентка 5 курсу**

НПУ імені М.П. Драгоманова

## ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ

### В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

За останні роки політичний дискурс став популярним об'єктом лінгвістичних досліджень. У зв'язку з глобалізацією соціальних змін, технологізацією політичного дискурсу соціологи, лінгвісти та інші спеціалісти приходять до висновку, що мова – це влада. У сучасному політичному дискурсі вплив переконання та сприйняття адресатом мовлення політика є значним. Переконання здатні формувати чи навіть передбачати рівень взаємовідносин між політиком та виборцем. Політичний дискурс є предметом постійної уваги дослідників-представників різних наук, у тому числі лінгвістів, політологів, культурологів, соціологів, психологів.

*Мета* розвідки полягає у визначенні гендерних особливостей політичного дискурсу, стереотипів властивих і чоловікам, і жінкам, встановлення їх впливу на суспільство в цілому та на політичну сферу комунікації зокрема. *Завданням* роботи є виявлення особливостей мовлення жінок та чоловіків у стратегії ведення розмови, її тематичній спрямованості та способі організації висловлювання на прикладі політичного дискурсу та вплив гендеру на мовлення чоловіків та жінок, проблеми гендерної диференціації мовлення.

Прийнято вважати, що увагу до питання гендерності спровокував розвиток фемінізму в світовому суспільстві, боротьба за рівноправ'я чоловіків і жінок у всьому світі. Багато таких досліджень пов'язані саме з англійською мовою. Це, насамперед, пояснюється впливом фемінізму який зародився в США майже два століття тому [3, с. 51].

У лінгвістиці питання гендерної диференціації у мові та мовленні всебічно вивчають такі вчені, як Г. Відмарк, Г. Крейдлін, Б. Нікольсон, О. Петренко, Я. Пузиренко, Л. Ставицька, В. Штадлер. Термін “гендер” вважається міждисциплінарним, оскільки охоплює проблеми кількох наук (філософії, соціології, політології, психології, педагогіки, лінгвістики, літературознавства, етнолінгвістики, соціолінгвістики). Гендер, згідно з думкою О. Бессонової, – мисленнєва модель, що введена для адекватнішого та коректнішого опису проблем статі й розмежування його біологічних та соціокультурних функцій [1, с. 18].

Як предмет вивчення у гендерному вченні розглядають поняття “фемінність”, “маскулінність”, “андрогінія”. Як зазначає С. Єрмоленко, *фемінність* – це сукупність фізичних, психологічних і поведінкових властивостей, що їх очікують від жінки у певному соціумі: пасивності, залежності, підлеглості, слабкості, емоційності, ніжності, тендітності. А *маскулінність* – система властивостей особистості, які традиційно вважаються чоловічими; вона передбачає відповідність власній статевій належності, прийняття форм поведінки та способів самореалізації чоловічої

статі. Андрогінна особистість вбирає в себе найкраще з обох статей: високу самоповагу, ефективне виконання батьківської ролі, внутрішнє відчуття благополуччя [4, с. 36–37].

Сьогодні особливу увагу серед інших розділів мовознавства приділяють вивченню гендерної лінгвістики. Розглядання мови з точки зору належності мовної особистості до того чи іншого гендеру, яка активно використовує його в комунікації для досягнення різноманітних мовних цілей, в сучасному світі викликає чималий інтерес та знаходить практичне застосування в ряді наук. У найзагальнішому сенсі гендерна лінгвістика займається співвідношенням категорій “стать” і “мова”.

Основним поняттям в даній галузі знань є гендер. Варто відмітити, що в мовознавстві дане поняття прийнято розуміти як специфічний набір культурних характеристик, які визначають соціальну поведінку жінок та чоловіків, їх взаєностосунки. На відміну від поняття “стать”, у його біологічному сенсі, гендер відображає соціокультурний аспект статевої належності людини. Говорячи про гендер та його роль у лінгвістиці варто зазначити, що дане поняття тісно пов’язане із поняттям гендерної ідентичності, що конструюється на основі соціальних гендерних моделей чоловіків та жінок, які відбуваються при їх взаємодії у суспільстві.

Особливий інтерес являє собою прояв гендерних особливостей в публічних виступах політиків. Існує думка, що жінкам не місце у політиці, і це виключно чоловічий вид діяльності. Однак сьогодні є жінки, які досягли значного успіху у політичній діяльності. В даній сфері конструювання дискурсу та відбір лексичного матеріалу обумовлені строгими правилами, продиктованими стилістикою офіційно-ділового типу текстів.

Робін Лакофф вважає, що гендерний фактор неможливо усунути при веденні будь-якого дискурсу. Вона звертає увагу на той факт, що будь-якому суспільному прояву особистості притаманна певна гендерна семіотика. Вона може бути гарно замаскованою, але не прихованою зовсім [5].

На першому місці у політиці стоїть переконання та переконливість промови, тому індивід, не залежно від своєї статевої приналежності, прагне піддати людей своєму впливу, примусити їх собі повірити. Для цього було створено безліч технік політичного переконання. Однак не можна забувати, що політичне висловлювання – це, перш за все, продукт людської свідомості, а значить, у ньому безпосередньо відображається особистість оратора. Таким чином, в політичних промовах можна знайти ряд проявів гендеру.

При здійсненні політичної комунікації необхідно звернути особливу увагу на вплив фактору гендеру на мовлення спічмейкера разом з вивченням загальних проблем жіночої та чоловічої вербальної поведінки. Гендер – це складний соціокультурний конструкт, який відображає відмінності в ролях, поведінці, ментальних і емоційних характеристиках між чоловічим і жіночим. У рамках цього підходу гендер розуміється як організована модель соціальних відносин між жінками і чоловіками, яка не тільки характеризує їх спілкування і взаємодію в сім'ї, а і визначає їх соціальні відносини в основних інституціях суспільства. Особливості мовлення жінок-політиків, як і чоловіків, виявляються у стратегії ведення розмови, її тематичній спрямованості та способі організації висловлювання. Манера спілкування людини визначає її як жінку, або як чоловіка. Загалом, людина сама створює свій гендер через розмову. Саме тому ми повинні брати до уваги певні відмінності, що виникають у процесі спілкування чоловіка і жінки. Культура спілкування існує тоді, коли мовці бачать зв'язок між його цілями, методами їх досягнення та шляхами інтерпретації комунікації.

Існує багато думок з приводу того, що можна вважати гендерною ознакою, а що є результатом деяких інших явищ. Більшість вчених виділяють такі гендерні ознаки: жіночі – емоційність, часте вживання прикметників, складні граматичні конструкції; чоловічі ознаки – прості речення, лексичні повтори, часте вживання дієслів [2].

На прикладі інтерв'ю політичних діячів було виявлено, що фемінінні маркери мовлення проявляються у вживанні жінками-політиками таких засобів

організації комунікації як порівняльні звороти, вставні конструкції, паралелізми, модальні конструкції, цитування, питальні та риторичні речення, вибачення, усталені звороти.

Чоловіче спілкування відрізняється більшою емоційною стриманістю. Маскулінні маркери мовлення проявляються у вживанні чоловіками-політиками багатьох засобів організації комунікації, серед яких абстрактні іменники, словосполучення, що вказують на впевненість, точність та обізнаність, негативні речення, короткі прості речення, термінологічна та професійна лексика.

**Висновки.** Таким чином, гендерні відмінності є значною частиною політичного дискурсу і допомагають політикам виконувати їх головне завдання – вплив на слухачів. Особливості мовлення жінок-політиків, як і чоловіків, виявляються у стратегії ведення розмови, її тематичній спрямованості та способі організації висловлювання. мовлення жінок-політиків емоційно насиченіше, та лексичні одиниці мають більш складну структуру. Така особливість політичного висловлювання зумовлена тим, що жінки прагнуть бути сприйнятими всерйоз, оскільки їм доводиться перемагати у боротьбі із чоловіками-політиками. Політичний дискурс чоловіків, навпаки, містить простіші конструкції для кращого розуміння його виборцями.

**Подальше дослідження** варто зосередити на аналізі доцільності чи недоцільності виокремлення суто жіночого та суто чоловічого політичного дискурсу, оскільки безкомпромісність та агресивність політичної полеміки ХХІ ст. зводять до мінімуму характерні гендерні відмінності.

#### **Список використаних джерел**

1. Бессонова О.Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 – германські мови / О.Л. Бессонова. – К., 2003. – 39 с.

2. Гендерные различия в политическом дискурсе // Молодежный научный форум: Гуманитарные науки: электр. сб. ст. по материалам II студ. междунар.

заочной науч.-практ. конф. [Электронный ресурс]. – М. : “МЦНО”. – 2013 – № 2. – Режим доступа : [https://nauchforum.ru/archive/MNF\\_humanities/2.pdf](https://nauchforum.ru/archive/MNF_humanities/2.pdf)

3. Гриценко Е.С. Язык. Дискурс. Гендер / Е.С. Гриценко. – Н.Новг. : 2005. – С. 49 –70.

4. Єрмоленко С. Гендерне питання в мовному та методичному аспектах / Сергій Єрмоленко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2008. – Вип. 3. – С. 36–43.

5. Кирилина А.В. Лингвистические гендерные исследования [Электронный ресурс] / А.В. Кирилина, М.В. Томская // Отечественные записки. – 2005. – № 2. – Режим доступа : <http://www.strana-oz.ru/2005/2/lingvisticheskie-gendernye-issledovaniya>

ТЕКСТ ОРИГІНАЛУ

IRONIC

by ALANIS MORISSETTE

An old man turned ninety-eight  
He won the lottery and died the next day  
It's a black fly in your Chardonnay  
It's a death row pardon two minutes too late  
And isn't it ironic... don't you think

It's like rain on your wedding day  
It's a free ride when you've already paid  
It's the good advice that you just didn't take  
Who would've thought... it figures

Mr. Play It Safe was afraid to fly  
He packed his suitcase and kissed his kids goodbye  
He waited his whole damn life to take that flight  
And as the plane crashed down he thought  
"Well isn't this nice..."  
And isn't it ironic... don't you think

It's like rain on your wedding day  
It's a free ride when you've already paid  
It's the good advice that you just didn't take  
Who would've thought... it figures

Well life has a funny way of sneaking up on you  
When you think everything's okay and everything's going right  
And life has a funny way of helping you out when  
You think everything's gone wrong and everything blows up  
In your face

A traffic jam when you're already late  
A no-smoking sign on your cigarette break  
It's like ten thousand spoons when all you need is a knife  
It's meeting the man of my dreams  
And then meeting his beautiful wife  
And isn't it ironic...don't you think  
A little too ironic...and, yeah, I really do think...

It's like rain on your wedding day  
It's a free ride when you've already paid  
It's the good advice that you just didn't take  
Who would've thought... it figures

Life has a funny way of sneaking up on you  
Life has a funny, funny way of helping you out  
Helping you out

## ПЕРЕКЛАДИ

Буділовська Катерина, студентка 1 курсу

НПУ імені М.П. Драгоманова

### Іронія або жарт долі

Один старий відсвяткував свій дев'яностий ювілей  
У лоторею виграв і помер в наступний день  
Як мошкара на виноград твій налетіла,  
Як смертників помилювання через мить, як виконали вирок  
Хіба це не іронія, ти як гадаєш?

Це наче дощ у день твого весілля,  
Це вільний вхід, коли ти щойно заплатив,  
Порада мудра, що ти не послухав через норів чи гординю,  
Та хто б подумав міг...

А містер "тихше їдеш – далі будеш"  
Валізу спакував, і попри страх польоту,  
Чекав на нього все своє безглузде, чортове життя,  
Та як літак розбився через град чи сльоту,  
Подумав: "чи не чудово це, то мабуть до добра".  
Хіба це не іронія, ти як гадаєш?

Життя уміє підкратися до тебе,  
Коли ти думаєш, що все гаразд, усе іде як треба.  
Життя уміє визволяти із біди,  
Коли ти думаєш, що все не так і вихід не знайти.

Затор, коли ти запізнився,  
І заборони знак, коли пішов на перекур.  
І десять тисяч ложок, коли лиш ніж так знадобився,  
І після всіх твоїх пригод і авантур,



Як довгождана зустріч чоловіка-мрії,  
А потім і його прекрасної дружини.  
Хіба це не іронія, ти як гадаєш?  
І мабуть аж занадто, о я дійсно так вважаю.

Життя уміє підкратися до тебе,  
Життя уміє визволяти із біди.

**Дідович Тетяна, студентка 1 курсу  
НПУ імені М.П. Драгоманова**

### **Іронічно**

Старий, якому виповнилося 98 років,  
Виграв у лотереї і помер наступного дня.  
Це наче чорна муха в твоєму Шардоне,  
Це як помилування смертників, страчених 2 хвилини тому.  
Хіба це не іронія долі... ти так не вважаєш?

Це як дощ в день твого весілля,  
Це як безкоштовна поїздка, за яку ти вже заплатив,  
Це як гарна порада, яку ти просто не послухав,  
Хто б міг подумати... але це логічно.

Містер Обережність боявся літати,  
Він зібрав свої речі і поцілував дітей на прощання,  
Все своє життя він чекав цього польоту  
І коли літак почав падати, він подумав:  
“Ну хіба це не мило...”  
І хіба це не іронія долі... ти так не вважаєш?

Це як дощ в день твого весілля,  
Це як безкоштовна поїздка, за яку ти вже заплатив,  
Це як гарна порада, яку ти просто не послухав,  
Хто б міг подумати... але це логічно.

Що ж, життя вибрало кумедний спосіб підкратися до тебе,  
Коли ти думав, що все гаразд і все йде як треба,  
І життя вибрало кумедний спосіб врятувати тебе,  
Коли ти думав, що все йде не так як треба.

Виникла пробка, коли ти вже запізнився,  
Напис “не палити” не стіні під час твого перекуру,  
Це як десять тисяч ложок, коли тобі потрібен ніж,  
Це як зустріч з чоловіком твоєї мрії,  
А потім з його чудовою жінкою.  
І хіба це не іронія долі... ти так не вважаєш?

Це надто іронічно... О, так, я дійсно так вважаю...

Це як дощ в день твого весілля,  
Це як безкоштовна поїздка, за яку ти вже заплатив,  
Це як гарна порада, яку ти просто не послухав,  
Хто б міг подумати... але це логічно.

Життя вибрало кумедний спосіб підкрастися до тебе,  
Життя вибрало кумедний спосіб врятувати тебе,  
Врятувати тебе...

**Лисак Анна, студентка 1 курсу**

**НПУ імені М.П. Драгоманова**

### **Жарти долі**

Старий відсвяткував свій ювілей  
Він виграв приз і помер на наступний день  
Це схоже на комашку в Шардоне  
І на помилування після страти  
Доля любить жартувати ... ти не помітив?

Коли дощить на весільній церемонії  
Коли ти заплатив, але з'явився шанс під'їхати безкоштовно  
І чомусь не прислухався до слушної поради  
Хто б міг подумати ... але так і є!

Містер Обережність боявся літати  
Але зібрав валізу та обняв дітей  
Він так чекав на цей політ  
Та чомусь літак пішов на дно, а містер подумав:  
“Ахх... чудово, чи не так”  
Доля любить жартувати ... ти не помітив?

Коли дощить на весільній церемонії

Коли ти заплатив , але з'явився шанс під'їхати безкоштовно  
І чомусь не прислухався до слухної поради  
Хто б міг подумати ... але так і є!

Доля може утнути, що завгодно  
Коли здається, що все окей  
Але чомусь допомагає в той момент  
Як ти у розпачі та зазнаєш невдач

Спізнився, потрапивши в затор  
Палив під знаком заборони  
І потребуєш одини ніж, коли вже маєш десять тисяч ложок  
Коли зустріла справжнього джентльмена  
І його дружину заодно  
Доля любить жартувати ... ти не помітив?  
Зовсім трішки... я так гадаю...

Коли дощить на весільній церемонії  
Коли ти заплатив , але з'явився шанс під'їхати безкоштовно  
І чомусь не прислухався до слухної поради  
Хто б міг подумати ... але так і є!

Доля може утнути, що завгодно  
І врятувати водночас  
І врятувати...

**Сочка Марія, студентка 1 курсу**

**НПУ імені М.П. Драгоманова**

### **Гра долі**

Старому ось вже дев'яносто вісім  
Він виграв в лотерею – і помер.  
Це наче муха у вині твоєму  
Це наче страчених помилувать – хіба  
Це не іронія, а, може, долі гра.

Це наче сильна злива у твій весільний день  
Це безкоштовна подорож, яку ти вже купив  
Це наче слухне слово, яке ти не почув  
Ну хто ж бо міг подумати... Чи, може, це логічно?

Містер Обережність боявся літаків  
Він складе валізу, цілує дітлахів  
Чекав він на цю подорож усе кляте життя  
Та ось політ прервався  
“Хіба це не краса?”  
Хіба це не іронія, а, може, долі гра.

Це наче сильна злива у твій весільний день  
Це безкоштовна подорож, яку ти вже купив  
Це наче слушне слово, яке ти не почув  
Ну хто ж бо міг подумати... Чи, може, це логічно?

Життя непередбачуване і часто підкрадається,  
Коли ти думаєш, що добре все, і все, як треба йде.  
Життя непередбачуване і часто посміхається,  
Коли ти думаєш-погане все, сьогодні не твій день.

Це наче ти в заторі, хоча вже запізнивсь  
Це наче “не палити” знак, а сигарета вже горить  
Це наче сотні ложок, а ти чекав ножа  
Це як зустрітись з чоловіком всього свого життя  
І зрозуміти, що у нього є вона.  
Хіба це не іронія, а, може, долі гра.  
Це надто іронічно, чи не так?

Це наче сильна злива у твій весільний день  
Це безкоштовна подорож, яку ти вже купив  
Це наче слушне слово, яке ти не почув  
Ну хто ж бо міг подумати... Чи, може, це логічно?

Життя непередбачуване і часто підкрадається  
Життя непередбачуване і часто посміхається  
Часто посміхається...

